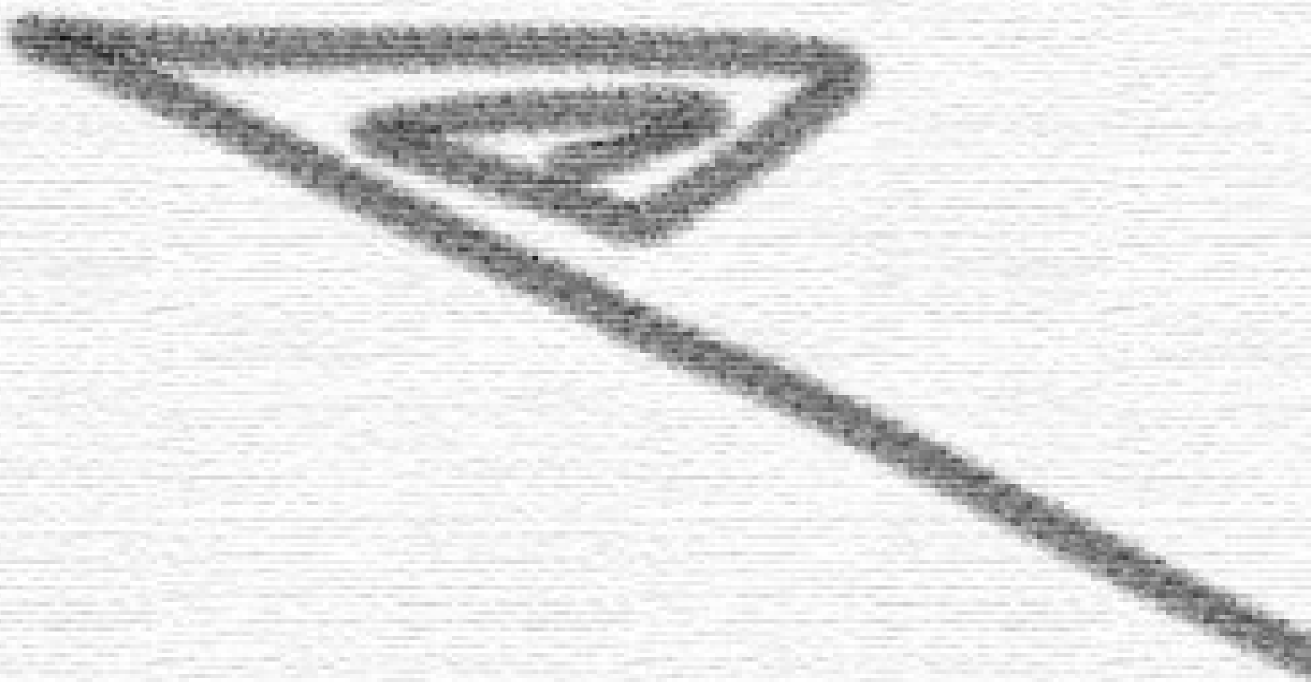
Bakakaï

Witold Gombrowicz

WITOLD GOMBROWICZ

Polonyalı romancı, oyun, kısa öykü ve deneme yazarı Witold Gombrowicz, 4 Ağustos 1904'te Polonya Krallığı'nda doğdu ve 25 Temmuz 1969'da Fransa'da öldü. Özellikle *Ferdydurke* (1937) romanıyla uluslararası ün kazandı.

Polonya avangard yazarlar topluluğu içinde yer alan Gombrowicz'in yapıtları sırasıyla Naziler, Stalinciler ve Polonya hükümetince yasaklandığı için, 25 yıl (1937-63) boyunca Arjantin'de sürgün yaşadı. Sonunda Avrupa'ya döndüyse de, yaşamının geri kalan bölümünü Fransa'da geçirdi. Savaş sonrasında yazdığı, *Trans-Atlantyk* (1953; *Atlantik Ötesi*, çev. Yaşar Avunç, Ayrıntı Yay., 1995), *Pornografia* (1960; *Pornografi*, çev. Berran Tözer, Ayrıntı Yay., 1998) ve 1967'de Uluslararası Edebiyat Ödülü'nü kazanan *Kosmos* (1965; *Kosmos*, çev. Aykut Derman, Can yay., 1992) adlı romanları kendi ülkesi dışında yayımlandı.

Gombrowicz'in oyunları, içerdikleri kara mizah, acayip durumlar ve saçma sapan diyaloglar yüzünden Uyumsuz Tiyatro geleneği içinde görülür. Oyunlarında da romanlarındakine benzer temalar vardır. Başlıca oyunları şunlardır: *Iwona: Ksieznicka Burgunda* (1957; *Burgunda Prensesi İvona*), *Slub* (1953; *Evlilik*) ve *Operetka* (1966; Operet).

Günlüklerini topladığı *Dziennik* (1957-66, 3 cilt) adlı yapıtında sanatsal ve felsefi görüşleri yer alır. *Rozmowyz Gombrowiczem* (1969; *Bir Tür Tanıklık*) adlı bir otobiyografisi de vardır. Öyküleri, *Pamietnik z okresu dojrzewania* (1933; Bir Ergenlik Çağı Günlüğü) ve *Bakakaï* adlı yapıtlarında toplanmıştır. Gombrowicz'in yapıtları çok sayıda dile çevrilmiştir.

Gombrowicz romanları ve oyunlarıyla, özellikle de *Ferdydurke* (Çev.: Yaşar Avunç, Ayrıntı Yay., 1996.) ile acımasız bir hiciv ustası olarak ünlenmiş, grotesk ve gerçeküstücü üslubuyla öne çıkmıştır. Yapıtlarının merkezi teması insanların birbirine bağımlılığı, kendi deyimiyle "insanlararası kilise"dir. Gombrowicz, insanın bağımsız bir özünün olmadığına; sahip olduğu tek kimliğin, çevresindeki insanların eylemleri ve hepsinin içinde bulunduğu kolektif durum tarafından belirlenen tepkilerin bileşiminden ibaret olduğuna inanır. İnsanlığın bir yandan olgunluğa ulaşmayı istemesi ve diğer yandan ise gençliğin olgunlaşmamışlığını çekici bulması arasındaki çatışma Gombrowicz'in diğer önemli temasıdır. Gombrowicz bireyin başkalarının talep ve beklentilerine tabi olmasını içerdiği için olgunluğa sahicilikten uzak bir durum olarak bakar ve olgunlaşmamışlığı da toplumsal bağımsızlığa işaret eden bir özellik olarak görür.

Tüm bu temaların en yoğun olarak işlendiği yapıt ise Gombrowicz'in ilk romanı ve başyapıtı olan, dünya edebiyatında önemli bir yeri bulunan *Ferdydurke*'dir.Gençliğe ve olgunluğa ilişkin özelliklerin bir paradoks içerisinde ele alındığı bu roman fantastik ve karanlık bir mizah duygusunu dışavuran sahnelerle doludur. Politik bir alegori, modern uygarlığa ilişkin gerçeküstücü bir araştırma, varoluşçu bir roman ve klasik Polonya edebiyatının temalarının karmaşık bir parodisi olarak yorumlanmış olan *Ferdydurke*, Polonya'da basıldıktan kısa bir süre sonra yasaklanmıştır.

Ayrıntı: 246
Edebiyat dizisi: 85

Bakakaï
Witold Gombrowicz

Fransızcadan çeviren
Ece Korkut

Yayıma hazırlayan
Necmettin Sevil

Kitabın özgün adı
Bakakaï

Çeviride kullanılan metin
Bakakaï
Lehceden Fransızcaya çevirenler: Georges Sédir, Allan Kosko, Brone

Éditions Denoël/1984
basımından çevrilmiştir.

Kapak illüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak düzeni
Arslan Kahraman

Düzelti
Sibel Türkmenoğlu

Baskı ve cilt
Mart Matbaacılık Sanatları Ltd. Şti. Tel: (0 212) 212 03 39-40

Birinci basım *1999*

ISBN 975-539-159-2

Witold Gombrowicz

Bakakai

İçindekiler

Şölen

Yüzyıllardan beri sürüp giden otoritesinin Büyük Kurul'a özgü otoriteyi bile geride bıraktığı, hatta ağırlığıyla onu ezip geçtiği Büyük Kurul, portreli salonun tarihî loş ortamında toplantı halindeydi, gizli bir toplantı yapıyordu. Alacakaranlıktaki dilsiz ve sağır portreler antik çerçeve başlıklarının tepesinden önemli kişilerin görkemli yüzlerini, onlar da Şansölye ve Devlet Bakanı* nin yıpranmış, kara kuru siluetini seyrediyorlardı. Alışıldığı üzere

açık seçik konuşan sıska ve etkili yaşlı adam, orada bulunan bakanları ve müsteşarlan yerlerinden kalkarak bu tarihî anı kutlamaya davet ederken sonsuz sevincini gizlemeye çalışmıyordu hiç. İşte uzun ve zahmetli görüşmelerin ardından Kral arşidüşes Christine-Ad61afde ile evlilik bağıyla birleşiyordu artık, işte sonunda saraya gelen

Kral hazretleri göründü: Başında şatafatlı, üç köşeli geniş başlığı,

• •

yan tarafındaki kılıcı ile I. Gnouillon Özel Muhafız Birliği generali üniformasını taşıyordu üzerinde. Bakanlar, hükümdarın önünde yerlere kadar eğilirken o kılıcını masanın üzerine, poposunu da bir koltuğa atıp, bacak bacak üstüne atarak, hin ve sabit bir bakışla meclisi süzdü.

Kralın varlığı Bakanlar Kurulu'nu derhal Hükümdarlık Ku-rulu'na dönüştürüyordu, işte bu Kurul kralın açıklamasını dinlemeye koyuldu. Bunun üzerine hükümdar öncelikle genç ar-şidüşesle evliliğinin sonuca ulaştığını görmekten duyduğu sevinci açıkça ortaya koyduktan sonra, hepsine yüce varlığının eşsiz bir kızın aşkını kazanma umuduyla iyice güçlenen sarsılmaz güvenini dile getirdi; yine de omuzlarına yüklenmiş olan sorumlulukların ağırlığını vurgulamaktan geri durmuyordu... Bu sözlerle birlikte Kral'ın sesinde öylesine açgözlü bir şey hissedildi ki, Hükümdarlık Kurulu mutlak sessizliğin ortasında tiksintiyle ürperdi.

— Sizden şunu saklayacak değiliz baylar, diye konuşuyordu Kral, yarınki şölene katılmak bizim için sıradan bir iş olmayacak... Evet, arşidüşes alteslerinin en iyi izlenimleri edinmeleri için ciddi bir gayret sarf etmemiz gerekecek. Bununla birlikte ve Hükümdarlığın iyiliği için her şeyi yapmaya hazırız, özellikle de

eğer... eğer...ı-ıı..a-ıı...

Açıklaması giderek mahrem konulara girerken, hükümdar anlamlı bir . biçimde parmaklarını masada tıngırdatıyordu. Artık en ufak bir kuşkuya yer yoktu. Kesinlikle bir rüşvet söz konusuydu.. evet, tepeden tırnağa çıkarcı olan bu hükümdarın şölene katılma karşılığında talep ettiği bir rüşvet! İşte

Kral damdan düşercesine yakınmaya başladı: Anlıyorsunuz elbet, zor bir zamanda yaşıyoruz, insan artık iki yakasını nasıl bir araya getireceğini bilemiyor... Sonra katılırcasına güldü...tekrar güldü, Şansölye’ye suç ortağına bakar gibi gizli bir bakış fırlattı, sonra bir daha kısa bir bakış fırlatıp yeniden güldü... sonunda yine gülerek, parmağıyla

yaşlı adamı yan tarafından dürttü.

Tamamen donmuş gibi gelen derin sessizlik sürerken, Şansölye hükümdarının kahkahayla gülüşünü, göz kırpışını ve parmağıyla emrindeki kişiyi dürtüşünü izliyordu, ve yaşlı adamın suskunluğu, portrelerin suskunluğuyla ve duvarların suskunluğuyla kabardıkça kabarıyordu. Kraliyet kahkahası sona erdi... O zaman çelik gibi dinç yaşlı adam Kral’a selam verdi, bakanların başlan da hemen eğildi ve müsteşarlann dizleri büküldü. Sarayın gözlerden uzak bir salonunda, bütün Kurul* un birdenbire Krala verdiği bu selamın gücü korkunç görünüyordu. Ah, bu selam bu hükümdan göğsünün orta yerinden vuruyordu, kollannı bacaklannı kaskatı kesiyordu, onu kendi krallığına teslim ediyordu, öyle ki zavallı Gnouillon bu duvarlar arasında acı acı inledi ve son bir kez bir kahkaha atmayı denedi, ama gülüşü dudaklarında donup kaldı... Kesin bir sessizliğin ortasında, Kral korkmaya başladı...bu korkudan bir türlü kurtulamadığından, sonunda oradan ayrılmaya karar verdi, evet, Kurul’dan, müsteşarlardan, kendi kendisinden izin alıp ayrıldı oradan, ve üzerinde tören üniformasıyla, Kral sırtı koridorun loşluğunda yavaş yavaş kayboldu.

O sırada, "Bunu ödeyeceksiniz bana, ödeyeceksiniz!" diye büyük bir bağırtı, acı olduğu kadar açgözlü bir çığlık bakanların kulaklanna kadar ulaştı.

Kral çıkar çıkmaz, Şansölye görüşmeleri hemen yeniden açtı ve Büyük Kurul’u yeniden sessizlik kapladı. Şansölye sessizliğe çelik gibi bir kararlılıkla başkanlık ediyordu. Bakanlar kalkıp oturuyorlardı. Saatler geçiyordu. Ne yapmalı? Rüşvet talebinin reddedildiğini görünce hiddete kapılan Kral’ın, tam da şölen zamanı bir skandal yaratmasını nasıl önlemeli? Kralı Gnouillon’dan nasıl korumalı? -Diyelim ki bir mucize oldu ve skandal önlendi- bu sefer, bu utanç verici ve durumu yüzünden anlaşılan bu zavallı Kral, imparator kızı olan bir arşidüşesin üzerinde nasıl bir izlenim bırakacaktı? Kurul’un cevabını bilmek bile istemediği soru buydu işte, evet, bu yüce duvarlar arasında, sessiz çırpınışlarla reddettiği soru buydu.

Bakanlar kalkıyorlar, sonra yerlerine oturuyorlardı... Derken, sabahın dördünde Kurul oybirliğiyle istifa ettiğinde, Devlet kadırgasının yaşlı serdümeni buna karşı çıkarak şu unutulmaz sözleri söyledi:

— Yapmamız gereken şey, baylar, Kralı Krala karşı zorlamak, Kralı Kralın içine hapsetmek, Kralı Kralın içine sıkıştırmak...

Öyle ya, görkem ve tarihin baskısını son kerteye kadar kullanarak, yüzyıllardır benimsenmiş ihtişam ve tören kutsallığını sonuna dek kullanarak Kralın gözünü korkutmak, işte gerçekten de

sarayı skandaldan kurtarmanın tek yolu buydu. Bu düşünceyle Şansölye emirler verdi, önlemler aldı ve ertesi gün Aynalar galerisinde yapılan şölen işte bu nedenle akla gelebilecek tüm ihtişamları yansıttı, parıltıdan parıltıya, görkemden görkeme dönüşüp ışıldadı, bir çanın vuruşları gibi ihtişamın yüce, neredeyse tanrısal atmosferini oluşturdu.

Törenler Bakanı ve Saray Mareşali tarafından Aynalar galerisine getirilen arşidüşes Christine-Ad61ai'de, olağanüstü şölenin yüce ve asırlardır süregelen parıltısıyla gözkapaklarını kırpıştırdı. Ölçülü etkilerinin gücünü, asırlık tarihin ağırlığını taşıyan bu ülkenin büyük isimleri yüksek rahipler sınıfının nuraylasına karışıyorlar, sarhoşluğa kapılmış din adamları ise saygın dekoltelerin saflığı içinde sendeliyorlar, dekolteler de generallerin apoletleri ve elçilerin nişan kurdelelerine kayıp kendinden geçiyorlar, bu arada uzun aynalar bu ihtişamı durmaksızın yineleyip duruyorlar ve konuşmaların mırıltısı en baş döndürücü parfümler içinde yüzüyordu... Binlerce avizenin parıltılarıyla kamaşan gözlerini kırpıştıran kral I. Gnouillon salona girer girmez, hoşgeldiniz alkışlarıyla selamlandı, kıskaca alındı... aynı zamanda orada bulunanların gösterdiği aşın dalkavukluk onu bu uğultulu karşılamadan kaçıp kurtulmaktan alıkoyuyordu ve bir anda çevresinde oluşan yaltakçılar halkası, adımlannı arşidüşese doğru... balo elbisesinin dantellerini ufak parçalar halinde kopararak gözlerine inanamayan arşidüşese doğru yöneltmeye mecbur bırakıyordu. Kral bu muydu yani -kralı ve müstakbel eşi— çerçi kafalı, seyyar satıcı, hatta şantajcı bakışlı şu bayağı adam mıydı Kral? Ama olacak şey mi, uzun bir dalkavuk kuyruğunun ortasında tam da kendisine doğru yaklaşan şu sefil baharatçı, şanlı şerefli Kral mıydı? Kral elini tuttuğunda, arşidüşes tiksintiyle ürperdi, ama aynı anda toplann gürlemesi ve var gücüyle çalman çanların

sesi boğazından, hayranlıkla karışık boğuk bir inilti çıkmasına neden oldu. Şansölye de rahatlayarak içini çekti, derken Kurul toplu halde iç çekince sesler çoğala çoğala yayıldı.

Soylu, doğaötesi ve kutsal elini kraliyet kılıcının topuzunun üzerine koyan Kral, sınırsız güçlü ve kutlulaştıran diğer elini arşidüşes Christine-Adelaide'a uzatıp, onu şölen masasına doğru götürdü. Arkasmdan, nişanlarının ve apoletlerinin tüm görkemiyle

parıldayan davetliler ağır adımlarla ilerleyerek eşlerini sofraya doğru götürdüler.

İyi ama bu da nesi? Şansölyenin ve bakanlarının kulaklarına kadar ulaşan şu belli belirsiz, ama sinsi, incecik, hafif çınlama da ne? Kulakları yanıltıyor olmasın onları? Yoksa şu küçük sesi, şu ufacık çınlamayı gerçekten de işitiyorlar mı? Sanki biri, kendisinin dışında,...evet kendisinin dışında biri bozuk paralan şıkırdatarak... cebindeki küçük bakır paraları şıkırdatarak eğleniyordu. Ne oluyordu acaba? Asırlık ihtiyar, sert ve buz gibi bir bakışla orada bulunan herkese şöyle bir göz atıp, elçilerden birinin üzerinde durdu, ince dudaklarında bir alay kuşkusu yaratan, kolunu Frioul markisinin küçük kızı, Trabzon prensesine uzatmış olan düşman devletin tam yetkili temsilcisinin yüzünde kımıldayan tek bir kas bile yoktu... Ama işte yine o aynı ısrarlı çınlama, hafif, sinsi ama içerdiği tehlikeler bakımından yine de büyük sayılacak şu çınlama yeniden duyulmaya başladı... yüz kızartıcı bir ihanete dair önsezi, gizli bir dalavere kokusu Şansölyenin dramatik ve tarihî ruhuna nüfuz etti. Komplo mu vardı işin içinde? İhanet mi?

Yeniden çalınan borular şölenin başladığım bildirdi. Bu kesin emre uyan I. Gnouillon, kaba saba koca poposunu kraliyet taburesinin kenanna koydu ve o oturur oturmaz tüm meclis aynı şekilde yerine oturdu. Sırasıyla bakanlar, generaller, yüksek din adamları ve saray erkânı oturdular. Kral, soylu elini çatala yak-Iaştınp çatalı kavradı, bir parça kızarmış eti ilk olarak ağzına götürdü ve aynı anda bakanlar, yüksek din adamlan, generaller ve saray erkânı aynı şekilde ilk lokmalannı ağızlanna götürürlerken, aynaların oluşturduğu görüntü oyunu bu hareketi durmadan yineliyordu. Korkuya kapılan Gnouillon yemek yemeyi kesti -o anda tüm meclis aynı şekilde durdu, işte şu anda yememe edimi yeme ediminden daha güçlü olarak beliriyordu... Yememeyi yanda kesmekle meşgul olan Gnouillon, bu kez

maşrapasını dudaklarına götürdü, öyle ki herkes hemen gümbürtülü bir kadeh tokuşturmaya girişip maşrapasını dudaklarına kadar kaldırdı, defalarca yinelenince bu sesler patlayıp havada uçuştu, bu durumda Gnouillon kadehini telaşla masaya koydu.

O anda herkes birden kadehini telaşla masaya koydu. Kral yeniden dudaklarını bardağına yapıştırdı ve bir kadeh tokuşturma

daha patlak verdi. Gnouillon hemen o anda kadehini masaya koydu, sonra herkesin aym anda kadehini bıraktığını görünce, yine kendisininkini aldı ve bir kez daha, bandonun çıkardığı gürültü patırtı içinde kadehini dudaklarına götürdü; orada bulunanlar, büyük avizelerin ışıltısı altında ve alacakaranlıktaki aynalann parlak yansısıyla kadehleri göklere kadar yükseltip, krallara özgü bir yudum aldılar. Pariiğe kapılan Kral bir yudum daha içti.

Bir kez daha şu kalleş ses -alçak, belli belirsiz bir çınlama sesi, bir cepte oynatılan bozuk paranın tipik sesi- Şansölye'nin ve bütün Kunıl'un kulaklarına kadar ulaştı. Bir kez daha soylu ihtiyar, düşman diplomatın resmi ifadeli yüzüne dikkatli ve ölgün bir bakış fırlatıp, gözlerini dikti, ve bir kez daha, bu defa daha belirgin bir biçimde sinsi çınlama duyuldu. Hiç kuşkusuz Kralı ve şölenini tehlikeye atmak isteyen biri, bu kurnazlıkla hükümdarın hastalıklı açgözlülüğünü sınamaktaydı. Bir kez daha kalleş ses çınladı, bu defa öylesine belirgindi ki Gnouillon da işitti ve açgözlülük yılanının Kral'ın bayağı, bit pazarındaki işportacılara özgü suratında

süründüğü görüldü.

Ah yüz kızartıcı utanç! İğrenç tiksinme! Kralın kalbi aşağılıktan öylesine katılaşmış, iğrenç cimrilikle öylesine adileşmişti ki, gözünü büyük kazançlara dikmezdi hiç - yo, hayır! sadece ufacık nakit paralar için cehennemin dibine kadar yerlerde yuvarlanmaya hazırdı o. İğrenç bir şey: Rüşvetler, Kralı ufacık bir bahşişin yarısı kadar bile tatmin etmezdi; evet, köpekler için sosis neyse, onun için de bahşişler aynı şeydi! Bütün salon suskun bir bekleyiş içinde donup kaldı. Kulaklarına öylesine hoş gelen bu çok tanıdık sesi algılayan kral Gnouillon kadehini masaya koydu ve sonsuz aptallığı içinde çevresini tamamiyle unutarak, gizlice dudaklarını yaladı, en

azından o bunu gizlice yaptığını sanıyordu. Krallara özgü bu dudak yalama, utançtan kıpkırmızı kesilen şölen

topluluğunun suratına bir bomba gibi patladı.

Arşidüşes Christine-Ad61a‘ıde ağzından çıkan tiksinti dolu çığlığı bastıramadı. Bakanların, saray erkânının, generallerin ve yüksek din adamlarının gözleri hep birden, onca zamandır devletin dümenini yıpranmış ellerinde tutan yaşlı adama doğru çevrildi. Ne

yapmalı? Nasıl tepki vermeli?

O anda, tarihe malolmuş adamın solgun dudakları üzerinde,

kıvrımlı ve ince bir yaşlı adam dilinin yavaş yavaş gezindiği görüldü. Şansölye yalanmıştı! Devletin şansölyesi, yalanmıştı işte!

Bir dakika kadar Kurul kendi şaşkınlığıyla mücadele ederek, duraksadı, kararsızlık geçirdi. Ardından bakanların dilleri dudaklarının dışında gezinmeye karar verdi, derken piskoposlarınla, konteslerinki ve markizlerinkL.ve sonunda koca şölen sofrasının bir ucundan diğerine herkes, avizelerin gizemli ışıltısı altında yalanmaya başladı, bu arada aynadaki yansıma oyunlan bu hareketi dondurucu derinliklerle kuşatarak devamlı yineliyordu.

O zaman, en ufak bir hareketi maymun gibi taklit edildiği için, hiçbir şeyi rahatça yapamadığını görüp öfkeye kapılan Kral, kalkıp masayı sertçe itti. Ama işte Şansölye de kalkıyordu o sırada, derken Şansölye’yi izleyen tüm meclis kalktı masadan.

Aslında, Şansölye artık tereddüt etmiyordu, hayır, başlamıştı bir kere, inanılmaz gözüpekliğiyle bütün görgü kurallarını yerle bir eden bir karar almıştı! Artık hiçbir şeyin, genç arşidüşesten kral nişanlısının gerçek kişiliğini saklayamayacağmı anlamış olduğundan, Şansölye şöleni Hükümdarlığın saygınlığının söz konusu olduğu bir savaşın içine atmaya karar vermişti. Başka çıkar yol yok! Şölen, yalnızca Kral’m hareketlerinden uygun olanları değil, —<*özellikle ve her şeyden önce— taklide izin vermeyen hareketleri de* kusursuz bir biçimde taklit edip yinelemeyi kendine görev bilmeliydi. Kraliyet hareketlerini önemli hareketler haline

dönüştürmenin tek yolu buydu; kraliyetin kişiliğine yapılan bu saygısızlık kesinlikle kaçınılmaz görünüyordu. Bu nedenle öfkeden sararıp solan Gnouillon yumruğunu masaya vurup iki tabağı kırdığında, hiç duraksamadan iki tane tabağı da Şansölye kırdı ve davetlilerden her biri Tann'nın emriymiş gibi iki tabağını kırarken, trompetlerin yaygarası ortalıkta patladı! Alt ediyordu işte, şölen Kralı alt ediyordu! Çaresiz kalan hükümdar hareketsiz kalmak üzere yerine oturduğu sırada, şölen en ufak bir hareketini kolluyordu. Terk edilen şölenin buharları arasında inanılmaz, tam anlamıyla düşsel bir şeyler doğup ölmekteydi.

Kral sofranın en yüksek köşesindeki şeref yerinden fırlayıp kalktı! Şölen davetlileri aynı şekilde yerlerinden fırladı! Kral birkaç adım attı -davetliler onu taklit ettiler. Kral salonda amaçsızca dolaştı —davetliler hemen onu taklit ettiler. Düzenli ve sürekli dönüp durmalarının başdöndürücü dairesel hareketleri öylesine aşın bir fır dönme noktasına ulaştı ki, ani bir baş dönmesine tutulan, ama esaslı bir bağırtı kopartan Gnouillon, gözleri kan çanağına dönmüş olarak genç arşidüşesin üzerine atıldı ve başka çare bulamayınca, bütün saray erkânının gözü önünde düzenli aralıklarla kadının boğazını sıkmaya koyuldu!

Devletin serdümeni bir dakika duraksamadan, yakınındaki ilk kadının üzerine atılıp boğazlamaya hazırlandı, o sırada bütün davetliler yüce örneği izliyordu -işte böylece ayna oyunlanyla kat kat artan olağanüstü boğazlama her bir köşede arttıkça artıyor, çoğaldıkça çoğalıyor, çoğalıyordu-boğazlanan kadınlann son hırıltısına dek... O sırada artık şölen, onu hâlâ normal dünyaya bağlayan son bağlan koparmaktaydı, şölen gemi azıya almıştı.

Ölen genç arşidüşes yere doğru kaydı. Aynı şekilde boğazlanan sarayın kadınlan ardı arkasına yere kaydı. O zaman aynalarla kat kat artan mutlak sessizlik içindeki iğrenç hareketsizlik giderek arttıkça arttı...

Artıyordu, arttıkça artıyordu ve sonsuzluklar arasında, sessizliğin kıyışız okyan uslan arasında çoğalıyordu hareketsizlik; sınırsız hareketsizlik, yeryüzüne inince ağırlığını hissettiren ve tam bir hüküm süren hareketsizliğin tam özü...

Birden Gnouillon fırladı.

Söze sığmaz bir paniğe kapılmış halde hareketler yaparak, iki eliyle kıçını tutup daha fazla düşünmeden oraya, kapıya doğru koşarak, bütün bu aşın krallığı arkasında, çok uzaklarda bırakma telaşıyla kaçmaya başladı. Davetliler fark ettiler ki Kral, Kralları kaçmaktaydı —kısa bir an sonra Kral gerçekten de kaçmış olacaktı! Taş kesmiş olarak sahneyi seyrettiler, çünkü bir kralı -Kralı- durdurma haklan yoktu...Kaba güçle Kralı tutmaya kim cüret edebilirdi ki?

— İzleyelim onu! diye gürledi yaşlı adam. İzleyelim onu! Haydi!

Akşamın hoş kokulan Şato meydanına akın eden soyluların ya-naklannı serinletti. Kral mı? Kral, peşindeki yirmi adım kadar arkasından gelen Şansölye, onun da arkasındaki nefes nefese kalmış şölen ve balo davetlileriyle şosenin ortasında koşuyordu. Görüyor musunuz, olağanüstü gücünün içinde kendini bir kez daha gösteren bu olağanüstü devlet adamının sınırsız dehasına bakın! Evet, çünkü işte KRALIN UTANÇ VERİCİ KAÇIŞI BİR SALDIRI GİRİŞİMİ HALİNİ ALIYOR, ve ACABA KRAL KAÇMAKTA MIDIR YOKSA ŞÖLENİNİN BAŞINDA DOSDOĞRU İLERİYE DOĞRU ATILMIŞ MIDIR, artık bunu bilmek imkânsız! Ey sizler, elçilerin nişanları ve nişan kurdeleleri, ey menekşe rengi dinsel giysiler, yüksek rütbeli papazların lâl rengi cüppeleri, bakanların siyah giysileri, ey bu çılgın koşunun rüzgârlarında şaklayan eşsiz balo elbiseleri! Ey onca büyük senyörün olağanüstü hızla, dört nala giden güçlü koşusu! Halk tabakasının gözleri hiç, ama hiç böylesi bir gösteriye tanık olmamıştı. Koca arazilerin mirasçıları, en ünlü ailelerin değerli üyeleri, işte hepsi kurmay subaylarının yanlarında koşup duruyorlar, bunların dört nala koşuşlan tam yetkili bakanların koşuşmalarına, mareşallere, mabeyincilere ve saray hanımlarının en seçkinine katılıyor -herkesin hızı hız! Ey koşu, mareşallerin ve mabeyincilerin olağanüstü koşusu, ey bozgun, gecenin karanlığı ortasında, parıldayan sokak lambalarının altında, gökkubbenin altında çılgın topaçlar gibi fırlatılmış bakanların ve elçilerin kaçışmaları! Şatodan bir top tufanının gürlemesi işitildi. Ve kral göreve atıldı! Kral saldırdı!

Ünlü süvari birliğinin başında olağanüstü saldıran olağanüstü Kral gecenin karanlığında olağanüstü yuvarlandı!

1946

Zengin ve rahat, sağlam bir konumu olan bu bö/genin tehlikeli adamı, çevrede Houligan adıyla herkesçe tan man, mert, şakacı bir haydut ve utanmak nedir bilmez bir eşkıyaydı. Geniş bir ovanın tam ortasında, tarlada dünyaya gelmiş olan bu haydut dere tepe aşarak, korular, çaylar, bozkırlar ve ormanlar aşarak rastgele büyümüştü, ve hiçbir zaman bir çatı altında uyumazdı, bu da sonunda onun geniş ve sağlam bir beden yapısına ve taşkın mizacının yanında, bir o kadar da geniş bir ruha sahip olmasını sağlamıştı. Evet, içten olduğu kadar engin bir yaratıktı; köşe bucağa, daracık sokaklara dayanamayan, ama bol bol içki içmeyi seven ve her hareketi geniş ve gözüpek olan biri. Haydut Houligan ufak, dar ve sı-

radan olan her şeyden, örneğin yankesicilik gibi şeylerden nefret ederdi, ve birini çimdiklemekle dövmek arasında bir seçim hakkı olduğunda, döverdi adamakıllı, öyle gevşek gevşek de değil; sonra geniş ve iriyan haliyle avazı çıktığı kadar ve ciğerlerini şişire şişire şarkı söyleyerek ovadan aşağı inerdi: "Hey-ha! hey-ha! hey!”

Herkes onun üstünlüğünü kabul ederdi. Eğer birinin bunu düşünecek vakti olmamışsa, Houligan o ağır ayağıyla güzel bir tekme oturturdu, bam! poposunun ortasına, ya da ayaklannı yerden kesip yükseklere kaldırarak sıkıp ezer, hatta pestilini çıkanrdı, sonra da yere fırlatıp yoluna devam ederdi. Asla, Houligan asla gizli kapaklı bir cinayet ve aşağılık veya bayağı bir suç işlememiştir! Onun kıyımlarının hep soylu bir tarafı vardır, hep şatafatlı bir biçimde işlenmişlerdir ve hep şarkı söyleyerek: MHey-ha, Maria! Maria'm benim!" Ya da: "Oy dadana! oy, Maria!" Ah! çünkü Maria'yı seviyordu o, Maria’sını; onu dünyadaki her şeyden çok seviyordu, aşkla, bol bol ve şenlikle, dans, hep dans ederek ve ağzına kadar votka dolu bardakları yuvarlayarak.

İşte böyle, geniş, olabildiğince geniş bir yaradılışı vardı. Sessizliği anlamaktan acizdi, hele, denebilir ki, sinsice özelliğiyle günümüz insanlanna özgü olan boğucu, aptalca laflan hiç anlamazdı... ve hep çok yükseklerde uyurdu, ağzı on kanş açık, horlayarak ve tepeleri, dereleri, koy aklan ve geniş fundalıklan horultusuyla kaplayarak. Örneğin kediler, onlan

hissedemezdi hiç, bir kedi görür görmez, on, yirmi fersah boyunca hayvanın ardından koşardı; kadınlara gelince, bir taraftan: "Vay anasını!" diye bö-ğürerek veya "Hey, hey! Bir o yandan, bir bu yandan! haydaa hop!" diye bağırarak onları yakalar, sıkı sıkı tutardı. Ama bazan da bir hüzün duygusunun ağırlığı altında ezildiği olurdu, o zaman çevresinde yer gök, hepsi de gençlik sıkıntısıyla dolu uğultulu ve yankılı olan nakaratlarıyla, şu slav *dumkaslanyla.* çınlardı, ve orada, ay ışığının altında onun kâh bir kazak veya moldav ya da valak coşkusunu taşıyan dokunaklı, kararlı, kâh kırlara, kayalıklara özgü, hatta kurbağa vraklamasını andıran uzun ağıtlannın yükseldiği duyulurdu: "Hey, hey!" diye haykınrdı, "Hee, hee! vah, alınyazım! Maria, güzel Maria'm benim!" Şuradan buradan, öteden beriden, koruluklardan ve çitlerden birbiri ardına bekçi köpeklerinin hüzünlü havlamaları ona karşılık vermeye başlardı; köpeklerin iç karartıcı ulumalardan oluşan sesleri sıkıntılarını insanlara aktarırlar ve solgun aya karşı usulca tüm yöre ulurdu: "Hey, hey! heey, hee! ah, alınyazısı!"

Giderek sıklaşan, taşkınca yinelenen nakaratlar ağır ağır etrafta dönüp durur ve Houligan'ı kuşatırdı. Kanlı canlı olduğu halde, gizliden gizliye efsaneleşirdi, sonunda, kâh bozkır kadar engin, kâh gürültülü ve ateşli ve hep o aynı ve tekdüze nakaratla bölünmüş: [M]Hey, hey! ha, haa! hee, hee!" diyen binbir şarkının ve nakaratın kahramanı olarak kabul ederdi insanlar onu.

Can sıkıcı ve durup durup yinelenen bu nakaratların, herkesin bildiği ve tekrarlanan bu cinayetlerin ardı arkası kesilmeyecekmiş gibi görünüyordu. Bununla birlikte, yıllardan beri ülkenin sınır bölgelerindeki harap bir konakta, bir müzmin bekâr olan emekli hâkim Scorrabini oturuyordu. Hemşerilerinin çılgınca davranışları ve taşkın eğlenceleri onu fena halde sinirlendiğinden, durmadan, ama gizlice yörenin yetkililerine gidip şikâyette bulunuyordu, hep büyük bir gizlilik içinde.

— Vazgeçiyorum artık, diye mırıldandı, buna nasıl hoşgörü gösterdiğinizi anlamaya çalışmaktan vazgeçiyorum. Bütün bu cinayetleri, evet bu cinayetleri, hem de gündüz gözüyle... Bu düğün demek havası, bu iğrenç aşınlıklar...Bu düzensizlik, bu sigara dumanıyla dolmuş yerler, nasıl diyeyim, kabarelerdeki bu gece âlemleri... Sonra bu nakaratlar, bu rezalet, tekdüze ezgiler, bu sonu gelmeyen ulumalar, ne bir ölçü, ne bir fasıla! Sonra şu Marysia, Maria...

— Ne yapalım beyefendiciğim -komiser iriyan bir adamdı- biz ne yapabiliriz ki? Kamu güçleri etkisiz durumda. Etkisiz...diye yineledi, ve pencereden, şurada burada vahşi bir elma ağacının bulunduğu sınırsız bir ovanın enginliğine doğru bir bakış fırlattı. -Aslında, siz de görüyorsunuz, halk onu çok seviyor. Dahası onu destekliyor, koruyor...

— iyi ama, bir haydut nasıl korunabilir? Yarı kapalı göz-kapaklarınm arasından, uzakta kumullarla çevrili, yirmi fersah kadar bir alan üzerinde göz alabildiğine uzanan uçsuz bucaksız bozkıra göz gezdiren, ardından gözlerini hemen aynı göz-kapaklarınm içine gömen hâkim karşılık olarak hiddetle bu sözleri söylemişti. -Çünkü sonuçta yine de korkuyorlar, evet ondan kor-

kuyorlar. Kimse artık dışarı çıkmaya cesaret edemiyor! O herkesi gebertiyor...

Ensesi sonsuz alanlardan oluşan fonun önünde belirgin duran komiser: Belki gebertiyor, evet, diye gürledi, -ama sadece birkaçını; diğerleri ise seyrediyorlar işte. Hâlâ anlamadınız mı? Onlar için güzel bir kıyım görmek kutsanmış ekmek anlamında! Hiçbir şey görmemiş gibi yaparak, öhö-öhö...diye yeniden homurdandı, çünkü tam da o sırada yandaki koruluktan taze bir kadavra havaya fırlatılmıştı, aynı anda da sanki gevşek toynaklarıyla buğday tarlalarını çiğneyen bin kadar bizon soluk soluğa koşup geçmiş gibi, etrafta müthiş bir böğürme sesi çınlıyordu.

Güneş ufukta batmak üzereydi, komiser pencereyi kapadı.

Neredeyse kendinden geçmiş olan emekli hâkim: -Siz onu yakalamayı reddediyorsanız, ben üstleniyorum bunu, dedi. Tamam, onu yakalayıp içeri tıkmayı üstleniyorum. İçeri tıkmayı, enseleyip işini bitirmeyi. Kıstırmayı, şu kepaze bedenini sıkıştırmayı, birazcık. Evet, sıkıştırıp, budamak, bir parçacık.

Ama komiser bir iç geçirerek şöyle mırıldanmakla yetindi:

— A, bu çok güzel işte! harika...

Scorrabini kasvetli konağına girdi. Boş odalarda taba rengi rob-döşambnnı yerlerde sürürken, en değerli vakitlerini Houligan'ın bedenini ele geçirmek amacıyla, arkası arkasına binbir çeşit komplo kurmakla geçiriyordu. Yaşlı

cimri her geçen gün artan bir kin besliyordu ona karşı. Katili ele geçirmek, sadece bir parçacık susması için hapse tıkmak, ne yalan söylemeli, darkafalı biri olan hâkim için kaçınılmaz bir gereksinim olmuştu bu. Kurbanlarının üzerine açıktan açığa saldırmayı âdet haline getirmiş olan hay-dutun iblisçe doğruluğundan yararlanmaya karar verdi; üstelik bir de, -aman ne kurnazlık! — tam anlamıyla bütün sınırlan hiçe sayan küstahlığını da hesaba katmayı kararlaştırdı. Çünkü Houligan öylesine zincirinden boşanmış, ortada gözükmesiyle birlikte insanların tavşanlıklardaki yaban tavşanları gibi kaçıştıklarını görmeye öylesine alışmıştı ki, kaçmayan bir adam görünce kişisel olarak kışkırtılmış hissediyordu kendini. Bu nedenle uşağı Xa-vier'ye, şuradaki tepenin üzerinde bulunan büyük kayınağacına kadar kendisini izlemesi emrini verdi. Oraya ulaştıklarında, Scorrabini aniden yaşlı hizmetçisini kalın bir zincirle bağlayıverdi, sonra da zinciri ağacın gövdesine çiviledi. Böylece zincirlenmiş olan uşağın tam önünde telaşla geniş bir çukur kazdı, çukurun iyice dibine bir kurt kapanı yerleştirdi, sonra da alelacele evine geri döndü. Akşam oluyordu. Yaşlı Xavier "genç Beyefendi"nin düşündüğü güzel oyuna bol bol güldü; ama ay yükselip de ormanların ufuk çizgisine kadar tüm yöreyi aydınlatınca uşak o zamana kadar karanlık kalan gizi yavaş yavaş kavramaya başladı: Niçin böyle tepenin üzerindeki ağaca bağlanmıştı, niçin gece vakti acımasızca bu sonsuz alanda, ortalık yerde bırakılmıştı?

Derken köpekler aya karşı ulumaya başladılar, bu arada vahşi çalılıklardan, bozkır hüznüne kendini kaptırmış haydutun baygın, tekdüze ezgisi yükseliyordu. Yavaş yavaş, o müthiş, o korkunç uluma: "Hee, alınyazısı! Haa, Maria, Maria'm benim!", bu baygın, kasvetli, ama yine de ateşli bağırtı gece vakti ormanları tamamen kaplıyordu. Haydut bağırıp çağırıyordu, ne utanması var, ne sıkılması -ruhunun en gizli yanlarını yere göğe duyuran yırtıcı bir bağırtı; zincirlerini koparacak denli uluyan köpekler de onu izliyordu; ürkmüş ve tit tir titreyen köylüler ise küçük kulübelerinde kapılarına kilit üstüne kilit vurarak, dumanla islenmiş küçük pencerelerinin arkasında yakınıp sızlanıyorlardı.

"Hey, beyefendi!" diye seslenmek istedi Xavier, "hey, hey, beyefendi!", ama yok, cesaret edemiyordu, zira sesi hemen Hou-ligan'ın dikkatini çekerdi... Keçi gibi titrek çıkan mırıltılı sesinin, olup biten hiçbir şeyi kaçırmadan vasistasından etrafı dikkatle izleyen bekârın kulağına ulaşması kesinlikle mümkün değildi, Böylece uşak uğursuz talihe lanetler yağdırıyordu, bir türlü

görünmez olmayı başaramamıza neden olan şu talih... birinin çıkıp, biz istemediğimiz halde, irademiz dışında bize bizim yerimize kendi gücümüzü aşan şeyleri yaptırarak, bizi herkesin görmesi için ortalık yere atabildiği şu talih. İşte Xavier hiçbir zaman bize bağlı olmayan, bedenimizin *görünür* olması özelliğine lanet yağdırıyordu.

Ama işte katil yerinden kalkıp, ine benzer kulübesinden çıkıyordu

*

bile, yaşlı hizmetkâr ise -ne yaparsa yapsın- birazdan kesin olarak katilin gözüne takılıp, göz sinirlerini gıdıklayacak, oradan da bağlantıları izleyerek beynine kadar ulaşacaktı. İşte Houligan bir çeneyi dağıtma, bir burnu çatırdatma, bir göğüs kemiğini ezme, dikkatlerden kaçmayacak kadar ortalıkta öylece duran şu beyaz yakalı

adamın boynunu koparma arzusuyla yanarak, dev adımlarla hop* laya zıplaya yamacı ini veriyor. Haaaa! Aaaa! Derken eşkıya birdenbire olduğu yere yığılıyor ve gömülüp gözden yitiyor, yargıcın kurduğu kurt kapanının kıskaçları arasında buluyor kendini. Hemen fırlayıp oraya koşan yaşlı pinti -iki-üç saatlik zorlu bir uğraş sonucunda- haydutun ağır gövdesini eski konağının en ücra mahzenlerine kadar taşımayı başarıyor.

Sonunda eline geçti işte! Houligan eline düşmüştü! Nihayet! Dillere destan eşkıya onun evinde artık, mahzenine tıkılmış durumda, sıkışmış, eli kolu bağlı, kıstırılmış, kapalı ve hareketsiz, ağzı kapatılmış ve kancalara perçinlenmiş zincirlerle bağlanmış durumda. Evet orada işte, onun keyfine, merhametine terk edilmiş [v] halde! Emekli yargıç gizlice gülümseyerek, ufacık ellerini ovuşturdu, sonra da bütün geceyi uygun işkenceler tasarlamakla geçirdi. Katili gebertmek elbette aklından bile geçmez -yo, hayır! Son derece biçimci, sınırlı aklı, ölümü onun gözünde sadece beklenmedik bir fırsatın kaçırılması olacak bir kurbanı sadece birazcık sıkıştırmayı, gelişmesini engelleyip büzmeyi ve pörsütmeyi diliyordu! Yaşlı emekli acele etmek şöyle dursun, ilk günler boyunca korkunç Houligan'ın orada, aşağıda, altında, evinin ve mahzeninin içinde zincirli ve -ağzı bir güzel *tıkandığına* göre- kesinlikle ulu-yamayacak veya ufacık bir skandal bile çıkaramayacak durumda olduğu düşüncesinin keyfini çıkarıyordu yalnızca.

Scorrabini ancak haydutun artık bağırıp çağıramayacağına, ta-mamiyle *sessizliğe* mahkûm olduğuna iyice kanaat getirdiğinde, büyük bir huzur içinde daraltmaya, büzmeye, küçültmeye yönelik çeşitli uygulama ve düzenlere girişmek üzere hücreye inme işini üstlendi. Ah, şu sessizlik! Döküntü konutun hücrelerinin en dibinden bir kolonun tepesine kadar yükselen, artan bir sessizlik. Böylece büyük sessizlik mevsimi haftalar, aylar boyunca egemen

oldu -artık ulumayan, bastırılmış, sonsuza dek susturulmuş, ulumanın sessizliği...

Scorrabini her akşam saat yediye doğru, taba renkli geniş kaftanına sarınmış olarak, ince, uzun, küçük değneklerle ve telden yapılmış başka ince çubuklarla silahlanmış olarak işkence hücresine iniyordu. Her akşam, saat yediden itibaren kara kuru hâkimimiz, boncuk boncuk terleyerek ve daima gizlilik içinde, el altından, sessizliği içinde duvarlar arasına hapsolmuş olan haydutu işlemeye koyuluyordu... Hiç hissettirmeden yaklaşıp, hele ufacık bir gülme sesi çıkarsın, en ufak bir kasılma belirtisi göstersin bakalım diye bekleyerek, uzun uzun ayaklarının altını gıdıklamaya başlıyordu, sonra küçük tuzaklar hazırlıyordu, ufak tahta parçaları ve çomaklarla hır çıkarmaya çalışıyordu, küçük tahtalar ve hasır parçalan yardımıyla görüş alanını daraltmaya çalışıyordu, küçük iğneler batırıyordu, bir de burnuna minicik bezelyeler, ince uzun fasulyeler ve ince ince doğranmış binbir çeşit sebze sokuyordu. Tamam işte! Koca adam çaktırmadan, kaçamak, gizliden gizliye tepki vermek yerine, aksine her şeyi *sessizce* kabulleniyordu. Sonra onun bu sessizliği giderek artıyordu; şişinip, karanlığa iyiden iyiye yerleşerek, en görkemli krizlerine ve naralarına denk durumunu dengelemeyi beceriyordu. Scorrabini'nin sinsi yöntemleriyle haydutun engin ve içten sessizliğine egemen olmaya çabalaması boşuna; kin, hücrelerden oluşan labirenti tıka basa dolduruyordu! Peki hâkimin arzusu neydi? Katilin doğasını değiştirmek, temelden yeniden oluşturmak, sesinin tonunu değiştirmek, altın gibi saf ve bol kahkahasını değiştirmek, bunu küçük, önemsiz bir gülüşe indirgemek, şu kaba sesli bağırışı ufacık bir mınltıya, fısıltıya dönüştürmek, adamı bütünüyle, boyuyla poşuyla kıstırmak, büzüştürüp cılızlaştırmak: Sözün kısası, onu kendine, evet, bir Sconabini'ye benzer, eş ve eşit hale getirmek istiyordu. Gerçek bir bilgin gayretiyle, canla başla çalışarak, durup dinlenmeden onun zayıf noktalarını araştınyordu, onu en korkutucu, özel deneylere tâbi tutuyordu, bütün bunları da hep, haydutun

kalbindeki *punçtum minoris resistantiaesiriu*[1] sonunda haydutun kendisine tamamen teslim edeceği o ideal noktayı bulmak için yapıyordu.

Ama öteki ise, zayıf noktalannı asla göstermeden, suskun kalıp içine kapanıyordu.

Sürekli yinelenip duran onca çabanın ardından, yaşlı bey kim-bilir kaç kez bir büzülme elde ettiği kanısına kapıldı? Ama nafile! gerçek ânı haftada bir kez oluyordu! Dünyada her şeyden çok korktuğu o yazgısal an...

Evet, zavallı, asık suratlı pinti, haftada bir kez kurbanını beslemek üzere ağzındaki tıkacı çıkartmak zorunda kalıyordu! Ve tamamen tüyleri diken diken olmuş, korkudan kaynaklanan bir ürpertiyle donmuş ve kulakları pamuk ve Quies bilyeleriyle tıkalı olarak, Houligan'ın önüne berbat yiyecek tabağını koyuyordu, sonra kasılmış bir hareketle ağzındaki tıkacı çekiyordu. Her defasında, sonunda haydutu dizginlediğine, biraz olsun susturduğuna, patlayıp gürlemesine engel olduğuna dair boşuna bir ümide kaptırıyordu kendini... Diğeri ise her defasında, tıkacı açılır açılmaz, burunsalığı çıkarılır çıkarılmaz, o anda patlayıp, cehennemi bir fırtına gibi, alabildiğine, ağzına gelen küfürleri, çığlıkları ve ulumaları koyveriyordu: "Ah, Allahın belası, soysuz herif!" diye gürlüyordu. "Ah, pis herif! Defol git başımdan, çek git şurdan, diyorum sana! Geçeceksin sen benim elime! O pis suratını ve pis derini geçireceğim elime! Ciğerini sökeceğim senin," diye bö-ğürüyordu. "Ben Houligan, iyiliksever Tann'nın aşkıyla, ben Houligan, seni geberteceğim, mahvedeceğim, pestilini çıkaracağım! Evet, ezip, canını çıkaracağım! Maria! Marysia! Nerde o, ha? ha? Maria'm, Marysia'm benim!" Bağırtısıyla hücre dolup taşıyordu; uluması uzağa, çok uzaklara, ülkenin sınırlarına dek ulaşıyordu: Haydut ağız dolusu sövüp sayıyordu, ruhunun derinliklerini boşaltarak bir yığın nakarat söylerken, bu arada ölü gibi solmuş, büzüşüp kalmış ve korkudan neredeyse bıyık altından kıkırdayan işkenceci pinti, bulamaç yemeğini haydutun ağzına dolduruyor, öteki de lokmalar arasında ulumaya devam ediyordu! Komşu mezralardaki iyi yürekli insanlar ise: "İşte yine Houligan kükrüyor! Habire, habire kükrüyor!" diye yineleyip duruyorlardı. Bu mesailerin sonunda zavallı hâkim yukarıya çıkıyor, sonra titreyip, etrafı yoklayarak, kendinden geçmiş bir halde, el yordamıyla şu meşhur *punçtum minoris resistantiae*yi aramaya yeniden koyuluyordu.

Nihayet bir gün buldu.

Bir sıçan.

Tuhaf şey, bir sıçan...

Gerçekten de, irice bir sıçan bir akşam işkence hücresinde yolunu şaşırdı. Ve duvarı sıyırarak geçtiği anda, -o güne kadar çelik gibi duran- haydut birdenbire dertop oluverdi.

Hâlâ onu kollamakta olan Scorrabini tıkacı çıkardı ağzından. Ağzı serbest olmakla birlikte, Houligan küfürleri basmak şöyle dursun, bir yandan gözleriyle sıçanrizlerken, sustu kaldı: Evet, tik-

r

sinme duygusuna ve gerçekten feci bir korkuya yenik düşmüştü. Ama sıçan geçerken, onun zincirli bacağına süründü. Haydut, kasılarak ve her zamankinden bir oktav daha yüksek çıkan, ufak bir gülüşü bastıramadı.

Nihayet, nihayet! Ah, Tanrı'ya nasıl şükretmeli? Diz çökülür bu büyük lütfa, bu akıllara durgunluk veren iyiliğe diz çökülür! Nihayet, evet, nihayet çareyi bulmuştu işte! Yaşlı hâkim gözyaşları içinde kalmıştı! Demek ki, gücü ve direnme yeteneği ne kadar büyük olursa olsun, her insanoğlu için, elinde olmayan ve ona daima hâkim olan, dayanamayacağı bir şey, onun alnına yazılmış bir şey vardı bu ölümlü dünyada! Kimileri için çuhaçiçeği, kimileri için dana ciğeri, bazılarına da kurdeşen döktüren şey dağ çileğidir. İşte, olacak şey mi! Ne küçük değneklerle, çubuklarla ve iğnelerle yapılan incelikli işkencelerin, ne binbir çeşit bildik işkencenin sarsmayı başarabildiği bir haydut, görünüşte yıkılmaz, yenilip yutulmaz gerçek bir katil basit bir sıçandan korkuyordu işte! Bir sıçana tahammül edemiyordu! -Allah bilir neden- bir sıçandan daha zayıftı! Belki de, insanları bir solucan gibi ezen bu katil aslında bir sıçanı gebertmekten, öldürmekten korkmuştu? Sıçandan korkmak değil elbette bu, hayır! Ama onu korku ve tiksintiye boğan şey bir sıçanın ölümü, yani bir sıçan ölümüydü. Anlaşılır bir şey bu, onun gözünde bir sıçan ölümü alçaklıkların en büyüğü, iğrençliklerin en kötüsüydü, asla, ama asla kendi eliyle gerçekleştiremeyeceği bir ölüm. Hayır, bir domuz, koyun, sığır ölümü olsun, bir insan veya böcek ölümü olsun, bir tavuk veya

horoz ya da tavşan yahut kurbağa ölümü olsun, başka hiçbir ölüm onun için bu sıçan ölümü kadar tiksindirici, sinirlendirici, onun kadar kaygan, yapışkan veya gaz sancısı veren, aynca insanı şaşırtıp gebertici olamazdı kesinlikle! Korkunç haydut bu kemirici karşısında işte bu nedenle ve böyleşine çaresiz kalıyordu: Bu, onun için ulaşılamaz, kesinlikle imkânsız tek ölümdü. Bu nedenle sıçanı görünce kaskatı kesilip, kasılıyor ve gözle göçülür biçimde büzüşüp, incelip pörsüyordu —bunu söylemenin tam yeri! — ve iplik gibi incelip uzuyor ve çe-limsizleşip titriyor, sarsılıp ürperiyordu. Nihayet, nihayet!

Nihayet yaşlı hâkim Scorrabini, Houligan'ı eline geçirmişti!

Şimdi tasmalı sıçanıyla, Salına salına, gizlice ona yaklaşarak onu daraltıp buruşturuyordu, veya sadece bir an için hayvanı pan-

tolonunun paçasından bırakarak böylece sesini en tiz perdelere kadar inceltiyordu. Yahut da, kemirgeni ensesinin üstünde sallandırarak haydutu büzüp donduruyordu, ya da hayvanı onun üzerine atlayıp sıçraması veya büzüşüp gittikçe daha çok kasılan katilin etrafında sürünmesi için zorluyordu. Artık ağız tıkacına ne hacet! Nasıl olsa haydutun seslenecek, hele hele bağırıp çağıracak hali hiç yok. Böylece uzun haftalar, aylar geçip gitti ve ufak bir mumla acımasız sıçanı aydınlatmakla görevli olan yaşlı Xavier alçak sesle inliyor ve ruhu ve vicdanıyla iyiliksever Tann’ya dualar ediyordu: Tüyleri diken diken olmuş, kalbi buz kesmiş olan yıpranmış uşak sıçana yakarıyor, aman diliyor ve kemirgenin acımasız ve alt edilemez yaradılışına ve doğanın bu berbat bağlarına lanet okuyordu, kesinlikle dini imanı olmayan bu zulme lanet okuyordu. Ah! lanet olsun sıçana ve "genç Beyefendiye" ve eve ve haydutun huyuna ve hâkiminkine ve sıçanmkine! Ah! lanetler olsun bütün doğalara ve lanet, evet, tüm Doğa’ya lanet olsun!

Yıllar geçiyordu. İşkence giderek daha güçlü şekilde, giderek daha sıkı, hatta katı bir biçimde artıyordu; hâkim sıçanı, sertleştirmekte, pörsütmekte, büzüştürmekte giderek daha güçlü ve buyurgan biçimde kullanıyor ve gerginlik arttıkça artıyordu.

Ve hep sıçan.

Durmadan sıçan.

Sadece sıçan.

Evet, sıçan ve sıçan ve yine sıçan...

Ta ki gerginliğin son sınırına dayanmış olan Xavier gözü kapalı sıçanın üzerine çullanıncaya, tasmasından kurtulan sıçan da bir çırpıda kaçıp, bir delik, bir yank arayarak döşemede sürünerek şimşek hızıyla yok oluncaya dek.

Son kertede gerilmiş olan Scorrabini sinsice büzüştü. Ve gözü kapalı, ensesi gergin, yaşlı Xavier'nin üzerine çullandı. Bütün mahzen müthiş bir çatırtıyla çınladı ve beyin parçaları dört bir taraftaki duvarlara sıçradı. Aman Tanrım, bu bir mucize! İşkencecilerinin cesetleri yere saçılmışken, on bir yıl, dört aylık bir tutukluluktan sonra serbestti, Houligan serbestti! Ya sıçan? Kaybolmuştu. Katil yutkunup buradan çıkmak gerektiğini söyledi kendi kendine; küçük hareketlerle, gecenin sonunda bağlarından kurtulmayı başardı. Tan ağarırken haydut nihayet hücresinden çıkıyordu: vahşi

asmalarla kaplı verandanın küçük kapısını itince, bir zamanların külhanbeyi, şimdiyse zor kullanılarak çelimsizleştirilmiş olan haydut açık havaya ve özgürlüğe kavuşuyordu yeniden. Ahşap merdiveni boş vererek, verandadan doğruca çalılıklara atlayıp, onların altında oturdu, sonra güneş ufukta yükselirken bir set boyunca ilerlemeye koyuldu. O da ne, uzaktan bir çobanın sesi duyuldu: "Hey! hey! ineğim, hey!"

Houligan hemen büyük bir ağaçlığın arkasına attı kendini. Ah, sırtını ve bedeninin görünen her yerini saklamak için bir köşeciğe, bir deliğe, önüne gelen ilk yarığa neşeyle, zevkle saklanmıştı! Ayaklarının altındaki toprağı inceden inceye inceliyordu. Dikkatli bir gözle önündeki toprağı incelemekle meşgulken, tatlı bir meltem esiyor, ama o meltemi içine çekmiyor, bundan yararlanmıyordu bile. Tek ve biricik bir düşünce meşgul ediyordu zihnini durmadan: sıçan? Nereye gitmiş olabilir şu sıçan? Nereye gitti sıçan, Xavier'nin daha önceki gün, hücrenin yarıklarından birine gönderdiği şu sıçan?

Sıçan hiçbir yerde yoktu işte.

Houligan gözlerini topraktan ayırmaktan kaçınıyordu. Sıçan dehşeti fazlasıyla işlemişti içine, sıçan tehdidi, bu müthiş korkuyu fazlaca hissetmiş, bununla içli dışlı olmuştu, öyle ki kemirgenin yokluğu bile onun gözünde en hafif meltemlerden, dünyanın en tatlı seslerinden daha önemliydi. Yo, geri kalan her şey anlamsız bir süstü, önemli olan tek şey sıçandı, sıçan ya da onun yokluğu! Bu yüzden haydutun kulakları yalnızca bir hışıltıyı, toprak üzerindeki bir sürtünmeyi anımsatan en küçük sesleri algılıyordu; bu yüzden gözleri yalnızca bir sıçan-biçimini anımsatan biçimleri kol-luyordu: her an -ona öyle geliyordu- kulağıyla olduğu kadar gözüyle de şşş-şşş...fftt-fftt diye tehditkâr ve ortaya çıkıverecek olan bir şey sezdiğini, hatta algıladığını sanıyordu.

Ama hiçbir yerde yoktu sıçan.

Bununla birlikte, bunca yıllar boyunca titiz bir işkence sırasında -hem bu kadar yakın, hem de bu kadar canavarca yüreğe

işleyen biçimde- kendisiyle bir olmuş, ona bağlanmış ve kaynaşmış olan bir kemirgenin, başka herhangi bir insana olamadığı kadar alıştığı, yakınlaştığı bir hayvanın, yani bu hayvanın (öte yandan hayvanların size körü körüne bağlanmasını da dikkate almak gerekirdi) ondan, Houligan’dan yine de bu şekilde kurtulması, ayrılması, kısacası ortadan yok olması ve hiç sorun çıkarmadan, nazlanmadan ondan vazgeçmesi kolay inanılası bir şey gibi görünmüyordu...

Ama hiçbir yerde yoktu sıçan.

Birdenbire, orada, yanı başında incecik ve uzun bir şey geniş bir güneşli alandan hızla kaçıp gözden kayboldu...

Sıçan olabilir miydi, tesadüf eseri?

Bir şey hışıltı sesi çıkanp o anda kuru yaprak yığınında hışırdarken, haydut gözlerini sağda solda gezdiriyordu, -emin olmakla olmamak arasında - etrafı kolaçan ediyordu.

Gidip geliyor ve sağa sola saldırıyor,

Gelip gidiyor ardından, adım adım

Geliyor sıçan, sıçan - örnek sıçan!

Sıçrıyor ve yere yığılıyor, arkasından sıçraya sıçraya

geliyor sıçan - sadık sıçan!

Houligan içi oyuk bir ağaca doğru atılarak, ağacın içine büzülüp saklandı; sıçan da çalılıklara adayarak, hışıltılarla çalılıkların içine büzülüp saklandı. Ama oyuk artık Houligan'ı barındırmaya yetmiyordu: Ufak hücrelerin karanlığından çıkıp gelmiş olduğundan, gün ışığıyla körleşen kemirgen belki de birdenbire ayaklarının dibine atılabilir, hatta pantolonun altından sokulup, ilerleyebilir ve yukarı doğru çıkabilirdi. Evet, karanlıklardan fırlamış, fena halde korkuya kapılmış olan sıçan gün ışığına çıkınca, panik içinde ne pahasına olursa olsun bir delik, gizlenecek bir yer, herhangi bir sığınak arıyordu kendine -ve hangi barınak Houli-gan'm pantolonunun paçasından daha tanıdık olabilirdi onun için? Hangi delik, hangi in daha yakın olabilirdi? Ve haydut -bedeninde ve bedeniyle giysileri arasında- oluşturduğu yarıkların, deliklerin,

aralıkların ve barınakların, elinde olmadan sahip olduğu bütün deliklerin sıçanın mükemmel sığmaklar olarak can attığı, arzu ettiği yerler olduğunu fark etti. Aniden deliğinden dışarıya sıçradı ve panik halindeki bir korkuyla ilerleyerek, rastgele kaçmaya başladı, arkasından da (bu neredeyse kesin bir şey) soluk soluğa sıçan koşuyordu. Ah! sonunda bir delik, bir oyuk, herhangi bir yarık bulmak, sırtını oraya sokmak, bacaklarım örtmek, kısacası sıçanın, hem de nasıl! arzuladığı kendi deliklerini, yarıklarını her taraftan korumaya almak... Ah, bunları artık hiç ulaşılamayacak hale getirmek! Karanlık ininden çıkmış olan Houligan koşuyordu, fişek gibi koşuyordu, ova orman, dere tepe, tarla, çalılık, koruluk ve ulu ağaçlı ormanlık, çılgınlar gibi kayıp gidiyordu, arkasından da (hiç kuşku yok ki) yer hizasında sıçan koşturuyordu. Nefes nefese kalan Houligan'ımız karşısına çıkan ilk deliğe dalıverdi ve yarı bilinçsiz halde yerde sürünerek ve elinden geldiğince yarıklarını örterek bir saman yığınına sinip saklandı. Kısa bir süre sonra, daha aklını başına anca toplamıştı ki, bu deliğin, bu yeni deliğinin ahşap bir

barakanın alt tarafına kazılmış bir yarıktan başka bir şey olmadığını ve neredeyse bir kulübe veya bir samanlığın içinde olduğunu anlamaya başladı. Saman yığınından her an sıçan ortaya çıkabilirdi! Evet kemirgen koltukaltından süzülebilir, gömleğinin bir kıvrımına sokulabilirdi, işte Houligan etrafındaki hububatı gözlemek üzere başını çıkarmış. Ama nasıl olur? Ne oluyor? Düş mü bu gerçek mi? Neredeyim ben? İyi ama bu barakayı tanıyorum ben! Oradaki kim, evet, gözlerimin algıladığı, hemen şuracıktaki... önümde, harmanın üzerine yayılmış, samanların üzerinde yatmış, hemen karşı bölmedeki kişi de kim? Hay Allah! Maria bu, Marysia'm! Evet evet, orada güzelce yatmış dinlenen ve soluk alıp vererek uyuyan, kanlı canlı Marysia işte bu, hee, hee! Vallahi de benim Maria'm bu! Kasılmış, büzülmüş, çömelmiş, bağırsaklarının içine kadar sıçan düşüncesiyle dolmuş durumdaki haydut, ona gerçekten bu insanın o, gerçekten o olduğunu söyleyen gözlerine inanmakta güçlük çekerek, bakışlarını onun üzerine dikti... Evet, onun kızı, ağzı bir karış açık, kendinden geçmiş vaziyette uyuyordu, Houligan ise çıkıyordu işte deliğinden, şarkı söylemek, çok eskilerde olduğu gibi bas bas bağırmak üzere kendi ağzını sonuna kadar açıyordu işte: "Maria, Marysia! Hey, hey! Maria, Maria'm benim!"

O sırada birden -görünüverdi bir sıçan.

Kocaman, etli butlu bir sıçan kirişin altından sakınarak kayıverdi, harman yerinin ortasına kadar hopladı ve hafif ve ufak sıç* rayışlarla şu Maria'nın eteklerine kadar ilerledi.

Maria'nın yanında bir sıçan vardı -bir sıçan, Maria’nın yanında. Hayır, bu defa serap değil: Tam karşısında, harmanın üzerinde hoplayıp dans eden, yadsınamaz ve elle tutulabilir bir sıçan. Houligan hareketsiz kaldı, ölü numarası yaptı. Tabii ki buradaki bir başka kemirgen olmalıydı, ona işkence yapmak için kullanılan değil kesinlikle; ama sıçanlar birbirlerine öylesine benziyorlar ki, katil tam olarak emin olamıyordu. Daha da kötüsü başka bir kuşkuya kapılıyordu: Acaba sıçanıyla bu kadar uzun ve sıkıntılı birlikteliği onda izler bırakmış mıydı, tüm sıçan soyuna çekici gelecek bir şey. Yeniden başlayan bir paniğe yenik düşmüş halde, o şaşkınlığı içinde sıçanın üzerine atılmaktan çekiniyordu, çünkü bu defa sıçan şaşkına dönüp pekâlâ onun üzerine sıçrayabilirdi! Yo, hayır, ölçülü ve sakınımlı davranmak gerekiyordu, kendini göstermek, ama son derece dikkatli bir biçimde, sıçanı korkutmak,

ama sadece gerektiği kadar, çekip çabucak deliğine geri dönsün diye. Evet, tamam; her türlü şiddetten kaçınmalı, vahşi ve yeraltına özgü kötülüğe, Allah korusun, kendini kaptırmamalı, hep yerlerde sürünen ve bağırıp çağırarak yerde hışırtı sesleri çıkaran, sonsuz uzunlukta kuyrukları olan korkunç Tatarlara has, karışık bacak hareketlerinden, sıçrayıp hoplamalardan oluşan şu dansa kapılmamalı! Sonunda Houligan hiç kuşkusuz sıçanın yuvasının bulunduğu köşeyi belirlemişti ve neredeyse sessizlik içinde, olsa olsa ufak bir hışırtının, hafif bir boğaz temizleme sesinin yardımıyla, kemirgeni oraya geri yollamaya hazırlanıyordu ki... tam o sırada birden, tam uyuyan kızın sol dizinin altında bir şey sıçanın dikkatini çekmişti... Houligan'ı oraya çivilenmiş gibi, taşlaşmış gibi bırakarak, bu yarığa sokuldu: Sıçan kıza, kızına dokunmuştu, öyle

değil mi? Sıçan güzeline, Maria'sına, onun Marysia'sına sürtünüyordu, değil mi?

işte bütün korku sınırlarını gerileten bu dokunuş, bu değiş, ah, sıçanın Maria'sına bu değişi öyle bir etki yarattı ki, haydut birdenbire uludu. Uludu, evet, işte bir zamanlar olduğu gibi gırtlağını

patlatırcasına uluyordu! Uluyordu, tüm dünyaya karşı. İşte geçmişte kalan o tüyler ürpertici bağırışıyla sıçanın üzerine çöküyor, saldırıyor, üstüne atlıyordu! Artık korkmuyordu, hayvanın üzerine öylesine bağırarak zıpladı ve kendisi de haykırışıyla öylesine korunaklı ve zırhlı bir hal almıştı ki, bu bağırtıda artık hiçbir sıçan pantolonunun paçasından geçemez, sızamaz, bir yolunu bulup giremezdi! O sırada, hiçbir önlem almadan, sıçanın deliğine giden yolu kapadığının farkında bile olmadan, uluyarak sıçana girişti. Ah! Houligan’ın şu şimşek gibi sıçrayışı! Ah, sıçanın aniden geriye sıçrayışı, zıplayıp geri kaçışı, atlayıp geriye doğru hoplayışı ve geri sıçrayışı ve geri geri sıçrayışı ve cırt, şırrak ve küt pat ve şak şuk ve pof, pat! Ah, zincirinden boşanmış haydutun, bu kez sıçanın elinden kaçamayacağına, artık elinde, avucunun içinde olduğuna dair gözündeki o şimşek kesinliği, onu öldürmesi an meselesiydi, sonunda deliklerinden, oyuklarından ve oyunlarından mahrum kalan şu lanetli sıçanın pestilini çıkaracaktı!...îşte o sırada...acaba devam etmeli miyim, devam edebilir miyim? Ağzım söyleyebilecek mi, ah! en feci, en kötü bu şeyi söyleyebilecek mi? Söyleyecek, oh, söylemek zorunda, zira dehşetin sınırı yoktur, hatta daha da kötüsü, tersine, mutlak, sınırsız bir Acımasızlık vardır... Evet, iğrençlik üst üste gelmeye, birbiri

ardına dizilmeye görsün, daima daha da yükselecek derecede üst üste yığılarak, işe koyulur ve art arda gelir, çoğalmaya, kendini aşmaya başlar, gerçek bir mekanizma gibi. Bu yüzden söyleyecek bunu ağzım, herhalde sonunda diyecek ki sıçan...kemirgen, panik halinde bir korkunun doruğunda fena halde kıstırılmış durumda, körükörüne bir delik arayışı içindeki kemirgen... evet, evet, hışıldayarak Maria'nın ağzına giriyor ve doğruca hâlâ ağzı açık uyuyan kızın ağız boşluğuna dalıyor. Kasılıp kaldığından tepki göstermeye zaman bulamayan Houligan bunu fark edemeden yapar bu işi sıçan: Tırmanan sıçan, sokulup bu bir kanş açık ağza dalan, panik içinde sevgili ağız boşluğuna sığınmaya çalışan sıçan. Ey melekler, ey mekanizmalar! İşte hâlâ uykulu, ama yarı yanya uyanık olan Maria göz açıp kapayana dek, bir hareketle, tamamen otomatik bir hareketle sevgili çene kemiklerini kapatır - ve kırt! Kapanmıştır, bitmiştir, dehşetin büyük mekanizması işini bitirmiştir artık ve kırt! sıçanın işi bitmiştir, kafası kesin olarak kopmuş, gövdesinden kesinkes ay-

rılmıştır, işte böylece ölüm, sıçanın ölümü tamamlanır, son bulur. Sjçan filan yoktu artık.

Ama Houligan vardı hâlâ, orada, ayakta, ışınlan ölümün karşısında, ısırma-sonucu-ölümün, sıçanın ısınlmış ölümünün, sevgilisinin, onun Maria'sının sevgili ağız boşluğundaki sıçan ölümünün.

İşte bu yüzden çekip gitti Houligan.

1937

%

"Banbury" gemisindeki olaylar

*

I

1930 ilkbaharında -her şeyden önce sağlık ve dinlenme olmak üzere- çeşitli kişisel nedenlerle bir deniz yolculuğuna çıkmaya karar verdim. Avrupa kıtasındaki durumumun gittikçe daha güç ve karmaşık olmaya başladığını söylemeliyim. Bu nedenle arkadaşlarımdan birine, Birmingham'da armatör

olan Bay Cecil Bur-nett’e bir mektup yazarak, çok sayıdaki gemilerinden birinde bana bir yer ayırtmasını rica ettim ve yanıt olarak hemen şu kısa ve özlü telgrafı aldım: *"Berenice*, Brighton, 17 Nisan, saat tam 9." Ama Brighton limanında o kadar çok yelkenli ve demir atmış buharlı gemi vardı ve eşyalarım hareket özgürlüğümü öylesine kısıtlıyordu ki, sonunda on beş dakikacık bir gecikmeyle gemiye ulaşabildim;

bir taraftan da tayfalar ve taşıyıcılar her zaman yaptıkları gibi ateşli bir şekilde bağırmaya başladılar: "İşte, orada! çabuk, daha çabuk! evet, evet, evet, hâlâ yakalama şansınız var, ama çabuk, çabuk, acele edin, hadi!” Gerçekten de motorlu bir sandalla *Berenice* 'i yakalamayı başardım, ama bütün eşyalarımı orada bırakarak. Bir ip merdiven açtılar ve o telaş içinde, gövdenin sol tarafında kocaman harflerle yazılı olan geminin adını okuma fırsatını bile bulamadan

bu merdivenden gemiye tırmandım.

Hacmi en azından dört bin ton olan, üç direkli, güzel bir gemiydi bu; yelkenlerin ve cıvadranın düzeninden çıkardığım kadarıyla, ringa balığı ve hamsi yüküyle Valparaiso’ya gidiyordu. Alize rüzgârlarıyla esmerleşmiş yanaklı, gerçek bir deniz kurdu olan kaptan Clarke bana gösterişsiz bir biçimde:

— *Banbury*'ye hoşgeldiniz bayım, dedi.

Ufacık bir para karşılığında birinci zabit bana kendi kamarasını verdi. Bu arada deniz kabarmaya başlıyordu, birazdan da o zamana kadar hiç söz edildiğini duymadığım bir şiddetle deniz tutmasına uğradım, içimde ne var ne yoksa hepsini denize boca ettim, ve boş bir şişe kadar boş, beni habire kışkırtan bir şeyin ısrarlı isteklerini karşılamaktan aciz bir durumda, durmadan kusuyordum... Fiziksel ve moral işkencenin doruğunda ve midem boşluğa dayanamaz bir halde iken, pikeyi, yastığı ve storu parçalayıp yuttum, ama bu nesnelerden hiçbiri bir saniyeden fazla kalmadı içimde. Yatak takımını da yuttum, sonra üsteğmenin sandığına tıkıştırdığı, B.B.S.

başharflerinin işli olduğu kişisel çamaşırları da, bağırsaklarımda sadece bir an barınabilen her şeyi. Kamaramın bölmesinden inlemelerim kaptana kadar ulaştı. Halime acıyıp bir fıçı ringa bahğı ve bir fıçı da hamsi indirtti. Ringa fıçısının dörtte üçünü ve hamsilerin yansını hallettikten sonra, anca üçüncü günün akşamında biraz kendime gelebildim de, gemiyi temizleyen tulumbalann çalışması sonunda durabildi.

4

Portekiz'in kuzey-batı kıyısı boyunca ilerliyorduk. *Banbury* elverişli yandan esen bir rüzgârla, ortalama on bir millik bir hızla gidiyordu. Tayfalar güverteyi temizliyorlardı. Avrupa'nın kayalıklı topraklarının uzakta kayboluşunu izliyordum. Elveda Avrupa!

w

Kendimi boş, hafif, mikroptan arınmış hissediyordum, sadece boğazımda bir yangı vardı. Elveda Avrupa! Cebimden bir mendil çıkarıp, rüzgârda dalgalandırdım, dağların arasındaki bir geçitte ayakta duran ufak tefek bir adamcağız aynı hareketle hemen karşılık verdi. Gemi dosdoğru ilerliyordu, pruvada da, pupada da su köpürüyordu ve dalgaların köpüklü tepeleri göz alabildiğine yayılıyordu.

O zamana dek ön güverteyi yıkamış olan tayfalar bu kez arka güverteyi yıkama işine koyuldular. Kamburlaşmış sırtları bana doğru yaklaşınca geri çekilmek zorunda kaldım. Kaptan bir an için kaptan köprüsünde görünüp, rüzgârı yoklamak için tükürüğüyle hafifçe ıslattığı işaretparmağım havaya doğru uzattı. Aynı gün, akşama doğru çok tuhaf bir kaza meydana geldi, henüz yeni geçirdiğim hastalığımla belli bir ilişkisi olabilecek bir çeşit uyan. Tayfalardan biri olan Orta Kaledonya kökenli Dick Harties mizana direğinden sarkan ince bir halatın ucunu yanlışlıkla yuttu. Sindirim borusunun solucansı etkisiyle Harties bu halatı birdenbire yutmaya başladı ve kimsenin herhangi bir şey yapmasına fırsat kalmadan korkuyla, ağzı bir kanş açık durumda bir teleferik vagonu gibi, kendisini en tepeye kadar yükselmiş buluverdi. Sindirim borusunun solucansı yapısı öylesine güçlüydü ki, onu oradan indirmenin imkânı yoktu: İki ayağından ikişer kişi olmak üzere, ar-kadaşlannm ona asılıp aşağıya doğru çekmesi de bir işe yaramadı. Uzun süren görüşmelerin ardından, Smith adındaki birinci zabit kusturucu

ilaçlara başvurmayı akıl etti, ama o zaman da yeni bir sorun çıktı ortaya: Halatla tamamen tıkanmış olan bir gırtlağa ilaç nasıl sokulacaktı? Sonunda, öncekilerden daha da hararetli geçen görüşmelerden sonra, sadece gözler ve burun aracılığıyla hayal gücüne etki yapılmakla yetinildi. Subayın emri üzerine tayfalardan biri direğin tepesine kadar tırmanıp, hastaya bir tabağın içindeki güzelce kesilmiş bir demet sıçan kuyruğunu gösterdi. Zavallı fal taşı gibi açılmış gözlerle seyrediyordu bunu, ama kuyrukların yanına küçük bir çatal da konulunca çocukluğundaki upuzun spagettileri hatırlayıp, kayarak aşağıya kadar öylesine büyük bir hızla indi ki neredeyse bacaklarını kırıyordu. Bu olay beni düşünmeye itmiş olmalıydı. Tekrar ediyorum, benim rahatsızlığımla bir ilintisi vardı bu olayın: Tam olarak aynı olmasa da, bu iki rahatsızlığın temelinde deniz tutması vardı, fark şu ki denizcininkinde içine çekme ve merkezcil bir özellik vardı, benimkinde ise aksine merkezkaç bir özellik. Bir çeşit tersine bir aynılık söz konusuydu, bir aynada yüzünüz aynı kaldığı halde, sağ kulağınızın sola yerleşmiş olması gibi. Üstelik sıçan kuyruklarının üzerinde düşünmek gerekiyordu. Ama o sırada buna çok az dikkat etmiştim, gemide kısa bir süredir bulunduğum için, geminin de tayfaların sırtlarının da bana olması gerekenden çok daha arz yabancı görünmesine de pek

dikkat etmemişim.

Ertesi gün öğle yemeği sırasında kaptan Clarcke’a ve zabit Smith'e gemi ve deniz yolculuğu konusunda sorular yönelttim.

Kaptan güvenle, kısa piposundan bir nefes çekerek: - Gemi iyi, diye cevap verdi.

Zabit Smith de alaycı bir tonla: - Mükemmel durumda, diye düşüncesini belirtti.

— Hem mükemmel olmasaydı bile..., dedi kaptan, suların enginliğini gurur dolu bir bakışla süzerek. Evet, mükemmel olmasaydı bile. Diyelim ki bir yerde bir çatlak var...

i •

— Oyle ya, dedi üsteğmen, bana meydan okurcasına bakarak. Mükemmel olmasaydı bile... Islanmaktan korkan gemiden istediği an ayrılabilir. Tabii ya, evet, rica ederim! Ve bana dalgaları gösterdi. Islak tavuk, git hadi! Kahr...ola.. yani.Jane...

— Zabit Smith, dedi kaptan, parmağıyla kulağını temizleyerek, gidip mürettebata üç kez "Yaşasın kaptan Clarke, hey, hey, hurra!" diye bağırmasını söyleyin.

Yolumuza devam ediyorduk. Hava hâlâ güzeldi. Rüzgârda yol alan *Banbury* dalgaların tekdüze köpüklerinin ortasında kendine düzenli bir yol açıyordu. Ufukta bir denizineği göründü. Şimdi tayfalar küpeştenin bakırlarını parlatıyorlardı. İkinci zabit tarafından gözleniyorlardı; kaptan, dudaklarının köşesindeki kürdanıyla kamarasının lombozundan bakıyordu.

Böylece gemiyi özgürce keşfetmek için harcadığım birkaç gün geçti. Güvertenin altındaki inanılmaz sayılarda kaynaşan sıçanlar tarafından fena halde kemirilmiş, bütünüyle kurtlanmış, eski bir gemiydi bu; yan tarafları yer yer yıpranmış ve iyiden iyiye ke-

mirilmişti ve pupa tarafı sıçan pislikleriyle kaplı durumdaydı. Genel olarak eski İspanyol firkateynlerini hatırlatıyordu. Böylesi bir sıçan istilası kesinlikle hoşuma gidecek bir şey değildi. Bu kemirgenlerin gerçekten de çok nahoş alışkanlıkları var: Yağlı ve çok uzun bir kuyrukları var, kuyruklarının sivri ucu bir yerde öylesine uzağa ulaşıyor ki, bu eklentinin gövdelerinin bir parçası olduğunu bile hissetmiyorlar, ama peşlerinde, kendilerinden çok ayrı ve yenip yutulmaya hazır, lezzetli bir et parçası sürüklediklerine dair tahammül edilmez bir yanılsama içindedirler daima. Bu, onları son derece sinirli yapar; zaman zaman kuyruklarını ısırırlar ve arzudan kudurmuş ve acıdan delirmiş gibi olarak, korkunç, küçük çığlıklarla kendi çevrelerinde dönerler.

Gemi donanımının düzeni, direk takımının, halatların düzenlenişinden gemi küpeştesinin yapılışına kadar her şey bana oldukça uzaktı ve havalandırma borularının biçiminin, boyutlarının ve renginin ayırdına vardığım zaman açıkça hiçbirini beğenmeyip, kamarama dönerek akşama kadar orada kaldım.

Mürettebat da bir tuhaftı. Bir taraftan güvertenin gösterilen kısmını bol suyla yıkarken, böylece az önce yıkanmış olan diğer kısmın kirli sular altında kalmasını hiç söylenmeden kabullenen şaşırtıcı metaneti anlatmayacağım. Ama ne zaman gözümü açık denizden ayırıp gemiye çevirsem, beklenmedik bir sahne dikkatimi çekiyordu. Örneğin, güvertede oturup, bacak bacak üstüne atmış, kendi ayaklarını seyretmekte olan dört tayfayı fark ediyordum. Bir başka gün kendi ellerini seyreden başka tayfalar gördüm. Akşamları ise, saatler boyunca vurguların üzerine basa basa söylenen bir çeşit ezgi geliyordu kulaklarıma:

Balıklar, deniz kuşları gidiyor yem aramaya

Geminin dümen suyunda.

Gemide kesin bir temizlik hâkimdi. Neredeyse hiç durmadan su ve sabunla fırçalanıp duruyordu. Ben tayfaların iyice yakınından geçerken, hiç gözlerini kaldırmıyorlardı, aksine kendilerini işe vermiş olarak, gayretlerini daha da arttırıyorlardı, öyle ki yalnızca kamburlaşmış sırtlarını görebiliyordum. Ama ne zaman yeniden ufku seyretmeye koyulsam, denizcilerin, ortalıkta hiç görevli yok

diye, çene çalmaya yeniden başladıklarına dair tuhaf bir izlenimim vardı. (Karada da, ortalıkta kimse olmadığında, aynı şekilde hemen kovalarını ve süpürgelerini bırakan çöpçüler görmüşümdür sık sık.)

Kaptan ve teğmeni boş zamanlarının çoğunluğunu domino oynayarak geçiriyordu, ya da masada karşılıklı oturup, avazları çıktığı kadar bağırarak, 1897'den kalma eski şarkıları söylüyorlardı. Gerçekten de, bu düzenli ve elverişli rüzgârda yol almak hiç sorun çıkarmıyordu. Bununla birlikte gemide hiçbir şey tıkırında gitmiyordu. Ben yanlarından geçtiğimde, tayfaların sırtı biraz daha eğiliyor, sırtlan korkuyla ürperiyor gibi geliyordu bana, ve yerde becerikli bir şekilde hareket ettirdikleri kaba saba elleri ise şişip damarları kabarıyordu, bana kalırsa bu işleri yaparken fazlasıyla

i

rahattılar.

Güvertede gezinmekte olan Smith'le karşılaşınca, bence tümü şerefli ve cesur, aklı başında çocuklardan oluşan, *Banbury* mürettebatına olan derin inancımı ve içten güvenimi kendisine söyledim.

Zabit boğum boğum olmuş avucunda tuttuğu küçük bir matkabı bana gösterip, dilinin ucunda her zaman hazır olan küfürleri engellemeye çalışarak: ,

— Ben onlan bununla yola getiriyorum, bayım! diye cevap

verdi. Demirden bir yumrukla dinletiyorum onlara sözümü... En zoru da, bayım, içlerinden birinin kıçına bir tekme ya-pıştıramamak. Size sırtlannı nasıl döndüklerini kendiniz de görüyorsunuz...Lan..t... çünkü birine bir tekme patlatsam, istisnasız hepsine bir tekme yapıştırmam gerekir, eşitlik meselesi, o zaman da rezalet bir şey olur, rezalet, ...kahr.. yani şey...

Bir sıkıntı ifadesiyle ellerini iyice açtı. Bu seçeneğin saçmalığı karşısında duyduğu şaşırtıcı çaresizlik duygusu ona beklenmedik bir darbe indirmişti.

Gemi tekdüze bir ritmle ilerliyor, dalgalar dalgaları izliyordu. Kaptan köprüsünün üzerinde küçük bir piponun soluk kıvılcımını fark ettim: Yağmurluğunu giymiş olan kaptan ağır ağır döşemeyi arşınlıyordu.

— Bilir misiniz, sevgili bayım, dedi bana, insanların yaşamasına veya Ölmesine karar vermek nasıl bir şeydir, hiç bilir mi-

siniz? Hello! Smith, buraya gelin de bakın biraz şuraya...ha, ha!

— Ha, Ha! -Kan çanağı, küçük gözlerini bana dikerek kahkahayla güldü Smith. - Ha, ha! baba-anne...Lane... yani şey...

Bastırmaya çalıştığı gülüşü omuzlannı sarsan kaptan: - Baba, anne...diye yineledi. Eee, burada ne babalar vardır, ne de anneler! Burası bir gemidir, sevgili bayım, üstelik denizin tam ortasında, bütün konsolosluklardan uzak bir gemi!

— Ninemin de ninesi! diye bağırdı Smith şen şakrak, burada ne emzik var, ne küçük kurabiyeler, ne de allahm beL.yani demek istiyorum ki, yani

disiplinimiz vardır burada, işte hepsi bu. Yönetmelik, nokta, hepsi o. Demek istiy...bilek gücü...

— Tamam, tamam, zabit Smith. Sonuçta Bay Zantman bizim yolcumuz... Ama yine de ona denizin ortasında kaptanın ne demek olduğunu, sadece çılgınlıklardan oluşan bu önemli sözcüğün ne anlama geldiğini göstermek de fena olmaz. Çünkü Bay Zantman büyük ihtimalle bir kaptanın yaldızlı şeritli bir kasket takan ve kartpostallarda görüldüğü gibi tertemiz, mükemmel ütülü bir pantolon giyen bir beyefendi olduğunu zannetmektedir. Hadi! Smith, gösterecek kıyak bir şeyler bulun!

Bir an düşündü, piposundan birkaç nefes çekti:

— Bir emir versem, ha? Örneğin, onlara sıçramalarını söylesem, değil mi! Sıçrarlar o zaman. Yarın, yarından sonra.

— Bunu daha önce yaptık, diye homurdandı Smith.

— Bir emir versem, ne desem, Smith? Kendilerini kesmelerini söylesem? Diyelim, kulaklarını kesmelerini...

— Neden olmasın, diye karşılık verdi Smith. Ama bu son derece rahatsız edici bir operasyon. Demek istiyorum ki...sonra...bir sürü sıkıntı.

— Ama bir emir vereyim, değil mi? Her şeyi emredebilirim ben! Vay anasını! Allah kahretsin! Kaptan ben değil miyim? Ah! Dünyanın kaç bucak olduğunu hissedecekler! Bana bir tek tayfa çağırın...

— Affedersiniz, kaptan, dedi Smith bir süre sonra ve coşkusuz bir şekilde, ama bütün tayfalarınız zaten hanyayı konyayı öğrendi...

Sakızını avucuna tükürdü, dikkatle seyredip yeniden ağzına attı.

— Pekâlâ! Diğerlerinden daha az öğrenmiş birini bulun bana... Clarke sabırsızlanmaya başlıyordu. -Daha çabuk yahu, Bay Zant-man'a göstermek istiyorum...Bir şeyler uydurun, zabit Smith. A, siz de biraz alıksınız, ha. Şu Baffın bölgesini hatırlayın, sonra şu foku.

— Ben ne uyduracağımı gerçekten bilemiyorum, dedi Smith, amatör cin içicilere özgü uyuşmuş ve kararsız gözlerle Önüne bakarak. Her şeyi kullandık şimdiye kadar. Hepsini kullandık tayfaların, hepsi bitkin düştü, domu...yani şey...

— Salağın tekisiniz, dedi kaptan biraz soluğu tıkanmış bir halde. Hadi, daha çabuk, acele edelim... Beni hissetmelerine ihtiyacım var. Zaman zaman bir şüphe duyuyorum. Zaman zaman

her yanımı şüphe sarıyor.

Tam o anda, çok gereksiz bir hareket yaptım belli belirsiz, topuğum fena halde kaşınıyordu; bende doğuştan vardır bu, en gereksiz zamanda, tamam, başlar kaşınmaya.

— Tamam, tamam, Bay Zantman'ı kullansak, diye homurdandı Smith, hiç de yapmacık olmayan muzip bir edayla gözlerini bana dikerek.

— Neden olmasın? Fena fikir değil! diye bağırdı kaptan. Bay Zantman'ı kullanacağız. Daha yeni o. Beni henüz hiç hissetmedi -şimdi beni en iyi kendi teninde hissedecek... Haklısınız, en basiti bu.

— Kaptanım emrederse, dedi Smith, - ve içtenlikle elimi tutarak, mengenede tutar gibi sıktı (bir gün, karada bir çavuş elimi tam bu şekilde tutmuştu, önce içtenlikle, sonra da iyice sıkarak) -şimdi bir olta yapıp, Bay Zantman'ı olta iğnesine takacağız, sonra bu güzel yemle derinlerden kocaman bir balık tutacağız. Canavar Bay Zantman'ı yutacak, canavarın kamını yarıp, Yunus gibi, yolcumuzu canlı olarak çıkaracağız. Eğlenceli olur, değil mi? Ha-tırlasanıza kaptan, bunun daha acımasız olanlarını yapmıştık, hani orada, Karayib körfezinde. O seferki mükemmel bir şeydi.

— ... tam bir aptallık, diye yineledi kaptan. Deli saçması bütün bunlar! Bu bulduğunuz şeyle neyi hissetmiş olacak, söyleyin bakalım? Hiç bir şeyi! Sonra, ne de olsa bir yolcudan söz ediyoruz! Sakin olun bakalım, Smith, sakin olun, hoyratlık yok. Geri zekâlı şey, diye yineledi bağırarak, susun artık! Sizin bütün bu zır-yalarınızdan, uydurmalarınızdan bıktım usandım artık. Doğruyu söylemek gerekirse, pekâlâ! kusacağım geliyor bunlardan. Beş paralık sağduyudan yoksun hepsi de. Benim ihtiyacım olan, onun beni

hissetmesi, evet, kaptan Clarke'ı biraz hissetmesi ve ne bir incir yaprağına, ne de başka bir ilaveye gerek olmadan, -Tann nasıl yaratmışsa- öyle hissetmesi. Mükemmel ütülenmiş beyaz pantolonlar, tamamen sırmayla işlenmiş kaptan şapkası, hepsinin içine tükürürüm ben. Soyunmak istiyorum ben, dımdızlak kalmak istiyorum...anlıyor musunuz? Çırılçıplak, dımdızlak, kıllı! Bay Zantman, aptalca Yunus’lu numaranızdan sonra beni tanıyabilecek mi bakalım, çırılçıplak kaldığımda, beni, Clarke’ı?

— Burada çekinmeye gerek yok, diye geveledi Smith, ağzı tıka basa sakızla dolu olarak. Burada kolejli kızlar yok, konsolosluk falan da!

— Elbette hayır, beni tanıyamayacak, dedi kaptan, biraz düşündükten sonra. Peki ya ona jartiyer takmasını yasaklarsam? Söyleyin, bakalım, Smith, jartiyer takmasını yasaklarsam ve böyle düşen çorabıyla dolaşırsa ortalıkta? Ne olur? O zaman kahrolası öğrenir beni tanımayı, o zaman kim olduğumu anlar, çünkü baldır kıllıdır! Körolası! Şu kara sıçanları, bütün pılı pırtılarıyla, beyaz pantolonları ve mavili beyazlı kartpostallarıyla, bir kaptan baldırının kıllı olduğunu çoktandır unutmuşlar. Haydi Bay Zantman, daha çabuk, duyuyor musunuz beni, hareketlenin, daha çabuk!

— Daha çabuk! diye yineledi Smith, bileğimi sıkarak.

— Pekâlâ, işte şöyle! dedi kaptan bir süre sonra, az çok sakinleşmiş olarak. Görüyorum ki Bay Zantman, sizinle yine de anlaşabiliyoruz, her ne kadar bir denizcinin tavırlarını hiç taşımıyor olsanız da. Bundan iki yıl önce gemiye tamamen kalın kafalı bir kara sıçanını almıştık, söyleyeyim size, tam bir kalın kafalı... Ona gemiden çıkmasını, evet, gemiden ayrılıp doğruca denize gitmesini istemek zorunda kalmıştık: Ona -salağın tekiydi- ceketinin yakasım kaldırmasını emrettiğimde, boğazlanan bir domuz yavrusu

gibi zırlamaya başladı, bilirsiniz, bizler denizcilikte zırlakları hiç

%

sevmeyiz.

Clarke uzaklaşıp, beni zabitle yalnız bırakır bırakmaz:

— Sanırım bu kadar yeter, dedim. İşi barışçıl yolla halletmek isteyerek, dalkavukluk ve suç ortaklığı, hatta kaptanın zevksiz çıl-

gınlıklan konusunda ölçülü bir bağışlayıcılık tarzını kullanarak, samimi bir biçimde: Artık çorabımı bağlamamda sakınca yoktur herhalde, dedim.

— Nasıl? diye karşılık verdi Smith, beni daha iyi görmek için bir kol boyu mesafe bırakıp, geri giderek. Nasıl? Ne oluyor size böyle? Sevgili bayım, bunu hiç tavsiye etmem, hatta kamaranızda tek başınıza kaldığınızda bile tavsiye etmem bunu yapmanızı. Allah Allah! bu da iyi! - Öyle tehditkâr bir gürleyiş gürledi ki, tüylerim diken diken oldu. - Sakın fazla kurnazlık yapmaya kalkışmayın! Lane...kahr.

Öfkeden kulaklarıma kadar kızardım, anca kem küm edebildim:

— Yok canım, ne münasebet, kesinlikle, şaka yapıyordum ben... Öyle şey olur mu! Yanılıyorsunuz, yemin ederim!

Bir gün tramvayda, bir başka gün de bir piknikte yaptığım gibi, lafı ağzımda geveliyordum...

Hâlâ yol alıyoruz, hava ışıldıyor, gökyüzü berrak. Gümüş veya zümrüt parıltılı dalgaların arasında, şurada burada bir kedibalığı veya testerebalığı görünüyor, bir köpekbalığı sürüsü pupanın gerisinde atlayıp zıplıyor, yüzeyde küçük balıklar uçuşuyor; ama geminin hızı giderek azalıyor, sanki tamamen dursa daha mı iyi olur, diye düşünürmüş gibi. Yorulmak nedir bilmez ikinci zabitin gözetlediği mürettebat, rüzgâr alan tarafdaki güverteyi ovup parlatmış, şimdi ellerinde yer bezleri rüzgâr almayan tarafa dönüyor. İkinci zabit yirmili yaşlarda genç bir adam, ifadesiz ve hiçbir gizli işe ortak edilmeyen, gayretkeş bir sarışın. Aslında o sadece biçimsel olarak orada bulunuyor, birinci zabit varlığını sürdürebilsin diye. Deniz sakin olduğundan, kaptan ve Smith hemen hemen bütün günlerini kamarada kapalı olarak geçiriyorlar. Güvertede gezinirken, lombozdan onların, masada karşılıklı oturmuş, anlaşılmaz bir maddeden, herhalde ekmek içinden yapılmış küçük topaklarla bir şeye nişan aldıklarını görüyorum. Fena halde canlan sıkılıyor gibiler -arada bir sertçe tartışıp, nedenini bile bilmeden birbirlerine korkunç küfürler ediyorlar. Bols likörleriyle kokteyller

yapıyorlar ve viskilerini zencefille kanştırıyorlar. Zaman zaman bir işaretle, mürettebat sert vurgularla şarkı söylemeye koyuluyor: "Balıklar,

deniz kuşlan geminin dümen suyunda yemlerini ararlar." Son zamanlarda tayfalarm tuhaf bir biçimde eğilip burkulduklanm fark ettim: Temizlik bezlerinin üzerine iki büklüm eğilmişken, birdenbire ellerine dayanıp, dizlerinin arka taraflannı geriyorlar ve tam bazı toprak kurtlannın yaptığı gibi, sırtlannı büküyorlar.

Ama herhangi birine bunun nedenini sormaktan vazgeçiyorum. Bütün bunları sadece "vakit geçirmek için ilginç bir yöntem" olarak niteledim. Doğrusu herhangi bir konuşmadan kaçınıyorum, zira büyük babafingo üstü yelken sereninin çok gereksiz yere S şeklinde eğildiğini düşünüyorum. Hiç bilmemeyi tercih ettiğim kafamdaki bir sözcük S harfiyle başlıyor. Hem sadece seren de değil. Bu geminin üzerinde daha pek çok başka biçimler, başka nahoş çatlaklar da var. Sıcaktan çatlak çatlak olmuş her taraf. Bu nedenle küpeşteye dirseklerini dayamış olan Smith bana doğru gelirken, Smith'le konuşmaya ilk başlayan ben olmadım, gelip bana pat diye, şöyle güzel birkaç iskambil, zar oyunu veya benzer bir şey ya da ona soracağım birkaç bilmece bilip bilmediğimi sordu :

Birincim dedem, İkincim ninem,

Üçüncüm de sonuncu gelir.

s

— Çünkü bu zamana kadar domino oynadık, bölot, sonra kaydırak, delikten bilye geçirme, bask topu oynadık, ya da nöbet değiştirerek eski operet nakaratlannı söyledik. Sonra Atbilim Der-neği'nin yıllığını kanştırdık. Sonra şu son günlerde, diye itiraf ediyor arkasını getirmediği birkaç küfürü yutarak, dolabın altından çektiğimiz pis bir böceğe ekmek içinden yapılmış küçük toplarla nişan almaca oynadık. Bütün bunlardan fena halde gına geldi artık. Daha sonra (masada, hep karşı karşıya oturuyoruz), birbirimize gözümüzü hiç ayırmadan bakmaya koyulduk, bilirsiniz, gözlerimizin

I

içine bakmaya. İlk kim pes edecek oyunu. Böyle dosdoğru gözlerimizin içine baka baka birbirimizi iğnelemeye, iğneler batırmaya başladık. Artık duramıyoruz, ama yine de gittikçe daha sert batırıyoruz iğneyi: bir kaptan, bir ben cıs! bir daha - daha hızlı, bir ben bir o. Kim bilir? Belki de siz başka bir şey uy-durabilirsiniz, belki güzel bir şeyler biliyorsunuzdur, Bay Zantman? Çünkü ben artık iğnelerden tamamen kalbura döndüm.

Kendimi kaybedip sözlerime pek fazla dikkat etmeden dedim ki:

— Çünkü siz hiç yan çıkışlar bırakmadan, bir çeşit sihirli daire yaratmışsınız. İğne demek yumak demek: Bir iğne yastığı alıp, masanın üzerine ikinizin arasına koyun.

Smith ağzını açtı ve bana saygıyla baktı:

— Lanett..Vay canına, Bay Zantman! Biz de sizi acemi sanıyorduk! İyi ama siz, evet görüyorum, siz eski bir gemicisiniz. Deneyimlisiniz!

— Yok canım, hiç de değil, sizi temin ederim. Sadece basit bir tesadüf. Ne demek istiyorsunuz siz, Bay Smith! Bakın kızacağım ama. Şerefim üzerine yemin ederim ki bu ilk kez denize açılışım, dedim kekeleyerek, müthiş sıkılmış bir şekilde.

— Yo, yo, evet, sevgili bayım, siz çok eski bir gemicisiniz, diye yineledi zabit, bana esaslı bir selam çakarak. Hadi hadi, zıpırlık etmeyin! Siz çok deniz seferi yapmış olmalısınız, bu koca eski denizlerde kaç kere yol almışsın izdir, Kızıldeniz'de ve Sa-rıdeniz'de, Okhotsk'da ve Sargasses'de, Çin'de ve Arabistan'da. Çıkmadınız mı sefere? Sahi mi? Oysa yaşlı bir deniz kurdunun önsezisi var sizde, derler ya, konunun can alıcı noktasına dokunu veriyorsunuz. Yumak ha -bir yumak sadece! Mükemmel! Daha iyisini bulamazdınız. Sizin şu yumağınızı yerleştirir yerleştirmez, iğne darbelerini hemen durduracağız.

— Özür dilerim, ocağımı kamaramda yanık bırakmıştım. Kahvem taşabilir. Hoş görürsünüz beni değil mi teğmen Smith?

Öğleden sonra saat dörde doğru, derindeki balıklarla oynayan pelikanları izledim. Güney-batıdan süratle gelen iki pelikan geminin üzerinde uçmaya başladı. Kar beyazı tüyleri, büyük bir kursağı ve son derece keskin, bir metre

uzunluğunda bir gagası olan güçlü kuşlardır bunlar. Bu gagayla elbette bir köpekbalığını veya bir balinayı yutmayı düşünemezler, ama uçmayı bilmeyen şu deniz yaratıkları karşısındaki harika üstünlüklerine bayılırlar. Bu yok mu, bu kaşındırır onları ve durup dinlenmek bilmezler. Bu yüzden sessizce yaklaşırlar ve -hoop!— balığın sırtına kılıç gibi keskin bir gaga batırırlar, balık hemen yeniden dalar veya yüzeye sıçrayıp saldırganı ulaşılmaz hava boşluğunda izlemeye çalışarak çırpınır. Güvertede tayfalar zorlu işlerini bırakıp, aylak aylak manzarayı seyre daldılar, bu da Smith'in ağız dolusu, korkunç küfürler et-

meşine neden oldu.

— Ah! aşağılık herifler, diye böğürüyordu sessizce telaşa kapılan mürettebata karşı. Ah! şık beyleri oynamak istiyorlar! Gösteririm ben sana beyefendiyi! Thompson! evet, hepsinin en berbatı sensin ve gözüm üzerinde, yaşlı pislik Thompson! Bekle de gör, bu akşam seninle nasıl sohbet ediyorum! Bekle de-Thompson-sohbet ediyim-biraz-bu akşam-gör bakalım.

Ve bana mürettebat hakkında gizli açıklamalar yapmaya başladı: Onu dinlerseniz, ayak takımının en berbatıydı bunlar, limanlarda şurdan burdan toplanmış bir yığın yaşlı aylak, çok dikkatli olmak gerekiyordu.

— Şunlara bakın. Her türlü angaryadan kaçmaktan, bütün gün sırtüstü yatmaktan başka düşündükleri yoktur. Şurada mesela bir Thompson var. Aman aman! En berbatıdır!

— En berbatı mı?

— Thompson? Sülüktür yahu o! Sanki hep bir şeyler emmek ister gibi, tavuk kıçı biçimindeki şu ağzına baksanız yeter. Tabii, rol yapıyor, diğerleri gibi çalışıyor, ama ben ilk fırsatta ona bir çift laf söylemeye yemin ettim ve ilk fırsat da bu akşam olacak. Ah! konuşmamı bitirdiğimde dört ayak üzerinde sürünecek...

— Ağzı, dedim uzlaştırıcı bir tavırla, bir memeli olduğu için böyledir herhalde. Hepimiz memeliyiz. Memeliler ailesine dahiliz.

Büyük bir ölçülülükle, gövde hareketleri, ayakların seyredilişi ve “Balıklar, deniz kuşlan yemlerini ararlar / Geminin dümen su-yunda"nın söylenmesi

konusunda son derece sakınımlı konuştum. Ölçüyü elden bırakmadan, bu arada fazlası da fazladır görüşünü belirterek, belli bir ılımlılıktan yana olduğumu söyledim. Bunun üzerine Smith, bir eski gemici olan benim kendisiyle alay ettiğimi düşündüğünü söyledi. Doğu Asya sularındaki Çinlilerle, böy-lelerini çok gördük. Ya da erimiş parafin kullanımının sıradan bir şey olduğu Aden-Pemambouc hattında. Gövde hareketleri mi? Nedeni omurganın daha esnek olmasını sağlamaktır. Ayakların seyredilişi mi? Temizlik noksanlığına bir cezadır: Ayaklan kirli olan bir saat boyunca gözlerini ayaklanna dikmek zorundadır. "Balıklar, deniz kuşlan yemlerini ararlar / Geminin dümen suyunda" dizelerine gelince, bu bir güzel yazı örneği gibi tınlar: Gerçekte, tayfaların beynine inci gibi güzel bir yaz*ı* halinde bunu kazımaktır

söz konusu olan.

— Bizimki gibi bir gemi tek başına gider, bir fırtına olmadıkça, başka hiçbir yardım almaz. Tayfalar yine de bu bel...lanet...gü-verteyi durmadan fırçalayamazlar. Sonunda dibini çıkartacaklar. Bununla birlikte disiplin sağlanmalıdır, bu nedenle kaptan başka bir şey dense bunu seçmeye karar verdi.

— Öyle mi! başka bir şeydense bu ha!

— Ne yaparsınız, kaptan da deneyim yüklü, eski bir denizcidir, buna da gerçek bir deniz kurdu denir. Onunla iletişim kurmaya çalışın, Bay Zantman, mutlaka birbirinize söyleyecek pek çok şeyiniz vardır. Kaç kez, diye sürdürdü konuşmasını Smith, sır verir gibi, kaç kez ihtiyar bana şöyle demiştir: "Smith, bir kaptanın gemisindeki görevleri tam olarak nelerdir? Kafalı olması gerek, yoksa herkes sonunda sıkıntıdan aklını kaçırır. Siz, teğmen Smith, siz bas bas bağırıyorsunuz ve bu yeterli, ama ben, benim kafam olması gerek, işte aramızdaki bütün fark da bu. Peki söyleyin bana, Smith, kafamı nasıl kullanmalıyım şimdi, ne bulmalıyım? Allah kahretsin! top oynamaya başlayamayız ya, teğmen Smith! Biz, lanet olsun, biz kısa pantolonlu küçük veletler değiliz ki, teğmen Smith!"

— Çünkü, dedim, hafifçe öksürerek, top oynamak çocuk işidir, ama...**1-11**, ı-ıı...ayaklar değil, öyle mi?

— Tabii ki, diye cevap verdi Smith, üstün bir edayla. Ayaklar değil. Kimin ayaklarında nasır yoktur ki? Sonra bu, mürettebat arasında disiplini sağlar. Onlar her şeyi yerine getirmek zorundadırlar, homurdanmadan. İğne için de aynı şey, biliyorsunuz. Tanrım! çılgınca bir şeydi, hem de ne çılgınlık, deli saçması. Ne yani... Siz tam olarak ne demek istiyorsunuz, Bay Zantman? Hadi canım! Siz, bütün o deneyiminizle, siz beni haksız buluyor olamazsınız. Bu her yerde ve her zaman böyledir. Bu olmasa, sıkıntıdan geberirdik.

İşaretparmağını yalayıp rüzgâra tuttu.

— Hele rüzgâr da kesiliyorsa, görüyor musunuz. Sükûnet bizi

bekliyor. Kahr...laane aşşağ... Bu hep böyledir. Hem, atasözünü

bilirsiniz: Su ve sıkıntı denizcinin belasıdır.

Akşama doğru iyice yağlı bir morina sürüsü gördüm ve suyun üç dört parmak altında yüzen bir çekiçbalığının kafasını fark ettim.

Kaptan Clarke kaptan köprüsüne çıkıp bana işaretler yapmaya başladı. Smith onu lafa tutup, iğnedenlik hikâyesini ona aktarmış olmalıydı ve benim eski bir denizci olduğumu düşündüğünü: Nitekim Clarke bana karşı tavrını değiştirdi, hatta beni biraz yoklamak ister gibi bir hali var. Herhalde benim onun bilmediği şeyler bildiğimi sanıyor veya benim diğerlerinden daha az sıkılmanın yollarını bulduğumu. Kıç güverteye tırmanır tırmanmaz, Clarke bana şöyle dedi:

— Sıkıntı, sevgili bayım, denizdeki sıkıntı.

— I-ıı..., dedim.

— Sıkıntı pek hoş değil, - ha? Hoş değil. Nedenini pek bilmeden sıkılıyor insan işte....

— Eh!, dedim, idare ediyoruz! O kadar da sıkılmıyoruz. Su var, balıklar var.

— Biliyorum, dedi kaptan dirseğiyle beni dürterek. Evet, Smith anlattı bana. Siz, sevgili bayım, sıkıntıyı atlatmak için kesinlikle bir şeyler bulan siz sıkılmazsınız tabii. Ben de bunu hep biliyordum sanki. İşte, şu iğnedenlik meselesi, örneğin.... Ama işte, numaralarınızı bize söylemek istemiyorsunuz. Siz nesiniz biliyor musunuz, cimrinin teki... Yaa! Her şeyi kendinize saklıyorsunuz!

— Hiç de değil, yanılıyorsunuz! Hayır, kesinlikle hayır, kaptan, bakın yoksa kızmaya başlayacağım sonunda. Size bu uydurmaları Smith anlatmış.

— Hadi canım! Gareze gerek yok! Ben size sadece şunu söylemek istiyordum, sevgili Bay Zantman, sizinle sohbet edebiliriz. Siz herhangi bir kara sıçanı değilsiniz. Bizim karşımızda böyle sırlara gerek yok, hiç anlamı yok bunların bence. Ama nasıl isterseniz

öyle olsun.

Çok can sıkıcı bir durumdaydım ve ceketimin düğmesini koparmaya çalışıyordum. Nitekim Clarke'ın saçı dökülmüş şakağının oyuğunda açıkça beliren kocaman bir damar vardı. Birdenbire bozulup kulağının arkasını kaşımaya başladı.

— Sıkılıyoruz, dedi, yine aynı konuya dönerek ve sağa sola dalgın tekmeler atarak. Ah! ne çok sıkılıyoruz! Şirkete imza attım, bu da beni Birmingham-Valparaiso gidiş-dönüş yolu yapmaya zorluyor. Peki ne var, kuzum, söyleyin? Karada hep sıkılır insan -tramvaylar, barlar, bilirsiniz- ve bu kara sıkıntısı insanı açıklara doğru

fırlatır. Denizin ortasına gelince de, işte? Yola çıkmışşmızdır, bütün yelkenleri açıp yol almaktasımzdır, kıyı uzaklaşıyor artık, geminin yalpalaması sizi beşik gibi sallıyor, köpüklü dümen suyu kıç tarafında fokurduyor artık ve sessiz sedasız sıkıntı geliyor, değil mi? Deniz sıkıntısı.

— Bu doğanın hatası, diye mırıldandım boğazımı temizleyerek. Doğa böyledir.

— Nasıl yani? diye sordu Clarke.

— Doğa işte! pek sevmez, dedim, sevmez!

— Sıkıntıya karşı koymak için en iyisi yine pipodur, dedi duygusallaşarak. Viski, tamam, o da fena değildir... Sonra tırnaklarını kemirmek veya enfiye çekmek... Oyuk bir dişiniz varsa, onu dilinizle karıştırmak. Karıncalanan bir yeriniz varsa, kaşınabilirsiniz de. Mesela bir gün Moukden'de kulübe giriyorum, yemek yemekte olan dört kaptan vardı, dördü de tırmıklanmış, tırmalanmış, kıpkırmızı, sanki hepsi egzama olmuş... Ya siz, Bay Zantman?

— Ben mi? E-ee! İşte! kimi zaman...

— Sahiden sizin yüzünüzün rengi çok güzel bence, dedi kaptan, kafası karışmıştı, çok sağlıklı bir yüzünüz var. Doğrusu, sanki annenizin eteğinden hiç ayrılmamış gibisiniz. Nasıl oluyor bu?

— Ben mi? Yok canım, hiç de değil kaptanım, sizi temin ederim... Doğru söylüyorum...

— *Ha, ha, ha! Uzun bir kahkaha attı. Siz yok musunuz, sizi kerata sizi, Bay Zantman. Pekâlâ! Söyleyeceğim size... Ben kimseyi zorlamam: Kendinizi gizliyorsunuz, tamam, tamam, diyelim ki, bu sizin için ilk... Ama iyi fırtına, ha? Kaçış yok? dedi yeniden dirseğiyle dürterek. Vay canına yahu, ne güzel bir gezinti yapacağız ama, değil mi? Bu olmasa, sonu gelmez hiç, üstelik rüzgâr da kesilmek üzere. Ben kafayı yedim, sıkılıyoruz, Allah canımı alsın ki, kuduruyorum... Gerçekten artık dayanamıyorum...

— Sağlıksız bu. Çok sağlıksız, dedim. Kötü düşünceler. Evet, size saldıran kötü düşünceler. .

— Dayanılacak şey değil! diye homurdandı kaptan. İşte, şu direklere bakın bir kere. Nasıl da ayakta duruyorlar, aptalca. Aptalca bu. Ben de ayakta duruyorum, aptalca. Ayakta, ben ve kadehim. İnsan kadehini ne yapabilir, söyleyin? Kırar mı, ha, bu kadar mı? Tamam işte, ben bunu dün akşam yaptım. Bu koca gemide sabahtan akşama kadar hiçbir şey olmuyor. Gözümü şu korkuluğa diktiğim zaman -eliyle bir yumruk indirdi- ve devamlı, böyle aptalca parladığını gördüğümde, işte! ona bakıyorum ve kendi dışıma çıkmak istiyorum, evet, bedenimden çıkmak!

Alçak ve acıklı bir sesle yakınmaya başlayıp, bana her şeyin aptalca, tamamen aptalca olduğunu söyledi...

— Bakın, her şeyin temizlenmiş olması gerek, her şey yerli yerinde olmalı ve benim tayfalarım gün boyunca yıkamaktan, ovmaktan ve parlatmaktan başka hiçbir şey yapmazlar. Bildiğiniz gibi, gemilerde büyük bir temizlik, aslında abartılı bir temizlik her zaman kesinlikle zorunludur. Niçin peki, niçin? Başka şey: Uçan balıkları alın... Sadece şunu söyleyin bana, niçin böyle aptalca suyun dışına sıçrarlar. Alın, bir tanesi daha. Parmağıyla bana, dar bir kavisle güvertenin üzerinden uçan bir balık gösterdi. Bu da zırvalık, olacak saçmalık değil! Söylesenize bana, niye böyle yapıyorlar, ha? Kanatlan bile yok.

Bir an düşündükten sonra ona, bu olayı bu uçanbalıklann Özel niteliklerine bağlamanın uygun olacağını söyledim, öyle çok şişiyorlar ki su, sinir krizinin eşiğinde, patlarlar diye korkup, onları bağrının dışına fırlatıyor. Kurbağalar için de aynı şey: Sigara dumanıyla öyle bir dolarlar ki, ama toprak bu konuda denizden de beterdir, hiçbir şeyi affetmez, işte bu yüzden kurbağalar çatlar.

— Vallahi! diye bağırdı kaptan, acayip heyecanlanmıştı, doğru ya! Kesinlikle böyle! Siz yok musunuz! Ama tabii! Ne iğrençtirler ya! Şişiyor, sizi korkutuyor ve korkudan çatlayan bu aşağılık su, atıyor onları dışan. Ödü kopuyor, geberiyor korkudan ve her şey açıklanıyor böylece... Pat! suratına suratına! diye bağırıyordu sevinç içinde.

Sanki sözlerim onun içindeki terörist damarına basmış gibiydi.

— Bravo, bravo! Bu mükemmel bir şey! Hiç aklıma gelmemişti bu. Sevgili bayım, siz çok bilgili birisiniz. Bir doğa bilgini, diye ilave etti şişinerek ve bana hayranlıkla bakarak. Bir de hiç yolculuk etmediğinizi söylüyorsunuz?

— Eh, doğayı birazcık tanırım, dedim, ama sadece kuramsal olarak. Kesik kesik öksürmeye başladım ve şu anda havanın bana biraz dokunduğunu açıklayarak, kamarama döndüm, ertesi güne kadar da bütün günü orada geçirdim.

O gün (ertesi gün) çok tuhaf başka bir olay oldu, ama ben kamaramda olduğum için şahit olmadım bu olaya. Yutarcaların son derece pisboğaz hayvanlar olduğunu, adlarının da buradan geldiğini bilmeyen yoktur. İşte geminin aşçı yamağı dalgınlıkla suya büyük bir bakır leğen düşürünce, leğen hemen o anda obur bir gırtlağın dibini boylamış. Bu marifet aşçı yamağımızın öyle hoşuna gitmiş ve onda o kadar tuhaf bir zevk uyandırmış ki, kendini kaptırıp arkasından bir çift çatal fırlatınca, bunlar da anında yutulmuş; bordadan eline ne geçerse atmaya koyulmuş, tabaklar, fincanlar, sofra ve mutfak bıçakları, cep saati, sonra da pusula, barometre, son üç aylığı, nihayet, tam takım halinde *Gemicinin Ansiklopedisinin* ciltleri. Smith onu, artık tamamen boşaltılmış durumdaki kamarasının raflarını indirirken yakalamış. Gösteriyi tahmin etmek kolay. O akşam çocukcağız bir sıtma nöbetine tutuldu, yolculuğun sonuna kadar bir daha görmeyeceğiz onu herhalde. Böylece en önemli gereksinim nesnelerinden yoksun kalan bizler, artık omletimizi doğruca tavadan yemek zorundaydık.

m

Olayı duyunca, kaşlarımı çatıp, kendi kendime, ama yine de, bililerinin beni duymasının önemli olduğu kanısına varmış gibi, oldukça yüksek bir sesle dedim ki:

— Eh! işte bu çok muzipçe bir şey! Gerçekten çok iyi düşünülmüş! Dikkafalılık etmek şeklinde ortaya çıkan Yetinin çok iyi bilinen bir rahatsızlığı söz konusu. Bilimsel olarak konuşmak gerekirse, bir çeşit bulanıklık, bir denetim eksikliğinden doğan bir tür Özel *hâle* bu. Evet, doğrudan doğruya duyularımızın kusurundan ve aşırı bir oburlukla körleşmiş olan içgüdümüzün hatalarından çıkardığımız belli bir haz var bunda; bir tür otomatizmden kaynaklanan büyülenme gibi bir şey, kısacası saklambaç oyununa yerçekimi, fırlatma ve birdenbire duyulan açlık gibi büyük, evrensel güçlerin uygulanmasının sonucu olan âdeta otomatik bir hastalık. Peki bütün bu nesneler midemizi nasıl etkileyecek acaba?

Ama birazdan yüzümün kasları, yerini umutsuzca, korkunç bir aptallık dalgasına bırakarak, yeniden gevşedi ve sesimi biraz alçaltarak şöyle dedim:

— Tanrım! Çok hoş bir şey bu, ama neden bu kadar aptalca? Bu kadar aptalca, bu kadar gereksiz ve sürekli? Bir anlık bile bir soluklanma, bir

saniyelik dinlenme arası vermeden? Niye bu şe-

kilde, sanki zekice-aptallık ve aptalca-akıllılık şeklinde? Burada bir akıllılık yapan biri, bir de gerizekâlılık yapan biri var! Ey Tanrım, bize sadece beş dakikacık bir rahatlama süresi bahşet.

Sonra şunu ilave etmekte bir sakınca görmedim:

— Ağaçların tuhaf biçimlerinin, kuşların tüyleri ve cıvıltılarının sizi eğlendirdiği ve garip maskaralıklarıyla sizi oyaladığı loş bir ormandayım sanki, ama orada uzaktan arslanm kükremesi, bizonun dört nala koşuşu ve jaguarın sessiz adımlan işitiliyor.

II

Banbury giderek daha ağır ilerliyor. Güzelim güneş giderek daha çok ısıtıyor, erimiş zift sızmtılan gemi boyunca, denize yayılıyor. Deniz ise gök mavisi, güverteyi temizlemekte kullanılan su da, yine gök mavisi bir göğe doğru buharlaşıyor. Kaptan Clarke kaptan köprüsüne çıktı az önce, parmağını yalayıp, şöyle dedi:

— Sanki emindim bundan. Alize rüzgân geliyor. Ters bir rüzgâr bile alabiliriz. Zabit Smith, küçük çanaklık sereninin kalkmasını önlemenin bir yolunu bulun. Bu güzargâhta hep böyledir: Valparaiso'ya giderken de, oradan dönerken de hep ters rüzgâr vardır. Siz de buna gemi yolculuğu yapmak mı diyorsunuz? diye öfkeyle bağırıyordu. *Bu* mu —gemi yolculuğu? *Bu* mu — denizcilik?

Bir yunus sürüsü artık pupamızdan ayrılmıyor. Et istemiyorlar. Hayır, tek düşleri dümenimize birazcık sürtünebilmek, zira deniz bitlerinin ısırığından fena halde rahatsızlar. Suların enginliği ortasında böyle beklenmedik bir fırsat her gün çıkmıyor karşılarına: sürtünebilecekleri sert bir nesne. Çoğu zaman haftalar boyunca böyle bir nesne arayışı içinde, okyanusu katettikleri oluyor. Ama görmedikleri şey şu ki, gemimiz, çok yavaş olduğu doğru ama, yine de ilerliyor ve sürekli olarak birkaç kanş farkla dümenin sivri köşesini ıskalıyorlar. Bu bahtsız balinagiller bunun nedenini anlayamıyorlar, hep aynı manevrayı yineliyorlar, ama sonuçsuz.

Bir kâğıda az önce şunları not ettim: "Bence bu kadarı fazla, çok fazla. Dümenin sivri kenarını ıskalayan yunuslar, kendi kuyruklarının ucunu ısıran sıçanlar, ayaklarını seyre dalan ve kam-hurlaşmış sırtlarını dikelten tayfalar, gagalarını balinaların sırtına batıran pelikanlar, iğne ucuyla teğmeniyle kavga eden bir kaptan, suyun üzerinde uçamayan balinalar, şişerek uçan balıklar, sonunda bu gerilime artık dayanamayan ve korkudan çatlayan suyun onları yüzeye fırlatması, bütün bunlar fazla tekdüze artık. Bence zaman zaman farklı bir şey gösterilebilirdi. Bunun böyle olacağını ön-görebilseydim eğer, hiç çıkmazdım bu yolculuğa. Biraz daha incelik hiçbir şeyi bozmazdı. Böyle hep aynı hikâyeyi yineleyip durmak, her şeyi açıkça söylemenin çok gereksiz bir biçimi bu. Haydi bakalım! Her şeyi tahmin edebiliriz...

"Peki manzaranın ne önemi var? Ama Kaptan Clarke ve Smith açısından densizlik gerçekten gün gibi ortada: Şu ayaklar, şu pantolon askıları olacak şey değil, sohbetleri daha da beter. Bana açıkladıkları bütün o sırlarla ne demek istiyorlar Allah aşkınıza? "Biz gemiciler..." Ne demek MBiz gemiciler..."? Kim "avunmak" ister bunlarla, soruyorum size? Ne demek "coşku" veya "pisboğazlık", ya da "sıkıntı", yahut da "kendimizden geçiriyor bu bizi"? Öğrenmek istemiyorum, hem de hiç. Hiç kuşku yok, beni kastediyor olmalıydılar. "Sağlığıma içiyorlardı." Evet, çünkü bu insanlar içerler, bu bilinen bir şey. İşte içen, bir yığın kötü alışkanlığı olan insanlar. Kokainman veya morfinman olduklarına ve Pernambouc

■ ■

türü bir şeyin içinde iliklerine kadar çürümüş olduklarına bahse girerim. Bundan böyle onlarla konuşmaktan vazgeçiyorum. Ben gemici değilim ve kaptanın "gemici fantezilerine ve "denizci küs-tahlıklarTna karışmayı reddediyorum. Bu nedenle ilişkilerimize mümkün olduğunca mesafe koymaya çalışacağım artık —ama belli etmeden, çünkü jartiyersiz çorabım hâlâ sarkık duruyor-. Bütün o fikirleriyle ve küçük matkapıyla Smith’in de haddini bildireceğim. İğnedenlikten veya uçan balıktan söz ettiysem (tıpkı sizin gibi, üstünüze gelindiğinde mutlaka bülbül gibi öttüğünüz olmuştur sizin de), beni "yaşlı gemici" diye niteleyip reklamımın yapılması ve haberim olmadan arkamdan konuşulması için geçerli bir neden değil bu.

"Yine de bir gemideki hayatı çok farklı bir şekilde hayal ederdim. Burası bir çeşit küçük bir göl. Tek bir hava akımı yok. Ben de, kıtanın mide bulandırıcı kokularından çok daha sağlıklı olan denizin tuzlu kokusuna, geniş mekânlara öylesine inanırdım, ki,

hah! hayır işte, buranın daha çok dar, dar ve can sıkıcı, boğucu olduğunu görüyorum! Hatta her şey maymun gibi taklit ediliyor sanki. Öncelikle zerre kadar incelik yok. Örneğin evvelsi gün kaptanla konuşmamı uzatmak istemeyip kamarama döndüm, ama tuhaf bir çeşit örümcek (akrep galiba) döşemenin yarığından çıkıp, küçük bıyıklarını hareket ettirerek, uzun uzun beni süzmeye koyuldu, sonra da sessiz sedasız, bir koza gibi der top olup, kuyruğunun tüm zehirini kendine zerketti. Sözün kısası, benim önümde intihar etti. Bu tür zehirli çengellilerde hep olan bir şey bu anlaşılan. Ama bunun için neden beni seçti? Deliğinde yapamaz mıydı bu işi? Hiçbir şey görmemiş gibi yaptım, ama yine de işte... Tabii, sizin de karada köpekler, atlar gördüğünüz olmuştur, ama yine de bir parça mahremiyet vardır bunda. Kimse insanların önünde böyle davranmayı düşünemez, sırf onlara şeyi göstermek için...

"İnşallah yakında Valparaiso'ya ulaşırız! Ama sadece Valparaiso'ya mı varacağız? Ben bilemiyorum, bütün bunlar normaldir belki de, düzenli, vakti saati ayarlanmış. Ben yıldızlardan hiç anlamam, sekstan ve pusula kullanma konusunda hiç bilgim yok. Bununla birlikte eğer takımyıldız elverişsiz görünürse -böyleydi galiba-, hatta bir maymun gibi muzipse ve Koç veya Oğlak'm uğursuz etkisine girmişsek, o zaman Kaptan Clarke'ın ve Smith'in kesinlikle fazla ileri gittiğini düşünüyorum. Ben, hiçbir şeyi umursamayıp size buyurganca, hem de büyük eğitmen havalarında ve patavatsızca davranan kara veya deniz zabitlerinin şu ünlü fantezisinden hep çekinmiş imdir, evet, bu fanteziden ve bütün o kaba saba çılgınlıklardan korkmuşumdur her zaman."

Bunları yazdıktan sonra, bir telaş mumun ateşinde yaktım. Sonra başka bir kâğıt alıp aşağıdakileri ekledim:

"Evet, yalnızca sırtlarını, her ?aman olduğu gibi uysal ve ürkmüş omurgalarını seçebilsem de, tayfaların yüzleri pek gözümün önüne gelmiyor. Ama her akşam kamaramın döşemesinden, geminin ön kasarasından gelen bıktırıcı ve tekdüze bir homurtu, bir arı topluluğundan çıkabilecek

anlaşılmaz bir mırıltı yükseliyor. Bu mırıltı tayfalardan geliyor. Smith onları böyle kaba güçle gündüz zaptedebiliyor, ama geceleri değil. Horluyorlar mı, gevezelik mi ediyorlar? Gevezelik ediyorlarsa, birbirlerine ne söyleyebilirler

acaba? Biraz fazla dedikodu yapmıyorlar mı? Uzun yolculuklarda genellikle yapılan bir şeydir bu. Kim bilir? Sıkıntılarını gidermek için, belki de birbirlerine, içinde tek kelime gerçek bir şeyin bulunmadığı bir sürü inanılmaz, uydurma şeyler anlatıyorlardı^ Tabii, bu konuda Smith bana bir şeyler söylemişti, bunların hepsi eski hinoğluhinlerdir, kamburlarını bütün limanlarda gezdirmiş ve bütün yaşamları boyunca pek çok inanılması güç öykü dinlemiş olan aylaklardır. Ben de bunlardan birini tanıdım, size Tokyo’daki bir kuaförde, "çok iyi giyinmiş ve kesinlikle yüksek sınıftan" bir beyefendinin manikürcüye "tırnaklarını çok kısa kesmemeye Özen göstermesi" gerektiğini, "yoksa burnunu karıştıramayacağım" söylediğini işittiğini anlatırken neşe içindeydi. Bu bile zekâlarının derecesi hakkında bir fikir verebilir, işte böyle! Onların dikkatini sadece böyle şeyler çekebilir, başka da hiçbir şey. Ama o zaman da bunu saatler boyunca anlatmaya hazırdırlar, ve hep o aynı alaylı sırıtışla; gerçekten iğrenç bir şey."

Bu kâğıdı da aynı şekilde yaktım, ama bu, Clarke ve Smith'le ilgili kararlarımı hayata geçirmekten vazgeçtiğim anlamına gelmiyor. Onlardan kaçıyorum ve iskele tarafında görür görmez, o anda sancak tarafına geçiyorum. İtiraf edeyim, biri iskele, diğeri sancak tarafında olduğunda durum tehlikeli oluyor. Bu arada güzel bir esinti çıktı, ama enlemesine veya arkadan esmek yerine, hafifçe pruva tarafından sıkıştırmaya başladı. *Banbury* yine de karşı koyuyor, ama doğruca burnuna çarpan şu küçük dalgalar yine de fena halde can sıkıcı.

Üstelik Thompson'un ağzı gerçekten de tam tavuk poposu gibi görünüyor. Bunu görünce ona şöyle seslenme isteğine pek karşı koyamadım (ve bu gaflet yüzünden kendime çok kızıyorum):

— Söylesenize Thompson, neden yapıyorsunuz bunu? Yapmamalısınız, Thompson.

Herkül kalıbında, yağız tenli, kıllı göğüslü, kulaklarında sarkan küpe ve halkalarıyla, alnına düşen, boyuna göre çok küçük bir perçem saçıyla, uzun

boylu bir çocuktu bu. Biri var mı diye çevresine hızlı bir bakış fırlattı, sonra yaklaşıp tam karşıma dikildi ve dudaklarını ileri doğru uzatıp şöyle dedi:

— Hoşuma gidiyor, sor.

— Hadi hadi, Thompson! dedim aceleyle. Alın size, tütününüz

için beş şilin, Thompson.

Thompson koca elini açıp, parayı kapıverdi ve dedi ki:

— Bu bir işe yaramaz,

— Herhalde güvertede çok sıkılıyorsunuzdur, Thompson, dedim dostça bir ses tonuyla.

— Sıkılıyorum, ah, hem de ne çok sıkılıyorum! dedi Thompson iç geçirerek. Artık dayanamıyoruz beyefendi. Benim akşam saat dokuzda gidip yatmam gerekiyor, tıpkı uslu bir çocuk gibi ve gün boyu nakaratlar söylemem gerekiyor. Kaptanla zabit gerçekten çok sert, sor. Bir kaçamak yapmanın, gerçekten şöyle bir rahat etmenin imkânı yok, ben de çatlıyorum, sör. Bir zamanlar, ah, kanlı canlıydım, ateş gibi kırmızıydım, benim için her şey yolundaydı, bugün ise solgun, sinirli ve güçsüzüm işte. Kuduruyorum, içim içimi kemiriyor, beş para etmem artık, sör.

Gidip ona bir küçük tabak süt getirdim, hemen lıkır lıkır içti.

— Bu size iyi gelecek, Thompson. Süt beyazdır, yüzünüze yeniden kan getirecek daha iyi bir şey olamaz. Sizin için kamaramın kapısı önüne her sabah bir tabak koyacağım. Evet, süt ve bol bol meyve. Ama Allah aşkınıza skandal çıkarmayın, Thompson! Val-paraiso’ya kadar sıkın dişinizi. Gemi yavaşlıyor, doğru, ama kaptan yakında elverişli rüzgârların çıkacağını söyledi. Sorun çıkarmayın, Thompson, ben istiyorum bunu sizden; hadi, alın size beş şilin daha.

Hâlâ 76. enlemde, Kanarya adalarından dört yüz elli mil uzakta duruyoruz. Ama kanaryalar gözükmüyor hiç ortalıkta. Bu yaldız tüylü küçük uçucular kuşkusuz çok büyük mesafelerden korkuyor • olmalılar, ulu tropikal ağaçlıkların benekli çalılıklarında, daldan dala sekmeyi yeğliyorlar, hem

buralarda cıvıltıları etrafa yayılıp, denizin üzerindekinden çok daha iyi yankılanıyor. Deniz kuşu değil, kara kuşu bunlar.

Hafif ama sürekli olan yel geminin pruva tarafından esiyor, ufacık dalgalar birbiri ardına ön tarafa usul usul vuruyor. Açık mor renkteki gökyüzünden duru, küçük, beyaz bulutlar sıra sıra geçiyor.

Thompson kendisine birkaç şilin verdiğimi anlatmış olmalı. Bu öğleden sonra sarkık yanaklı, gözleri alın hizasında olan, solgun ve bıkkın bakışh, astımlı, iriyarı bir tip olan serdümen bana yanaşıp, ayaklarının pis olduğunu, bunun kendisini fena halde yorduğunu

söyledi, sonunda da benden biraz bozuk para istedi. Sert bir biçimde tersledim. O zaman sesini alçaltıp dedi ki:

— Tamam, tamam, anladık! N'apalım, hayat bu. Biliyorum ben, yaşım kırk yedi ve ayaklarım hiç temiz olamadı. Hiçbir zaman, yapılacak bir şey de yok. Başkalarının olabilir, yıkanmış ayakları olabilir onların, ama benim, benim hiçbir zaman, işte böyle rezil bir şey benim hayatım. Her zaman bir şey veya biri gelip engel olur, çaresi yoktur, sonra yine imkân doğduğunda, bu kez canı istemez insanın. Aslında ben çok istiyorum, ama içimden gelmiyor. Sonra güçsüz bir ses tonuyla devam etti: Ben başka yollar buldum, burada. (Gözlerini gözlerime dikerek, pek anlamlı bir ifadeyle alnına vurdu elini.)

Hemen ona beş şilin bahşiş verip, en azından ayaklarını pudralaması önerisinde bulundum: Daha pratik bir şey bu, daha da az zaman ister. Ayrıca ona para verdiğimi kimseye söylememesini de rica ettim ondan. Açıkça ortada olan şu ki, dilini tutmayı bilemedi. Tanımadığım bir tayfa yanımdan geçerken, kimsenin de dinlemediğini görünce kendi kendine konuşuyormuş gibi mırıldandı:

— Rahibeler adına.

Birkaç şilin de ona verdim. E-ee... Bütün bunlar yine de beni ciddi ciddi endişelendirmeye başlıyor. Mürettebat fazla yüzsüz olmaya başladı bence. Thompson'la konuşmamın üzerinden henüz iki gün bile geçmemişti ki, her akşam harcamalarımı kaydettiğim defter bir dizi yeni rakamla karardı.

Mürettebatın baş yastığımın altında bana ait bazı şiirler bulduğunu sanırdı insan, oysa burada tek bir şiirim bile yok, çünkü motorlu kayıktan *Banbury*"ye doğruca, hiçbir bagajım olmadan binmiştim.

\

Dick'e, bir el küreğiyle, yüksek sazlıklar arasında

yetiştirdiği çiçekler için...1 şil.6 pens

O'Brien'a, küçük, yuvarlak çakıltaşlarıyla dolu bir çayırda otlayan kocaman süt inekleri için (daha az

Aktarılacak miktar..............31 şil.6 pens

Aktarılan ....31 şil.6 pens

Yine O’Brien'a, Valparaiso'ya kadar kendini tutması önerisinde bulunarak, kevgir için (Not: Reddediyor, diyor ki dün yine kan içinde kalmış her tarafı. Bunun için de 6 pens daha)...1 şil.

Aktarılacak miktar..32 şil.6 pens

Bu kısa nota şu yorumu ekledim:

"Para ödüyorum, çünkü buna ben neden oldum. Yoksa hiçbir şey ödemezdim. Şu tiple (Thompson) sohbet etmekle çok hata ettim. Artık yanıma gelen gelene. Tek amacı sizden para sızdırmak olan, binbir boş laf geveleyip, size aptalca dalkavukluk eden sefillerle ilişkiye girmek kadar berbat bir şey olamaz. Yalnız kalır kalmaz yaptıkları tek iş, yolcuyu tokatlamayı nasıl da becerdikleri konusunda böbürlenerek dalga geçmektir, buna eminim, ve gülmekten kırılarak, bayağı bir tonla aynı sözcükleri yineleyip dururlar. Bu sözcükleri nereden bulduklarını bilmek isterdim. Bu gemide aleni bir patavatsızlığın hüküm sürdüğünü de belirtmek gerek, bunun nedenini sadece tayfalara değil, ayrıca benimkiler de dahil olmak üzere, tuhaf oyunlar çevirmekte sakınca görmeyen yukarıdaki salaklara da bağlamalıyım. Tayfalar ise her şeyi taklit edip, gülünçleştiriyorlar ve bunu hemen bir edepsizlik veya budalalık haline çevirmeyi başarıyorlar, öyle ki yüzünüz utançtan kıpkırmızı kesiliyor.

"Durum son derece hesaplı davranmayı gerektiriyor. Kaptanın denizcilik fantezisi çok taşkınca. Smith'e gelince, elinizi öylesine hararetle sıkmayı biliyor ki, bu bir zevk halini alıyor. Her an sizi gemi bordasından fırlatabilirler. Gemiye binerken, kaptanın mutlak iktidarını tamamen unutmuştum. Oysa unutulmaması gereken, son derece önemli bir nokta bu. Açık denizde (yolcu taşıyan büyük transatlantiklerden söz etmiyorum) yalnızca erkeklerin bulunduğunu da unutmuştum. Hepsi de erkek, aletler de yerli ye-

rindeydi. Eski, düşündüğümden çok daha eski kurtlardan oluşan mürettebata gelince, onlara karşı diplomatik olmak gerekiyor. Bu adamlar için kutsal hiçbir şey yok, Almanlann ünlü *Burs-cheri* lerini hatırlatıyorlar ya da kışladaki askerleri. Görülen bir şey zaten bu. Smith'in onlara karşı böyle kaba kuvvet uygulaması iyi bir şey. Bu sabah ön taraftayken, büyük bir kanncayiyen boyunda ve biçiminde, garip bir hayvan dikkatimi çekti. Şerit gibi uzun ve ince bir dili ileriye doğru uzatarak, birkaç metre ilerisinde yüzen bir tahta parçasını yalamaya çalışıyordu: Adımlarımı pupaya doğru yönelttim, ama burada da istiridyeler kaynaşıyordu, canlı canlı yutulan ve kabuklarından çıkınca, midemizin loş mağarasında geberip giden şu sümüklüböcek türü. Hiçbir şey onlar kadar çabuk indirilmez mideye, limon kadar korktukları hiçbir şey yoktur bunların. (Bir limondan korkmak!) Başımı denizden çevirip, güverteye bir göz atayım dedim, ama orada da tayfalardan biri süpürgesini bırakmış, bacağını kaldırmış topuğunu kaşıyordu, tıpkı çalılıklara çişini yapan bir köpek yavrusu gibi. Sonunda rutubeti bahane edip, yine birkaç saatliğine kamarama kapanmam gerekti. Acilen büyük bir sezgisellik göstermek gerek, hiçbir şeye şaşırmaya hakkı yok burada insanın, en ufak bir şaşkınlığa bile yer yok. Şaşırmak kesinlikle yersiz bir şey olur, çünkü burada her şey böyle -evet, her şey böyle, benimse kesinlikle şaşırmaya hakkım yok, beni gemiden fırlatsalar, hiç şaşırmadan atlamalıyım. Bu koşullarda, şaşırmak hiç kuşkusuz yanhş bir adım, büyük bir gaf olur. Daima sakınımlı olmak gerek, herhangi bir dağılmayı önlemek, son derece dikkatli hareket etmek, çünkü sıkıntı bunaltıyor bizi ve güneş fena çarpıyor. İnşallah, evet inşallah Valparaiso'ya varabiliriz! Ama rüzgâr, ah rüzgâr ters yönden esiyor.

"Bu gemide hâkim olan düzen, disiplin ve temizlik her an yırtılmaya hazır ince bir zardan başka bir şey değil ve bu yola da girmiş görünüyor."

Bunları yazdıktan sonra kâğıdımı yaktım. Az sonra korkularımın çok yerinde olduğu ve tayfalara para dağıtmakla gerçekten de hiç iyi bir şey yapmadığım çıktı ortaya, bu sonunda onları kızıştırıp iyice küstahlaşmalarına neden oldu. Bilinen bir

şeydir bu, parayı alırsınız ve cebinize atar atmaz, hadi bakalım, gelsin arkası! (Bir zamanlar, çok çok eskiden böyle etrafımdakilere şeker dağıtırdım, sonuç yine aynıydı.)

Bir gün geminin arka tarafında gezinirken, güvertede, önümde bir insan gözü fark ettim. Dümeninin başında sakız çiğnemekte olan bir tayfadan başka kimsecikler yoktu ortalıkta. Güvertenin tamamı tropikal güneş ışınlarıyla kaplanmış ve halatların ve büyük babafingo üstü yelkeninin iplerinin gölgesini ortaya çıkaran mavimtırak ağın oluşturduğu enlemesine izlerini aksettiriyordu. Dümendeki adama seslendim:

— Bu göz kime ait?

Omuz silkti:

— Bilmiyorum, bayım.

— Birinin gözü mü çıkmış, yoksa çıkarmışlar mı?

— Ben bir şey görmedim, bayım. Bu sabahtan beri orada duruyor. Alıp bir kutuya koymalıydım, ama dümenden ayrılmam yasak.

— Şurada, küpeştede bir göz daha var, dedim. Ama farklı. Başka birine ait. Bames dümenden ayrılınca toplasın bunları.

— Emredersiniz, bayım.

Gezintime devam ederken, bundan kaptanı ve Smith'i haberdar

etmeli miyim diye düşünüyordum; Smith basamakların tepesinde

• •   1 •*

gorundu.

— Şurada, güvertede bir insan gözü var.

Sert bir şekilde tepki verdi:

— Hay Allah bela....Nerde? Öteki de orada mı?

— Sizce birinin gözü mü çıkmış, zabit, yoksa çıkarmışlar mı?

Kaptan köprüsünden kaptanın sesi geldi:

— Ne oluyor zabit? Niye sövüp sayıyorsunuz böyle?

— Lane...belas..., dedi öfkeyle Smith, şu cani...şimdi de "göz oymaca" oynamaya başlıyorlar.

— Siz sıkıntıdan patlayan tayfalarınızın yeni bir oyun icat ettiklerini mi söylemek istiyorsunuz, dedim. Hani çelme takmaca oynayan okul çocukları gibi, birinin sessizce yaklaşıp başparmağıyla yanındakinin gözünü çıkardığını mı?

Bir kez daha yukarıdan kaptanın sesi işitildi:

— Sakın unutmayın, Zabit Smith, normal cezanın yanında suçlu çıkardığı gözü yutacak. Gemiciliğin gelenek ve görenekleri böyle der,

— Kör şeytan! diye sövdü zabit. Bir kez başladılar mı, rahat yok artık, işte, Pasifik sularında rüzgârın dindiği bir sırada bütün mürettebatın gözlerinin dörtte üçünü böyle kaybetmiştik bir keresinde. Vebadan korkar gibi korkarlar bundan, ama bir başladılar mı, durdurabilmenin imkânı yoktur. Ah! Gidip şu kibar beyleri haşlayayım! Beni unutamayacaklar - yo, artık hiç unutamayacaklar, hiç, kiib...beyl...

— Biliyor musunuz, bu gıdıklama gibi bir şey. Bir okul çocuğunu düşünün, gıdıklanmaktan deli gibi korkar, bu yüzden de kendine engel olamaz; yanındakini gıdıklar, o da başlar gıdıklamaya ve etrafı saran bir gıdıklama partisi halinde her şey yolundan çıkar.

— Gidip bir gıdıklayayım şunları, diye homurdandı Smith, öfkeden köpükler saçarak ve sert hareketlerle ceplerini yoklayarak.

— Özür dilerim, dedim hüzünle ve neredeyse acı çekerek: Aslında göz pek iyi tutturulmuş bir organ değildir, insanın çukurlarından birine konmuş küçük bir bilye, hepsi bu.

Kamarama dönünce yatağın üzerine uzanıp, parmağımla bölme

duvarının üzerine şunları yazdım*.

««

"Bir bu eksikti. Once tabii ki Smith onları gıdıklayacak, ama sonra sıra onlara gelecek. Her şey düşündüğümden de berbat gidiyor. Öyle görünüyor ki, bu artık tekdüze ve aptalca olmaya başladı, ama giderek de acil ve boğucu bir hal alıyor. Kişisel kışkırtmalar noktasına gelindi, bu da çok tehlikeli. Ben, burada kendimi kurtlar arasındaki kuzu gibi, aslanlı mağaradaki eşek gibi hissediyorum. Yine de Clarke'la ciddi bir görüşme yapmam gerekiyor."

Düşüncemi belirtme fırsatı aynı akşam kaptan köşkünde ortaya çıktı. Ayakta, küpeşteye dayanmış duran kaptan, zabitle konuşuyordu. İkisinin de kaygılı ve çok sinirli bir hali vardı. Durumu irdeledikleri açıkça ortadaydı, zira Clarke'ın şöyle dediğini duydum:

Tamam, ama böyle devam ederse sonunda gözlerimizden

olacağız. Bir şey onlan kızdırmış olmalı, bir şey bu çeteyi kışkırtmış, cesaretlendirmiş olmalı. Tek başlarına başlamaya cüret edemezlerdi kesinlikle. Artık rahatımız kalmadı.

— Kim onları böyle bir şeye teşvik etmiş olabilir ki? diye bağırdı, büyük bir öfkeyle.

Su şeffaftı, güneş henüz ufkun arkasında batmamıştı, ama koyu karanlık inanılmaz bir hızla engin suların üzerini örtüyordu. Gökyüzünde, çok yükseklerde, Kuzey İskoçya kıyılarından Brezilya’nın doğu kıyılarına doğru yıllık göçlerini yapmakta olan leylekler göründü. Yola çıkacakları sırada bu tanıdık kuşlar çok güç bir durumda kalırlar, çünkü yavruları henüz kendi kanatlarıyla uçacak kadar büyümemişlerdir: Bir yandan güçlü göç sezisi

onları denizlerin ötesine fırlatır, diğer yandan bir o kadar güçlü olan annelik sezisi onları bahtsız ve cıvıldayan yavrularının yanında, toprağa

çakılı tutar ve leylekler o zaman yürek paralayıcı çığlıklar yayarlar etrafa.

— Göz, dedim bir süre sonra, en hassas organdır. Bir gözü çıkarmaktan daha kolay bir şey yoktur.

Ayrıca gözler konusunda son derece dayanıksız olduğumu da belirttim.

— Kişisel olarak, dedim, birinin basit bir saman çöpüyle gözümü nişan alıp eğlenmesinden nefret ederim. Sanıyorum mürettebat biraz endişeli. Sanıyorum adamlar sıkıştırılmış, rahatsız, huzursuz bir dürümdalar. Bir şeye ihtiyaçlan var. Onlan biraz yatıştıramaz mıyız?

— Yine mi bu! diye bağırdı Clarke, kabaca ve yapacak daha önemli işleri olan birinin ses tonuyla. Vay anasını! sevgili bayım! birazcık korku yok mudur sizde acaba? Bazen gözü pek bir denizci izlenimi veriyorsunuz, ama bazen da ağlayıp sızlayan bir kadına benziyorsunuz.

Fena halde sinirliydi.

— Mürettebat kudurmuş durumda, siz de gelmiş bize kendi hikâyelerinizi anlatıyorsunuz. Kimsiniz siz, ha? Zavallı bir kadın mı?

— Ben değil, dedim, gücenerek. Ama eğer siz işin içine zavallı kadınlan da katarsanız, durum daha da berbatlaşacak. Ben sadece, bildiğim kadanyla bu gemide bir komplo hazırlandığını belirtmek istiyordum.

— Komplo mu! diye bağırdı, sersemleyerek.

— Genel bir komplo, dedim istemeye istemeye. Komplo var, tartışma götürmez bu. Hiç belli olmasa da, her şey kışkırtılıyor ve tam arkanızda hazırlanıyor. Sonu çok kötü olacak.

— Nasıl, nasıl? diye bağırdı Clarke, kafası iyiden iyiye karışmıştı. *Banbury* 'de bir komplo, ha? Siz$_{t}$ siz bir şey biliyorsunuz! Ne biliyorsunuz, Bay Zantman? Bir komplo ha?

Dosdoğru gözlerinin içine baktım:

— Siz de bunu en az benim kadar biliyorsunuz. Sıkıntıya neden olan şey saflık ve kibarlık -benim saflığım ve kibarlığım.

— Nasıl yani? diye sordu.

— Ben biliyorum, diye yanıtladım. Ben saf ve kibar olduğum için. Ben kibar olmasaydım, kuşkusuz hiç bu kadar densizlik olmazdı. Hadi, sizi iyi tanıyorum ben, hepinizin aklında tek bir şey var. Kim bilir ne arzularınız vardır, rahatsız edici olan da benim, keyif kaçıncı olan, değil mi? İşte bu yüzden burada olup bitenler size yağ çekmek ya da sizi tehdit etmekten, sizi gözleyip maymun gibi taklit etmekten ibaret, işte bu sürekli kışkırtmalar bundan, hep, hep, tek bir düşünce, evet, hep aynı düşünce.

— Nasıl? dedi kaptan, ağzı bir kanş açık. Münasebetsiz, mi diyorsunuz? Densiz ha? Siz...siz... Peki, gelin bir kadeh içelim, bende şu eski konyaklardan bir tane var! diye bağırdı, fena coşmuştu.

*

içimi acı kaplamıştı ve kaptanın davranışından çok etkilenmiştim. Yüzü kızarmıştı ve küçük, gemici gözbebekleri iki küçük lamba gibi parıldıyordu. Coşkuya kapılıp fazla konuştuğumun farkına vardım. Utanarak, aceleyle uzaklaştım oradan.

1

Lat.: En kûçuk direniş noktası, (ç.n.)

III

Rüzgâr sert esiyor, gökyüzündeki küçük, sıkı, dantel dantel bulutlan sürüklüyordu. Gemi direklerinin ve çelikten olan halat direklerinin gıcırdadığı işitiliyor. Martılar ise yönlerini sancağa doğru değiştiren akıntıya karşı mücadele ediyorlar ve tüm güverte baygın çağrılarla, sızlanmalı nakaratlarla yankılanıyor.

Demiştim ben, bütün bunların nasıl sonuçlanacağını biliyordum, bu yüzden sonun başlangıcı olabilecek bir şeyi izlerken pek şaşırmıyorum. Ayrıca şunu da söylemiştim: İşin içine zavallı kadınlar da katılırsa, daha da beter olacak. Ve işte! gabya yelkeninin yardımcı yelkenlerini temizlerken, tayfalar şarkıya başlıyorlar:

"Hey ho! güzel kadın!. Beni istiyor musun?"

Geminin arka kasarasından kovalarının ve süpürgelerinin üzerine iki büklüm eğilmiş olanlardan yırtıcı, ateşli yanıt geliyor:

"Oh! becer! Oh! becer beni!"

Kadından söz etmekten sakınmak gerekirdi. Bu konudan kaçınmak gerekirdi. Yerin kulağı vardır.

Geminin pruva bodoslaması köpüklenmiş çıkıntılı koca dalgaların oyuğuna dalıyor. Dalıp su yüzüne çıkıyor, ama güneybatı yeli dosdoğru pruva üzerine esse de, bir adım bile gerilemiyor. Mürettebatın ezgileri artık susmak bilmiyor. Doğrusu bu ya, Smith tayfalara eğer şarkı söylemeyi kesmezlerse sözlerini yutturacağını bildirdi. Yutacaklar sözlerini, ama fena halde dalgacı olan bütün bu gezginciler nasıl davranacaklarını çok iyi biliyorlar: Açıkça aşk nakaratları söylemek yerine, ruhlarının derinliklerinden her zamanki denizci bağnşlannı çıkarıyorlar ve sonuç olarak değişen bir şey olmuyor, utanç verici bir şey bu.

Halatları brasya ederken rüzgâra kapılıp bağırıyorlar: "Sar, oh! sar!"

Kovalarına ve süpürgelerine eğilmiş olarak bağırıyorlar: "Oh! yıka, ov, cilala! Ha gayret, sular, ileri!" •

Nasıl bir tutkuyla, nasıl bir iç sıkıntısıyla! Artık Smith'in bunu da yasaklayacak hali yok ya: Nitekim gemicilik yasası tayfaların tayfa haykırışlarına izin veriyor. Üstelik kocaman bir erkek balina geminin etrafında çılgınca dönmeye koyuldu ve büyük direğin tepeliğini aşan sağanağı havalara fırlatıyor; köpekbalıkları korkudan büzüştüler, camgöz balığı yavrularını dalgaların üzerine çıkardı ve bütün aile gemiden gözünü ayırmadan oynaşıyor.

Ah! ne hüzünlü bir gösteri sunuyoruz burada! Ne alçaltıcı bir durum, ne gülünç durum! Burada herhangi bir tanıdığımızın olmamasına da şükür! Doğrusu bütün bunlar Smith'in ve onun zevzekliğinin suçu, bütün bunlann nedeni dün sabaha karşı Smith'in sıkıntıdan patlarken, büyük bir dörtte bir tuzlu eti çapaya taktırması: Bu yem koca bir dişi balinanın yakalanmasını sağladı. Bütün mürettebat dev balinayı gemiye çekmek ve can çekişirken sıçrayışlarını izlemek için koşuştu. Smith de koşup, birden ağza

alınmayacak küfürler savurdu:

— Atın şunu gemiden, çabuk, çabuk! Şu leşi, şu çürümüş eti, bir şeye benzemeyen şu yağ yığınını atın dedim! Ben böyle şişmiş bir göbeğe tahammül edemem!

Ama artık çok geçti. Tayfalar bu sahneyi tatlı tatlı seyre dalmışlardı. Thompson ise uzun uzun gerinerek: - Hey ho... demişti.

Balina, bilindiği gibi bir memelidir. Dişi bir balinanın onları bu derece tahrik etmesinin nedeni de bu. Soğukkanlı bir balık olsaydı, kesinlikle böyle tepki göstermezlerdi. Özellikle, kendisi de bir memeli olan Thompson çok tepki verdi. Smith ise yine ağız dolusu küfürler ve kaba sözler savurdu:

*

— Pis kokuyor bu yahu! İğrenç bir şey! Kekremiş şeylerin ko

kusundan nefret ederim ben! Şuna bak hele! Bilirim ben bu işleri. On yedi yaşlarında olmalı bu.

Zavallı! On yedi yaş! Bir dişi balina için gerçekten de ilerlemiş bir yaş demektir bu, ama on yedi yaş! Ah! bu yaşı hatırlatmakla iyi etmedi!

Tayfalar gık demeden dev balığı denize fırlattılar, ama yarım saat sonra, tuhaf bir biçimde insanın öfkesini kabartan bir çeşit tatminsizlik etkisi taşıyan, yanıp tutuşan bir sızıyla dolu tekdüze ezgiler duyulmaya başladı.

■ *m*

Öğleye doğru kaptan köprünün üzerinde -göründü. Köpük köpük denize baktı, sonra başını sallayıp dedi ki:

— Gemi, şu inatçı gemi ters rüzgâra rağmen hep iyi durumda kalıyor. Harika, harika. Zabit Smith, her tayfaya bir kaşık morina ciğeri yağı verin.

Mürettebat daldığı düşü bozmamak için, elinden geldiğince bu dağıtımdan yan çizmeye çalıştı. Bununla birlikte Smith her birine bir kaşık dolusu yağı yutturdu. Ve bir süre için yeniden sükûnet oluştu. Ancak bunlann hepsi eski askerlerdi, dünyanın bütün limanlarında sürtmüş hinoğluhin tayfalardı -bir bakışta anlaşılıyordu bu. Kötü tadı yok etmek için ağızlanna esmer ekmek tıkıp, üzerine de kaba tuz yemeleri yeterli oldu. Sonra da ateşli ateşli şarkılarını baştan alarak, *da capo** yaptılar. Yola çıkıldığından beri kadın görmediklerini de belirtmek gerek. Biz yola çıktığımızdan bu yana kadın görmedik -böyle haklı çıkarıyorlardı

*** Da capo: (Müzikte) Parçanın baştan tekrarlanmasını gösteren deyim, (ç.n.)**

kendilerini-, ve bir sıkıntının şiddetiyle efkâr sardı her yanımızı. Efkâr veya iç sıkıntısı, tabii, dertleri bu. Ama bir taraftan da ateşi daha da körüklemek için her yola başvuruyorlar: Biri yakıp diğerini kışkırtıyor, o da altta kalmıyor, işin cılkını çıkarıyor ve bu böyle sürüp gidiyor... Gerçek tuzlu su gayzerleri fışkırtarak, çılgın gibi dönüp duran balinanın erkeğinin ıstırapları onları daha da ateşlemeye yarıyor sadece:

”0, diyorlar, acı çekmekte haklı, sıkılıp bunalması doğal, peki bizim hakkımız yok mu buna?" t

Ah! aşağılık herifler! Ah! namussuzlar, her şeyi kendilerine çeviren açıkgözler, dayanılacak şey değil bu!

Çoğu zaman kamaramda kalmaya çalışıyorum. Tabii ki bunların hepsinin numaracılar çetesi olduğunu gayet iyi biliyordum, ama bu işin buralara varacağını hiç düşünmemiştim. Smith onların dibinden ayrılmadığından ve cebinden çıkan matkabının ucu hep göz önünde olduğundan ne şarkı söyleyebiliyorlar, ne açık açık konuşabiliyorlar. İçlerinden biri buna cesaret etse, Smith hemen onu ambar ağzına getirtip hesabını sorardı. Ama yine de iç sıkıntılarını, hemen buluverdikleri herhangi bir şeyle nasıl yücelttikleri de görülecek şey. Fırçalarını uysal bir hareketle tutuyorlar ve sadakatle birbirlerinin gözünün akma bakıyorlar. Ya da halatlannı çekerken, taze yeniyetmeler gibi, rüzgârlı havadaki fındık ağaçlan misali eğiliyorlar kasten. Buna alışamıyorum bir türlü. Hiç olmazsa bütün mürettebata süt vermek isterdim, ama sütün içilmeyeceğinden eminim. Altına bir değil, iki şilin koymuş olsam da, Thompson'un süt tabağına hiç dokunulmuyor. Sonunda geminin arka tarafına koşup, kokpitin bölme duvanna parmağımla şunlan yazdım:

"Ama, iyi ama... Güzel rahibe! Bunlar tam bir fırlama! Peki ben, ya ben ne olacağım?"

Kaptan sert bir sesle emirler veriyor:

— Zabit Smith, bu gece bütün kapılan pencereleri sıkı sıkı kapattıracaksınız. Her birine bir kaşık daha morina ciğeryağı vereceksiniz ve homurdanmalarını da yasaklayacaksınız.

Kaptan ve Smith oldukça endişeli gözüküyor, hatta Clarke'ın Smith'i ciddiyetsizliği nedeniyle sert bir biçimde haşladığını biliyorum. Bununla birlikte yasaklamalara karşın, denizin gürültülü sesine ve geminin çatırdamalanna karşın, alışılagelmiş an kovanı

sesi ve vızıltılar bu gece kamaramın döşemesinden giderek artan bir tonda ve önceki gecelerden çok daha açık seçik bir biçimde yankılandı durdu. Dayanamadım. Yersiz olduğu kadar uğursuz olan bir merak saldırısına karşı

koyamayıp, ne dendiğini bilmek için yanıp tutuşarak ve yüzde seksen söz konusu edilenin ben olduğumdan emin olarak, döşeme tahtaları arasında küçük bir delik açıp kulağımı buraya yapıştırdım.

O anda ağır bir tütün ve morina ciğeryağı kokusuyla birlikte, bir gürültü duyuldu, ama başlangıçta hiçbir şeyi ayırt edemiyordum. Dönüp duruyorlardı, inliyorlar, Smith'e ve onlara işkence çektiren, engel olan morina ciğeryağına lanetler yağdırarak sızlanıyorlardı... Birileri kısık sesle şarkı mırıldanıyordu, birileri de anlaşılmaz ve karışık öyküler geveleyerek gevezelik ediyordu.

Ancak bir süre geçtikten sonra bazı şeyleri ayırt edebildim:

— Singapurlu kızlar...

Sonra da:

— Madras'lı kızlar...

— Mindoro'lu kızlar...

— Sao Paulo'lu, Loamin'li...

Sonra yeniden sızlanmalar ve morina ciğeryağının yağlı kollarında acı içinde tepinen insanların sesleri. Ardından bir ses işitildi açıkça:

— İnşallah uyuz değildir kadınlar.

— Uyuz olamazlar! Buna neden yok.

Sonra yeniden, hep aynı ses tonuyla:

— O küçük eller...

— O küçük ayaklar...

(Ne hayal gücü ama!)

Patırtı yükseldi, sonra yeniden bir ses:

— Ben sevildim. Bir şilin bile vermedim. Evet bedavaya sevildim. Bir peseta bile almadı benden.

Uğultu arttı:

— Hadi ordan! Küpe sökülmüşsündür kadına, hatta mercan bir kolye.

— Kim sevilmedi ki? diye homurdandı serdümen, acılı bir sesle. Yalnız hepimiz bu isteği duymayız. Sevmek için ayaklarını yıkamalı insan. Şimdi ayaklarımı yıkamaya zorlanıyorum, ama ka-dmım yok, kadınım olduğunda da ayaklarımı yıkamam gerekmiyor, böyle işte. Bunun için yolcu bana beş şilin söküldü.

— Bir şey daha var, diyor bir tayfa. Herkes sevilebilir, bu normal. Ama zamanımız yok çocuklar, zamanımız yok diyorum size. Çünkü zamanın olsa, paran da vardır kesin, eh paran varsa, doğruca geneleve gidersin, orada aşksız da pekâlâ idare edersin. Eğer paran yoksa, kazanmak için bir gemiye atlamak zorundasındır. İşte saçmalık burada.

(Ne önemli gerçekler!)

Sonra yeniden, daha da coşkulu bir sesle:

— Şu küçük kızlar...

— O gözler...

(Ne ateşlilik! Ne tutku!)

— Başka bir şey daha var, çocuklar, diyor Thompson acıklı bir ifadeyle, başını çevirerek. Bir de şu lanet olası yerinde duramama meselesi var, çocuklar. Beni bilirsiniz, iyiliğimi isteyen birkaç kadın olmuştur; San Francisco'da veya Aden'de çocuklar, pazar günleri sokaktan geçerim, pencerelerde asılı çamaşırlar vardır ve onlar, o kadınlar sana göz kırparlar.

— Sana kim göz kırpmaz, diyor muço sevimli bir sesle. (Ha? Ne tedbirsizlik! Bu muço, doğrusu ya, ilk görüşte hoşuma gitmemişti. Defterime de kaydettiğim gibi, "cilvesiyle" benden en az yirmi şilin çarpmayı becermişti.)

— Ah! lanet olası kader! söylüyorum işte size, diye homurdandı serdümen, lanet olsun! Silmek, ovmak, hep silmek. Ben elli yaşındayım ve size diyorum ki: Lanet olsun kaderimize!

— Çocuklar, diye başladı yeniden Thompson acıklı bir sesle, çocuklar, bütün bunların nedeni bir yerde duramamak. Sizi sinir eden ve öfkeden patlayana kadar kemiren, damarlarınızda ateş gibi dolaşan şey, mutsuzluğa duyulan bu açlık. Kim bilir kaç defa bir kadının üzerinde olmuşumdur, çocuklar! Her defasında diyordum ki kendime: Tamam, bu kadın seni bir gemi gibi alıp götürecek, sonunda bir gezintiye çıkabileceksin! Hayır işte, öyle değil, orada kalıyordu kadın. O zaman bir şey beni kudurtuyordu, deli gibi esip köpürüyordum. Ah! yemin ederim size! Allah kahretsin! İlk gelen gemiye yazılmak üzere limana kadar uçarcasına koşuyordum, höp! denizin ortasına, açıklara, nereye olursa olsun, yeter ki bir gemiye

binip, hızla uzaklaşayım! İşte çocuklar, asıl neden bu. Bir yerde duramamanıza neden *olan kadınlardır.

— Bu şekilde pek de uzaklaşmış sayılmazsın, diye kahkahayı bastı biri. İki hafta oldu bile, ama otuz mil bile yol alamadık.

— Bir karış bile hareket etmediği kesin, diye yemin etti bir diğeri. Rüzgâr döndü.

— Hem, hareket etseydi bile, ne olacaktı ki? diye gürledi bir üçüncü, Valparaiso'da da Bombay'daki aynı fahişe var senin için, değişen tek şey kaldırım.

— Bilemiyorum artık, dedi serdümen, kararsız bir ses tonuyla yakınarak. Temizlemek, fırçalamak, ayaklarını yıkamak gerek, bütün gün aynı şey. Niye sizi ayaklarınızı yıkamaya zorluyorlar da, en azından bir kadınınız olmasına izin vermiyorlar sanki? Kasten mi yapıyorlar, nedir? Bu hep böyle midir?

Sözcüklerini özenle seçerek, ağır ağır aşağılık küfürler sıralamaya koyuldu.

— Hepimizin canı çıkıyor, diye ciyakladı muço. Ha Thommy? Ne düşünüyorsun, Thommy?

— Bu arada da yolcu bize çocuklar gibi süt içiriyor, dedi Thompson. Ve kaba saba sözler sarfetmeye başladı. Ah bir yarım ronba burnu çevirebilseydik, arkadan esen bir rüzgâr ya-kalayabilseydik! Ne hoş bir gezinti olurdu, çocuklar! Tek başına süzülüp giderdi! Çünkü güneyde, uzaklarda hiç bilinmeyen denizler varmış, hatta denizinekleri bile varmış, dağlar gibi kocaman ve tamamen koruluklarla kaplı, ve bu koruluklarda, aman, aman!

(Bakın şu işe! Şimdi de neler hayal ediyorlar — gezintiler! Buna izin verilemez.)

— Orada ne harikalar vardır! dedi ufaklık.

— Sonra hava da daha sıcaktır, diye homurdandı serdümen. Güneş daha güzel ısıtır.

— *Bütün kızların sevimli olduğu Arjantin'in mavi göğü altında*. Hadi çocuklar, bir tane daha patlatalım! Sıkıntıya karşı şarkı söylemekten daha iyi bir ilaç yoktur, kim sıkıntılı değil ki aramızda?

Alçak, bastırılmış bir sesle söylenen bir şarkı işitildi. Bir yakınmayı andırıyordu: *Arjantin'in mavi göğü altında*... Deliği tıkayıp yattım, uyumaya çalıştım, ama bir süre sonra yatağımdan fırladım. Morina ciğeryağı kokan kamaramın havası solunacak gibi

değildi. Güverteye koştum.

Hiç kuşku yok, tayfalar bu bitip tükenmeyen masalları, bilinmeyen denizlerden, dönenceler arası bölgelerin mucize ve harikalarından, denizci Simbad'm masalsı çılgın serüvenlerinden dem vuran şu denizci seraplarını iyiden iyiye dallandırıp budaklandırdılar. Hiç kuşku yok, dağlarda, kayalıklarda, koruluklarda binlerce kez işitilmiş, kral Salomon'un kutsal kitap tarzında anlatılmış hikâyelerle eğleniyorlar —göğüsler bir kuzu kamı; saçlar gürleyen bir şelale; gözler bir çift dişi geyik...

Düşgücü, zincirinden boşanmış tehlikeli bir buldog köpeği gibi dişlerini gösterip, duvar diplerinde pusuda bekleyerek boğuk boğuk homurtular çıkarıyordu. Güverte tamamen boştu. İyice çığımdan çıkmış deniz gürlüyordu, güneybatı yelinin gücü iki misli artmıştı ve kara suların

ortasında, erkek balinanın çılgın gövdesi geminin çevresinde bitmez tükenmez daireler çizerek, bir hayalet gibi çırpınıp duruyordu. İşte şimdi sağımda Afrika vardı, solumda Amerika ve tam ortada da girdapların ortasında, sazanbahğını andıran, ama daha küçük bir yığın balık yüzüyordu. Bu yaratıklar yalnızlıktan öyle büyük bir ürkü duyarlar ki, denizde ancak on binden fazla balıktan oluşan sürüler halinde yol alabilirler, olur da bunlardan birini yakalayıp onu bir süre suyun üzerinde tutarsanız, arkadaşları serzenişle yüzlerini sudan çıkarırlar ve ölürler -tıpkı dişi koyunlar gibi!

— Kadın olmaması bir şans, diye mırıldandım, çünkü gemide bir tek kadın olsaydı... Düşünün o zaman, kim koruyabilirdi beni? Allahtan uzaktayız, hiç kadın yok ve olması da mümkün değil: Ne olursa olsun, imkânsız bu, çünkü yok, adamlar da yapamıyorlar böylece. Ah! Sağol Tanrım!

Aynı anda, arkamda sol taraftan bir yerden, açıkça bir öpücük sesi işittim. Bir yelken hışırtısı zannederek döndüm. Kimseler yoktu, ama o anda aynı ses yankılandı, bu kez daha açık seçik. Bir öpücük? Gemide bir öpücük? Kadın olmadığına göre, nasıl bir mucizeydi bu? Hafifçe öksürüp yavaşça rüzgâra doğru, yani pruvaya doğru geçtim. Orada, hemen hemen sol kulağımın üstünde aynı uygunsuz sesi bir kez daha açık seçik duydum. Hemen kamarama dönmeye karar verdim. Kadın yoktu, dolayısıyla öpücük de olamazdı, ben de olmayan bir şeyi duymuş olamazdım. Ama eğer ger-

çekten bir komplo söz konusuysa, ortalıktan yok olmakta yarar vardı.

...Herhangi bir şeye karışmayı reddediyorum. Ne halleri varsa görsünler...

Ancak kamaramın kapısının tam önünde, ejderha flokun arkasında, hemen üç adım uzaklıktan küçük muçonun ince ve tatlı sesini işitince durdum:

— Thommy, Thommy, fularını ver de seninle sirke gideyim.

— Thompson, diye bağırdım, Thompson! Ne yapıyorsunuz? Tanrı aşkına Thompson, hadi, kendinize gelin!

— Yine ne var? diye hırladı Thompson, sıkı sıkı sarıldığı mu-

çoyu bırakmadan.

— Hadi Thompson, bir kadın değil ki o! Alın, alın size bir sterlin, evet, evet, bir sterlin, Thompson! Ben istiyorum sizden bunu...

— Ama ben bir kadını anımsatıyorum! Sesim kadın sesi! diye ciyakladı muço, bu arada Thompson birden yüzüme doğru eliyle terbiyesizce bir hareket yapmaya cüret etti, sonra da benimle ilgilenmediler artık. Mendilimi unutmuş gibi yapıp aceleyle uzaklaştım. Ama ön iskele ambar ağzının yakınında, alacakaranlıkta başka iki tayfayı kol kola giderken fark ettim. Yarı yoldan döndüm, ama bu defa da kilerin önüde aralarında fısıldaşan iki tayfa daha fark ettim.

— Hiç hoş değil bu, diye mırıldandım. Bundan böyle artık iki tayfaya, hatta bir tekine bile utanç duymadan bakamayacağım sanırım. Başımı çevirmek zorunda kalacağım. Neyse, kaptanı uyandırmak belki de yerinde olacaktır. Şuradakiler fısıldaşıyor ve komplo kuruyorlar.

Ama Clarke uyumuyordu. Kaptan köprüsünün üzerinde, piposunun hafif ateşini fark edip, şaşırdım. Herhalde geceleyin uyu-mayıp gemisini denetlemeye karar vermişti. Ayakta durmuş, gözlerini dikkatle kıvrık parmağının ucuna dikmişti. Ah! kaptancığım! dedim, alçak sesle yakararak, yürekli kaptan, görünüşte biraz tuhaf, ama bilinçli denizci, cesaret ve deneyim yüklü kaptan. O engelleyecektir! İzin vermeyecektir!

Yaklaşıyorum ve az sözcük kullanarak, gemide öpücüklerin ortaya çıktığını ve mürettebatın güverteye yayılmakla olduğunu ve geminin ön kasarasının sert kuşetleri üzerinde dönüş yapmakta ol-

duğunu şöyle bir belirtiyorum. Üstelik tayfalar çift çift dolaşıyorlar, hepsi birbirine bir şeyler söylüyor, ne olduğu belli değil, birbirlerinin üzerine eğilip sarılıyorlar.

— Ne! Gemide ayaklanma ha! diye bağırdı kaptan, daldığı düşüncelerden uyanarak. Zabit Smith, bana fırtına kaskımı getirtin! İsyan, tüm deniz yasalarına ve tüzüğüne göre cezalandırılacak. Kışkırtıcılar bez torbalara tıkılacak, İncil'den gereken âyetleri okuyacağım başlarında, sonra da boyunlarında bir taşla denize atılacaklar. En zoru da onlan yakalayıp torbaya tıkmak olacak. Torbanın dibine bir yem koymak gerekecek.

(Amma da aptalca şey! Böyle bir anda! Ne demek bu? Aptallık peşimi hiç bırakmıyor. Korkunç bir yorgunluk dalgası bedenimi yağ gibi kaplıyor.)

— Gemi Valparaiso'ya gittiğine göre, ben, yani geminin kaptanı, Valparaiso'da olan bitene de dikkat etmeliyim. Edebe ve düzene göz kulak olmalıyım, değil mi? Doğru düşünmüyor muyum Bay Zantman, doğru mu, değil mi?

Sözle anlatılmayacak bir kibirle süzdü beni, şişindi, gözleri yuvalarından fırlamış halde, kıpkırmızı kesildi, öylesine korkutucuydu ki geriledim ve patlamasından korkarak, elimde olmadan kulaklarımı tıkadım. Sonra aniden ayağı yerden kesildi, birkaç adım havada uçtu ve yere düştü. Ne oluyordu? Tam bir uçan balık gibi. Niye sanki geçen gün ona uçan balıklardan söz etmiştim ki? Görülüyor ki konuşmak pek iyi bir şey değil, zira sözlerin ağırlığı kestirilemiyor ve düşün sının silikleşiyor...

— Korkudan ödü patlıyor! (Bir taraftan düşerken parlak bir şekilde bu sözcükleri söyledi hınkıyla.) Korkudan geberiyor, anadan doğma fahişe! Suratına, pat, suratına! Haydi, ha gayret! ileri, hurra! (Deli gibi bir hali vardı.) Şuraya bakın Bay Zantman. -Bana sağ elinin baş ve işaret parmaklarını gösteriyordu. -Ne görüyorsunuz? Küçük bir örümcek. Düşünün biraz bunu!

Yine farkına varmadan şişinerek konuşmaya devam ediyordu, durmadan da kulağıma doğru bağınyordu, çünkü güneybatı yelinin şiddeti artıyordu, ağır bulutlar kuzeye doğru toplanıyordu ve pi

posu sönmüştü.

— Bunu az önce burada, kaptan köprüsü üzerinde buldum. Kocaman bir dişi örümcek gördüm, bu küçük erkek örümcek de ona

doğru tırmanıyordu. Vay anasını! Burada, iki adım ötede. Kara, hareketsiz, kalçaları ayrılmış, nasıl da bekliyordu dişi, görülecek şeydi, tamamen hipnotize olmuş durumda. Bir Man6 gibi, Th6cel, Phards gibi, evet, erkek ise kendisini yutmaması için yakarıyordu! Tir tir titriyordu, yemin ederim size! Ee, ne diyorsunuz buna? Vallahi haklı olan sizdiniz! Benim etrafımda

herkes vur patlasın çal oynasın, bir tek ben, zavallı aptal...Evet, ben, aptal. Ne diyorsunuz buna? Bu örümceğe ne diyorsunuz?

— Beteri var, diye mırıldandım, titreyerek ve kaçamak bakışlarla. Beteri var, çünkü yılanlar küçük kuşlara aynen bu şekilde davranır. Belleğim zayıf. Belleğim zayıf. Bu yüzden bütün ayrımlar -iyi ile kötü arasındaki de- siliniyor sonunda.

Kaptan gözlerini faltaşı gibi açtı:

— Nasıl? Haklısınız Bay Zantman! Küçük kuşlar ve yılanlar, bunu daha önce nasıl düşünemedim? Tüylerinizi ürperten bir şey bu. Ah! aşağılık herifler! Tabii ya, her şey birleşiyor, her şey bir-biriyle yarışırcasına çiftleşiyor -örümcekler, yılanlar ve kuşlar, tayfalar, vur patlasın çal oynasın; bir tek ben... Evet ya, evet, burada, bu gemide, gözümün önünde... Bir tek ben... Peki ama deniz

d

balıkla dolu, balıklar da, kahrolası! hermafrodittir! diye gürlüyordu. Bense bunu hiç düşünmemiştim! Bin milyon kere lanet olsun! Siz bunu hiç düşünmüş müydünüz? Kendisine gerekli her şeye sahip olan erdişi bir balığın her fırsatta canının çektiğini yapabildiğini? Demek ki burada geceleyen, öylece ayakta duran bir tek benim? Bir direk gibi dikilip duran bir tek ben varım?

— Evlilik var, dedim ihtiyatsızca, çünkü başımdaki bütün saçlarımın dik dik olduğunu hissediyordum ve birine ağır bir biçimde hakaret etmekten korkuyordum. Kesinlikle evlilik var: Her balıkta erkek, kadın ve küçük bir papaz vardır. (Uyuyan kediyi uyandırmak neye yarar? Bu kadar yüksek sesle bundan söz etmek neye yarar?) Peki ama kaptan, dedim korkuluğa doğru eğilerek, aşağıda, güvertedekiler iki üç adam değil artık, benim gördüğüm bir sürü tayfa... Hatta bence hepsi oradalar, hepsi bir arada, fısıldaşıp birbirlerine sarılıyorlar ve buraya doğru geliyorlar. Özür dilerim ama, ben galiba kamarama döneceğim.

— A, öyle mi! dedi kaptan ellerini ovuşturarak. Pekâlâ, buraya doğru mu geliyorlar? Bu harika. Zabit Smith, gelin, daha çabuk,

daha çabuk! İkinci zabiti de çağınn bana, hemen. Buraya doğru geliyorlar ha? Peki! ben onları dans ettirmesini bilirim!

Ve ben daha bir çığlık atmaya fırsat bulamadan, kaptan genel ahlakı son derece zedeleyen bir hareketle cebinden gece mavisi renkte, sessiz bir brovvning tabancası çıkardı.

Adımlarımı sıklaştırarak kamarama döndüm ve yatağa yatıp

i J

hemen uyudum. Ama yine de rüyalarım sıkıntılı oldu. Herkes güverteye yığılmıştı, öylesine üst üste sıkışmışlardı ki, kaba bir şekilde yan gelip yatan bir tayfa yığınının arasında itiş kakış, sarılmalar öpüşmeler vardı; ardından boğuk mırıltılar, inlemeler, iğrenç hakaret ve küfürler. Kaptan köprüsüne doğru bir şeyler canlanmaya, biçimlenmeye başladı, sonra arka kasaraya doğru hantal bir biçimde yuvarlandı. Bununla birlikte hiç tabanca sesi duymadığımdan, bunun bir isyan olup olmadığını anlayamıyordum. Rüyamda birçok kez, ovuşturulan ellerin çıkardığı kuru sesle birlikte vahşi kahkahaların, alaycı bağırışların ortasında adımın da söylendiğini işitir gibi oldum. "Zantman, Zantman!" sesleri açıkça seçiliyordu, sanki içki ısmarlama sırası bendeymiş gibi. Sanki her

şeyi ödeyen benmişim gibi.

Gemi yol alıyordu, önden arkaya, arkadan öne sallanıyordu, yavaşça inip çıkıyordu, bense birinin, geminin böyle hızlanmasının, az önce ters bir rüzgârla karşılaşmasından kaynaklandığını yapmacık bir tatlılıkla açıkladığını duyuyordum. Hız ve rüzgâr, her şey şaha kalkıyor, gemiyi çok yükseklere çıkarıyordu. Seslenmek, bağırmak istiyordum, ama ağzımdan bir tek söz bile çıkaracak durumda değildim, çünkü uyuyordum. Bu arada birisi eliyle geminin dümen yekesine dokundu ve *Banbury'ı* rotadan çıkardı, gemi rüzgân yandan alarak birden öylesine şiddetle yola koyuldu ki, kuşetimden yere düştüm.

IV

Geceyarısına doğru kötü hava fırtınaya döndü. Gemi salıncak gibi bir öne bir arkaya sallanıyor, çatırdayarak yol alıyordu ve birazdan öylesine hızlandı ki, kamaramın arka duvarına çivilenmiş

buldum kendimi. *Banbury* cesaretle direniyor, doğruca sancak tarafına esen güçlü bir yan rüzgârla, fırtınayla karşılaşıyordu. Yirmi altı saat sonunda sallanma kesildi, ama güverteye çıkmamaya karar verdim. Kesinlikle isyan vardı ya da isyan değilse de benzer bir şey, ben de dışarıda ne bulacağımı kesin olarak bilmedikçe kamaramda kalmayı daha akıllıca buldum. Kapımı iki kez kilitleyip, arkasına dolabı dayadım. Bir kenarda bir paket bisküvim ve on bir şişe biram duruyordu.

Sabahın erken saatinde penceremi yarım açmayı göze aldım, ama hemen geri çekilip storu indirerek, daha güvende olmak için her şeyi pardösümle örttüm. Gördüğüm şey, gelip kapımı zorlamadıkları sürece kamaramdan ayrılmama kararımı doğruluyordu. Durumum çok berbat görünüyordu, çünkü bisküvilerim yakında bitecek gibiydi. Üstelik mantomu yatak örtüsüyle takviye etmiş olmama rağmen ışık yarıklardan geçiyordu, doymuş, çiğ gibi bir ışık. Kamaranın bölme duvarları ise fırtınanın etkisiyle, hepsi de çarpık çurpuk, çok sayıda yarık ve çatlak oluşturacak şekilde yarılmış, bozulmuş ve eğrilmişti. Bu çatlakların sahte bir zekâ içeren, beyinsi

bir görünümü vardı, çatlakların hepsi de gereksiz yere eğriydi ve

_ •

uçlan sivriydi. Çok beyinsi, çok sivriydi bu çatlaklar, işte tetikte olmam için bir neden daha.

Beni unutmuşlar mıydı, kasırga sırasında kabaran bir dalganın beni sürüklediğini mi düşünüyorlardı, yoksa yapacak başka şeyleri mi vardı? Hiç bilmiyorum. Ama şurası kesin ki üç gün boyunca kimse en ufak bir yaşam belirtisi göstermedi. Kavurucu bir sıcak başlıyordu. Pencereden bir daha bakmayı göze aldım, ama çabucak kamaramın karşı köşesine doğru geri attım kendimi: Nitekim parlak yeşiller (su yeşili tonunda) görmüştüm, ve ilk bakışta bu yeşillerin kasvetli ve karanlık pek çok geceden daha kötü olabileceğini düşündüm. Sonra biraz fazla dikkat çekici ufacık bir sinekkuşu korkuluğa kondu; ufuk gökkuşağının tüm renkleriyle ışıldıyordu, pek

sevmediğim bir şeydir bu, çünkü bu kadar doymuş bir ışık, dekorların zenginliği, renklerin parıltısı sonunda rahatsız ediyor beni. Yo, ben gri sonbahar alacakaranlığını yeğlerim, hatta sisli bir sabahın ilk saatlerini. Gösterişten, abartıdan nefret ederim ve bundansa sakin, mütevazı bir köşeyi yeğlerim, çünkü ne olursa olsun bunun nasıl sona ereceğini biliyorum.

îşte böyle, bisküviler tükenmek üzere olsa da, köşemden kımıldamayalı dört gün olacak yakında. Gemi giderek hızlanıyormuş gibi geliyor bana, ama ufacık bir yalpalama yok, küçük bir göldeki bir kayık gibi kayıyor. Deliklerden sızan ışığa gelince, giderek daha aydınlık ve daha belirgin hale geliyor. Eminim, artık kocaman ve dertli Güney Amerika akbabaları ortalıkta, tuhaf, çığırtkan dişi papağanlar ve bir akvaryumdaki gibi altın renkli, küçük balıklar ve belki de, uzakta baobab ağaçlan, hurma ağaçlan, şelaleler... Kesinlikle, kesinlikle... Buna hiç şüphe yok: Rüzgânn gücünden yararlanan isyancılar geminin burnunu tropikal denizlerin bilinmezliğine çevirdiler. Bense, deniz altı akıntılanyla sürüklenen bu geminin ne tür parlak yeşillerden (suyeşili tonu) geçerek hangi eşsiz takımadalara doğru yol aldığını tahmin bile etmemeyi yeğliyorum. Mürettebatın bütün bu sinekkuşlannı, bu dişi papağanlan ve büyük bir şenliği, yakın olduğu kadar görkemli bir içki âlemini haber veren (bu konuda hiçbir kuşkum yok) gökteki ve karadaki diğer işaretlen selamlarken çıkardıklan alabildiğine taşkın uluma seslerini işitmemeyi de isterdim.

Hayır, bilmek istemiyorum. Bilmek istemiyorum, ne sıcaklık, ne lüks, ne de şatafat istiyorum. Güverteye çıkmaktan da kaçınmayı yeğliyorum, şeyi görmekten korkarak... şu ana dek belirsiz, anlaşılmaz ve pek dile getirilmeyen, tavuskuşlannın tüyleri, parlak ışıltılar arasında canının çektiği gibi yayılmakta olan şeyi. Çünkü başlangıçtan beri her şey bana aitti, bense her şeye tıpatıp benziyordum -dış, için yansıdığı bir aynadır.

1932

m

Çocuk işlemeli Philifor

ı

Bütün zamanların en şanlı şereflisi olarak tanınan Sentezciler Hükümdarı hiç kuşkusuz, Annam'ın güneyinde doğmuş, Leyde Üniversitesinde sentezbilim hocası ve doktor olan Yüksek Sen-tezci Philifor'du. Genellikle "toplam artı sonsuzluk" yöntemiyle, Yüksek Sentezin dokunaklı anlayışıyla çalışırdı; ama ayrıca, gerektiğinde "ürün çarpı sonsuzluk" yöntemini de kullanırdı. Boylu poslu, irice, kirpi gibi sakalları olan ve gözlüklü, peygamber yüzlü bir adamdı bu. Ancak böylesine önemli bir ruhani olay, -Newton'-ın etki ve yaratı ilkesi uyarınca- doğada karşı-olayını oluşturmaktan da geri durmamıştı ve bu nedenle Colombo'da, Co-lumbia Üniversitesinden doktora ve profesörlük diplomasını aldıktan sonra bilimsel kariyerin en yüksek derecelerini hızla

tırmanmış olan seçkin bir çözümlemeci* doğmuştu. Tek içsel misyonu seçkin Philifor'u izlemek ve aşağılamak olan, soğuk, zayıf, tüysüz, gözlüklü, kuşku uyandıran yüzlü bir adamdı bu.

Çözümleme yöntemiyle çalışırdı ve uzmanlık alanı hesapla ve özellikle de fiskelerle bireyi parçalarına ayrıştırmaktı. Bir fiskeyle bir burnun bağımsız bir varlığa sahip olmasını ve sahibini büyük bir şaşkınlığa düşürerek, kendiliğinden sağa sola doğru harekete geçmesini sağlayabilirdi. Canı sıkıldığında bu sanatı sık sık tramvayda uygulardı. Yüreğinin derinlerinden gelen bu eğiliminin çağasına karşılık vererek Philifor'un yakasına yapışıp bir İspanya kentinde, çok gurur duyduğu soylu Anti-Philifor unvanını koparmayı başarmıştı. Philifor kendisini izleyen biri olduğunu anlayınca, o da bu takipçinin peşine düşmüş ve uzun zaman iki bilgin birbirini ko-valamıştı, ama sonuçsuz kalmıştı bu takip, çünkü gurur her ikisini de, sadece izleyen değil, izlenen de olduğunu kabullenmekten alıkoyuyordu. Böylece Philifor diyelim Bremen'deyken, Anti-Philifor, Philifor'un da aynı anda ve aynı amaçla Bremen-La Haye ekspresine bindiğini dikkate almak istemeyerek -belki de bunu dü-şünemeyerek— La Haye'den Bremen'e doğru fırlıyordu. İki bilgin arasındaki çarpışma —en büyük tren yolu kazaları çapında bir felaket- Varşova'daki Bristol otelinin birinci sınıf restoranında tamamen tesadüf eseri meydana geldi. Profesör Philifor, Bayan Phi-lifor'la birlikte, dikkatle kılavuz kitabı inceliyordu ki, tam o sırada trenden henüz inmiş olan Anti-Philifor, kolunda, analitik seyahat arkadaşı Fiora Gen te de Messine ile birlikte nefes nefese içeri girdi. Orada bulunan bizler de, yani doktor Th6ophile Poklewski, doktor Th^odore Roklewski ve ben durumun ciddiyetini kavrayarak, hemen not almaya koyulduk.

Anti-Philifor ilerleyip sessizce, yerinden kalkmış olan profesöre gözleriyle meydan okudu. Her biri diğerine ruhunun gücünü dayatmaya çabaladı: Çözümleyicinin bakışı soğuk bir şekilde aşağıdan yukarıya baskısını oluşturuyordu, Sentezcininki de kafa tutan bir ağırbaşlılıkla tersi yönde karşılık veriyordu. Bu düello kesin bir sonuç vermeyince, iki ruhani düşman sözel bir çekişmeye başladı. Çözümleme doktoru ve ustası dedi ki: "Makarna!” Sen-tezbilimci yanıt verdi: "Makarna!” Anti-Philifor kızardı: "Ma-

[9] **Analist, analizci, (ç.n.)**

kama, makama, yumurta, un ve su karışımı!" Philifor hemen yanıtı yapıştırdı: "Makama, yani makarnanın üstün özü, hamurların en yücesi!" Gözleri çakmak çakmaktı, sakalı titriyordu, zaferi kazandığı açıktı. Yüksek Çözümleme Profesörü çaresiz bir öfkeyle birkaç adım geriledi, ama aniden aklına korkunç bir fikir geldi: Philifor'la karşılaştırıldığında rahatsız, hastalıklı durumda olan Anti-Philifor, yaşlı ve övgüye değer profesör kocasının her şeyden çok sevdiği Bayan Philifor'a çatmaya hazırlandı. Tutulan protokole

göre, işte olayın sonraki gelişimi:

1. Profesör Philifor'un dolgunca, oldukça ağırbaşlı eşi düşüncelere dalmış, suskun bir biçimde oturuyordu.

2. Profesör doktor Anti-Philifor beyninin tüm gücüyle gelip onun karşısına kurularak, gözleriyle onu tepeden tırnağa soymaya başladı. Bayan Philifor ürperti ve utançla titredi. Profesör doktor Philifor sessizce onu seyahat battaniyesiyle örttü ve küstah adamın hakkını sonsuz bir aşağılamayla dolu bir bakışla ödedi. Yalnız bunu yaparken bazı kaygı belirtileri de gösterdi.

3. Anti-Philifor o zaman sakince "Kulak, kulak," dedi ve alaycı bir kahkaha patlattı. Bu sözler üzerine, kulak bütün çıplaklığıyla göründü ve uygunsuz bir hal aldı. Philifor kansına kulağını şapkasının altına gizlemesini emretti; ancak bu da pek işe yaramadı, çünkü Anti-Philifor birazdan kendi kendine mmldanıyormuş gibi: "Burun delikleri," dedi, böylece profesörün saygın eşinin burun delikleri hem edepsiz, hem de çözümleyici bir biçimde çıplak

kaldı. Durum ciddileşiyordu, çünkü artık burun deliklerini de gizlemek söz konusu değildi.

4. Leyde'li profesör polis çağırma tehdidinde bulundu. Zafer terazisi açıkça Colombo'dan yana ağır basmaya başlıyordu. Çözümleme ustası müthiş bir beyin yoğunlaşmasıyla dedi ki: "Elin parmakları, beş parmak." Ne yazık ki Bayan Philifor'un direnci, görülmemiş bir canlılıkla bir anda orada bulunanların gözleri önünde ortaya çıkan bir gerçeği, yani elin beş parmağını gizlemeye yetmedi. Oradaydılar, iki tarafta beşer tane. İyice hakarete uğramış durumdaki Bayan Philifor eldivenlerini giymek için son gücünü de topladı, ama olacak şey değil, Colombo'lu doktor ona derhal bir idrar tahlili yaptı ve karşı konulmaz, gür bir kahkaha koyvererek utkuyla bağırdı: "$H^2 0$, C^4, TPS, biraz lokosit ve albümin!" Herkes

I

yerinden kalktı ve profesör Anti-Philifor bayağı bir şekilde gülen metresiyle oradan ayrıldı, bu sırada profesör Philifor aşağıda imzası bulunanların yardımıyla karısını acilen hastaneye gö-

*

türüyordu, imza: Görgü tanıklan T. Poklewski, T. Roklewski ve Antoine Swistak. '

Ertesi sabah Roklewski, Poklewski ve ben, Bayan Philifor'un başucundaki profesörün yanına gittik. Bayanın dağınıklığı sürüyordu. Anti-Philifor'un çözümleyici dişlisine kapılmış olan hanım gitgide su koyuyordu. Zaman zaman boğuk bir sesle inliyordu: ”Ben bacak, ben kulak, bacak, ben kulak, parmak, baş, bacak...’[1], sanki özerk bir biçimde hareket etmeye başlamış olan bedeninin parçalarından aynlıyormuş gibiydi. Bedeni can çekişiyordu. Onu bir an önce kurtarmanın bir yolunu bulmak için kafa patlattık. Ama hiç çaresi yoktu. Saat 7.40'ta Moskova uçağından inen doçent S. Lopatkine'in de katıldığı tartışmalardan sonra, derhal en son bilimsel sentetizm yöntemlerini kullanmak gerektiğini bir kez daha kabul ettik. Philifor o zaman bütün akıl melekelerini topladı, öyle ki hepimiz bir adım geriledik, dedi ki:

— Bir tokat! Ancak esaslıca aşkedilen bir tokat karımın yitirdiği onurunu geri getirebilir ve üstün bir anlamda, şeref kazanma anlamındaki bir tokat onun dağılmış unsurlannı bireşim haline getirebilir. Dolayısıyla, hadi bakalım!

Koca kentte dünyaca ünlü Çözümleyici'yi bulmak kolay iş değil. Ancak akşamüstü, birinci sınıf bir barda bulunabildi. Dozunu kaçırmadan kendini içkiye vererek, şişe üstüne şişe boşaltıyordu ve içtikçe ayılıyordu; çözümsel metresi de öyle. Doğrusu ikisi de alkolden çok, ölçülülükten sarhoş oluyordu. Biz içeriye girdiğimizde, peçeteleri kadar solgun duran garsonlar ödlekçe tezgâhın arkasına sığınmışlardı ve iki âşık sessizce soğukkanlı ve sonu gelmez içki âlemine vermişlerdi kendilerini. Bir eylem planı yaptık. Profesör önce doğrudan sol yanak doğrultusunda yalandan bir saldınya girişmeliydi, sonra sol taraftan sağ yanağa geçip vurmalıydı, o sırada biz de, yani tanıklar, Varşova Üniversitesi doktorları Poklowski, Roklowski ve ben, yanımızda da doçent S. Lopatkine olmak üzere, hiç gecikmeden tutanağı zapta geçmeye başlayacaktık. Plan basitti, eylem de zorlu değildi, ama profesörün kalkan kolu geri indi. Biz, tanıklar şaş-

kmlık içinde kaldık. Tokat filan atılmadı! Tekrar ediyorum, tokat olmadı! Sadece iki küçük gül ile üzerinde iki güvercinin bulunduğu çıkartmaya benzer bir şey, o kadar.

Anti-Philifor şeytansı bir öngörüyle Philifor'un dalaveresini bozmuştu. Bu ılımlı Bacchus yanaklarının her birine iki küçük gül dövmesi yapmıştı, bir de üzerinde iki güvercin bulunan çıkartmaya benzer bir şey. Yanakların ve böylece Philifor'un indirmeye teşebbüs ettiği tokatın artık hiçbir anlamı yoktu. Güllere ve güvercinlere aşkedilen bu tokatın neredeyse hiçbir anlamı yoktu. Bir duvar kâğıdına vurulan belli belirsiz bir darbeydi bu. Genel olarak saygı duyulan, gençliğin eğitimci bilgininin, karısının hastalığı sonucu duvar kâğıdına vurması nedeniyle gülünç duruma düşmesinin kabul edilemez olduğunu düşünen bizler, daha sonra pişman olabileceği şeylere kapılacağı sırada, onu durmaya ikna etmeyi başardık.

— Rezil, diyerek kızardı bu yaşlı adam. Ah, alçak, alçak, alçak köpek!

— Süprüntü, diye yanıtladı Çözümleyici, çözümsel bir gurur coşkusuyla. Sen süprüntünün tekisin. Ben de öyleyim. Gel istersen, kamıma bir tekme at.

Bana hiçbir şey olmayacak. Kamıma vuracaksın sadece, o kadar. Tokadınla yanağımı kışkırtmak mı istiyorsun? Yanağımı evet, onu kışkırtabilirsin, ama beni hayır, ben yokum kesinlikle! Yokum ben!

— Kışkırtacağım onu! Tanrının izniyle kışkırtacağım!

— Benim yanaklarım geçirimsizdir! diye alayla güldü Anti-Philifor.

Yanında oturan Fiora Gente kahkahayla güldü. İkili Çözümlemenin evrensel doktoru metresine seksi bir bakış fırlatıp dışarıya çıktı. Buna karşılık Fiora Gente orada kaldı. Yüksek bir taburenin üzerine tünemişti ve solgun, tamamiyle çözümlenmiş muhabbet kuşu gözleriyle bize bakıyordu. Biraz sonra, kesin konuşmak gerekirse saat 8.04'te profesör Philifor, iki hekim, doçent Lopatkine ve ben bir toplantı yaptık. Her zaman olduğu gibi doçent kalemle oynuyordu. Konferansta şunlar oldu:

ÜÇ HUKUK DOKTORU. — Olan bitenler nedeniyle, bu kavgayı şerefli yollardan çözüme ulaştırmanın olanağı yok bizce ve hakaret özür dilemekten aciz birinden geldiği için, pek saygıdeğer pro-

fesöre bu hakareti dikkate almamasını öneriyoruz.

PROFESÖR DOKTOR PHİLİFOR. - Ben dikkate almam, ama karım ölmek üzere.

DOÇENT S. LOPATKINE. - Karınızı kurtaramayız artık.

DOKTOR PHİLİFOR. - Bunu söylemeyin! Bunu söylemeyin! Ah! tokat tek çareymiş! Tokat filan yok ki! Yanak yok! Öyleyse olağanüstü sentez yöntemi de yok! Şeref yok! Tanrı yok! Evet! Evet! Yanak var! Tokat var! Tann var! Şeref! Sentez!

BEN. - Görüyorum ki mantıksızlık nedeniyle profesör yanılgıya düşüyor. Yanak ya vardır ya yoktur.

PHİLİFOR. — Baylar, benim hâlâ iki yanağım olduğunu unutuyorsunuz. Onun yanaklan yok, ama benimkiler var. Sorunu benim el değmemiş iki yanağımla çözebiliriz. Baylar, lütfen anlayın beni: Ben ona tokat atamam, ama o bana atabilir. İkisi de aynı şey. Bir tokat olacak, Sentez de!

— Peki onu profesöre tokat atmaya nasıl zorlamalı?

— Onu profesöre şamar atmaya nasıl zorlamalı?

— Onu profesöre şaplak indirmeye nasıl zorlamalı?

— Baylar, diye yanıt verdi dâhi düşünür, düşüncelere dalmış bir ifadeyle, onun yanaklan var, ama benim de var. Sorun burada belli bir ömeksemeye dayanıyor, bu yüzden de ben mantıksal yoldan ziyade Ömeksemeli yoldan çözeceğim bu sorunu. Doğa belli bir örnekseme yasasıyla düzenlendiğine göre, bu çok daha emin bir yol olacak. O, Çözümleme kralıysa, ben de Sentez imparatoruyum. Onun yanaklan varsa, benim de var. Benim karım varsa, onun da metresi var. O benim kanmı çözümlediyse, ben de onun metresini bireştiririm, böylece de onun bana aşketmeyi reddettiği tokadı koparırım!

Hiç duraksamadan, Fiora Gente'e başıyla bir işaret yaptı. Ağzımız açık kaldık. Kadın vücudunun her tarafını hareket ettirerek, bana, ardından profesöre doğru kaçamak bir bakış fırlatarak, bütün dişlerini gösterip S tophane Lopatkine'e gülümseyerek, Rok-lewski'ye cephesini göstererek ve arkasını Poklovvski'ye doğru sallayarak ilerledi. Öyle bir izlenim uyandırdı ki, doçent alçak sesle şöyle dedi: "Yüksek Sentezinizle, birbirinden ayn bu elli parçaya saldıracak mısınız gerçekten?"

Ama Evrensel Sentezbilimci hiçbir zaman umudunu yitirmeme

gibi bir erdeme sahipti. Fiore Gente’i küçük masaya oturmaya davet etti, ona bir Cinzano ısmarladı ve zemini yoklamak amacıyla, ona başlangıç niteliğinde sentetik olarak dedi ki:

— Ruh, ruh.

Kadın yanıt vermedi.

Profesör, kadında hiçliğe indirgenmiş benliği uyandırmak isteyerek, araştırıcı ve buyurgan bir ifadeyle:

— Ben! dedi. Kadın yanıtladı:

— Siz mi? A, çok güzel! Beş zloti.

— Birlik, diye bağırdı profesör güçlü bir sesle. Yüksek birlik! Birlikteki eşitlik!

— Benim için hiç fark etmez, çocuk ya da yaşlı aynı şey, dedi kadın kayıtsızlıkla.

Cesareti kırılmış olan bizler, Anti-Philifor'un kendine göre mükemmel bir biçimde kurduğu ve belki de en tatlı çocukluk döneminden beri kendisi için geliştirdiği bu berbat çözümleyici geceyi izliyorduk. >

Sentetik Bilimlerin babasının ise hiç morali bozulmuyordu. Bunun arkasından savaşım ve yoğun bir çaba evresi başladı. Fiora'ya, Dante'nin ilk iki ezgisini okudu, bu nedenle kadın ondan on zloti aldı. Üstün aşk üzerine, her şeyi kucaklayan ve birleştiren aşk üzerine gizemli, kısa bir söylev çekti, bu da ona on bir zlotiye mal oldu. Aşkla yeniden canlanma izleği üzerine, tanınmış kadın yazarlardan iki harika roman okumasına izin vermek için, kadın ondan yüz elli zloti istedi, bir kuruş da inmeye razı olmadı. Sonunda, işi kadından saygınlığını istemeye vardırdığında, kadın elli zlotiden aşağı inmedi.

— Fantezileri ödemek gerekir, babalık, dedi ona kadın; fanteziler için tarife yoktur.

Budala baykuş gözlerini açıp kapayarak, olan biten karşısında öylece oturuyordu kadın. Masraflar giderek yükseliyordu ve kentte gezip dolaşan Anti-Philifor, bu umutsuz çabalar karşısında içinden gülmekten kırılıyordu.

Doçent Lopatkine ve üç profesörün katıldıkları sonraki toplantıda, seçkin araştırmacı uğradığı bozgunun raporunu şu sözlerle özetledi:

Bu bana birkaç yüz zlotiye patladı ve bir sentez yapabil-

inenin hiçbir yolunu göremiyorum gerçekten. İnsanlık gibi yüce birliklere başvurdum, ama nafile; her şeyi paraya çeviriyor ve paranın üzerini veriyor. Bu arada kanm iç bağdaşıklığından kalan ne varsa, onu da kaybetmek üzere.

Bacağı odada dolaşmaya başladı bile. Uyukladığında (bacağı değil, karım) bacağını elleriyle tutmak zorunda kalıyor, ama elleri ona uymayı reddediyor. Bu korkunç bir kargaşa, bir anarşi.

TIP DOKTORU T. POKLEWSKI. - Anti-Philifor da profesörün rezil bir ahlaksız olduğu söylentisini yayıyor.

DOÇENT LOPATKINE. - Peki kadını para ile kandıramaz mıyız acaba? İzin verin. Aklımdan geçen düşünce henüz bulanık, ama doğada böyle şeyler oluyor. Örneğin benim sıkılganlıktan mustarip bir kadın hastam olmuştu. Ona cesaret aşılayamadım, çünkü bunu kendine mal edemiyordu, ama ona öyle bir çekingenlik dozu uyguladım ki buna dayanamadı. Çekingenliğe katlanamadığı için cesaretlendi ve birden müthiş gözüpek biri oldu. En iyi yöntem tek başına aşın doz, yukanya çekme yöntemidir. Onu parayla bi-reştirmek gerekiyor, ama nasıl olacağını bilemiyorum.

PROFESÖR PHİLİFOR. - Para...para... Ama para hep bir rakam oluşturur, asıl Birlik dediğimiz şeyle hiç ilgisi olmayan bir miktar. Sadece santim bölünemez, ama santim de kimseyi etkilemez. Şu hariç...Yeter ki...Baylar! Ona öyle yüksek bir miktar önersek ki, çarpılsın.

Ağzımız açık kaldık. Philifor aniden yerinden kalktı. Kara sakalı titriyordu. Dehasının her yedi yılda bir değişmez bir biçimde içine düştüğü hipermanyak durumlardan birine girdi. İki evini ve başkentin civanndaki bir dağ evini satıp, eline geçen sekiz yüz elli bin zlotilik miktan bir zlotilik bozuk paralara çevirdi. Poklowski ona şaşkın şaşkın bakıyordu. Basit bir taşra hekimi olarak dâhiyi bir türlü anlayamamıştı, tanıyamamıştı onu ve işte tam da bu yüzden şimdi hiç beceremiyordu bunu. Bu arada yaptığı şeyden emin olan filozof, Anti-Philifor'a alaycı bir davetiye gönderdi, Anti-Philifor da alaya acı alayla karşılık verip, saat tam 9.30'da, son denemenin yapılacağı Alcazar restoranının özel bir odasına geldi. İki bilgin el sıkışmadı. Çözümleme ustası soğuk ve muzip bir şekilde güldü: "E, hadi bakalım bayım, hadi bakalım! Açıkça görülüyor ki hanım arkadaşım bireştirmeye, kannızın ayrıştırmaya kapıldığı

kadar kaptırmadı kendini. Bu konuda oldukça rahatım.” Ama o da giderek hipermanyak bir ruh durumuna giriyordu. Doktor Pok-lewski kalemini eliyle kavramıştı, Lopatkine'se kâğıdı sıkı sıkı tutuyordu.

Profesör Philifor şöyle bir yöntem uyguladı: Önce masanın üzerine bir tek zloti koydu. Fiora Gente kıpırdamadı. Bir zloti daha koydu: hareket yok. Bir üçüncüyü ekledi: yine aynı. Ama dördüncüyü koyunca kadın dedi ki:

— Ah! dört zloti!

Beş tane olduğunu görünce esnedi ve altıncıda kayıtsız bir ifadeyle: .

— Ne oluyor sana babalık? Yine delirdin mi?

Ancak doksan yedinci zlotiden sonra ilk şaşkınlık belirtilerini aynmsadık. Yüz on beşincide, o zamana dek bir doktor Pok-lewski'ye, bir doçent Lopatkine'e, bir bana takılan bakışları biraz paraya sentezlenmeye başladı.

Yüz bin zlotide Philifor güçlükle soluk alıyordu. Anti-Philifor biraz kaygılanmaya başlıyordu, önceleri ayrışık olan kibar fahişe ise belli bir konsantrasyona ulaştı. Büyülenmiş bir şekilde, doğrusu artık bir yığın olmaktan çıkan yığma bakıyordu; saymaya çalıştı, ama artık hesap yapacak durumda değildi. Miktar, sonunda bir anlamda tamamı kucaklanamayacak bir şeye, kavran ilam ayacak bir Şeye, gökkubbenin boyutlarını düşünmek gibi, oranlarını tasarlamaya çalışırken beynin çatlayacağı kadar büyük bir şeye dönüşen bir miktara ulaşıyordu. Hasta kadın boğuk boğuk inliyordu. Çözümleyici hemen yardımına koştu, ama iki hekim bütün güçleriyle onu tuttular; kadının kulağına fısıldayarak, toplamı yüzlere veya beş yüzlere ayırmasını öneriyordu, ama boşuna, toplam bir türlü ayrışmıyordu. Sentez ayininin muzaffer papazı sahip olduğu her şeyini verip, yığını, daha doğrusu aşın büyüklüğü, Hâzinenin bu Sina tepesini tek ve bölünmez bir zlotiliyle taçlandırdığında, kibar fahişeyi sanki bir kutsallık ele geçirmiş gibi oldu. Kadın kalktı, bütün sentetik belirtileri sergiledi, gözyaşı, iç çekme, gülümseme, dalgınlık, ve dedi ki:

— Baylar, ben. Ben. Yüce benliğim.

Philifor bir zafer çığlığı attı, Anti-Philifor ise bir dehşet bağırtısıyla iki hekimin kendisini saran sıkı kollarından kurtulup Phi-

lifor'un üzerine atıldı ve suratına vurdu.

Bu vuruş bir yıldırımdı, analitik derinliklerden kopmuş ve karanlıkları yaran sentetik bir şimşekti. Doçent ve hekimler şerefine ciddi biçimde gölge düşmüş olan profesörü heyecanla kutladılar. Amansız düşmanı öfkesini haykırarak duvarın dibinde kıvranıyordu. Ama hiçbir bağırtı şerefin utkulu yürüyüşüne sinmiş hareketi frenleyemedi ve o zamana dek pek şerefli olmayan sorun sonunda şerefli bir yola girdi.

Leyde’li profesör doktor G. L. Philifor, doktor Lopatkine’i ve beni tanık olarak belirledi; soylu Anti-Philifor sanını taşıyan profesör doktor P. T. Momsen de orada bulunan iki hekimi seçti. Philifor’un tanıkları şerefli bir biçimde Anti-Philifor'un tanıklarını kışkırttılar, onlar da Philifor'un tanıklarını. Bu şerefli girişimlerin her birinde sentez artıyordu; Columbia Üniversitesi profesörü kızgın kömürler üzerindeymiş gibi kıvranıp duruyordu, bu sırada Leyde'li profesör de gülümseyerek sakallarını sıvazlıyordu. Belediye hastanesindeki Bayan Philifor yeniden bütünlüğüne kavuşuyordu; anca duyulur bir sesle süt istedi ve hekimlerin içinde yeniden bir umut doğdu. Bulutların arasından Şeref gözükmüştü işte ve usul usul insanlara gülümsüyordu. Son çarpışma salı günü, sabahın yedisinde gerçekleşmeliydi.

Kalem doktor Roklewski'ye, silahlar doçent Lopatkine'e teslim edilecekti, Poklewski kâğıdı tutacaktı, ben de pardösüleri. Sentez davasının yorulmak bilmez savunucusu kuşkuya meydan vermek istemedi. Bir gün öncesinde bana şöyle dediğini anımsıyorum: "Yavrum, orada onun kadar kalabileceğimi biliyorum, ama yenik düşen kim olursa olsun, ruhum yine de bu sınavdan zaferle çıkacaktır, çünkü ölümün özü sentetiktir. O ölürse, bu, Sentez'e bir şükran ifadesi olacaktır, beni öldürürse, bu, sentetik olarak gerçekleşecektir. Öyle ki mezarın ötesinde zafer benim olacaktır.[1]' Ve bu coşku içinde, bu şan ânım daha ağırbaşlılıkla yüceltmek isteyerek, iki kadını, karısını ve Fiora'yı sadece izleyici olarak davet etti, tç karartıcı önseziler bunaltıyordu beni. Korkuyordum.... Neden korkuyordum? Ben de bilmiyordum. Gece boyunca bu belirsizlik beni kaygılandırdı ve ancak oraya gittiğimde korkumun nedenini anladım: Simetri; durum simetrikti, gücü buradan geliyordu, ama güçsüzlüğü de.

Nitekim Philifor'un her hareketine Anti-Philifor'un benzer bir hareketi denk düşüyordu ve ilk hareket Philifor'dan geliyordu. Philifor selam veriyorsa, Anti-Philifor da selam vermeliydi. Philifor ateş ediyorsa, Anti-Philifor da

ateş etmeliydi. Ve bütün bunlar, dikkatinizi çekerim, iki savaşçıyı birleştiren ve konum ekseni olan eksende geçmeliydi. Peki Anti-Philifor bu eksenden ayrılsa ne olurdu? Simetrinin ve benzerliğin demir yasalarından sıyrılmak için yön değiştirip, haince bir darbe indirse? Anti-Philifor'un beyninden hangi zihinsel alçaklık, hangi ihanetler geçiyordur acaba? Ben bu düşüncelerle mücadele ederken, birdenbire profesör Philifor kolunu kaldırdı, rakibinin tam kalbine nişan aldı ve ateş etti. Ateş etti ve hedefi vuramadı. Çözümleyici de kolunu kaldırıp kalbe nişan aldı. Birinci, sentetik olarak kalbe ateş etmişse, İkincinin de sentetik olarak kalbe ateş etmesi gerekliliği neredeyse, neredeyse kaçınılmaz görünüyordu. Başka çıkış, başka bir düşünsel çıkış kapısı yok gibiydi. Ama göz açıp kapayıncaya dek, üstün bir gayretle Çözümleyici iç çekti, bağırdı, silahının namlusunu konum ekseninden çıkarıp yanlamasına ateş etti. Kurşun gelip... Nereye? Fiora Gente'ın yanında, oradan birkaç metre uzakta, ayakta duran Bayan Philifor'un tam küçük parmağına. Bu atış usta işi bir atış oldu! Küçük parmak kopup yere düştü. Şaşkınlık içindeki Bayan Philifor elini ağzına götürdü. Biz tanıklar, bir an için bütün soğukkanlılığımızı yitirip bir hayranlık çığlığı attık.

O sırada korkunç bir şey oldu. Yüce Sentez profesörü daha fazla dayanamadı. Atışın isabeti, hâkimiyeti ve simetrisiyle büyülenerek, bizim hayranlık çığlığımızla incinerek o da eksenden çıkıp, ateş etti, Fiora Gente'ın küçük parmağına isabet ettirdi ve kısa, soğuk ve gırtlaktan çıkan bir sesle, alaycı alaycı güldü.

O zaman Çözümleyici yeniden ateş edip, Bayan Philifor'un diğer serçe parmağını ayırdı, kadın diğer elini ağzına götürdü. Hayranlık çığlığı attık. Çeyrek saniye sonra, Sentezci'nin altı-yedi metre uzaktan yanılmaz bir kesinlikle gerçekleşen atışı Fiora Gente'ın ikinci küçük parmağını koparıyordu. Kadın elini ağzına götürdü; hayranlık çığlığı attık. Ve bu böyle devam edip gitti. Ateş sürüyordu, kesintisiz, kızgın, şiddetli ve tam bir görkem oluşturan mükemmel ateş, ve parmaklar, kulaklar, burunlar, dişler rüzgârın silkelediği bir ağacın yapraklan gibi düşüyordu. Biz tanıklar, şimşek gibi hızlı atışların isabetiyle ağzımızdan çıkıveren coşku çığlıklarını atmaya bile fırsat bulamıyorduk artık. İki hanım birazdan bütün ellerinden, ayaklarından ve doğal çıkıntılarından yoksun kaldılar: Düşüp ölmedilerse, sadece ölmeye fırsat bulamadıkları içindi ve ayrıca Öyle sanıyorum ki, bu kadar mükemmel bir atışa maruz kalmaktan da müthiş bir keyif

duyuyorlardı. Sonunda cephane tükendi. Colombo'lu usta son mermisiyle Fiora Gente'nin sağ akciğerinin üst kısmında bir delik açtı. Hayranlığımızı bir kez daha bağırarak belirttik, sonra sessizlik hâkim oldu. İki gövde öldü, yere düştü ve iki nişancı birbirine baktı.

Peki sonra? İkisi de nedenini bilmeden birbirine baktı. Peki sonra? Hakikaten, peki sonra? Bir tek mermi bile kalmamıştı. Kadavralar yerde uzanıyordu. Artık yapılacak hiçbir şey yoktu. Saat ona geliyordu. Kesin olarak Çözümleyici kazanmıştı, ama sonuç neydi? Kesinlikle hiçbir şey. Sentez de aynı şekilde üstün gelmiş olabilirdi ve bundan da hiçbir sonuç çıkmamış olacaktı. Philifor bir taş alıp, bir serçeye fırlattı, ama vuramadı; serçe havalandı. Güneş kavurucu olmaya başlıyordu. Anti-Philifor bir topak toprağı bir ağacın gövdesine fırlattı ve isabet ettirdi. Aynı anda, Philifor önünden geçen bir tavuğa ateş etti; yaralanan hayvan koşup, bir çalılığın arkasına gizlendi. Sonra bilginler bulundukları yerden ayrılıp, farklı yollara gittiler.

Tan ağardığında Anti-Philifor Jeziomo'daydı, Philifor ise Wawer'de. Biri bir saman yığını üzerine büzüşmüş tavşan avlıyordu; diğeri ıssız bir köşede bir sokak feneri gördüğünde elli adımdan hedefi on ikiden vuruyordu.

Böylece ellerindekilerle ellerinden gelene ateş ederek dünyayı katettiler. Halk ezgileri söyleyip zevk için camlan kırıyorlardı; balkonlardan, gelip geçenlerin şapkalanna tükürmekten de hoşlanıyorlardı. Hatta Philifor öyle bir uzmanlık derecesine ulaştı ki, sokaktayken, balkonda oturan herhangi birine bile tükürebiliyordu. Anti-Philifor da kibrit kutusu fırlatıp mumlan söndürüyordu. Daha da büyük bir zevkle küçük kalibreli karabinayla kurbağalan veya kundaklı yayla serçeleri avlıyorlardı; bazan köprülerin üzerinden suya ot ve kâğıt atıyorlardı. En büyük zevkleri de kendilerine kırmızı bir top alıp, -oh! oh! görünmez bir mermiye hedef olmuş gibi gürültüyle patlayacağı ânı kollayarak- tarlalarda, korularda topun

arkasından koşmaktı.

Bilimsel çevrelerden birileri onlara şerefli geçmişlerini, o zekâ yarışmalarını, Analizi, Sentezi ve sonsuza dek kaybettikleri ünlerini anımsattığı zaman biraz hülyalı bir biçimde yanıt veriyorlardı:

— Evet, evet...o düelloyu anımsıyorum... iyi atıştı!

Bu arada evlenip, Krucza sokağına yerleşmiş olan Rok-lewski[r]yle aynı anda: Ama profesör, diye bağırdım bir kez, ama profesör, bir çocuk gibi konuşuyorsunuz!

Ve çocuksu ihtiyarın yanıtı:

— Her şey, yavrum, her şey çocukla işlenmiştir.

1935

Çocuk işlemeli Philimor

i

I •

I

r

i'

XVIII. yüzyılın sonlarında, Parisli bir köylünün bir çocuğu oldu; sonra çocuğun da bir çocuğu oldu ve onun da; sonra bir çocuk daha oldu... ve

dünya şampiyonu olan bu son çocuk bir gün, Paris Racing Club'ün kortlarında, gergin bir havada ve alkış tufanı altında, bir tenis maçını kazanmaya çalışıyordu.

Bununla birlikte (ah! yaşam bize ne çılgınca ihanetler hazırlıyor!) bir yan tribünde oturan zuhaf askeri bir albayın, iki şampiyonun şaşırtıcı ve mükemmel oyununa özeneceği tuttu. Ve birden, altı bin izleyiciye neler yapabileceğini göstermek için -çünkü kız arkadaşı yanındaydı- tabancasını çıkarıp, top iki raket arasında uçarken topa ateş etti. Top patlayıp yere düştü. Toplarından olan şampiyonlar bir süre raketlerini boşlukta sallamayı sürdürdüler;

ama amaçsız hareketlerinin saçmalığıyla öfkeye kapılarak bütün güçleriyle birbirlerinin üzerine düştüler. Bir alkış fırtınası seyircileri sarstı.

Tabii olay bu kadarla kalabilirdi. Ama beklenmedik şey, coşan albay karşı tribünde oturan seyircilere yeterince dikkat etmemişti (ah! nasıl da dikkat etmek gerek!). Neden bilinmez, merminin tenis topunu geçtikten sonra yörüngesinin sona ereceğini sanmıştı; ama talihsizlik sonucu öyle olmadı... ve yarışını sürdürüp bir armatörün boynuna ulaştı. Parçalanan atardamardan kan fışkırdı. Yaralının karısı öncelikle albayın üzerine atlayıp, elinden tabancasını almak istedi, ama kalabalıktan hareket edemediği için bunu yapması olanaksız olduğundan, sağında oturan adama bir tokat yapıştırmakla yetindi. Çünkü öfkesini başka türlü boşaltamazdı ve çünkü tamamen kadınsı bir mantığa göre, (bilinçaltının en gizli köşelerinde) kadın olarak her şeye hakkı olduğuna inanıyordu.

Ama açıkça, işler düşündüğü gibi yürümedi. Çünkü tokatı yiyen adam (ah! hesaplarımız ne kadar şüpheli ve yazgılarımız ne kadar da önceden kestirilemez şeyler!) belirtisiz durumdaki gizli bir saralıdan başka bir şey değildi. Zavallı adama şamarın şokuyla bir nöbet geldi ve bir kaynaç gibi püskürdü. Talihsiz kadın biri kan, diğeri köpük tüküren iki adamın arasında buldu kendini. Kalabalıktan bir alkış tufanı patladı.

■

işte o sırada, oralarda oturan bir bey paniğe kapılıp, daha aşağıda oturan bir hanımın kafasının üzerine sıçradı. Kadın doğrulup fırladı ve çılgın bir

koşuyla, üzerindeki adamı da sürükleyerek korta atladı. Kalabalıktan bir alkış tufanı patladı. Elbette her şey bununla kalabilirdi. Ama bir şey daha oldu (her şeyi! her şeyi önceden kestirmek ve her şeyi hesaba katmak lazım!), oradan birkaç adım ileride, yıllardan beri ne zaman bir halk gösterisi izlese, kendinden daha aşağıda oturanların kafasına atlamak için yanıp tutuşan ve kendini zor zapt eden zavallının biri, garip bir emekli otu** ruyordu. Önündeki örnekten cesaret alarak, hiç vakit kaybetmeden alttaki kadının üzerine sıçradı, kadın (Tanger'den yeni gelmiş küçük bir memurdu bu) bunun hep böyle olduğunu, bir âdet olduğunu ve kalabalıkta hep böyle yapıldığını sandı...ve bu nedenle, hareketlerinde herhangi bir çekingenlik belirtisi sezilmemesine dikkat ederek, aynı şekilde korta atıldı.

Halkın en kültürlü kesimi, büyükelçilik temsilcileri ve yabancı mensupların gözünde skandali örtmek için nezaketle alkışlamaya koyuldu. Ama bir yanlış anlama da oldu, çünkü en az kültüre sahip diğer izleyiciler bu alkışları bir beğeni işareti zannettiler.,, ve her biri hanımının üzerine bindi. Yabancılar gittikçe daha çok şaşırıyorlardı. Peki bu durumda seçkin insanlara nasıl bir çıkış yolu kalıyordu? Skandali gizlemek için bu beyler de hanımlarının üzerine bindiler.

işte her şey böyle, kesinlikle ya da aşağı yukarı böyle sonuçlandı. Ama o sırada, şeref tribününde, eşinin ve eşinin ailesinin yanında oturmakta olan Philimor diye bir marki birden kendini bir centilmen gibi hissetti; ve açık renkli yazlık takımının içinde, solgun ama kararlı bir şekilde kortun ortasında boy gösterdi ve buz gibi bir ses tonuyla herhangi birinin, karısı markiz Philimor'a hakaret etmek isteyip istemediğini sordu. Ve kalabalığın suratına, üzerinde "Philippe de Philimor” yazan bir avuç kartvizit fırlattı (Ah! ne kadar dikkatli olmalıyız, yaşam ne kadar zor ve ne kadar tehlikeli!) Bir ölüm sessizliği oldu.

Birdenbire en azından otuz altı bey markize yaklaştı, ona hakaret etmek ve kendilerini kocası marki gibi centilmen hissetmek amacıyla, bir adımda, ince ayak bilekli safkan kadınların üzerine bindi. Ama markiz (ah! ne çılgınca, varlık ne çılgınca!) korkudan çocuğunu doğurdu —ve markinin ayaklarının dibinde, eşelenen kadınların saboları altında bir çocuğun viyaklaması işitildi!

Ansızın çocukla işlenmiş, çocukla astarlanıp tamamlanmış marki, son derece yetişkin bir biçimde ve bir centilmen gibi davranırken —utanıp evine

kaçarken, izleyiciler arasından bir alkış patladı.

1935

1930 yılının Eylül ayında Kahire'ye doğru deniz yolculuğu yaparken Akdeniz'e düştüm. Paldır küldür düştüm, çünkü o sırada deniz tamamen sakindi, hiç dalga yoktu. Bununla birlikte düşüşüm anca son anda, gemi bir buçuk kilometre uzaklaştığında fark edilebildi ve sonunda dönüp bana yöneldiklerinde, heyecanlı kaptan gemiye öyle bir hız verdi ki, öfkeli dev atılıp, elimde olmadan tuzlu su yuttuğum yeri geçiverdi. Yeniden döndüler ve bulunduğum yönü nişan aldılar, ama bu defa da gemi beni bir tren hızıyla geçince çok ileride durdu. Bu manevra dikkate değer bir inatçılıkla on küsur defa yinelendi. Bunun üzerine, buharlı bir gemi, büyük bir özel yat gelip beni aldı. Benim gemim, *l'Orient* da yoluna devam etti.

Maceralar

Yatın, aynı zamanda sahibi olan kaptanı, beni bağlatıp gemi ambarının bir hücresine attırdı, çünkü benim önümde ayakkabılarını değiştirirken beyaz ayaklarını görünce şaşkınlığımı açığa vurmuştum. Yüzü beyaz olsa da ayaklarının mürekkep gibi kara olduğuna bahse girebilirdim -oysa aslında bembeyazdı ayakları! Dünyada hiç kimsenin tahmin edemeyeceği fizyolojik sırrını keşfetmiş olduğumu anlayınca, bana o anda sınırsız bir kin beslemeye

başladı: O bir beyaz zenciydi. (Zaten doğrusunu söylemek gerekirse, bütün bunlar sadece bir bahaneydi.)

Bunu izleyen sekiz ay boyunca hiç ara vermeden, sadece kömür almak için durup, çeşitli denizlerde, hep daha uzağa, dosdoğru yol aldı —ve karanlık bir hücrede kapalı bulunduğum bütün bu zaman boyunca, sürekli keyfine göre kullandığı benim üzerimdeki mutlak gücünün tadını çıkardı.

Elbette herhangi bir kin, sınırsız gücünün uçurumlarında yitip gidebilirdi. Buna rağmen eğer beni korkunç bir ölüme mahkûm ettiyse, bunu benim acı çekmemden çok, kendi zevki için yapmıştı. Bir solucanı kibrit kutusunun içine koyup Niagara'ya fırlatan şu İngiliz kadına benzer şekilde, hiçbir zaman bizzat yüz yüze gelmeye cesaret edemediği ve şimdi benim sayemde hissedebileceği heyecanlan uzun uzun tasarlamıştı. Ve sonunda beni yeniden güverteye çıkardıklannda, dehşetten başka, özlem, acı, minnettarlık gibi duygular hissettim: Gerçekten de, benim için uydurulmuş olan ölüm çeşidinin, daha ufacıkken hayal ettiğim ya da düşünü gördüğüm ölüm çeşidiyle neredeyse tıpatıp aynı olduğunu kabul etmeliydim.

Bu amaçla edinilmiş olan ve kesinlikle betimlemeyeceğim araçlar yardımıyla, son derece karmaşık bir iş çıkarıldı; bunun sonunda, kollanmı ayaklanmı kıpırdatabileceğim kadar büyük, ama yatay konumumu değiştiremeyeceğim kadar küçük, yumurta biçiminde camdan bir kürenin içinde buldum kendimi.

Cam, yaklaşık üç santimetre kalınlığındaydı. Bütün yüzeyinde bir tek kusur ya da çatlak yoktu. Havanın girmesi için bir tek yerde ufak bir delik açılmıştı. Kocaman bir yumurta alıp bir iğneyle delin: İşte içinde bulunduğum ve ancak bir tavuk embriyonuna yetecek kadar yerimin olduğu böyle bir yumurtaydı bu.

Zenci bana Atlantik'in haritasını gösterip geminin konumunu

işaret etti: Aşağı yukarı okyanusun ortasında, Ispanya ve Meksika'nın kuzeyine eşit uzaklıktaydık. Amerika'dan gelip Manş'a

• *

doğru giden, Ingiltere ve İskandinavya nin kuzey kıyıları boyunca uzanan güçlü Golfstrim akıntısı buradan geçiyor. Oysa, haritanın üzerinde, Avrupa'dan bin mil kadar uzaklıkta Golfstrim'in ikiye ayrıldığı görülmekte: Güney kolu sağa doğru dönüp, Senegambi yakınından geçen ekvator akıntısını oluşturuyor; işte bu akıntı daha da sağa (veya yukarıya doğru) dönüp Antiller akıntısı oluyor, oradan sonra Antiller' akıntısı bir kez daha sağa dönüp Golfstrim'e kavuşuyor, sonra her şey yeniden başlıyor. Bu şekilde bu akıntılar 1500-2000 kilometre çapında tam bir daire oluşturuyor. Eğer gemimizin üstünden denize bir tahta parçası atacak olsak, altı ay ya da bir yıl sonra, fokur fokur dalgaların onu batıdan gelip, doğuya doğru sürüklenmiş olduğu aynı yere geri taşıyacağından hiç kuşkumuz olmazdı.

— Seni bu cam kürenin içinde denize atacağız, dedi Zenci özet olarak. Hiçbir fırtına seni batırmayacak. Yanında üç bin tane et-suyu tabletin olacak, bu da günde bir tabletten seni dokuz on ay yaşatır; ayrıca suyu antmak için küçük ama etkili bir aletin var... Zaten su sıkıntısı da çekmeyeceksin; dalgaların kâh üstünde, kâh altında, daire çizerek, on yıl boyunca daire çizerek yapacağın pasif gezintin boyunca gerektiğinden de fazla suyun olacak; sonunda emecek komprimelerin bittiğinde öleceksin ve cesedin hep, hep daireler çizerek, seçilmiş güzergâh boyunca daireler halinde dönmeye devam edecek.

Beni okyanusa attılar. Cam yumurta dibe doğru gidip, yeniden yüzeye çıktı. Gelmekte olan büyük bir dalga (rüzgâr vardı, gökyüzü kapalıydı, giderek çırpıntılı olan suların yüzeyi derin izler oluşturuyordu) beni yeşilimsi ve köpüklü sırtına aldı, birkaç saniye boyunca beceriksizce taşıdı, sonra önünde yukarıya kaldırdı ve gürültüyle, burgaçlarının altına gömdü. Suyun altı sakindi, yeşildi. Tanrının parmağı gibi, üzerimde tam karmaşık ve kararsız göğü yeniden görmüştüm ki, dikey, koca bir sıvı duvar üzerime devrilip

beni, bu kez en azından bir dakika süresince, fır fır dönen bir uçu-

••

ruma batırdı. Üçüncü dalga yumurtayı usulca, oldukça uzaklara taşıdı: Dalga beni geçti, arkasından düştüm ve oyduğu vadinin dibinde biraz sükûnet buldum. Ama dördüncü bir dalga geldi, sonra

beşincisi, akıncısı... Ve fırtına geldiğinde! Beli bükülmüş devler, kambur canavarlar beni baş döndürücü yüksekliklere götürüp, sonra da uçurumlara attılar! Elbette beni boğabilmeleri söz konusu değildi.

Zenci, gemisiyle beni iki hafta kadar izledi, sonra herhalde yorulmuş ve doymuş olduğundan olacak, uzaklaştı.

Aldığım öneriler doğrultusunda, her gün bir etsuyu tableti emiyor ve kauçuktan bir boruyla içime çektiğim, arıtılmış suyu içiyordum. Böylece, içine atlayamadan, birçok katlı buharlı gemilerin yüksek köprüsünden denizi seyretmeyi isteyen herkesin Özlemini tatmin etme şansı bahşedilmiş oldu bana. Ve sonu gelmeyen hareketim içinde herhangi bir düzenli yasa oluşturamadım, su beni kaldıracak mı batıracak mı, yoksa sadece sallayıp geri mi atacak, yüzümü mü omuzlarımı mı göğe doğru çevirecek, hiç tahmin edemedim, aynca, doğuya doğru yöneldiğimi bilmeme karşın, yer değiştirdiğimin bilincine bir türlü varamadım. Sadece denizden dağlar ve vadiler vardı, gürültüler ve fışkırmalar, küçük kaynaçlar, birbirine benzemeyen gluglular, yükselen, aceleci, dikey duvarlar, yokuşlar, ansızın altımda kaybolan kütleler, yüksek çıkışlar, ani düşüşler, oynak doruklar, kâh tepeden, kâh vadiden görülen aynı manzara, dağlar ve vadiler, dağlar ve vadiler, Okyanusun işi.

Sonunda işi oluruna bıraktım. Sadece bir defasında, günlerdir birkaç kilometre mesafeden bana eşlik etmiş olan tek başına bir direğin yavaş yavaş uzaklaşıp, tuz ve pusla dolu bulanık alanlarda kaybolmakta olduğunu fark ettim: O zaman, yumurtamdan çığlıklar atmak istedim, çünkü onun Avrupa kıyılarına doğru sürüklendiğini anlıyordum, bense Kanarya adaları istikametinde, akıntının güney kolunu izliyordum, bu sonsuz çemberde kalmak, döne döne, hep daireler halinde, hep daireler halinde dönüp durmak üzere... Zenci iyi hesap yapmıştı. Ama bağırmak yerine şarkı söylemeye koyuldum, çünkü deniz unsuru beni ezgiye doğru itiyordu.

Birleşik Yükleyiciler Kumpanyasından bir Fransız gemisine çarptım, gemi camı kırdı ve beni sudan çekip çıkardı. Yolculuğum böylece sona erdi. Ama yıllarca sürmüştü. Valparaiso'ya çıkınca Zenci'den kaçmaya koyuldum hemen, çünkü beni izleyeceğinden kesinlikle emindim.

Zenci’nin beni izleyeceği, öğlen vaktindeki güneş kadar açıktı: Onun yaptığı gibi, bir kere birinin tadına bakmış olan -biriyle bu kadar büyük bir keyfin tadını çıkarmış olan, demek istiyorum-bundan bir daha asla vazgeçemez, tıpkı insan etinin tadına bakmış olan bir kaplan gibi. însan eti açıkça, başka hiçbir yerde bulamayacağınız bir şeye sahiptin

Böylece Amerika kıtası boyunca kaçtım, sonra batıya doğru daha uzaklara, ve sonunda yeryüzünün bütün yerlerinden en emin olanı İzlanda'ymış gibi geldi bana. Ama talihsizlik bu ya, Reykjavik'teki gümrük memurunun bakışma karşı koyacak gücü kendimde bulamadım -ve itiraf ettim. Daha önce gümrükten hiç kaçak

\

bir şey geç irmemiş tim. Her zaman gümrükçülerin gözlerinin içine bakmış ve valizlerimi kendim açmıştım: Her defasında onlann övgülerini hakederek uzaklaşmıştım. Ama bu kez, rahatsız vicdanım memurun bakışındaki bir çeşit sessiz siteme karşı koyamadı ve hatamı kabullendim. Küçük bagajımda tüzüklere aykırı hiçbir şey bulunmamasına rağmen, tam olarak kurallara uygun, tam anlamıyla masum değildim, bizzat kendimi kaçak olarak geçirmeye çalışıyordum ya. Gümrükçü güçlük çıkarmadı, ama yetkililere haber vermiş olsa gerek, daha iki gün geçmeden Zenci göründü ve beni gemisine sürükledi.

Ve güvertenin altındaki bir hücrede, tutsaklığımın keyfini çıkaran Zenci’nin paşa gönlüne mahkûm olarak buldum kendimi. Ne kömürü ne de buharı kollayarak, gemisini maceraya sürüklüyordu, bu arada durmadan planlar yapıyordu ve olası sayısız yazgıdan hangişinin, harita üzerindeki olası sayısız yerden hangisinin bana uygun olacağını düşünerek kafa patlatıyordu. Bense sanki gerçekten bunun için doğmuşum gibi, çok doğal bir biçimde karşılıyordum her şeyi. Nasıl olsa bunun sonunun neye varacağım biliyordum: Benim için tamamen yeni ve bilinmez bir şeyle değil, tanıdığım, bildiğim, belki de çoktandır arzu ettiğim bir şeyle sonuçlanacaktı.

Sonunda uzun aylar boyunca hapiste boğulduktan sonra, deniz havasının serinliğini hissedebildim, geminin arka güvertesinin çelikten bir kürenin ya da tam olarak, şekli biraz bir havan topu mermisini anımsatan bir koninin ağırlığı altında eğildiğini anladım.

Kaptan bu zevki karşılamak için milyonlar harcamış olmalıydı.

Kürenin içinin oyuk olduğunu o anda anladım, çünkü öyle olmasa nereye yerleşebilirdim? Gerçekten de, yan taraftan bir plakanın vidalarını açtıkları zaman içine baktığımda, ufacık bir oda fark ettim orada. Hiçbir dekoru, aksesuarı olmayan bu çelikten odayı *ken-diminmiş* gibi selamladım. Yan bölmeler olağanüstü kalın olmasına rağmen, Zenci'nin niyetini henüz pek anlamamıştım; ama bana Pasifik Okyanusu'nda, 17 000 metre derinliğinde olan, dünyanın en büyük deniz çukurunun üzerinde bulunduğumuzu söylediği zaman, niyetini anladım.... ve ensemde ve parmak uçlarımda hissettiğim dehşet duygusuna rağmen, çoktandır tanıdığım şeyi, çoktandır bildiğim şeyi, çoktandır *benim için* düşünülmüş olan şeyi selamlayarak, dudaklarımın ucuyla, gizlice gülümsedim.

Böylece tam geminin altında, dibe çarpan kürenin hafif sesini bilen tek canlı olacaktım, kabuklu deniz hayvanlarının bile olmadığı yerlerde çalkalanan tek canlı. Mutlak gece, ölüm ve umutsuzlukla karşılaşan tek canlı. Kesinlikle sıradışı bir yazgı olacaktı bu. Zenci ise aşağıda neler olabileceğini düşünerek meraktan yanıp tutuşuyordu (ve bu konuda yalnız değildi); bö bölgelerin kendisi için hep ulaşılmaz olduğu, bu taştan ve soğuktan bölgenin etki alanından kurtulduğu ve o, suların yüzeyinde yol alırken, bu bölgenin derinliklerde öylece kımıltısız durduğu düşüncesi onu derinden etkiliyordu... O halde *bilmek* istediği şeyde hiç şaşılacak bir yan yoktu; ve ertesi gün aynı saatte, ertesi gün, suyun on yedi kilometrelik derinliğinde, tam aşağıda çırpınmakta olduğumu *bilecekti* : Açığa vurmasa da, beni en derine salıverdikten sonra derinliklerin sırrını elde edecekti.

Bununla birlikte, mezarıma gireceğim sırada, hesaplarda bir hata yapılmış olduğu ve çeperlerin kalınlığına rağmen, kürenin ağırlığının suya batmasına yetecek kadar olmadığı ortaya çıktı. Bu durumda Zenci kocaman bir kanca bağlattı küreye, kancaya da bir zincir tutturuldu ve zincire beni sürükleyecek olan safra bağlandı -ve bu safranın ağırlığı, iniş zamanını fazla kısaltmayacak şekilde hesaplandı.

_*m* *m*

Zenci bana haritayı son bir defa gösterdi: Ölüp giderken, sonsuza dek birleşeceğim dünyanın hangi noktasında olacağımı iyice kafama

yerleştirmeme çok önem veriyordu. Beni küreye kapatıp vidaları sıktılar. Kesin bir karanlık oldu ve şiddetli bir çarpma:

Beni hemen denize atmışlardı ve batmaya başladım. Ama şunu söylemeliyim ki, o anda hissettiğim şey, beklediğim şeyden tamamen farklı oldu. Böyle bir anda gerçekle belli bir ilişki kuracağımı umuyordum; oysa karanlık ve bölmelerin kalınlığı, olan biten hakkındaki özel duyguyu tamamen yitirmeme yol açtı: Sadece dalmakta olduğumu biliyordum, düşmekte, batmakta, yuvarlanmakta olduğumu, aşağıya doğru sürüklenmiş olduğumu. Çelik tabanda büzüşmüş, güçlükle nefes alıyordum. Ama iki saat sonunda yolculuğumun sonunu belirten çarpma oldukça hafifti. Artık dibe dokunduğumu haber veren bir çarpma! Ruhumun gözleriyle, önce toprağa değen safrayı, sonra ona çarpıp daha sonra da zincirini gererek biraz yukarıya çıkmış olan küreyi canlandırıyordum. Demek ki sonunda oradaydım, en aşağıda, okyanusun en gizli yerindeydim, oradaydım —ve canlıydım! Ve tam üzerimde, on yedi kilometre uzaklıkta Zenci, Zenci bu ulaşılmaz uçurumda ne olup bittiğini artık bildiği, ona iradesini dayatmış olduğu, oraya bir iskandil sokmuş olduğu, benim çektiğim işkence yoluyla bu düşman alt soğuklukları ısıtmış ve eline geçirmiş olduğu düşüncesinin tadım çıkarıyordu.

Ama işkence yavaş yavaş öyle bir gerginlik derecesine ulaştı ki, saçma bir çılgınlık balesi içinde her şeyi ve beni eriterek bu ıstırabı ve bu ele geçirmeyi engellemesinden korktum. Sonunda, Zenci'nin bundan herhangi bir yarar sağlayamayacağı kadar küçük bir insani şey oluşturabilirdi. Ayrıntıları geçiyorum, sadece şunu belirteceğim: Küre kesin olarak durur durmaz, daha önce de söylediğim gibi, zaten son kertede olan karanlık öylesine arttı ki, yüzümü ellerimle saklamak zorunda kaldım ve bunu yapınca sanki yapışmış gibi, bir daha ayıramadım ellerimi yüzümden. Dahası, bilincim bu basınca, bu baskıya, bu gerilime dayanamadı ve boğuldum: Hava hâlâ solunabiliyordu, ama zihnimde boğuluyordum, nefes alırken önceden boğuluyordum, bu belki de en berbat boğulma biçimiydi.

Ve hepsinden beteri: Küçük yer solucanlarına özgü çırpınmak hareketlerim, bu tecrit durumunda boşunalıkları içinde bana öylesine ürkünç görünüyordu ki, kendime karşı duyduğum dehşet beni ele geçirdi ve artık kendi

hareketlerime dayanamaz oldum. Bu korkunç denizaltı çukurunda biçimsizleşen kişiliğim yukarıda, gün

ışığında ve hatta gece ışığında olduğundakinden ne kadar da farklılaşmıştı. Nasıl da canavarlaşmıştı! Koyu gecenin rengini ve ifadesini yok ettiği solgunluğum, içe bastırılmış, körleşmiş, dilsiz, susturulmuş solgunluğum her türlü var olan solgunluktan esas olarak farklıydı, yine de görünür kalan bir hayaletinkinden bile; ve diken diken olmuş saçlarım, orada, demirin içinde, suların altında, neredeyse bu durumdaki bir çığlık kadar korkutucuydu - bütün gücümle tuttuğum bir çığlık, çünkü bunun hemen ardından çıldırabilirdim ve bunu reddediyordum.

Ah! benliğimin, kendine yabancı bir alana nakledildiğinde ne kadar korkutucu olduğunu söylemekten acizim gerçekten, veya sonda olarak kullanılan bir adamın ne kadar insanlıkdışı olduğunu ve insanlıkdışılığın aklın alabileceği diğer bütün kötülükleri nasıl aştığını. Aslında sözünü etmem gereken şey bu değil: Her şeye rağmen bu tuzaktan ne şekilde kurtulduğumu anlatmak istiyorum daha çok. Daha fazla dayanamayıp, birdenbire kendimi atmaya, kıpırdanıp durmaya başladım, sıçramaya ve bütün gücümle kendimi bölmelere fırlatmaya (bu hiç kuşkusuz, yukarıda sebatla bekleyen Zenci'nin planlan dahilindeydi), itmeye, çarpmaya, çeliğe saldırmaya, vurmaya, kasılmaya, büzüşmeye, yeniden itmeye koyuldum. Bu boşuna çılgınlık bir çeşit harekete, dışanda bir çeşit sürtünmeye yol açtı. Belki de pasın çürüttüğü zincir mi koptu, yoksa kanca zincirin tutamağından mı çıktı, yoksa beceriksizce yapılmış safra bir sarsıntıyla parçalandı mı bilmiyorum, ama şurası kesin ki kurtulma, selamet, hafifleme birdenbire oldu... Küre, artan bir hızla yukanya çıktı ve birkaç dakika sonra, müthiş bir basınçla itilince bir kilometreden fazla bir yüksekliğe fırlatılmış bir tıpa gibi, yüzeye fışkırdım.

Birazdan *Halifcuc* adında bir ticaret gemisinin mürettebatı tarafından kurtarıldım. Zenci ne olmuştu, hiç fikrim yok. Belki de küre geri düşerken onun yatını dağıtmıştı, veya belki de olaylardan bütünüyle hoşnut olduğundan, her şeyi anımsamak isteyerek çekip gitmişti... Sonuçta onu uzun zamandır gözden yitirmiştim. *Halifcuc* Pemambouc'ta mola verdi, ben de oradan dinlenmek üzere Polonya'ya gittim.

Aynı dönemde, Hazar denizine koca bir göktaşı düştü ve deniz bir anda buharlaşıp yok oldu. Şişkin, ağır, iri bulut yığınları Yerküreyi kuşatıp, onu ikinci bir tufanla tehdit ederek yükseldi; kimi zaman güneş bu bulutların arasından geçip yakıcı ışınlardan bir demet yansıtıyordu. Büyük bir karmaşa oldu. Bu uyuşuk iskeletleri çıktıkları yatağa, hasara neden olmadan nasıl geri döndüreceğini kimse bilemiyordu. Sonunda birinin aklına, ıssız denizin üzerinde, gövdesinin en şişkin, en hantal kısmından, morun en koyu olduğu yerden yaklaşan bir tanesini gıdıklamak geldi. O anda akmaya başladı. Tamamen boşaldığında, diğer iri bulutlar onun yok olmasıyla özgürlüğüne kavuşmuş mavi deliğe akın ettiler ve sırasıyla, bundan böyle kurulmuş gibi, otomatik olarak sularını boşaltıp yeniden denizleri oluşturdular.

Sandomir taşra ilinde, kırdaki evime geri dönünce dinlendim, biraz avlandım, biraz briç oynadım, komşularımı ziyaret ettim... ve bu komşulardan birinde, beyaz bir tülle örtmeyi ve mersinle taç-landırmayı isteyeceğim genç bir insan vardı. Her şey sakinleşmişti. Zenci, dediğim gibi, bilmediğim bir yere gidip yok olmuştu, hatta belki de zaten yoktu ve sonbahar yaklaşıyordu, yapraklar düşüyordu, her gün daha serinleyen hava hamlelere, çağrılara, nostaljilere ve fantezilere teşvik ediyordu insanı. Oyalanmak için bir sıcak hava balonu inşasını tasarladım aklımdan. Çok geçmeden balon hazırdı. Kılıfı özel, su geçirmez, çok hafif ve sağlam bir kumaştan yapılmıştı. Sıcak hava sayesinde dalgalanıyordu: Kumaş, aşağıdan bir clemir halkayla sıkıştırılmıştı, bu da oldukça büyük bir açıklık bırakıyordu; bu deliğe, halkaya tutturulmuş metal dirgenlere dayanan herkesin bildiği gazyağlı bir lamba yerleştirilmişti. Balonun şişip, kendisini sepete bağlayan ipleri germesi için kandili yakıp, fitili biraz yükseltmek yeterliydi. Örtüyü katlanmış olarak rahatlıkla bir ambarda saklayabiliyordum, ama şişirdiğimde (bu da yaklaşık bir saat sürüyordu hep) çapı otuz-kırk metreye ulaşıyordu.

Bu kadar büyük bir güçlüğe getirilen bu kadar kolay bir çözüm, yani bu boyutlarda bir balon için küçük bir kandilin kullanılmasından söz ediyorum, benim kişisel teknik yeteneklerimden çok, o sırada doğanın içinde bulunduğu belli bir gevşek kararsızlığa bağlanmalıydı. Ne olursa olsun, ilk kez sepette yerimi aldığımda, üzerimde yığılan sonsuz büyüklüğü görünce bir korku duyduğumu inkâr etmeyeceğim, ama bu hafif, içi boş ve bir çocuk gibi uysal bir büyüklüktü.

Sadece balonu ısıtmak, bu koca topun şiştiğini görmek, ipleri germek ve esnekliğini arttırmak, küçük kandilin çıkardığı ıslık sesini işitmek bile bana büyük bir zevk verdi. Rüzgârın gerektiği gibi esmesini uzunca bir süre beklemek zorunda kaldım. Sonunda balon aniden ve çok hızlı bir şekilde havalara yükseldi. Çabucak fitili çektim, ama gidip bahçemin en yüksek ağaçlarından birinin üzerinde durdu. Hafif bir esinti balonu, beni merakla izleyen komşularımın istikametinde tarlaların üzerine götürdü. Bir koruluğu ve bir ırmağı, sonra hayran bir topluluğun çığlıklarla beni selamladığı bir köyü geçtim ve çok iyi bildiğim avlunun, çok sevdiğim küçük sütunlu, basamaklı sekisinin elli metre üzerinden uçtum. Fitili kıstım ve balon usulca otların üzerine kondu; onun yanında ev bir oyuncağa benziyordu. Ne şaşkınlıktı ama! Bana ve balonuma ne gülüşler, övgüler, iltifatlar! Böyle bir şeyi hiç görmemişlerdi şimdiye kadar! Seyretmek için ikindi kahvaltısını yanda kestiler, sonra peynir ve reçelle kahve ikram ettiler; daha sonra yanıma bir tek yolcu alıp fitili daha da yükselttim.

Bu yolculuğun fiziksel zevki öncelikle balonun *çok kocaman* ve

m i

şişkin olmasından geliyordu, sonra da: 1. insanların tam başlarının üzerinden, ama erişemeyecekleri bir mesafeden dolaşılabilme-sinden; 2. Bir ağaç veya bir evle karşılaşıldığında, yukanlara çıkıp, sonra yeniden yere doğru inilebilmesinden; 3. Kocaman olmasına karşın, balonun şaşılacak derecede duyarlı, sessiz ve havanın en ufacık değişkenliklerine karşı uysal olmasından ve sepetin içindeki bizim de tam onun gibi olmamızdan, onun çocuksu ruhunu taşımamızdan; 4. Başkâlan için yanaklannın üzerindeki bir okşama duygusu olarak hissedilen hafif esintinin bizi havalara ta-

« k

şımasından ve neye dönüşeceğinin asla önceden kes-

tirilememesinden; 5. Küçük bir gazyağı kandilinden başka hiçbir

• (• 4

mekanizması, hatta hiçbir gaz olmadan, sadece örtü, ipler, sepet,* biz ve havayla, havada yalnızca örtü, ipler, sepet ve bizim bulunmamızdan; ve nihayet, 6. Topun çayırda koşan muhteşem *göl-*

* •

gesinden.. . .

• *m*

Ama kişisel olarak, yanımda götürdüğüm kadın yolcu bana ba-

. ^

iondan da fazla mutluluk veriyordu. Çayırların, tarlaların ve bos-tanların üzerinde, hayatımda ilk kez tanıyordum onu, durmadan ve

giderek daha yakından tanıyordum ve o beni öylesine istekle din-

■ *

• ,

, ’■ . 101

özelkltapgmbu. ■

liyordu ki, dikkatli ve anlayışlı küçük kulağını binlerce kez öpe-bilirdim. Yine de, kadınlar romantizmi seviyor görünseler de, bu konuda fazla konuşmamam konusunda beni uyaran açıklanamaz ve müthiş utancım nedeniyle, ona Zenci’den ve diğer maceralarımdan söz etmedim.

Gün geldi, birbirimize yüzük taktık, sonra da düğün günü yaklaştı. Bütün bu zaman boyunca hiç kötü bir şey düşünmedim, bir defa bile, bütün anıları kovup uzaklaştırdım, sadece o ve balon için yaşıyordum, her günü sanki ilkmiş gibi yaşamaya başlıyordum, yani geleceğe, mutluluğun dengeli ve sakin yoluna doğru koşuyordum; kötü rüyalar bile yok olmuştu. Bir tek an bile... aslında gerçekten de var olmuş... ama sonra kaybolmuş olan şeye sapmadım, dönüp bir kez bile bakmadım: Kayın ağacı kayın ağacıydı, çam

çam, söğüt de söğüt. Ama bakın ne oldu. Yerel kilisedeki düğün töreninden bir hafta önce, hoş bir evlilik ürpertisi her yanımı sararken ve herkes bana bol bol iyi dileklerini ve iltifatlarını sunarken, aklıma balonu fırtınalı bir gecede deneme fikri geldi. Sadece sert rüzgârla oluşacak sallanmanın keyfini tatmak istiyordum -başka hiçbir niyetimin, kötü bir arzumun olmadığını söylemeliyim. Ama öfkeli bora beni alıp götürdü (belki bora da değildi bu, bizzat Zenci'ydi) ve saatler sonra tan birden kaygılı perdesini kaldırdığında, gözlerime inanamadım: Altımda Sarıdeniz akıyordu.

O anda anladım ki orada, her şey bitmişti... her şey yeniden başlıyordu... bir kez daha, ve korkunç dalavereler bekliyordu beni... Kayın ağaçlarına, çamlara, söğütlere ve tanıdık yüzlere, gözlere sonsuza dek elveda dedim, ve edilgence, çarpık tapmaklara, Buda rahiplerine, putlara, mandarinlere ve ejderhalara hazırlandım. Kandildeki son damla gazyağı da tükendiği zaman, sepet küçük bir adanın kıyısının yakınına kondu. Yakındaki baltalıktan bir Çinli çıktı. Beni görünce bağırıp koştu, ama ona engel olmak için işaretler yaptım, çünkü (elbette) cüzzamlıydı. Kararsız, durdu, dikkatle beni inceledi, şaşırmış gibi öksürdü hafif hafif, iğrenç, pür-tüklü derisini dokundurdu ve beni, uzakta görülen bir düzine kadar gariban, sazdan kulübeye doğru götürdü. Beni dikkatle incelemeyi sürdürüyordu, bense bu bakışın ne anlama geldiğini pek bilemiyordum. Bir şeyler hissediyordum gerçi, ama her şeye karşın onu

izliyordum hâlâ.

Ama küçük köye ulaştığımızda, tenim şiddetle bağırmaya başladı. Büzüldü, sertleşti, gerginleşti, dehşetten çıldırdı! İstisnasız köyün tüm sakinleri cüzzamlıydı: yaşlılar, erkekler, kadınlar, genç kızlar, delikanlılar, parlak tenleri diğerleriyle kesinlikle çelişen birkaç küçük çocuk dışında hepsi. Bu, sanınm *lepra anaesthetica* ya da *lepra elephantiasis* adı verilen bir hastalık vakasıydı: Pür-tüklüydü, kumlu, mat, esmer veya kara kırmızı lekelerle, sivilce, kabuk, yoğunluk, sertlik, müzmin apselerle kaplı, ur, şişkinlik ve kabarıklık doluydu. Ve bu insanlar, berbat varlıklarını uzaktan bağırışlarla işaret eden Asya kentlerindeki benzerleri gibi çekingen ve sakınımlı değillerdi. Yo, hayır, kesinlikle, bunu hemen söylemeliyiz, sakınım ve alçakgönüllülükten fersah fersah uzaktılar! Tam tersine, çevremi kuşatıp, biçimsiz ve kemikleşmiş tırnaklı parmaklarıyla dokunarak, beni öylesine merak ve patavatsızlıkla sıkıştırdılar ki, bas bas bağırarak ve yumruğumu

göstererek üzerlerine atıldım. Kulübelerine girip yok oldular. Hızla köylerinden ayrıldım, ama birkaç yüz adım attıktan sonra geri dönüp baktığımda, bütün çetenin kulübeciklerinden çıkıp uzaktan beni izlediğini gördüm. Ayağımı yere vurdum. Kayboldular, ama bir süre sonra yeniden çıktılar.

Adanın yüzölçümü anca on beş kilometre kareydi ve neredeyse ıssızdı; yüzeyinin en büyük kısmı sık bir ormanla kaplıydı. Yürüdüm, fazla hızlı değil, ama durmadan, pek sinirlice değil, ama sertçe, fazla paniğe kapılmadan, ama adımlarımı biraz sıklaştırarak, çünkü hâlâ arkamda o lekeli canavarları hissediyordum. Dönüp bakmak istemiyordum, hiçbir şey bilmiyormuş, hiçbir şey görmüyormuş gibi davranmak istiyordum ve sadece omuzlarım onların yavaş yavaş yaklaştığı konusunda uyarıyordu beni. Yürüdüm, yürüdüm... farklı yönlere, bir seyyah gibi, bir turist gibi, bir gözlemci gibi, kâh şuraya, kâh buraya, gittikçe hızlanarak, çok işi olan bir adam gibi yürüdüm, ama sonunda artık gidecek yer kalmadı: Açık olan tüm alanları tüketince, bir keçi yolundan sık bir koruluğa daldım. Hissedilecek şekilde yaklaştılar: Artık yakından izliyorlardı beni ve mırıltılarını işitiyordum, dalların arasından çıkardıkları sesleri. Bir çalılığın arkasından sokulan pürtüklü bir deri

■

fark ettiğimde, sol taraftan döndüm, sarmaşanların ortasında çok

ilerlemiş bir elefantiasis durumundaki bir el gibi bir şey görünce atladım ve ağaçsız bir düzlüğe çıktım. Arkamdaydılar. Yine ayağımı yere vurunca sık ağaçlıklara gerilediler. Yeniden yola koyuldum -sıçanlar gibi, kitleler halinde geri geldiler, bu arada fısıltıları, birbirlerini dürtmeleri, dirseklemeleri gitgide belirginleşiyordu. Tüylerimin her biri tel gibi dikilmişti. Bu urlu yaratıklar ne bulmuşlardı bende? Ne istiyorlardı? Kudurmuş bir serseri çetesi açık saçık şakalarla başlayarak, arkalarından, sırtlarından saldırıya geçtiklerinde, kadınlar başlarını eğip bundan kurtulmaya çalıştıklarında yaşarlar bunu. Benim durumum da her bakımdan,

aynen böyleydi...

Ne istiyorlardı? Hâlâ anlamamıştım, ilk defasında bu yeni düşünceyi kavrayamamıştım, ama her bakımdan bir benzerlik saptadım. Kaçırılıp birden bu adaya getiriliş koşullarımı ve kiliseli ve beyaz duvaklı şu evlilik ürpertisini derinlemesine düşününce, başka türlü olamazdı... Uzun sözün kısası, onları uyarıyordum, çok özel bir biçimde uyarıyordum onları, ve bu uyarmanın nedenlerini, haykırışlarının, gülmelerinin, çirkin şakalarının anlamını bilmesem de, edepsizlikleri, hovardalıkları, şehvetleri açıkça ortadaydı: Erkek canavarların sesinde sert bir kabalık ve dişi canavarların sesinde, bütün ırklardan ve bütün iklimlerden insanlarda kesin olarak yalnızca iki şeyden: saflık veya gelişmemişlikten kaynaklanabilen o şeytansı eğlenceyi duyumsuyordum. Evet, sonunda cüzzama razı olabilirdim, ama hem cüzzama, hem de erotizme, hayır, Tanrım, hayır! erotik cüzzam! Deli gibi kaçtım. Onlar da beni görünce, koşar adımlarla yine düştüler peşime. Fakat koca fil ayakları benim çılgın paniğime yetişemezdi! Bir ağacın sık dallarına saklandım ve elime sağlam bir sopa geçirip, ilk yaklaşanın kafasını kıracağıma yemin ettim;

Ve bu cehennem planını, bu işkencemin cehennemi anlamını yavaş yavaş anladım. Fanteziyi gerçeğe dönüştüren bütün o karmaşık benzerlik düzeneğini anladım. Bazı küçük, çorak adacıklar nasıl unutulursa öyle unutulmuş olan bu adaya, iki üç yüzyıldan beri hiçbir gemi uğramamıştı. Halk herhangi bir yabancı gördüğünü hiç anımsamıyordu, büyüklerinden de duymamıştı böyle bir şeyi. Tamam, ama bu şehvetseverliği. bu edepsiz alayları, bu

korkunç takibi ve bana saldırma isteğini nasıl yorumlamak ge-

«

rekir? Eh, pek zor değil! Zor değil, çünkü bunun için her şeyi dü-

*

zenlemiş olan zenci Ruh'un psikolojisine girmek yeterli (ve b6nim

• ■»

de bu konuda deneyimlerim var). Çok çok eski samanlardan beri,

belki üç dört kuşaktan bu yana cüzzamhydılar ve zamanla bunu .

özümsemiş, insanlığın doğal bir niteliği olarak kabul etmişlerdi...

Vücutlanndaki lekeler insanlar için onların gözünde, kelebeklerin

renkleri kadar doğaldı; urlar -horozların ibikleri kadar doğal; ve

bizim için derisinde tek bir tüy bulunmayan insan düşünmek ne

kadar zorsa, onlar için de şişsiz ve sivilcesiz bir insan düşünmek o

kadar zordu. Ve aşktan vazgeçmemiş olduklarından, çocukları sağ*

lıklı, yani temiz ve pürüzsüz doğduğundan,, ancak daha sonraları hastalandıklarından ve derilerinin kalınlaşmaya ve bozulmaya başladığı dönem, olgunlaşma, ilk öpücükler, ilk aşk oyunları dönemine rastladığından, işte bu nedenlerle, beni gülünç bir şekilde parlak, pürüzsüz, hiç kabartılan olmayan, acayip ince, küçük, pembe yüzlü bir çeşit akrobat gibi görünce (evet, onlar için kabartılar, pul pul deriler, yaprak yaprak döküntüler, yıldız veya şeytan minaresi şeklindeki sivilceler kelebeğin renkleri ile, bize göre de çocuğun ergenliğe geçişteki tüylenmesi ile aynı şeydi), düşündükleri şeyi düşünmekten alıkoyamamışlardı kendilerini. Birbirlerini dirsekle dürtmeden, alay etmeden, matrak geçmeden, üzerime çullanmadan edememişlerdi, ve benim onlardan korktuğumu, ürkmüş, utanmış olarak kaçtığımı fark ettikleri zaman, okul ço-cuklanm yöneten aynı cehennemi yasa gereğince, korkunç olgunluklarını sevinçle benim sıkılgan masumiyetimin peşine salmadan edememişlerdi!

Bu adada iki ay boyunca, sık ağaçlıklı yerlerde ağaçların kovuğunda veya palmiyelerin tepesinde saklanarak, bir maymun yaşamı sürdürdüm. Canavarlar, usulüne uygun şekilde bir av düzenlediler. Hiçbir şey, onlara yaklaşmaktan nasıl bir sıkılganlıkla kaçtığımı görmekten daha çok eğlendiremezdi onları. Baltalıklarda pusuya yatıyorlar; ansızın atılıyorlar, şen ve şehvetli çığlıklarla beni bulmaya çalışıyorlardı, *odor hircinusitri*, biçimsiz organlarının beceriksizliği ve benim dayanma gücümü arttıran urrçutsuz dehşetleri olmasaydı, yüz defa düşmüştüm pençelerine; özellikle de derim, hiç durmadan gerilip kasılan derim, duyarlılaşmış, ürkmüş, dehşete kapılmış, işkence edilmiş, sürekli panik içindeki derim ol-

masaydı. Artık sadece deriye dönüştüm: Onunla uyuyor, onunla uyanıyordum, tekti o, benim için her şeydi.

Sonunda, kesinlikle bir gemi kazasından kalmış olan birkaç gazyağı şişesi buldum tesadüfen. Balonu eski durumuna getirip uçtum... Ama kayınağaçlarını, çamları, vs. ve o tanıdık gözleri yeniden gördüğümde ne yapabilirdim? Kabuk ve apselerden yoksun, hiç kabartısı olmayan, kaygan bedenimle ne yapabilirdim ben? Ne yapabilirdim? Böyle pespembe, çocuksu halimle bu gözlere bakabilir miydim?

Bunu yapamadığıma göre, yapamıyordum işte ve benden ayrılan şeyden ayrıldım... Zaten çok geçmeden başka maceraların içine daldım, evet, macera sıkıntım olmadı. 1918'de Alman cephesini yaran bendim, anımsıyorum, başka biri değil. Siperlerinin denize kadar gittiği bilinir. 500 kilometre kadar bir alan üzerine kesintisiz yayılmış, derin, gerçek bir susuz kanallar sistemi oluşturuyordu bu siperler. Onlara...su vermek gibi basit bir fikri geliştiren bendim. Bir gece gizlice ilerleyip, bir çukur kazdım ve siperleri denize bağladım. Şiddetle sel gibi akan su, cephe boyunca siperleri sular altında bıraktı ve şaşkınlığa uğrayan müttefik birlikler, puslu bir sabahın tan vaktinde, korkuya kapılmış bir şekilde her taraflarından fışkıran suyla iliklerine kadar ıslanmış Almanları fark ettiler.

1930

\

' *Servis merdiveninde*

1 . .

/

I

\

Alacakaranlıkta, ilk sokak fenerleri yandığında kente çıkıp, hizmetçi kızlan, her işe bakan hizmetçileri tavlamak hoşuma giderdi. Yavaş yavaş bu bir alışkanlık oldu ve bilindiği gibi: *consuetudo al-te ra natura.*

Dışişlerinin diğer mensuplan ve yabancı elçiliklerin tüm ataşeleri de (evli olmayanlar elbette) dolaşmaya çıkıyorlar ve zevklerine, fantezilerine veya mizaçlarına göre, kimisi şuna, kimisi buna takılıyordu, ama ben yalnızca şallı, tombul hizmetçilere, her işe bakan hizmetçilere yöneliyordum. Öyle ki, yaşıma göre hoş bir şey olan ikinci sekreter konumunda beni Paris'e gönderdiklerinde, bir süre sonra memleketime geri dönmek zorunda kaldım, Öylesine hasret çekiyordum. Orada hizmetçilerin gösterdikleri öylesine fark-

Iı, ince, damarlı, çorapların altında kalmış baldırları görmeye kesinlikle dayanamıyordum. Bu ölümcül, tiksindirici, tahammül edilmez derecede Paris’e özgü dirilik, küçük topukları üzerinde gerçekten fazla ince kalıyordu ve £toile meydanında veya Paris'in sol yakasında, elinde sepetiyle bir ecza deposundan ya da bir bakkaldan çıkan basit bir pasaklı hizmetçi görmeye çalışmak boşuna olurdu. Weyssenhoff der ki, •

»

Parisli kadmın küçük ayaklarının uyarıcı ritmi.

¥

İşte beni de öldüren bu ritmdi. Başka bir ritm arıyordum, başka bir melodi...

n

Bakın ne oluyordu. Kalın bacakları üzerinde beceriksizce ilerleyen bir hizmetçiyi uzaktan fark ediyordum; adımlarımı sıklaştırıp, onu bir binaya girene kadar izliyordum. Servis merdiveninde yetişip Önce şöyle soruyordum: "Bayan Kowalska burada mı oturuyor?", sonra: "Tanışabilir miyiz?" Beş yılda on iki-on üç hizmetçiye yanaşmış olsam da, bunda somut hiçbir şey yer almıyordu, örneğin öpücük filan yoktu, yo hayır, herhalde hanım patronları çok sert olduğu için, fazlasıyla ürkektiler. Onlardan hiçbir zaman kesin bir şey elde etmedim, sadece belki yaşamamı kolay laştınyordu bu, o kadar...

Fakat bir gün bir tedbirsizlik yaptım ve bir arkadaş beni fark etti. Tahmin edilebileceği gibi, bunu hemen tanıdıklarına anlattı:

"Biliyor musunuz, dün Philippe’i Hoza sokağında gördüm, dönüp korkunç bir hizmetçi kıza baktı!"

Söylenti yayılmış olmalı, öyle ki bu dedikodunun onuncu veya yirminci yayıcısı alaycı bir şekilde, taze sebzeler konusundaki zevkimi kutlamaya başladı, bu sırada diğerleri "İstesem, daha neler anlatırım" izleği üzerine gevezelik ediyorlardı. Ne kadar korktuğum tahmin edilebilir. Kuşkusuz Dışişleri Bakanlığı'nda, biri bunu se-viyormuş, bir başkası şunu seviyormuş gibi başka söylentiler de dolaşırdı, ama ipek çoraplı bir kızla çıplak bacaklı, ayak işlerine koşan bayağı bir hizmetçinin utanç verici görüntüsü arasında dünya kadar fark var. Hiç olmazsa diri ve düzgün genç kızlar söz konusu olsaydı, bu taze sebze hikâyesine karşılık olarak, onları büyük kentlerin sağlıksız yahnilerine yeğlediğimi söyleyebilirdim.

Ama sepetli hizmetçilerin, ayak işlerine bakan hizmetçilerin sebzelerle hiçbir ilgisi yok; daha çok domuz yağıyla, kızartmayla, brie peyniriyle ilgisi var. Onların acılaşmış çirkinliklerinin benim kişisel bahtsızlığımı, kötü yıldızımı ortaya koyduğunu acıyla birçok kez düşündüm: Niçin her sınıfta, her ortamda bir matmazel veya bir genç kız ya da şiirsellik taşıyan, ufak tefek bir genç kız bulunabilir de, sadece sıradan hizmetçiler yazgısal olarak çekicilik ve güzellikten yoksundur? Bu yapay seçimin yasasını ancak sonraları keşfettim: Ev hanımları en çirkin şişko kızları, korkunç bir poposu ve gizemli yumruklarla çökmüş bir yüzü olan, fazlasıyla etli butlu veya

fazlasıyla kanlı canlı, budala kızları bile isteye seçiyorlardı, çünkü bir hizmetçi öyle olmalı ki, evde hiç kimse ona karşı şerefsiz arzular beslemesin.

Ben de hiçbir tutku hissetmiyordum, en azından bu türden bir tutku -hiç, ama derinlerden gelen çok yumuşak, büyük bir çekingenlik duyuyordum. Bu duygu bana çocukluğumdan kaldı, soluğum kesilmiş, kalbim çarparak hizmetçimizi seyrettiğim o yıllardan. O sofrada hizmet ederken, parkeyi fırçalarken, kahvaltıyı getirirken... veya Paskalyadan önce pencereleri temizlerken... yan kapalı gözkapaklanımn altından açgözlülükle, sıkılganlıkla izlerdim. Bugün bu tip bayağı, berbat bir hizmetçinin estetik gereklere veya böyle şeylere cevap verebileceğini ileri sürecek kadar deli değilim, ama o zamanlar, çıbanı çıksa, bu çıban benim çekingen gözlerimde, camlan silerken saksılardaki bütün ıtır-çiçeklerinden daha harikaydı; insanın çekinmeden bakamayacağı bir mucizeydi.

Daha sonra tabii ki, öğretici olan veya olmayan dersler geldi ve "yaşamayı öğrendim”: cilalı ayakkabılar, kravatlar, diş fırçalama, tımaklann temizlenmesi, sonra başarılar, ödüller ve kokteyller, sonra Paris ve Londra - ama kibarlıktan boğulan sıkılganlığım, gıda mağazalannın etrafında dolaşan pasaklı kadınlara tutulmuştu kesin olarak ve ancak onlarda yatışabiliyordu. Beni Dışişleri Bakanlığının en zarif memurları arasında kabul ediyordu herkes: Buna rağmen değil ama, işte bu yüzden başörtülü hizmetçileri sevmekten ve melon şapkamla, İngiliz pardösümle, eski baş dönmelerini, eski kalp çarpmalarını yeniden tatmaktan hoşlanıyordum. Benim vatanım oradaydı sanki.

Ama sıkılganlıktı bu. Ah, keşke gözüpeklik olsaydı! Gözü-peklik, yani güzel bir kız, bohem hayatı, özel bir işyeri, veya bir otel odası, şen, parlak bir şeyler olsaydı eğer, dedikodularla dalga geçip, eğlence düşkünü olarak nitelendirilmeyi sükûnetle karşılardım. Ama bu sıkılganlık olduğu için, ne yapabilirdim, kendimi nasıl savunabilirdim, nasıl haklı çıkarırdım?

"İnanmayacaksınız ama, Philippe dönüp başörtülü, sıradan bir

hizmetçiye baktı!"

O kadar çok korktum ki, kısa bir süre sonra, bir hizmetçinin tam panzehirini oluşturan biriyle evlendim. Gerçek zorbalık olan gülünç düşme korkusuna teslim oldum! Hizmetçileri aklımdan söküp attım, onları belleğimden çıkardım, hepsine yol verip kapıyı suratlarına çarptım. Krucza ve Hoza sokaklarından hâlâ kalın ayaklar üzerindeki koca baldırların geçtiği görülüyor muydu? Belki; ama bu artık *ter ra inco gnita'ydı.* Karım son derece yatıştırıcı, huzur vericiydi. Bacakları sarmaşanlar gibi esnek, uzundu, ayaklarının üst tümseği çok inceydi; benim ince zevkimin belirtisiydi ve genel görünümü de esnek, zarifti: Bu evlilik her yerde çok hoş bir etki yaratmıştı. Başörtülü hizmetçilerle hiç ortak bir yanı olmayan, başında beyaz dantelden küçük başlığıyla, tertemiz, sofranın etrafında dönen, çevik bir genç hizmetçi almıştık.

. Karım evi eli ayağı düzgün bir biçimde düzenledi ve bu el ayak zarifti, seçkindi, dimdikti, çökmüş, yıkılmış ve kesin olarak yassılaşmış o diğer ayaklardan fersah fersah uzaktı. Kısacası, hemen hemen hiçbir şey değişmedi, sadece iki saatlik alacakaranlık ayracı yok oldu. Her sabah aynı şey oluyordu, çünkü karım en kötü tutku anlarında bile benim bir Dışişleri Bakanlığı memuru olduğumu anımsamayı biliyordu. Bense evin içinde kendi kendime: *"Ah, ne güzellik, ne sevimlilik!"* diye yineleyerek dolaşıyordum. O kadar ısrarla yineliyordum ki bunu, karımın, arkadaşlarımın, hatta güzel başlıklı genç hizmetçinin bir şeylerden şüphelendiklerine ve gözlem altında, tedavi altında olduğuma dair acımasız kuşku içimde dönüp duruyordu. Bu garip zulüm başka türlü nasıl açıklanabilir?... Onların dişlerini fazlasıyla sık ve fazla titizlikle fırçalıyor gibi görünmeleri, dişlerini fazla sertçe fırçalamaları, çok sivri pabuçlar, fazla parlak, cilalı ayakkabılar giymeleri nasıl açıklanabilir? Ör*** Yabancı** ülke.(ç.n.)

neğin karım her gün banyo yapıyordu ve bana öyle geliyor ki, biraz da zorbaca bir niyet taşıyordu bunu yaparken. Fazla acımasızlık vardı bunda ve fazla yüreklilik, ve fazla soğuk bir hidroterapi. Adeta bir özlemin belirtisine kadar, bir kaprisin kaprisine, bir anının anısına kadar içimdeki her şeyi yok etmek istiyorlardı...

Bununla birlikte karımı uysallıkla onaylıyordum, ona hayranlık duyuyordum, eskiden Paris'teki Zafer Tâkı’na duyduğum hayranlık gibi;

ama Zafer Tâkı'nda karakteristik bir aralık, bir tutukluk eksikti ve bu nedenle memleketime dönmüştüm. Onda da tutukluk eksik olduğu halde, niçin karıma da böyle davranma gücünü bulamıyordum, ve niçin harika ama yabancı denizlerde ve topraklarda seyahat etmek yerine kesin olarak memleketime yerleşmemiştim? Memleketinde yaşamak herkesin ilk görevi değil midir?

Bunun yerine, bir satılmış gibi, bir hain gibi, karımın düşmanca ve buz gibi ülkesine, beyaz ve pürüzsüz görünümlerine, benim için bir ay görüntüsü kadar sönmüş ve ölü olan çevresindekilere yalancı bir hayranlıkla bakıyordum. Uyuduğunda onu seyrederken: "Sevimli tepe" diye düşünüyordum, "küçük, yuvarlak, kar gibi beyaz. Ne zarif bir görünüm, ne çevik bir gövde, ne kadar oynak, estetik, modem! Şu tadına doyulmaz, hoş bacak nasıl da tertemiz çarşafların üzerine öyle bembeyaz uzanıyor!" Korkunç yalan. Ayı anımsatan bir dünyaydı bu, oysa Ana-Yerküre görünmez bir biçimde, bir yerlerde kımıltısız yatıyordu. Ama karım uyurken bile, bir direnme veya bir başkaldırı düşüncesine kadar her şeyi engelleyebiliyordu: Bacağının aşağıya doğru incelme tarzında, sanki bu olabilecek tek biçimmiş gibi, despotça bir şey vardı.

Ah, temiz, çok dik, görkemli olduğu kadar Paris'e özgü kemerli şu küçük ayak! Karımın evi eli ayağı düzgün bir biçimde düzenlediğini daha önce belirtmiştim. Ayağını su götürmez bir biçimde kullanmayı biliyordu, onu battaniyenin altından, kesin bir gerçek gibi, herkesin bildiği bir şey gibi çıkarıyordu. Soğuk bir ağızla Öpüyordum bu ayağı ve küçüklüğü karşısında kendimden geçiyordum, ve her bir parmağı bir oyuncak gibi pembeydi ve bütünü biçimli, eksiksiz, mükemmeldi. Teninin bütün yüzeyinde bir tanecik, tek bir leke bile yoktu: Her şey beyaz ve olabildiğince kaygandı. Soğuk ve yontu gibi güzel aylardı bunlar, uyumlu görüntüler, güzel biçilmiş çiller, Çin ya da Japon kandilleri! Bir peri

3

t

oyunu. Ve "manikür"den "saç kıvırma"ya ve "davranış kurallarımdan "kibarlık"a, özel, yabancı adlar taşıyordu. Bana ge~ linçe, ben de AvrupalIydım, temizlenmiş, yıkanmış. Aynı şekilde, dış dünyadaki her şey

temizlenmiş ve düzenliydi, gıcır gıcır iskarpinler, cilalı ayakkabılar, baston, modaya uygun robdöşambr.

Ve burada her şey ne kadar kolay, ulaşılabilirdi! Uzlaşımsal işaretler yeterliydi. Karımın kalbini bu işaretler yardımıyla kazanmıştım, bakanlıkta da her şey bu yolla hallediliyordu. Kadın kuaförler, kadın memurlar, Dışişleri Bakanlığının alışılmış yemleri olan göstermelik kadınlar da sadece uzlaşımsal işaretler, az sayıda usul gerektirirdi: sinema, akşam yemeği, dans salonu ve divan; gerekli düğmeye basılır basılmaz, robotlar gibi etrafa sevgi dağıtırdı bu kadınlar. Kuşkusuz her yerde fermuarlar bulunurdu, ama püf noktaları bilinirse ve doğru yere basılırsa teslim olurlardı. Böylece en zırhlı kadın (benimki de dahil, tabii ki), uygun sözler söylendiğinde, görgülü bir biçimde yüceltildiğinde ve belirli ve alışılmış hareketler yapıldığında bir istiridye gibi açılırdı. Her şey karımın uzlaşımsal bacağı gibi pürüzsüz, kolay, sıradandı, her şey aşağıya doğru incelip küçük bir ayakla sonlanıyordu ve her şey şu sözcüklere dayanıyordu: "Piotrowskiler'i kokteyle davet ettin mi?"

Evet, oysa hizmetçilerle farklıydı, daha zordu. Nasıl olduğunu parantez içinde anımsayalım. Her taraftan zorlu direnmeler gelirdi, tabii belli bir gıdıklanma duygusu da; gözüm, burnum, dokunma duyum istemiyordu, sadece varlığım istiyordu. Sokakta yürüyorum, uzaktan etrafı gözlüyorum, işte poposunu sallayarak ve kısa, şişko, yazın çıplak, kışınsa beyaz pamuklu çoraplarla örtülmüş baldırlarını beceriksizce hareket ettiren bir tanesi geliyor. Adımlarımı sıklaştırıyorum, ama hemen o anda pardösüm ve melon şapkam varlıklarını hissettiriyor, güçlük ve işkenceler başlıyor. Yüzü görmek, neye benzediğini görmek istiyorum, utanma duymadan nasıl dönüp bakacağım? Hanımlar ne diyecek, onların şapkaları benim melonum hakkında ne düşünecek? Derken hızla yürüyerek hizmetçiyi geçiyorum, sonra herhangi bir bahaneyle geri dönüyorum (ama ilerlemek benim için daha da güç artık, hareketlerimin İngiliz pardosünün altında kasıldığını hissediyorum), kaçamak bir bakış fırlatıyorum ve sonunda neye benzediğini görüyorum. Kırmızı suratlı, koca ağızlı şişkolardan mı, yoksa solgun, şişkin tiplerden mi; şaşkın, ürkek veya zırlak mı, yoksa güleç mi? Eczanelerde birçok defa durup, hemcinsleriyle konuştuktan sonra, sonunda kapı sundurmasına girince hızlanıyorum, servis merdiveninde ona yetişip, soluk soluğa diyorum ki:

"Bayan Kowalska burada mı oturuyor?"

Hizmetçi bir an için hiçbir şeyden kuşkulanmıyor, ayaklarını zorla basamaklarda sürürken bilmediğini söylüyor. Ben, biri iniyor mu, çıkıyor mu yoksa evin hanımı oralarda mı diye korkuyla kulak kabartıyorum ve usulca, çekingen bir halde (kalbim de çarpıyor!) diyorum ki:

"Tanışabilir miyiz?"

Hizmetçi duruyor, bana bakıyor ve işte içinden gülümser gibi bir hali var, kumaşların altından bir şey hareket ediyor ve yaşasın, bir el müsveddesi, dev gibi bir elcik çıkıyor, -ama çok az, anca adâba uygun olacak kadar. Alıyorum o eli, okşuyorum, fısıldıyorum:

"Çok hoşuma gidiyorsunuz, Matmazel Marie. Sizi Marszal-kowska sokağından beri izliyorum."

Gururu okşanmış olarak, gülümsüyor:

"Ah... peki hoşunuza giden ne?"

Ben gözlerim yerde, kalbim çarparak:

"Her şey Matmazel Marie, her şey!" -ve özellikle henüz uykuda olan gıdıklanma hassasiyetini uyandırmamak için en cüretli, en doğal ses tonuyla konuşmaya çalışıyorum.

Hizmetçi gülmeye başlıyor:

"Rezil şey, rezil şey!"

Gülüyor ve birden parmağıyla çürük bir dişi kurcalıyor. Bu dişe dalıp beni unuttu, ben orada kalıp bekliyorum. Sonra parmağını çekiyor, parmağını inceliyor ve aniden tavn değişiveriyor:

"Bentnerdivende birileriyle tanışmaktan hoşlanmam!"

Bir çeşit ilkel bir kibir geldi yine. Ve ansızın sert bir sesle:

"Yok ya, demek hoşuna gitmişim, oldu bitti zannediyor!"

Başımı eğiyorum, omuzlarımı indiriyorum, dehşetin, yabanıllığın, hassasiyetin yükseldiğini hissediyorum. Daha önce pek çok kez olduğu gibi, bunun da sonu kötü gelecek! (Diğer hizmetçiler de duydu işte, mutfak kapılarını araladılar bile, birbiri ardına merdivene doğru eğiliyorlar; boğuk gülüşler kapladı her yanı,

insanlar çoğaldıkça çoğalıyor.) Sonra benim hizmetçi keyiften iki kat oluyor. Onu bu kadar eğlendiren ne? Yoksa şaka mı yapmak istiyor? Poposu basamaklarda, çöküyor, ayaklarını geriye çekip kızarıyor:

— Hi, hi, hi! Gıdı gıdı, gıdı gıdı!

— Şşşt, şşt! diyorum, ev sahibelerinin birinden biri her an merdivene çıkabilir korkusuyla. Ama üst sahanlıklarda pusu kuran diğer hizmetçiler tiz bir sesle ona karşılık veriyorlar:

— Hi, hi, hi! Gıdı gıdı, gıdı, gıdı!

Gıdı-gtdı? Bu gıdıklanma nereden geliyor olabilir? Bende, onların gülme duygularını bir kırmızı bez gibi harekete geçiren, uyarıcı bir şey olmalı. Onların benim koku alma duyumu gıdıklamaları gibi, ben de onlann gülme duyularını gıdıklıyor olmalıydım. Belki de buna neden olan şık padösümdür? Ya da tırnaklarımın temizliği, parlaklığı -tıpkı karımın gözünde komik olan pislik gibi? Yahut hissettikleri ve onları neşelendiren şey, benim ev hanımlarından korkmamdır? Bir kez bu gülme başlayınca, her şeyin bittiğini anlarım. Ve eğer, hizmetçiyi sakinleştirmek için, gıdıklanma duygularını savmak için onun elini elime almaya çalışırsam, -Tanrı beni bundan korusun! Düşünsenize!- bir sıçrayışta uzaklaşır, örtüsüne sarınır, bütün merdiveni kaplayan bir çığlık koparır:

— Ne istiyorsunuz siz benden?

Başım önde, koşarak inmeye başlarım, bu arada arkamda yer yerinden oynar:

— Gördünüz mü rezili?

— At onu dışarı, Mimi, çıkar merdivenden!

— Aşağılık herif!

— Patlat suratına!

— Matmazellere saldırıyor bu!

"Matmazellere saldırıyor bu!” "Suratına!” Evet, evet, evet, manikürcülerle ve figüranlarla olduğu gibi değildi bu, her şey akıl almaz, vahşi, edepli ve korkunçtu, mutfakların orman kanunu!

Her şey böyleydi! Ve elbette hiçbir zaman ahlaka aykırı bir şey olmadı. Ah, bastırılmış, yasak anılar! İnsan nasıl da akılsız bir yaratık, duyguları nasıl da aklına üstün geliyor! Bugün, geri getirilemeyecek geçmişi sükûnetle inceleyince, o zamanlar da bildiğim gibi, bizi ayıran doğal ve aşılamaz uçurum yüzünden,

hizmetçilerle aramda hiçbir zaman hiçbir şey olamayacağını anlıyorum; ama şimdi bile, o zamanlar da olduğu gibi, bu uçuruma inanmayı kesinlikle reddediyorum ve öfkem ev hanımlarına yöneliyor yine. Kim bilir? Onlar olmasaydı, onların şapkaları, eldivenleri, ciddi, sert, tatmin edilmemiş yüzleri, bu utanma duygusu ve içlerinden birinin merdivende belirmesinden duyulan o dondurucu korku olmasaydı... ve hırsızlık, tecavüz ve cinayet hikâyeleri anlatarak, hizmetçilerde kasten bu korkuyu yerleştirmemiş olsalardı... Evet, şapkalarıyla, bu korkuyu, bu dehşet verici gıdıklanmayı yaratan ev hanımlarıdır. Ah, o sıralar bu acemi cadalozlardan, bu küçük saraylı hanımlardan, hizmetçilerin hizmet ettiği bu küçük hanımlardan nasıl da nefret ederdim! Bütün kabahati onlara yüklerdim, belki de nedensiz değil, çünkü kim bilir, onlar olmasa hizmetçilerin huylan benim daha çok işime yarayacaktı belki de?

Yaşlanmaya başlıyordum. Şakaklarımda gri saçlar görünüyordu, yüksek bir mevki olan müsteşarlık görevini sürdürüyordum, yıkanma konusunda gösterdiğim özenle kanmı geride bırakacak durumdaydım.

— Temizlik! diyordum ona. Kesinlikle temizlik, her şeyden önce temizlik! Temizlik cesarettir!

— Cesaret mi? diyor kanm sakin sakin, kaşlarını kaldırarak. Cesaretle ne demek istiyorsun?

— Temiz olmamak ise bir çeşit çekingenliktir!

— Seni pek iyi anlayamıyorum, Philippe.

— Temizlik kolaylığı yaratır! Ciladır, genel modeldir! Bütün bu sapkınlıklara, bu bireyselliklere dayanamıyorum, balta girmemiş bir orman gibi, "sadece tavşanla yabandomuzunun özgürce geçebildiği" bir koruluk. Cıvıldayarak, bağırarak yandan zıplayan bu ilkel güçlerden nefret ediyorum...Korkunç bir şey bu... Ah, korkunç!

— Anlamıyorum, diyor kanm, soğuk bir ifadeyle. Ama...ama temizlik konusunda... söylesene Philippe, banyoda ne yapıyorsun sen? Sen yıkanırken evin her tarafından işitiliyor, gürültüler, şıpırtılar, horultular, Öksürükler, gulu gulu sesleri. Dün, postacı duyup ne olduğunu sordu. Aslında sakince yıkanmak gerektiğini söylemeliyim, bu kadar şamata yapmaya ne gerek var, anlamıyorum.

— Doğru. Haklısın. Ama şu dünyada olup biten her şeyi düşününce, bizi istila eden, yıkanmazsak bizi istila edecek olan bütün bu pisliği düşününce... Ah, nasıl tiksiniyorum bu pislikten, ah, nasıl nefret ediyorum! iğrenç bir şey! Hem sen de benim gibi tiksiniyorsun bundan, tiksindiğini söyle bana.

— Bunu bu kadar ciddiye almana şaşırıyorum, diye yanıtladı soğuk bir ifadeyle. Ben tiksinmiyorum bundan. Bilmiyorum.

Bana bakıp devam etti:

— Philippe, bilmediğim çok şey var.

Hemen atılıp dedim ki:

— Benim de, hâzinem.

Bilgisizlik? İyi, öyle dediğine göre, karşı çıkacak bir şeyim yok bu konuda, ben de asırlardır sınırsız bir bilgisizliğe gömülmüş durumdaydım. Ama bir

gece, karımın bilgisizliğinin yine de sınırlan olduğu ortaya çıktı ve neredeyse aile kavgası çıkacaktı aramızda. Sertçe omzumu sarsıyordu biri, gözlerimi açtım. Kanm ayakta durmuş bana bakıyordu. Aceleyle bir sabahlığa sannmıştı ve tanınmayacak bir durumda, öfkeden ve tiksintiden titriyordu:

— Philippe, uyan, yeter! Uykunda bağırarak bir şeyler söylüyorsun... dinleyemem ben bunlan.

— Ben mi? Uykumda mı? Nasıl yani? Ne diyordum ki?

Bıkkınlıkla dedi ki:

— *Bayan Kowalska burada mı oturuyor? Bayan Kowalska burada mı oturuyor?* Sonra da ”hi,hi,gıdı” diye bağırdın, korkunç bir şey bu, [f,]hi-hi, gıdı-gıdı’[1] (bu sözcükleri dilinin ucundan, hafifçe söylüyordu). Daha sonra da inledin ve boğacağını söylemeye başladın... bilmem hangi solgun, soğuk, boğucu aylan boğacağını, ve durmadan "nefret ediyorum onlardan” diye yineleyip durdun. Philippe! Nedir bu aylar?

— A, hiçbir şey, hayatım. İnsanın uyurken neler uydurduğunu ne bileyim? Aylar mı? Ay gibi dengesiz bir hikâye bu...

— Ama onları boğacağını söylüyordun... boğacağını...Bir yığın bayağı sözler de söyledin!

— Belki bir gençlik anısıdır. Görüyorsun, yaşlanıyorum, ve insan yaşlılıkta gençlik günlerini anımsar, otuz yıl önce içtiği çorbayı filan.

Bana kaçamak bir bakış fırlattı, ürperdi, ve son derece şaşkınlık içipde kalarak, bunca uzun bir evlilik yaşamına rağmen korktuğunu anladım... Evet, kesinlikle korkuyordu, bir farenin kediden korkması gibi!

— Philippe, dedi korkuyla, şu aylar...(onu en çok korkutmuş olan buydu) şu aylar... [1]

— Hadi **canım, bunda kaygılanacak** bir şey **yok, Tuhum:** Sen bir Selenite*'sin.

— Selenite mi? Nasıl yani? Kesinlikle olamaz. "Selemle" tam olarak ne demek peki? Tabii ki bir Selenite değilim ben.

Birdenbire bağırdı:

— Philippe! Seninle bir tek sakin gecem olmadı! Horladığının farkında değilsin! Ayıp olur diye sana bunu hiçbir zaman söylemedim. Tanrı aşkına, kendine gel, kendine gelmeye ve her şeyi bir şekilde açıklamaya çalış, çünkü bunun sonunda bir felaket olacak! -İnledi. —Bir tek gece bile! Ah, Nasıl çınlıyorsun, nasıl ıslık sesi çıkarıyorsun, nasıl trompet sesleri çıkarıyorsun geceleri! Tam bir sürek avındaki gibi. Niye evlendim seninle sanki? Leon'la ev-lenmeliydim. Şimdi de, yaşlanmaya başladığından beri daha da beter oluyor... üstelik şu anda ilkbahar. Philippe, şu ayları bir şekilde açıkla bana.

— Ama bir şey anlamadığıma göre, açıklayamam, canım.

— Philippe, anlamak istemiyorsun.

m

Ardından şunları ekledi:

— Philippe, bu ayların, bu sövüp saymaların ve geri kalan şeylerin ne olduğunu bilmiyorum, ama ne olursa olsun, benim hep iyi bir eş olduğumu hatırla. Hiçbir zaman senin kötülüğünü istemedim, Philippe.

Horladığımı öğrendiğime şaşırdım, peki nereye varmak istiyordu ve niçin benimle bu tonda konuşuyordu? Ben saçlarına ak düşmüş, tutkusuz, sonuçta zararsız, daha ziyade yaşamın yıprattığı, büroda düzenli alışkanlıkları olan ve evde sakin bir beyefendiydim sadece -ancak diri oda hizmetçimize çok gizliden gizliye yanaşmaya başladım. Karım bunu fark etti, o £nda ona yol verdi ve başka birini aldı işe. Buna da yanaştım. Karım onu da yolladı, yeni gelene de kur yapmaya başladım, sonunda karım onu da kovdu.

— Philippe, dedi.

— Elimde değil. Ne yapayım, hayatım! Yaşlanıyorum, görüyorsun, emeklilik yaşına gelmeden önce biraz çılgınca eğlenmek isterdim. Zaten bu çevik kızlar, dantel başlıklı bu sade kızlar bildiğin gibi elçilerin yemek listesidir, en iyi sofralarda onlardan yenir!

Karım bu durumda daha az genç birini aldı işe. Ama onunla da aynı şey yeniden başladı, ah! ve bunun geçici bir heves, gelip geçici bir çılgınlık olduğunu düşünen karım sonunda, kendi fikrine göre kimsenin hoşuna gitmeyecek, başörtülü, pasaklı bir kadın aldı.

Gerçekten de sakinleştim. Her zamanki gibi, sandığı hizmetçi odasına çıkardık. Gözlerimi kaldırmıyordum; sadece yemek sırasında beceriksiz, şişko bir parmak görüyordum, kolun koyu renkli, sert tenini görüyordum; evi sarsan adımlar işitiyordum, korkunç bir sarmısak ve sirke kokusu alıyordum ve gazeteme gömülmüşken, bu ağır bedenin bütün hareketlerindeki yaygaracılığı, çirkinliği, sakarlığı anlıyordum. Sesini duyuyordum, ne tam olarak kente, ne de kıra ait olan, biraz kısık bu sesi duyuyordum; bazen hafif, tiz bir gülüş mutfaktan bana kadar geliyordu. Duyuyordum ama dinlemiyordum, görüyordum ama bakmıyordum, ve kalbim çarpıyordu, ve eskiden servis merdivenlerinde olduğu gibi yeniden sıkılgan, ürkek oluyordum, planlar kurup hesaplar yaparak evin içinde dolanıyordum. Yo, kanmın endişesi saçmaydı. Sona yaklaşan... ve en fazla, gitmeden Önce biraz eski havaları solumak, gözlemlemek, kulak kabartmak isteyen huzurlu bir adamdan ona bir ihanet gelebileceği düşünülemezdi...

O zaman doğal güçlerin oyununu, yaşamın trajik kaba güldürüsünü, eşin hizmetçi üzerinde ve hizmetçinin eş üzerinde nasıl etki yaptığını ve her birinin bu ilişki içinde kendilerini nasıl tam olarak gösterdiğini ölçüp biçiyordum. Başlangıçta kanm "Ah!" demekle yetindi. Hizmetçinin adımlan gümlediğinde tir tir titrediğini, ama bundan fazlasına da katlanmaya hazır olduğunu görüyordum. Hizmetçi evimize sandığıyla beraber, kişisel sorunlarını da getirmişti, yani bit, hasta dişler, boyun tutulmaları, dolamalar, ağız dolusu ağlamalar, kahkahayla gülmeler, gürültüyle çamaşır yıkamalar: Hepsi eve yayıldı ve karım dudaklarını hep daha çok kapamaya başladı, tâ ki ağzı küçücük bir yarık haline gelene kadar.

Elbette hemen hizmetçiyi eğitmeye girişti. Bense, bu sürecin nasıl gitgide daha sert biçimler aldığını ve yavaş yavaş bir çeşit aydınlanmaya

dönüştüğünü gözlemliyordum altan alta. Hizmetçi, akkor halindeki bir demirle dağlanmış gibi eğilip bükülüyordu, kendi doğasına göre bir tek adım bile atamıyordu; karım yumuşamıyordu ve içten içe giderek daha boğucu, kindar oluyordu, Öyle ki ben de nedenini bilmeden biraz kindar hissediyordum kendimi. Ve yarı kapalı gözlerimin arkasına gizlenmiş bir şaşkınlıkla, karımın karşısında, "Maıola" sabunuyla alâkası olmayan ilkel güçlerin dikilmesini ve tarihöncesinden gelen zalim bir mücadelenin sürmesini seyrediyordum.

Bunun yanında hizmetçinin guruldamaları da olduğu ortaya çıktı. Karım ona ilaçlar verdi, ama hiç işe yaramadı: Kamından devamlı olarak gizemli, uçurumdan gelen gurlamalar çıkıyordu, karanlık uçurum çınlamaya devam ediyordu. Karım bir rejim dayattı, bu sesleri oluşturabilecek her şeyi yasakladı ve sonunda bağırdı: "Julie, bunu kesmezseniz sizi kovacağım!”

Hizmetçi korkuya kapıldı ve korkusuyla iki defa daha guruldadı. Solgun ve sinirli olan kanm, yapılacak bir şey olmadığını görüp, bir şey işitmemiş gibi davrandı, ama gözkapaklanndaki hafif bir titreme onu ele veriyordu.

"Julie! dedi bir daha, haftada bir kez banyo yapmanızı istiyorum sizden, tercihen cumartesileri, fırça ve sabunla da iyice ovalanmanız gerek, Julie!"

Birkaç hafta sonra, ayaklannın ucunda banyoya doğru ilerledi ve anahtar deliğinden ihtiyatla baktı. Julie küvetin yakınında tamamen giyinik olarak duruyordu ve termometreyle suyu şıpırdatıyordu; yanında fırça ve sabun kuru ve dokunulmamış olarak duruyordu. Yine çığlıklar koptu. Sürekli bir kızgınlık, karımı yavaş yavaş şu sert, acımasız küçük hanımlara dönüştürdü, öyle ki korkuya kapıldım. Akşamleyin hizmetçiyi görmeye gelen nişanlısına karşı öfkeye kapılmış, saksağan gibi bağırıyordu:

"Ne istiyorsunuz? Gidin burdan! Burda böyle şey olmaz! Ben buraya kimsenin gelmesini istemiyorum! Defolun! Hemen! Bir daha da buraya adım atmayın!"

Tıpkı, tıpkı avluya nazır şu küçük hanımlardan biri gibi!

Bütün bunları, bütün bu tuhaf değişimleri masa örtüsü üzerine

saatler boyunca çatalımla resimler çizerek, neredeyse katalepsiye tutulmuş bir durumda izliyordum. Evet, artık geriye dönüş mümkün değildi, sadece bir bilanço yapılabilir, hesaplar aklanabilir, ve belki de sonun sonundan önce gençliğin suçlu ve uysal fısıltıları bir kez daha dinlenebilirdi. Unutulmuş, eski hikâyeler, eski utançlar, eski bir kin, kışın donmuş ve çıplak ağaçlara bir ağaçkakan nasıl çarparsa, kapımı Öyle çalıyordu; bunlar orada durmuş, pis, koca bir parmakla bana işaret ediyorlardı. Ah! yıkanmış, iliklerime kadar ıslanmış olarak, o anda ne kadar da acınacak durumdaydım! Korkular, dehşet, çekinme ve utanç neredeydi? Peki (öfkelendiren soruları sonuna kadar sürdürmeye cesaret edemiyordum) hayatımı boşuna mı harcamıştım? Yalızca günah ve pisliğin mi derinliği ola-• çaktı? Derinlik, kirli bir tırnağın altına mı saklanacaktı? Parmağım istem dışı olarak camın üzerine şöyle yazıyordu: "Kirliliğini başkasının temizliği için terk edene lanet olsun: Kirlilik her zaman sîzindir, temizlik her zaman başkalarının."

Ve dalgın dalgın tutarsız sorulan düşünüyordum: Kendime diyordum ki, bir çirkinlik ve pislik yığını başörtülü bir hizmetçiyi oluşturur, ve eğer bu çirkinlik ve pislik yok edilirse, o artık her işe bakan bir hizmetçi olmaz. Bununla birlikte onlann hepsinin bir nişanlısı vardır ve eğer bu nişanlı onu severse, her şeyini tutkuyla sever, güzelliği de çirkinliği de, ve bu durumda çirkinliğin de kendini sevdirdiği söylenebilir. Peki sevilebiliyorsa, onunla savaşmanın ne yaran var? Ve biri sadece güzelliği ve temizliği seviyorsa, onun insanın sadece yansını sevdiğini de düşünüyordum. Sonra da tutarsız düşler kurmaya başlıyordum (sklerozlu olduğum da unutulmamalı): kuşlar, danteller, fındıklar ve ufukta beliren alaycı, büyük bir ay görüyordum. Gözüpeklik zavallı çekingenlikle alay ediyor, ince, güzel, görkemli bir bacak zavallı ve nuh nebiden kalma bacakla kafa buluyor. Adamın biri, yaşamın gözüpeklik olduğunu söylemişti; yo, gözüpeklik yavaş bir ölümdür, yaşamsa tam anlamıyla endişeli bir çekingenlik. Korkunç bir hizmetçiyi

seven biri yaşar, oysa klasik bir göğüs üzerinde ağır ağır solar insan.

— Julie! diyorum hizmetçiye bir gün. Hanımefendi sizin korkunç gürültücü olduğunuzu söylüyor. Bu yüzden migren olduğunu söylüyor.

Hizmetçi sızlanıyor:

— Hanımefendi bir hizmetçinin insan olmadığını düşünüyor!

— Julie, Hanımefendi siz bir odadan geçerken, raflardaki Saxe porselenlerinin düşüp parçalanacakmış gibi sallandığım söylüyor, doğru mu bu?

Julie tasalı bir ifadeyle cevap verdi:

— Hanımefendiyi her şey rahatsız ediyor.

Diyorum ki bu kez:

— Hanımefendi hizmetçilere karşı! Size olduğu kadar, bu binadaki bütün hizmetçilere. Çene çaldıklarını, fazla ve gereğinden çok kabaca gevezelik ettiklerini, insanın kulaklarını rahatsız ettiklerini düşünüyor; üstelik bütün hastalıkları taşıdıklarını. Ayrıca hanımefendinin hoşuna gitmeyen şey her hizmetçinin hırsız olması: Hanımefendinin bu yüzden migreni tutuyor. Ona göre nişanlılar da çalıyor ve her çeşit hastalığı taşıyorlar.

Bu sözler üzerine, sanki hiçbir şey söylememişim gibi sustum ve bakanlıktan döndüğümde âdetim olduğu üzere, gazeteme gömüldüm. Az sonra kanm gelip hizmetçiye yol vermemi istedi.

— Son zamanlarda, dedi, çok küstah oldu, yan yan bakıyor, üstelik her zaman merdivene çıkıp diğer hizmetçilerle konuşuyor. Bir defa mutfağa girdiğimde dört kişiydiler. Avluda kapıcıyla dedikodu yapıyor; bence onu kovmanın tam zamanı.

Cevap verdim: ,

— Canım, biraz kalsın. Geveze ama namuslu. Çalmıyor.

Ama kanm korkunç, daha doğrusu ölçüsüz bir sinir krizine tutuldu:

— Julie, bugün niçin kapıcıyla o kadar çok güldünüz?

— Hiiç, öylesine sohbet ediyoruz.

— Bu kadar gülmeye gerek yok, Julie! dedi karım,, iğneli bir ses tonuyla. Kendinizi çok zeki zannediyorsunuz herhalde?

Bunu neye bağlayacağımı bilemiyorum, ama karım gerçekten sinirlerinin denetimini kaybetti. Gelip benimle sıkı bir kavga etti: Balkona çıktığında, karşıdaki hizmetçi aşçı kadına bir şey söylemiş, sonra ikisi birden gülmekten kınlarak ona bakmışlar; onları uyarmalıymışım. O zaman başımı vasistastan çıkarıp bağırdım:

"Ne bu kahkahalar böyle! Rica ederim! Aptalca kahkahalar bunlar!"

Artık karım gerçek bir zulüm hastalığına yakalanmış görünüyordu.

— Aybaşında kov onu. Gittikçe daha dikkafalı oldu. Bizim hakkımızda dedikodular yayıyor etrafa. Diğer hizmetçilerle görüşmesini yasaklamıştım ona, bugünse onu yine merdivende, kapıcıyla ve giriş katındaki aşçı kadınla kıkırdaşırlarken yakaladım. Bu aptallığa tahammül edemem.

— Hemen mi yol verelim? Belki olgunlaşırdı.

— Philippe! dedi kanm ani bir kaygıyla. Önceki, genç hizmetçimizin geri gelmesine kesinlikle karşı çıkmıyorum.

Sonra güçlükle ilave etti:

— Dinle, ne demek oluyor bu? Julie arkamızdan kabaca dalga geçiyor, biri onu yüreklendiriyor, hissediyorum, evet, sırtımı döner dönmez yüzünü buruşturuyor, dil çıkanyor ya da alaycı işaretler yapıyor. Hissediyorum.

— Ne diyorsun sen? Pek sağlıklı değilsin galiba, hâzinem. Gülünecek bir şeyin olmadığına göre, neyle dalga geçiyor olabilir?

— Onu güldüren şeyi nereden bileyim? Aptallık! Onunki tabii ki, benimki değil. Bende bir şeyler fark etmiş olmalı.

—- Belki de manikürün güldürüyordur onu, diyorum düşünceli bir ifadeyle, o dizi dizi küçük, parlak aynalar, ya da burnunu silmek için mendil kullanman. Kültürsüz ve görgüsüz bir hizmetçiyi neyin güldürdüğünü kim bilebilir... Belki de küçük, lüks tuvalet sabunların?

— Yeter! diye bağırdı. Bilmek istemiyorum. Yalnızca o değil, başkaları da gülüyor! Son derece aptalca, kaba gülmeler! Utanç verici bir şey bu! Ev sahibiyle konuş! Herkesin kafası hinliğe çalışıyor. Hasta olacağım!

Julie'ye sitem ettim:

— Julie, niçin hanımefendiyi sinirlendiriyorsunuz? Hanımefen

dinin hassas olduğunu biliyorsunuz, hemen hastalanabiliyor!

Ve ev sahibine gidip, apartmandaki düzensizlikten yakındım, ama ertesi gün bir pencereden üzerime çürük bir soğan fırlattılar. Aslında avlunun bahar şamatası içinde, bir anlamda belli bir aptallık, bir bayağılık, çam yarması birinin ayak tabanını bir tüyle hafifçe gıdıklarmış gibi, korkunç ve birden başlayan bir gıdıklanma hissi fark edilebilir gibi geliyordu bana da. Arka avludan bir hiz-

metçi karımın suratına karşı gülecek kadar ileri gitmiş, bu arada giriş kapısının üzerinde iğrenç resimler varmış: Tebeşirle yazılmış, gerçekten korkunç şakalar, ortasında da karım ve ben, korkunç bir biçimde ve korkunç bir durumda yer alıyormuşuz. Hizmetçimiz karımın emri üzerine, günde birkaç kez bu resimleri silmek zorunda kaldı; öfkeden deliye dönen karım girişteki odada pusuya yattı: En ufak bir gürültüde merdivende bitiyordu, ama kimseyi iş

üstünde yakalayamadı. Özet olarak, bize karşı her türlü kötü oyun oynanıyordu.

"Polis! Polis nerde? Polis! Nasıl cüret ederler... Bütün hizmetçiler kovulsun, kapıcı, çocukları! bekçinin çocukları da haddini bilmez insanlar! Mafya bu! Komplo! Duyuyor musunuz, Julie? Polis! Niçin bana öyle bakıyorsunuz? Bana bakmanızı yasaklıyorum! Defolup gidin karşımdan! Derhal defolun!"

Ama bu çığlıklar diğerinin küstahlığını ve o zamana kadar gizlenmiş olan korkunç, kaba kinini azdırmaktan başka işe yaramıyordu.

"Philippe! dedi karım, korkudan titreyerek. Ne bu böyle? Ne demek bu? Gözdağı veren edepsizlikler oluyor, bir şeyler düzenleniyor. Ne var bende

böyleşine... Ne istiyorlar benden? Philippe..."

Burada bana bir bakış fırlattı ve o anda beti benzi attı, kül-rengine döndü, sessizce bir köşeye gidip oturdu.

Bir elimle gazetemi, diğeriyle sonuna gelmiş bir sigarayı tutarak, koltuğumda kaldım ve uzun uzun düşündüm. Elbette hizmetçiyi kovabilirdik, diye düşünüyordum, ev, hatta semt değiştirebilirdik, yapabilirdik bunları -eğer bu . kadar silahsız, çekingen ve bu kadar korkudan titreyen biri olmasaydım. Karım bana bunun ne anlama geldiğini soruyordu. Neyin ne anlama geldiğini? Burada gülünç, yabanıl ve korkunç olan kim? Karım hizmetçiden nefret ediyorsa, o da karımdan nefret ediyordu. Bu kinin üzerine eğiliyordum, onu titreyen ellerimin içine alıp, zayıflamış yaşlı adam gözlerimle inceliyordum, bir taraftan da mutfaktan gelen inatçı sese kulak kabartıyordum:

"Hadi canım, eğer hanımefendiye onların kafalarındaki her şeyi anlatacak olsam, hah, utançtan ölürdüm, hanımefendinin de damarlarındaki kanı donardı."

Dinliyordum, susuyordum...

...Tâ ki bir gün karım alyansını çıkarıp yemek odasındaki masanın üzerine koyuncaya kadar. O zaman bu alyansı -ah, tamamen istem dışı olarak, öylesine düşünceliydim ki- bu alyansı alıp cebime attım. Sonra da karıma sordum:

— Yavrum, alyansın nerede?

Kanm hemen hizmetçiye bakıyor, o da kanma. Kanm diyor ki:

— Julie!

Hizmetçi diyor ki:

— Hanımefendi!

Karım bağınyor:

— Hırsız!

. Hizmetçi elleri belinde, kaba bir şekilde bağmp çağırıyor:

— Şensin hırsız!

Karım:

— Susun!

Hizmetçi:

— Sen sus!

Kanm:

— Dışan! Hemen dışan!

Hizmetçi:

— Sen dışarı!

Ah, bu kavga sahnesi! Bütün pencerelerde kafalar görünüyor şimdiden, her yandan bağınşlar, sövgüler, küfürler yükseliyor, giderek daha yüksek tonda, korkunç bir gülme sesi işitiliyor, bakıyorum: Hizmetçi karımı saçlanndan yakalamış, çekiyor, çekiyor ve bir sisin içinden geliyormuş gibi, kanmın sesini işitiyorum:

— "Philippe!”

►

1929

Bekâret

Genç kız betimlemelerinden ve bu amaçla uydurulan karşılaştırmalardan daha yapay bir şey yoktur. Kiraz gibi dudaklar, gül goncası gibi göğüsler... Ah, gidip manavdan birkaç meyve ve sebze almakla iş bitseydi! Hem bir

ağızda gerçekten de olgun bir kiraz tadı olsaydı, kim âşık olabilirdi ki? Gerçek anlamda bir şeker kadar tatlı olan bir öpücüğe kim kaptırabilir kendini? -Ama şşt, yeter, gizli, tabu, ağızdan fazla söz etmeyelim - Duyguların tül örtüsü arkasından görülen Alice'in dirseği, kâh kolun daha sıcak teniyle kaynaşan pürüzsüz ve beyaz bakirelik çıkıntısı gibi görünüyordu, kâh, elini sarkıttığında, yumuşak ve yuvarlak bir çukurcuk, bedeninin gizlenmiş bir kıvrımı, yan taraftaki küçük bir kilisesi gibi görünüyordu. Bunun dışında Alice, banliyödeki küçük

bir evde, sevgi dolu bir anne tarafından yetiştirilmiş, sıradan bir emekli komutan kızına benziyordu. Herhangi bir kız gibi, bazen dirseğini okşuyordu; herhangi bir kız gibi, ayağıyla kumu kazmayı erkenden öğrendi...

Ama geçelim bunları.

Yeniyetme bir kızın yaşamı ne bir mühendisin veya bir avukatın yaşamıyla, ne de evli ve anne olan bir ev hanımının yaşamıyla karşılaştırılabilir: Bir saatin tik-taklan gibi sürekli akan kanın cansızlığını, mırıltısını düşünsek yeter. Biri, günah eğiliminin oluşması kadar şaşırtıcı hiçbir şey olmadığını söylemiş. Varlık nedeni bir başkasını ayartmak olan bir yaratığı korumak kolay değildir. Ama Alice, kanarya Fifi, komutan annesi ve öğleden sonraları tasmasıyla gezdirdiği av köpeği Bibi tarafından çok iyi korunuyordu. Bu barışçıl hayvanların genç kızı korumak için

kullandığı yollar ilginçti:

— Bibi, küçük köpek! diye şakıyordu kanarya. Bibi, küçük köpek, sahibemizi iyi koru. Cici ol! Cici ol ve kötü düşünceleri savarak, pusuya yat. Şemsiyesine göz kulak ol (öylesine tembel ki!) Bu şemsiye sevgili sahibemizi güneşten iyi korusun!

Güzel bir ağustos akşamı, güneş batarken, Alice bir bahçe yolunda, şemsiyesinin ucuyla çakıllı kumda küçük, yuvarlak delikler açıp oyalanarak geziniyordu. Küçük ama hoş olan bu bahçenin etrafında sarmaşık güllerle kaplı bir duvar vardı. Bu duvarın üzerine yatmış, güneşte ısınan bir serseri, bir tuğla parçasını koparıp Alice’in olduğu yere doğru fırlattı. Tuğla omzuna çarpınca, Alice sendeleyip düşecek gibi oldu; bağıracaktı ama

saldırgan adamda ne sevinç ne de öfke belirtisi olduğunu fark etti, adam sadece sırtma bir parça daha tuğla atmakla yetindi. Kaba adamın yüzünde öğle uykusuna özgü bir uyuşukluktan, kayıtsızlıktan ve utanmazlıktan başka bir ifade yoktu. O zaman Alice, acıdan titreyen dudaklarıyla hafifçe gülümsedi ona, bunun üzerine serseri duvardan atlayıp kayboldu, Alice ise bu sırada kendi kendine "Gülümsedim,[11] diye yineleyerek eve dönüyordu...

— Alice, Alice! diye bağırdı annesi, Bayan S., Alice, ikindi kahvaltısı!

— Geliyorum anne! diye karşılık verdi.

— Niye böyle höpürdetiyorsun, yavrum? Böyle çay içildiği gö-riilmüş şey mi?

— Annecim, çok sıcak da, onun için, diye cevap verdi Alice.

— Hay Allah, Alice, yere düşen bu ekmeği yemesene.

— Annecim, tutumlu olmak için.

— Bak Bibi tereyağlı ekmeğini istemek için nasıl da cici oluyor. Bencil olmaya utanmıyor musun, yavrum? Ah, niye şu zavallı köpeğin patisine bastın? Neler oldu bugün sana böyle? Ne var?

— Ah, Öyle dalgınım ki... dedi Alice, hayal âleminde gibi. An-necim, niye erkekler pantolon giyerler? Bizim de bacaklarımız var! Hem niye onların saçları kısa? Buna mecbur oldukları için mi... yoksa canları öyle istiyor diye mi kestiriyorlar saçlarını?

— Uzun saçla güzel olmazlar da, onun için Alice.

— Peki anne, erkekler neden güzel olmak isterler?

Bunu söylerken, çayını içtiği küçük gümüş kaşığı kolundan içeri kaydırdı.

— Neden mi? dedi Bayan S. Peki sen niye saçlarını kıvırıyorsun? Dünya güzel olsun ve güneş herkes için neşeyle parlamayı sürdürsün diye. ,

Ama Alice bahçeye gitmek için yerinden kalkmıştı bile. Kaşığı elbisesinin kolundan çıkarıp, kararsız bir şekilde inceledi.

— Çaldım onul diye mırıldandı, şaşkınlıkla. Çaldım onu! Peki ne yapacağım şimdi bunu?

Sonunda, kaşığı bir ağacın dibine gömdü. Evet, bir mermi isabet etmemiş olsaydı ona, hiçbir zaman küçük kaşık çalmayacaktı. Kadınlar dış yaşamlarında aşın durumlardan hoşlanmazlar, ama içlerinde, canlan isterse her türlü aşınlığa gidebilirler.

Tam bu sırada, güçlü, sağlam yapılı bir adam olan komutan S. evin eşiğinde görünüp bağırdı:

— Alice! Çin'den dönen nişanlın yarın geliyor!

Nişan töreni dört yıl önce, Alice henüz on yedisindeyken yapılmıştı.

— İzin verir misiniz, diye sormuştu delikanlı, çekinerek,... bu küçük elin bana ait olmasına izin verir misiniz?

— Nasıl yani? diye sordu Alice.

— Alice! diye kem küm etti delikanlı iç çekerek. Elinizi istiyorum.*

*** Bu deyim Fransızcada "evlenmek istemek" anlamında kullanılır, (ç.n.)**

— Kesmemi istemiyorsunuz herhalde elimi? dedi saf genç kız,

biraz da kızararak.

Yani nişanlım olmak istemiyor musun?

Evet, ama bir şartla: Asla herhangi bir organımı elde etmeye çalışmayacağına söz ver bana, saçma bir şey bu!

— Harika! diye bağırdı delikanlı. Ne kadar sevimli olduğunuzun farkında değilsiniz. Baş döndürücü!

Ve o akşamı sokaklarda dolaşarak geçirdi, kendi kendine şu

sözleri yineleyerek:

— Bunu gerçek anlamında aldı, zannetti ki... bir parça turta alır

gibi elini almak istediğimi sandı. Diz çöktürür bu, insana.

Tartışmasız çok yakışıklı bir delikanlıydı, açık kiraz pembesi dudağının iyice belirgin durduğu açık renk bir teni vardı, ahlâkının da fiziksel güzelliğinden aşağı kalır yanı yoktu. İnsan ruhu ne kadar da zengin ve çeşitli! Kimileri iç dünyalarını dürüstlük üzerine, kimileri de iyilik üzerine kuruyorlar, Paul için her şeyden önemlisi, her şeyin temeli ve zirvesi bekâretti. Manevi dayanağını oluşturan şey buydu ve bütün yüce duygulan bunun çevresinde yer alıyordu. Chateaubriand da bekâreti bir kusursuzluk olarak düşünmüyor muydu? Tek istediği buydu ve bekâretin, varlıklar zincirinin en alt halkasından başlayarak, insana kadar, insandan meleklere ve meleklerden Tann'ya kadar yükseldiği ve Onun içinde bozulduğu sonucuna vanyordu: Tanrı evrenin büyük yalnızıdır, evrenin ezelî ve ebedî yeniyetmesi.

Paul Alice'i sevdiyse, bunun nedeni Alice’in dirseğinin, küçük ellerinin, küçük ayaklannın, ya doğuştan ya da anne-babasının şefkatli ilgisinden, ortalamadan daha bâkire olmasındandı; onun gözüne ete kemiğe bürünmüş bâkirelik gibi görünüyorlardı.

— Bir bâkire... diye düşünüyordu. Hiçbir şey bilmiyor. Lahanalardaki bebekler. Yo, düşünülemeyecek kadar güzel bir şey bu, sadece belki diz çökülebilir önünde.

Mezbahanın yakınından geçtiği için, sözlerini şöyle sürdürdü:

— Belki danalann da lahanaların içinde hazır olarak doğduğuna inanıyordur? Ve dana kızartmasının da annesinin sofrasına o şekilde çıkıp geldiğini sanıyordur? Ah! yüce bir şey bu. İnsan nasıl âşık olmaz buna?...

Ve Yaratana nasıl hayran olmaz? Akıl almaz şey! Bu yalancı dünyada hâlâ bekâret gibi bir şey var ol-

4

duğuna göre, doğa ne kadar olağanüstü! Bekâret: kapalı, tecrit edilmiş, bilgisiz, çok ince bir zarla korunan özel bir yaratıklar kategorisi. Çevrelerindeki, her şeyden ayrı durarak, pisliğe karşı sürgülenmiş, mühürlenmiş olarak, kaygılı bir bekleyişle titriyorlar, derin derin iç çekiyorlar, ne olduğunu anlamadan şöyle bir akıllarından geçiriyorlar. Bunlar boş sözler, basit bir belâgat değil, başka bir değer taişıyan gerçek bir mühür. Fizikle fızikötesinin, soyutla somutun inanılmaz ilişkisi! Tamamen bedensel, ufacık bir ayrıntıdan, can sıkıcı gerçekliğimizle biçimsel olarak çelişen bütün bir ülküsellikler ve mucizeler okyanusu doğuyor.

...Dana kızartmasını yerken hiçbir şeyi bilmiyor, bir şey sezmiyor, masumca yiyor ve sabahtan akşama kadar, her şey için bu böyle. Sahi küçük örümcek ağından, sinekleri kendine çeken küçük örümcek ağından ne zaman söz ediyordu? Aman Tanrım! Salonda veya yemek odasında nasıl masumsa, beyaz perdeli veya şeyli....(Dur, dur! korkunç düşünce!) bâkire yatak odacığında da öyle masumdu.

Çenesini sıktı ve yüzü sinirli bir titremeyle ürperdi.

— Yo, yo! diye mırıldandı. Bunu yapmaz, bilmiyor bunu, yoksa göklerde iyi yürekli Tanrı olmazdı. *

Fakat yalan söylediğini hissediyordu pekâlâ.

— Veya, nasıl olursa olsun, bu onun dışında oluyordur, düşünemez o, bir anlamda istem dışıdır... Evet, ama yine de, ne korkunç bir düşünce! Ya ben? Bunu düşünen ben, böyle bir şeyi düşünebilen, bu iğrençliğin karşısında sağır ve dilsiz kalmayıp, buna zihinsel olarak bakan ben! Ne aşağılık bir tutum! Bu başına gelirse eğer, onun hatası değildir, pis ve bozulmuşsam ve bu konuda aklımı susturamıyorsam, benim halamdır. Onun bâkireliği beni biraz cahilliğe zorlamıyor mu? Evet, bir bâkireyi gerektiği gibi sevmek için, insanın kendisinin de bâkir ve cahil olması gerek, yoksa temiz

sevgimiz suya düşer.

...Demek ki bâkir olmayı istiyorum, ama bunu nasıl göstermeli? Ben bâkire bir kız değilim. Elbette bir katolik papazı veya bir keşiş gibi siyahlara bürünebilirim, oruç tutabilir, cüppe giyebilirim ve cinsel perhize girebilirim, ama bundan ne sağlarım? Bir keşiş veya bir papaz bâkir midir? Hayır, yüz defa hayır, erkeğin bâkirliğinin

sun burada yatmıyor. Her şeyden önce gözleri kapatmak gerekir,

*

sonra da içgüdüye güvenmek. Nasıl olduğunu açıklayamıyorum ama, tıpkı içgüdünün bana ondaki kulakların burundan daha bâkire olduğunu, omuzların usulca düşüşünün kulaklardan daha bâkire olduğunu, başparmağının işaretparmağmdan daha az bâkire olduğunu göstermesi gibi, tıpkı vücudunun her bir ayrıntısını bu açıdan değerlendirebilmem gibi, aynı şekilde içgüdü, erkek bâkirliğine nasıl ulaşabileceğimi ve Alice'e nasıl layık olacağımı gösteren pusula olacak.

Bu önsezinin onu nerelere kadar sürüklediğini söylemeye gerek var mı? Hepimiz on üç-on dört yaşlan arasında benzer deneyimler yaşamışızdır.

Anne-babası onu ticarete yöneltiyordu, ama o sadece iki meslek arasında kararsızlık çekiyordu: askerlik ve denizcilik. Askerlik elbette gözü bağlı bir disiplin ve sert bir yatak gerektiriyordu, ama orada yeterli alanı yoktu insanın. Buna karşılık denizcilerin diğerlerine göre bir üstünlüğü vardı: Güzel cinsiyet topluluğundan yoksun olan denizcilerin alanı, adamlan, özgürlükleri vardı, üstelik de deniz tuzluydu. Usulca sallanan gemi, onlan büyüleyici palmiyelerin ve renk renk yerlilerin ortasındaki uzak ülkelere doğru, Alice'in ve onun yaşındaki kızların küçük, beyaz yataklannda hayalini kurduklan kadar gerçekdışı bir dünyaya götürürdü. Erkeklerin örgülü saçlarla dolaştığı, metal halkalarla dolu kulakların omuzlara kadar sarktığı, bütün halk ayinsel hareketler yaparken, putlann bir baobab ağacının dibinde köleleri veya yeni doğmuş bebekleri yuttuğu bu ülkelere bâkir ülkeler denmesi nedensiz değil. Bu vahşi kabilelerin yaptığı gibi burnu sürterek selamlaşma, doğruca küçük, masum bir kafanın düşlemlerinden çıkmışa benzemiyor mu?

Paul orada uzun yıllar geçirdi. Eteksiz, bluzsuz, her şeyi ortada olan yerli bâkirelerin görüntüsüyle çarpıldı. -Ne rezalet! diye düşündü. Bu bütün büyüyü bozuyor. Doğrusu derinin rengi sorunu kestirip atıyordu. İnsan kızıl, kara veya sanysa, etekli olsun eteksiz olsun, bâkirelik mertebesinde gözü olamaz.

— Sen, diyordu zenci bir kadına, sen, Moni, veya Bouatou, çırılçıplaksın... kızarma! siyahsın, yüzünü buruşturan, acayip birisin... Çekinerek başını çeviren, bir şeylerle Örtünmüş masumiyetin o kutsal çekingenliğini algılayamazsın...

...Etek, gömlek, küçük şemsiye, cıvıl cıvıl konuşmalar, içgüdünün kutsal saflığı, bütün bunlar harika, ama bana göre değil. Erkek olarak ne sabırla boyun eğebilirim, ne saflıkla pisliklere ilgi duyabilirim. Tersine, şeref, cesaret, saygınlık, öz sözlülük, işte erkek bekâretinin nitelikleri bunlardır. Ama dünyaya karşı, bâkire saflığına denk düşen belli bir erkeksi saflığı korumam gerek. Her şeye net bir gözle bakmam gerek. Salata yemem gerek. Salata, turptan daha bâkıredir —kim bilir neden? Belki de daha acı olduğu için. Ama diğer taraftan limon turptan daha az bâkirdir. Eril cephede de yedi mühürle mühürlenmiş şaşırtıcı gizler vafdır: bayrak, bayrağın altında ölüm. Daha başka? Büyük gizem, inançtır, kör inanç. Tanrıtanımaz, herkesin istediğini yaptığı hayat kadını gibidir. Bir şeyleri idealime doğru yükseltmeliyim, bir şeye candan bağlanmalı, körü körüne inanmalıyım, ona hayatımı feda etmeye hazır olmalıyım. Ama neye? Herhangi bir şeye, yeter ki bir idealim olsun. Ben, idealin eüc verdiei erkeksi bâkirl *

İşte böylece, dört yıllık bir aradan sonra, nişanlısıyla bahçenin küçük yollarında geziniyordu. Güzel bir çift oluşturuyorlardı. Bayan S. bir yandan bir havlu işleyerek, penceresinden onları izlemekten zevk alıyordu, Bibi ise kırmızı dilini şaklatarak, çimenlikte kaçan kuşları kovalıyordu.

— Sen değiştin, dedi delikanlı hüzünlü bir ifadeyle. Eskisi gibi cıvıl cıvıl konuşmuyorsun, el sallamıyorsun....

— Yo, yo, hayır, diye yanıtlıyor Alice dalgın dalgın. Seni hep

aynı şekilde seviyorum.

— Ah, görüyor musun! Eskiden beni sevdiğini söylemezdin. Bunu senden beklemezdim Alice, bunun senin ağzından çı

kacağını, dilinin ve dudaklarının bu yakışıksız sözcüğü söyleyebileceğini düşünmezdim. Öncelikle endişeli, sinirli gözüküyorsun. Anjin filan olmayasın?

— Seni seviyorum, yalnız...

— Yalnız ne?

Benimle alay etmeyeceksin?

Benim hiç gülmediğimi bilirsin. Gülümserim ve bu hep an-

laşılır bir gülümsemedir.

— Aşkın ne olduğunu ve benim ne olduğumu açıkla bana!

— Ah! diye bağırdı, işte çoktandır bu ânı bekliyordum. Aşk nedir? Şu banka oturalım, tik ebeveynimiz Şeytan'a uyup da bilgi ağacının tadına baktıklarında, bilirsin, her şey berbat oldu. "Aman Tanrım! diye yalvardı insanlar, bir parçacık da olsa, bize kaybettiğimiz saflığı ve masumiyeti bahşet!" Tann bu değersiz sürünün içinde Masumiyeti ve Saflığı nasıl ve nereye yerleştireceğini bilemeden, bu kaygılı kalabalığa baktı. O zaman bâkireyi, masumiyet kabını yarattı, onu mühürleyip insanların arasına yolladı, onlarsa müthiş bir özlemle onun için yanıp tutuştular.

— Peki evli kadınlar?

— Evli kadınların önemi yok, bir şaka bu, bozulmuş bir şişe şarap.

— Peki söyler misin, niçin erkekler bâkirelere taş atarlar?

— Nasıl, Alice?

— Benim başıma birçok kez geldi... dedi Alice kıpkırmızı kesilerek, bomboş bir sokakta karşılaştığım bir adam ...kimse görmezken...bana taş attı.

— Ne diyorsun? dedi Paul, şaşkınlıkla. Hiç duymadım böyle bir şey. Nasıl yani? Sana taş mı atıyordu?

— Bir taş, büyük bir tuğla alıp beni nişan alıyordu. İnsanın canını acıtıyor! diye ekledi Alice mırıldanarak.

— I-ıı...önemli değil... Herhalde eğlenmek veya idman yapmak isteyen kötü insanlardır. Düşünme artık bunu.

— Ama neden bâkireler o sırada gülümsemek zorundalar? diye ısrar etti genç kız.

— Neden mi gülümsüyorlar? Nasıl yani? Ne diyorsun sen, yavrum? Bu senin başına çok sık mı geldi, Alice?

— Oo, çok sık, yalnız veya Bibi’yle birlikte olduğum hemen her gün.

— Peki kız arkadaşların?

— Onlar da yakmıyorlar bundan. Gülümsememek elde değil, dedi düşünceli düşünceli, canın acısa da.

— İlginç! diye düşündü Paul evine dönerken. Çarpıcı, hatta kaba. Bir bâkireye taş atmak, hiç böyle bir şey duymadım. Tabii, böyle şeyler genellikle gizli kalır. O da bunun özellikle kimsenin

a

görmediği zamanlarda olduğunu söyledi. Kabaca bir şey bu, evet, ama çekici de, peki neden? Çünkü içgüdüsel. Kendimi heyecanlı, tuhaf bir şekilde uyarılmış hissediyorum. Ah, aşk dünyası bu büyülü fantezilerle dolu. Yabancılar sokakta birbirlerine gülümsüyor, biri bir dirseği okşuyor, gözyaşları içinde gülümsemek veya burnunu sürterek selamlaşmak hiç de bu şekilde taş atmaktan daha az garip değil. Belki de benim, Çin’de ve vahşilerin arasında Afrika'da yaşamış olan benim bile bilmediğim uzlaşımsal bir davranışlar ve işaretler bütünü vardır. Bekâretin özelliği, her şeyin ger-çektekinden başka bir anlama bürünmesidir. Bâkir bir erkek için, kendisine taş atılması, yanağına hafifçe bir elin dokunmuş olması gibi

hakaret taşıyan bir şey değildir. Normal bir insan, normal bir kadın bağırarak kaçardı, ama o, derin ve anlaşılmaz nedenlerle gülümsemiş. Normal bir insan, elinden geldiğince, canım kurtarmak için savaş alanından kaçmayı düşünürdü yalnızca, oysa benim için, tersine, önemli olan şereftir, bayraktır, sancaktır, yani dalgalanan renkli bir kumaş parçasıdır. Monarşi cumhuriyetten daha bâkiredir, çünkü bir parlamentonun gevezelerinden daha çok gizem barındırır içinde. Yüce, kusursuz, eksiksiz, hiçbir şeyden sorumlu tutulmayan hükümdar bir bâkiredir, daha düşük düzeyde, general de öyle. Ey hayatın kutsal gizemi, ey evrenin mucizeleri, sizin bağışlarınızı kabul ederken, ellerinize bakmaya çalışacak değilim. Aksine, alçakgönüllülükle baş eğmek, derin derin nefes almak gerek, onur ve minnettarlık, panteizm ve hayranlıkla seyretme gerek, yoksa uğursuz sonuçları olan bir çözümleme değil. Bekâret ve gizem aynı şeydir: Öyleyse örtüyü kaldırmaktan sakınalım.

Alice ise dalmış, düşüncelerini sürdürüyordu:

— Dünya ne kadar tuhaf. Kimse doğrudan cevap vermiyor, hep simgeler kullanılıyor. Hiçbir şey bilmeye imkân yok. Paul elbette bana bir fabl anlattı. Her yanımda fabller ve simgeler var, sanki herkes bana karşı elbirliği etmiş gibi. Cennet, Tanrı... Bunların da özel olarak benim için, bizim için, genç kızlar için uydurulmuş olmadığını kim bilebilir. Herkesin bir şey gizlediğinden ve numara yaptığından eminim, ve her şeyin bir entrikaya dayandığından. Annem bile Paul'le birlik olmuş. Çayını içerken höpürdetmek ve küçük köpeklerin kuyruğuna basmak iyi bir şey... Evet...din, görev, erdem... Bana öyle geliyor ki bu bir paravan, bunun arkasında da bazı hareketler, bazı kesin tutumlar var ve bu büyük laflann her biri bir harekete ve çok kesin bir yere varıyor. Evet, bence öyle! Herkes gerektiği gibi giyiniyor ve hareket ediyor, ama baş başa kalındığı anda erkek kadına bir taş fırlatıyor, kadın da canı acıdığı için gülümsüyor. Daha sonra da... çalıyorlar. Ben de küçük, gümüş bir kaşık çalıp, ne yapacağımı bilmediğimden onu bahçeye gömmedim mi? Annem kimi zaman gazeteden yüksek sesle hırsızlık hikâyeleri okumuştur, şimdi bunun ne olduğunu anlıyorum. İnsan çalıyor, çayın; içerken höpurdetiyor, köpeklerin kuyruğuna basıyor ve sonuç olarak yasak olan her şeyi yapıyor, aşk da bu işte, bâkireler de cahil bırakılıyor...şunun için...daha hoş olsun diye. Bütün vücudum titriyor.

Alice'in Paul'e mektubu:

Paul! Bence senin söylediğin gibi değil. Ben böyle si arzular hissediyorum! Dün annemin babama, "işsizlerin müthiş bir şekilde "çoğaldığını", "yarı çıplak” dolaştıklarını, iğrenç şeyler yediklerini ve hırsızlıkların, kavgaların, cinayetlerin her geçen gün arttığını söylediğini duydum. Bana her şeyi söyle: Bunun ne anlama geldiğini söyle bana, niçin bu "iğrenç" şeyleri yiyorlar, niçin "yarı çıplak" lar? Paul, rica ederim, neye tutunacağımı bilmek istiyorum artık. Her zaman senin olan: Alice.

Paul’den Alice'e:

Sevgilim! Bu sevgili, küçük kafada ne çok şey kaynaşıyor! Aşkımız adına yalvarıyorum sana, bunları hiç düşünme. Tabii ki böyle şeyler var, bazan olabiliyor bunlar, ama insan bunları düşününce o anda bekâretini kaybedebilir, o zaman ne olur? Saflığın içerdiği gerçek, bir tanrı tarafından gerçekliğin pisliklerinden ayrılmıştır. Cahil olalım, masum kalalım, genç-bâkir içgüdümüzle yaşayalım, ve zihinsel olarak gerekmeyen yerlere bakmaktan kaçınalım, eskiden, seni tanıdığım zaman benim başıma gelmiş olan şey gibi. Bilgi çirkinleştirir, cahillik güzelleştirir. Ömür boyu senin olan: Paul.

— içgüdü...diye düşündü Alice. İçgüdü...evet...iyi ama ne istiyor? Ben ne istiyorum? Hiç fikrim yok. Ölmek veya çok acı bir şey yemek. Şey... olmadıkça huzura kavuşamayacağım. Öylesine cahilim ki, gözlerimde bir bağ var, Paul’ün dediği gibi, bu da bazen

korkutuyor beni.Jçgüdü, bâkire içgüdüm, bana yol gösterecek olan o!

Ertesi gün, dirseğini seyretmekten bitkin düşmüş nişanlısına dedi ki:

— Paul... Benim bazen böyle kaprislerim oluyor.

— Daha iyi ya, sevgilim, benim de senden beklediğim bu. Kaprislerin, fantezilerin olmazsa olur mu? Saçmalayan bu masumiyete bayılıyorum!

— Ama benim kaprislerim tuhaf, Paul... öyle tuhaf ki söylemeye utanıyorum.

— Cahil olduğuna göre, başka kaprislerin de olabilir. Kaprisin ne kadar tuhaf ve özel olursa, bunu tatmin etmek için o kadar can atarım, küçük çiçeğim! Buna boyun eğerek, senin bekâretine de kendi bekâretime de şükredeceğim.

— Ama... Bak şimdi...öyle değil... Bir kere, benim kesinlikle arzularım var. Söyle bana, senin de var mı...başkaları gibi...hiç hırsızlık yaptın mı?

— Sen beni ne sanıyorsun, Alice? Ne demek bu sözler? Böyle büyük bir suçla kirlenmiş bir adamı bir an için bile sevebilir miydin? Ben her zaman sana layık olmaya ve saf kalmaya çalıştım, tabii ki erkeklerin alanında.

— Bilmiyorum, bilmiyorum, Paul, ama söyle bana, çok samimi olarak söyle, rica ederim, senin hiç başına geldi mi..,birini aldatmak veya ısırmak, veya...yan çıplak olmak...ya da bir duvarın üzerinde uyudun mu, ya da birini dövdün mü, veya çöpleri yaladın mı veya yedin mi?

— Yavrum! Neler diyorsun sen? Neyin var? Düşün Alice! Ben, yalamak veya aldatmak ha? Peki benim şerefim! Delirdin mi sen!

— Ah Paul, dedi Alice, ne harika bir gün! Tek bir bulut yok, o kadar güneş var ki insanın eliyle gözlerini kapaması gerek.

Söyleşilerine dalmış, evin çevresinde bir tur yapmışlar, şimdi de mutfağın önünde bulmuşlardı yeniden kendilerini, burada bir Çöp yığının üzerinde Bibi'nin bıraktığı ve üzerinde hâlâ biraz

■ .^{n}-1*

rı

pembe et bulunan bir kemik duruyordu.

— Bak Paul! dedi Alice. Bir kemik!

— Gidelim buradan, dedi Paul. Gidelim hadi, kötü kokuyor ve mutfaktaki kızların bağırış çağırışları işitiliyor. Yo Alice, böyle düşüncelerin bu uysal, küçük kafadan doğabilmesini anlamıyorum.

— Bekle Paul, bekle,* hemen gitmeyelim. Bak Bibi her şeyi sı-yırmamış...Paul...ah, ne kadar şeyim...ben de bilmiyorum..,Paul.

— Ne var hayatım, kendini kötü mü hissediyorsun? Belki sıcak

yordu seni, hava öyle ağır ki.

— Hayır canım, hayır! Bak nasıl bakıyor bize, sanki bizi ısırmak, parçalayıp yemek istiyor. Beni çok seviyor musun?

Bibi'ye anılar çağrıştırdığından gelip kokladığı, yaladığı kemiğin önünde duruyorlardı.

— Ben seni seviyor muyum? Öyle çok seviyorum ki seni,

böyle bir aşka ancak dağlarda rastlanabilir.

— Bense Paul, çöp yığınının üzerindeki bu kemiği ısırmanı, birlikte ısırmamızı öyle çok istiyorum ki. Bakma bana, kızarıyorum (ona dayanıp büzüştü), bakma artık bana.

— Bu kemiği mi? Nasıl yani, Alice? Ne? Ne diyorsun?

— Paul! dedi ona sokularak. Şu...işte şu taş, içimde am-layamadığım bir kaygı uyandırdı. Hiçbir şey bilmek istemiyorum, bir şey deme bana, ama bahçede bana acı çektiren bir şey var, sonra güller, duvar ve elbisemin beyazlığı ve...of, ne bileyim? Belki de omuzlarımın yara bere içinde kalmasını isterdim... Şu taş, omuzlanma gelen şu taş, benim orada, duvann arkasında bir şey olduğunu anlamama neden oldu... Yiyeceğim onu, bu kemiği dişleyeceğim, birlikte ısıracağız, Paul, sen ve ben, ben ve sen, gerekiyor bu, gerekiyor (şiddetle ısrar ediyordu), yoksa genç yaşımda öleceğim.

Paul şaşkınlık içindeydi.

— Yavrum, bu kemikle ne yapmak istiyorsun? Deli misin! Bunu kesinlikle istiyorsan eğer, sebzeli, taptaze bir kemik pişirt kendine.

— Ama ben onun buradaki, çöp yığınındaki bir kemik olmasını istiyorum! diye bağırdı Alice tepinerek. Ve gizlice, aşçı kadından korkarak!

Birden aralarında kavga çıktı, batıya doğru alçalan temmuz güneşinin uyuşukluğu gibi uzayıp giden ve ateşli bir kavga.

— Yapma Alice, korkunç bir şey bu, pis kokuyor, öö! Gerçekten midem bulanıyor, aşçı kadın bulaşık sularını da tam buraya döküyor!

— Bulaşık sulan mı? Benim de midemi bulandınyor ve kendimi kötü hissediyorum, ben de bulaşık sulanndan nefret ederim! înan bana Paul, ısınlabilir, yenebilir! Kimse görmezken herkes yapar bunu, hissediyorum.

Uzun zaman çekiştiler.

— Mide bulandırıcı.

— Anlaşılmaz bir şey bu, garip, gizemli, utanç verici ve nefis.

— Alice! diye bağırdı sonunda Paul gözlerini ovuşturarak. Tanrı aşkına... Kuşkulanmaya başlıyorum. Ne var? Rüya mı görüyorum? Tannm, soru sormak istemiyorum, patavatsız biri değilim, ama... Belki de şaka yapıyorsun, Alice, benimle dalga geçiyorsun? Ne oldu? Bir taş, diyorsun... Gerçekten de...taş atılınca...insan bundan dolayı...kemiklere karşı sağlıksız bir iştah duyabilir mi? Ama bu çok anormal, çok pis. Yo, kaprislerine saygı duyuyorum, ama bu artık bekâret içgüdüsü filan değil, bu...bu, kol kadar koca bir yalan.

— Kol kadar mı? diye yanıtlıyor Alice? Benim kollanm bâkire değil mi? İnsanın kendiliğinden ve sakince,, saflıkla ve temizlikle gözlerini kapaması gerektiğini söyleyen şendin ve... Ah! Paul, çabuk, bak güneş nasıl parlıyor ve yaprağın üzerinde öylesine ağır ağır ilerleyen şu kurt, ve ben nasıl istiyorum bunu! İnan bana, herkes aynı şeyi yapıyor, ve bunu... bunu bir tek biz bilemeyeceğiz! Ah! sen, sen sanıyorsun ki hiç kimse hiçbir zaman...ben de sana diyorum ki, akşamlan taşlar yağmur gibi yağıyor, öyle ki insan gözlerini kapayamıyor, ve insanlar ağaçlann altında kemikleri ve başka döküntü şeyleri dişliyor, aç, yan çıplak! Aşk bu işte, aşk!

— Hah! Delisin sen!

— Yeter! diye bağırdı onu kolundan çekerek. Gel, hadi, kemik!

— Asla, asla!

V

içinde bulunduğu umutsuzlukla, belki de Alice'e vurmuştu. Ama o sırada çarpma sesi gibi bir şey işittiler ve duvann arkasından gelen bir inleme. Oraya koşup, sarmaşık güllerin üzerine eğildiler: Orada, sokağın kenarında, bir ağacın altında ayakları çıp-

k

lak bir genç kız, acı bir şekilde kendi üzerine kapanmış, dizini emi-

a

yordu:

— Ne bu? diye mırıldandı Paul

O sırada bir taş havayı yardı ve kızın ensesine isabet edip onu düşürdü, sonra kız bir sıçrayışta yerinden kalkıp, ağacın arkasına zıpladı, bu sırada erkek seslerinin bağırışları duyuluyordu:

— Hepsi bu değil! Başka taşlar da yiyeceksin! Göreceksin! Hır-

m»

sız kız!

Hava okşayıcı, yakıcıydı ve doğada büyük bir sessizlik oldu, titreyen, güzel kokulu, o her şeyin unutulduğu anlardan biri...

— Görüyor musun? diye fısıldadı Alice.

— Neyi?

— Atıyorlar...genç kızlara taş atıyorlar... sırf zevk için...keyif için...

— Yo, yo, bu imkânsız.

— Kendin de gördün... Gel, kemik bizi bekliyor, şu kemiğe gidelim! Birlikte ısıralım, tamam mı? Birlikte, şenle ben, benle sen! Bak ben ağzıma aldım bile! Sıra sende şimdi, sende!

1928

Kontes Fritouille'un evindeki şölen

Kontes Fritouille’la samimiyetimin nedenlerini tam bir kesinlikle dile getirmek zor. Samimiyet derken tabii ki sosyeteden, soylu, kemiklerinin iliğine kadar aristokrat bir kişiyle, gereğince ve dürüstçe burjuva, ama sadece burjuva bir çevreden gelen birinin arasında var olabilen çok sakımmlı ilişkileri düşünüyorum sadece. Koşullar elverdiğinde, bazen yüce bir zevk ortaya koyduğum oluyor, oldukça derin bir görüş ve belli bir ülküsellik duygusu, işte, kendimi övmek gibi olmasın ama, bunu açıkça ortaya koyan kontesin sempatisini kazanmamı sağlayan şey belki de buydu. Gerçekten de çocukluğumdan beri kendimi, düşünen bir saz olarak hissettim ve en seçkin şeylere karşı duyduğum bir ilgiyle farklılaştım, bugün de soylu ve güzel konular üzerine uzun saatler boyunca dü-

I • * • ••

şunurum.

İşte, öyle sanıyorum ki, benim, kontesin küçük pastalarına ve olağanüstü cuma öğle yemeklerine kabul edilmemi sağlayan şey bu çıkar gözetmeyen merak, bu düşünme zenginliği, bu romantik, aristokratik, ülkücü, çağımıza biraz aykırı düşen tutum. Kontes protestan ruhuna sahip ve aynı zamanda Ronesansa yaraşır, üstün bir kadındı: Bir taraftan yardım satışlarını desteklerken, şiirle uğraşırdı. Çok sayıdaki iyiliksever çalışmaları hayranlık uyandırırdı, hayır çaylarından, bir MSdicis rolünü oynadığı sanatsal beş çaylarından çok söz edilirdi ve sadece çok yakın ve çok güven duyduğu küçük bir arkadaş grubunu kabul ettiği çok özel sarayının küçük salonuna girebilmek için can atardı herkes.

Ama hafif cuma yemekleri bunların en ünlüsüydü. Kendisinin de söylediği gibi, bu öğlen yemekleri gündelik insanseverlik uğraşları içinde bir mola niteliğine sahipti, bir çeşit şenlik ve uçuştu.

— Kendime ait de bir şeyim olsun istiyorum, dedi bana melankolik bir gülümsemeyle, iki ay önce beni ilk kez davet ettiğinde. Cuma günü evime gelin, biraz şan, biraz müzik olacak, birkaç yakın dost ve siz... Peki neden cuma günü? Kimsenin aklından o et (hafifçe ürperdi), şu her zamanki et, o kan geçmesin diye. Fazla etobur alışkanlıklar var! Fazla et kokusu! Kanlı bir biftek dışında mutluluğu göremiyorsunuz artık, perhizden sakınıyorsunuz, bütün gün boyunca o korkunç et parçalarını yalayıp yutabilirsiniz. Anlamlı ve geleneksel olarak simgesel bir şekilde, kurnazca bir göz kırpmasıyla, size eldiven atıyorum,[2] diye ekledi. Kendini bir şeyden yoksun bırakmanın zor bir perhiz değil de, ruh için bir şölen olduğu konusunda insanları ikna etmeyi istiyorum.

Kontesin hafif öğle yemeklerine davet edilen, en fazla on on beş kişiden biri olmak ne büyük şeref!

Yüksek sosyete beni hep çekmiş ve büyülemiştir. Bu cuma yemeklerinde hazır bulunan yüksek sosyeteye ne demeli! Galiba kontes Fritouille’un gizli düşüncesi, çağdaş barbarlığa karşı yeni bir Kutsal Üçlem kalesi oluşturmaktı: Damarlarında ünlü Krasinski kanı akması boşuna değil. Şuna inanmış görünüyordu ki, aristokrasi sadece varlığını davetler ve şenliklerle göstermek durumunda değildir, doğuştan üstünlüğü sayesinde, manevî ve sanatsal alanlar da dahil, tüm alanlarda kendine yetebilir ve böylece,

bir salonun gerçekten de yüksek düzeyde olması için, her bakımdan aristokratik olması yeterlidir. Bu, eskil ve biraz da dayanaksız, ama her halükârda şaşırtıcı biçimde gözüpek ve saygı uyandıran eskilliğiyle derin bir düşünceydi ve öyle ki buna anca eski hetmanlann[3] soyundan gelen birinde rastlayabilirdi insan.

Gerçekten de, cesetlerden ve cinayetlerden uzak, boğazlanmış bir milyar sığırdan uzak olarak, eski bir yemek masasına oturduklarında, en eski ailelerin temsilcileri, kontesin başkanlığında, Platon sempozyumlarını yeniden canlandırıyorlardı, âdeta şiir ve felsefe ruhu kristallerden ve

çiçeklerden yükseliyordu ve sihirli sözler kendiliğinden birleşip dizeler oluşturuyordu.

Örneğin bir prens vardı ki, kontesin isteği üzerine, bir aydın ve düşünür rolünü üstleniyordu, ve bunu öylesine prenslere yaraşır bir şekilde yapıyordu, öylesine güzel ve soylu düşünceler dile getiriyordu ki, Platon bunları duysaydı, onun tabaklarını değiştirmek üzere, sandalyesinin arkasında, elinde peçete ile sessiz ve utangaç kalırdı. Hiçbir zaman şarkı söylemeyi öğrenmemiş olsa da, toplantıyı şarkısıyla süslemeye girişen bir baron vardı: Ada Sari'nin[1] bu durumda, bu kadar iyi bir tarza erişeceğinden kuşkuluyum. Bu toplantıların kanaatkârlığında harika bir şey vardı, son derece vejetaryen, hatta şatafatlı bir şekilde vejetaryen bir şey; bir porsiyon alabaşın üzerine gösterişsizce eğilmiş müthiş servetleri izlemek unutulmaz bir etki bırakıyordu, özellikle de içinde bulunduğumuz çağın korkunç etobur özelliği düşünülürse. Dişlerimiz, kemirgenlere özgü dişlerimiz bile Cain[4]'in ölümcül izini kaybetmiş görünüyordu... Yemeğe gelince, kontesin etsiz mutfağı gerçekten eşsizdi: Pirinçli domates dolmalarının tadı mükemmeldi, kuş-konmazh omletleri ise kıvamı ve kokusuyla olağanüstüydü. *

Düşündüğüm cuma günü, iki ayın sonunda yeni bir davetle onurlandırılmıştım. Varşova'nın çok yakınındaki sarayın antik giriş alınlığı önüne, mütevazı bir faytonun içinde, kaçınılmaz bir korkuyla geldim. Ama beklenenin tersine, bir düzine insan yerine, topu topu iki konuk, hem de en seçkinlerinden olmayan iki konuk

buldum sadece: Zorunlu olarak hafta boyu sebzeyle beslenen, dişleri dökülmüş yaşlı bir markiz ve belirsiz bir kökenden gelen, ama atalarının saygınlığını ve burnunun acınacak biçimini, Pstryczynski prensleriyle akrabalığı olan annesinin ailesiyle ve milyonlarıyla bağışlatan bir baron, Apfelbaum baronu. Daha ilk anda belli belirsiz bir çeşit uyuşmazlık... bir uyum eksikliği hissettim... üstelik de evin spesiyalitesi olan ekmek kabuklu kabak çorbası, haşlama olarak pişirilmiş balkabağı çorbası göründü, ne sürpriz ama! vasat, su gibi açık renkli ve tatsız. Ama ben en ufak bir şaşkınlık veya düş-kırıklığı ifadesi belli etmekten kaçındım (böyle duygulan açığa vurmak başka yerlerde mümkün olabilir, ama kontes Fritouille'un

evinde değil) ve hemen o anda, aydınlanmış, hoşnut bir yüzle bir iltifatta bulunmaya gayret ettim:

’ *Evet, bu çorba çok güzel, etsiz ve kartsız,*

Buna tamdır inancımız.

Size daha önce de belirttiğim gibi, bu toplantılann sıradışı ahengi ve coşkusu sayesinde, kontesin cumalannda dizeli sözler kendiliğinden dökülürdü: Düzanlatım parçalannın arasına uyaklar serpiştirmemek yakışıksız olurdu. Bunun üzerine, büyük incelik sahibi bir şair olarak ve güç beğenir bir gurme olarak, ev sahibesinin hafif yemeklerine iki kez hayran olan Apfelbaum baronu, beni şaşkınlık içinde bırakacak şekilde bana doğru eğilip kulağıma, pek saklayamadığı bir tiksinme ve ondan hiç beklemediğim bir kötü yüreklilikle şunlan mınldandı:

Fena olmazdı bu çorba

Eğer aşçı olmasaydı bir...

Bu tuhaflıkla şaşakaldığımdan, öksürdüm. Ne demek istiyordu bununla? Allahtan son anda kendini toparladı. Geçen defadan bu yana bir şeyler olmuştu; öğle yemeği sözde öğle yemeğiydi, yemekler vasattı, suratlar asılıyordu. Çorbadan sonra ikinci yemeğin servisi yapıldı, tatsız tuzsuz ve berbat bir havuç yemeği.. Kontesin manevî gücüne hayrandım! Aileden kalma mücevherlerle bezenmiş koyu renkli tuvaletinin içinde solgun duran kontes, baş-

kalannı da aynı şeyi yapmaya zorunlu bırakarak hangi yemek olursa olsun büyük bir ciddiyetle yiyordu, ve her zamanki becerikliliğiyle sohbeti en yüksek bölgelere doğru yönlendiriyordu. Bir taraftan peçetesini sallayarak, biraz da melankolik bir zarafetle

sözü aldı:

■ •

Yükselelim en yüce gerçeklere dek!

Arayalım nerededir Güzellik.

Ahenkle kırıtarak ve gömleğimin göğüs kısmını sıvazlayarak, hemen atılıp karşılık verdim:

Hiç kuşku yok, en güzel şey Aşktır,

Aşk bizi aydınlatabilen şu şamdandır,

Ne ekmeyi ne toprak sürmeyi bilen kuşlar olan bizi er i,

Büyük yolda yürüyen smokinli kuzular olan bizleri.

• «P *m* *m* -*•

**

Kontes bu düşüncenin tertemiz saflığı için, gülümseyerek teşekkür etti bana. O zaman, soylu bir rekabetten heyecana kapılmış safkan bir at gibi, baron, üzerinde değerli taşların parıldadığı parmaklarını sallayarak ve sırrını sadece kendisinin bildiği dizeler döktürerek sözü aldı:

Esinimizi Aşktan

*Alacağız her zaman*f

Ama ağır basmaz Merhametten.

Bakın, dışarıdaki felaketlere bakın!

Yağdı yağmur üç gün, hâlâ da yağıyor!

Üç gündür soğuk, sefalet ve rüzgâr.

Bahtsızları düşünelim, düşünelim zavallı insanları:

Merhamet, acıma, iyilik gözyaşları,

İşte gerçek güzellik!

— Sevgili dostum, çok görkemli konuştunuz! diye mırıldandı, hoşnut bir ifadeyle, dişsiz markiz. Olağanüstü! Acıma! Aziz Fran-çois d'Assise! Benim de, dişsiz tüm yaşlılığımı adadığım fakirlerim, raşitik küçük çocuklarım var! Hiç durmadan fakirleri,

bahtsızları düşünmeliyiz...

— Mahkumlan, diye ekledi baron ve ortopedik aletler alamayan sakatlan...

— Emekli, yaşlanmış, zayıflamış, tükenmiş ilkokul öğretmenlerini..., dedi kontes merhametle dolu olarak.

— Varisli kuaförleri ve siyatikten mustarip aç maden işçilerini! diye tamamladım, heyecanla.

— Evet, dedi kontes, bu arada gözleri kızarmıştı ve uzaklara doğru bakıyordu. Evet, Aşk ve Merhamet, yaşamımızın iki çiçeği... çay rengi iki gül..., ama kendimize karşı görevlerimizi de unutmamalıyız!

Bunun üzerine, bir an düşünüp, prens Joseph Poniatowski'nin ünlü sözünü açımlayarak dedi ki:

— Tanrı bana Marie Fritouille'u emanet etti, ben de onu ancak Ona teslim ederim!

İdeale doğru gidelim ! Yürüyelim en soylularını

Toplayarak gönül gücümüzün!

I

—Bravo! diye bağırdı herkes. Olağanüstü! Ne onurlu! ne iffetli! ne derin düşünce! "Tann bana Marie Fritouille’u emanet etti, ben de onu ancak Ona teslim ederim!’’

Bense, prens Joseph Poniatovvski söz konusu olduğundan, alçak bir sesle, yurtsever kirişi tınlatmakta sakınca görmedim:

Beyaz Kartal için, ileri[1]

Uşaklar taze tereyağı katılmış ve enfes lal kırmızısı renkte, kocaman bir karnabahar getirdiler, ama önceki deneyimlere dayanarak, ne yazık ki, bu canlı renklerin sağlık değil, verem işareti olduğu düşünülebilirdi.

İşte kontesin evindeki sohbet böyleydi, aykın mutfak koşullarında bile, onun evinde verilen bir şölen böyleydi. Aşkın en güzel şey olduğuna dair düşüncemin bayağı düşünceler ka-

1. Ulusal bir simge olan Beyaz Kartal ve Joseph Poniatovvski'nin kahramanlığı, Polonya yurtseverliğinin başlıca öğlendir; aynen Fransa'da, Galya horozu ve Napolyon'un zaferleri gibi, (ç.n.)

tegorisine girmemesiyle övünüyorum; hatta bunun nice felsefî şiirin taçlandırmasını oluşturduğunu düşünüyorum. Ama ikinci bir davetli hemen atılıp bunu aşarak, şu, Merhametin Aşktan daha güzel olduğu aforizmasını atıyor ortaya. Harika! Aslında iyice düşünülürse, Merhametin de büyük bir önemi var, mantosuyla yüce Hayırseverlikten daha çok şeyi gizliyor altında. Hepsi bu değil: Ağırbaşlı ev sahibemiz kontes, bizim Aşk ve Merhamet arasında bozuşacağımızı görmekten çekinerek, kendimize karşı soylu görevlerimiz de olduğunu anımsatıyor, işte o sırada ben de ustalıkla uyaklar kullanarak, "Beyaz Kartal"ı ilave etmekle yetiniyorum. Ve kendini ifade etme biçimi, tarzı, usulü de, bu şölenin asil ve kibar kanaatkârlığı içinde gerçekten zeminle uyuşuyor. -Yo, diye düşündüm hoşnut bir şekilde, kontesin cumalarında bulunmamış biri, gerçek anlamda aristokrasiyi tanıyamaz!

— Harika bir karnabahar! diye bağırdı birden, sesi hoş bir sürprizi ele veren gastronom ve şair baron.

— Gerçekten, diye onayladı kontes, kuşkulu bir edayla tabağına bakarak.

Bense, bana önceki yemekler kadar yavan gelen karnabaharın tadında özel bir şey fark etmemiştim.

— Philippe acaba...? diye sordu, gözlerinden ateş fışkıran kontes.

— Bunu anlamalıyız! dedi markiz kuşkuyla.

— Philippe'e soralım! diye emretti kontes.

— Gerçeği saklamanıza gerek yok sevgili dostum, dedi bana baron Apfelbaum, o sırada alçak sesle, biraz da kızgınlıkla ne olduğunu açıkladı bana. Sondan bir önceki cuma günü, kontes aşçısı Philippe'i, perhiz düşüncesini et tabletleri ve et tadı veren çeşnilerle bozarken tesadüfen yakalamıştı! Ne sefil adam! Ina-namıyordum buna. Böyle şeyleri ancak bir tek aşçı yapabilirdi! Daha da kötüsü, dik kafalı aşçıbaşı hiç pişmanlık göstermemişti; kendini savunmak için, "keçiyle lahanayı ölçülü bir biçimde kullanmak istiyordum" gibi zırva bir savı ileri sürme küstahlığında bulunmuştu. Tam olarak ne demek istiyordu bu sözlerle? (Galiba daha önce piskoposun evinde aşçılık yapmış.) Neden sonra kontes onu derhal kovmakla tehdit etmiş, aşçı da bir daha böyle bir şey yapmayacağına yemin etmişti.

— Aptal! diye son değerlendirmeyi yaptı baron, kızgınlıkla. Aptal şey yine kendine engel olamamış! Gördüğünüz gibi, bu yüzden çoğu kişi bugün gelmedi ve...Hımm! bu karnabahar olmasa, haklı olduklarım söylerdim.

— Hayır! dedi, sebzeyi dişetleriyle çiğneyen markiz. Hayır, bunda et tadı yok... şapır, şupur...bunda et tadı yok, ama, *nasıl diyeyim?* Bu tamamen canlandırıcı bir şey, bir yığın vitamin olmah içinde.

— Baharatlı bu, diye kesinledi baron, kibarca kendine bir tabak daha alırken. Hafif baharatlı, şapır, şupur, -ama etsiz! diye ekledi telaşla. Kesinlikle vejetaryen, baharatlı, ama karnabahara özgü bir biçimde. Tat konusunda damağıma güvenebilirsiniz, kontes, ben bir kâhinim!

Bununla birlikte, ancak aşçı görünüp de -uzun ve zayıf, kızıl saçlı, kaçamak bakışlı biri- karnabaharın temiz ve lekesiz olduğuna dair, merhum eşinin

ölüsü üzerine yemin edince içi rahat etti kontesin.

— Aşçıların hepsi aynı! dedim içtenlikle, sonra da, hâlâ hiçbir özellik bulamadığım halde, böyle bir başarıya sahip olan yemekten bir daha aldım. -Ah! aşçılar, hep gözlemek gerek onları! (Bu tür eleştirilerin uygun düşüp düşmediğini bilmiyorum, ama şampanya köpüğü gibi hafif bir öfkeye kapılıyordum.) Tuhaf başlıkları ve beyaz önlükleriyle, şu aşçılar yok mu!

— Philippe'in dürüst bir hali var! dedi kontes; sosluktan erimiş tereyağı alırken sesinde hafif bir esef ve sitem vardı.

— Dürüst, dürüst, tabii! diye üsteledim, belki biraz aşın bir inatçılıkla. Ama yine de bir aşçı... Hepinizin de fark edebileceği gibi, bir aşçı, görevi hoş ve seçkin yemekler yapmak olan sıradan bir adam, *homo vulgarisdir*: burada tehlikeli bir çelişki var. Sıradanlık, zarafet üretiyor. Nasıl olur bu?

— Harika bir koku! dedi kontes, genişleyen burun delikleriyle karnabaharın kokusunu içine çekerek (ben hiçbir koku al* mıyordum) ve neşeyle kullandığı çatalını bırakmadan.

— Olağanüstü! diye yineledi, üzerine tereyağı dökülmesin diye peçetesini gömleğinin yakasına tutturan bankacı. Biraz daha ister miydiniz, kontes. Şapır,- şupur... Doğru, aşçılara güvenilemez. Bana İtalyan usulü makarna hazırlamakta üstüne olmayan bir aşçım vardı: gerçek anlamda tıka basa yerdim. Düşünün ki bir gün mutfağa giriyorum ve bir saplı tencerenin içinde kıvnm kıvrım kıvranan, evet, kıvranan makarnalarımı görüyorum! Aşçımın bana makama diye servis yaptığı şey, bahçemdeki (şapır, şupur) solucanlarmış! O zamandan beri artık (şapır şupur) tencerelerin içine bakmıyorum.

— İşte, dedim, işte bu!

Ve aşçılardan söz etmeyi sürdürdüm, bunlann cellat, küçük çapta katil olduklannı söyledim ve yeter ki baharat koysunlar, çeşni katsınlar, özel şeyler katsınlar, onlar için gerisi fark etmezdi... Pek uygun olmayan, hatta şok edici eleştiriler bunlar, ama kendimi kaptırmıştım.

— Saçlarına asla dokunmayan siz, kontes, çorbanızın içinde onun saçlarından bir tel yiyorsunuz!

Daha devam edebilirdim, çünkü hain bir belagat dalgasına kapılmıştım, ama kimsenin beni dinlemediğini fark edince durdum. Sessizlik içinde ve kulaklan oynayacak kadar büyük bir açgözlülükle yiyip yutan yardımsever ve gelirli bir hanım olan kontesin bu tuhaf görüntüsü içime şaşkınlık ve korku saldı. Tabağına eğilmiş, canla başla silip süpürerek ve çiğneyerek kontese neşeyle eşlik eden baron ve açıkça diğerlerinin en iyi parçalan önünden al-malanndan korktuğundan, büyük lokmalar yutup çiğneyerek onlara ayak uydurmaya çalışan yaşlı markiz!

Her şeyi gövdeye indiren -başka türlü ifade etmem olanaksız-, *bu* evde, her şeyi *bu* şekilde gövdeye indiren insanların bu ani ve olağanüstü görüntüsü, bu ani dönüşüm, bu şaşırtıcı çelişiklik beni öylesine derinden sarstı ki, kendimi tutamayıp hapşırdım ve mendilimi pardösümün cebinde bırakmış olduğum için özür dileyip masadan kalkmak zorunda kaldım. Girişte kendimi bir sandalyenin üzerine bıraktım ve kararsız düşüncelerimi yeniden toparlamaya çalıştım. Benim gibi kontesi, markizi ve baronu, hareketlerinin zarifliği, yaptıklan bütün işlerde, özellikle de yemek yerken gösterdikleri kibarlık, ölçülülük ve incelikle uzun zamandır tanıyan biri, ancak böyle biri hissettiğim korkunç duyguyu anlayabilirdi. Aynı anda gözüm, pardösümün cebinden görünen *Akşam Postası**nin bir sayısına takıldı tesadüfen ve sansasyonlu bir başlık okudum:

CHOUFLEUR:* GİZEMLî KAYIP ve bir alt başlık:

DONMA TEHLİKESİYLE KARŞI KARŞIYA ve altındaki haber:

(Dürüstlüğüyle tanınan kontes Fritouille'un mülkü içinde yer alan) Rudka köyünden, arabacı Valentin Choufleur polise başvurarak, yuvarlak burunlu, sarı saçlı, 8 yaşındaki oğlu Pierrot'nun evinden kaçtığını bildirdi. Soruşturmadan elde edilen bilgilere göre çocuk, babası içtiği zaman kendisini pantolon kemeriyle dövdüğü ve annesi onu açlıktan ölmeye terk ettiği için (bu ekonomik kriz döneminde ne yazık ki sık rastlanan bir olay) kaçmıştı. Küçük çocuğun buz gibi kırlarda, sonbahar yağmuru altında dolaşırken, soğuktan ölmesinden korkuluyor.

Çok ince bir yağmur tabakasıyla örtülmüş kır manzarasına bakan pencereden etrafa bir göz gezdirip:

— Brr...brr..diye bir ses çıkardım.

Ve kocaman, gümüş bir tabağın içinde karnabahar kalıntılarının göze çarptığı yemek odasına geri döndüm. Kontesin kamı, yedi aylık hamile gibi şişmişti, baron neredeyse beslenme organını tabağa daldırıyordu, yaşlı markiz ise çene kemiklerini —ah, söylemek zorundayım- bir inek gibi hareket ettirerek, yorulmak bilmez bir şekilde çiğniyor, çiğniyordu.

— Olağanüstü, enfes! diye yineliyorlardı. Büyüleyici, eşsiz!

Tamamen afallamış bir şekilde yeniden, düşünerek, dikkatle

karnabaharın tadına baktım, ama kısmen bile olsa, çevremdekilerin bu kadar şaşırtıcı tutumunu doğrulayabilecek bir şey bulamadım.

— İyi ama, ne buluyorsunuz bunda böyle? diye sordum, öksürerek, sıkılgan, biraz utangaç bir ifadeyle.

— Ha, ha, ha! bir de soruyor! diye bağırdı tiz bir sesle, keyfi mükemmel yerinde olan, hâlâ tıka basa yemeğini yiyen baron.

— Gerçekten hissetmiyor musunuz delikanlı? diye sordu, bir an bile yalayıp yutmasını kesmeden.

— Siz gastronom değilsiniz! dedi baron, esef, incelik taşıyan

bir ifadeyle, oysa ben... Ben gastronom değil, gastrozofum!*

Ve, eğer duygularım beni yanıltmıyorsa, baron bu Fransızca cümleyi söylerken içinde bir şey şişti, öyle ki bu "gastrozof sözcüğünü yepyeni bir gururla, şişmiş yanaklarından çıkardı.

— Çok iyi hazırlanmış, elbette, diye kem küm ettim... çok iyi, evet, çok... ama...

— Ama ne? ne, "ama"? Hadii, gerçekten bu tadı fark etmiyor musunuz? bu nefis tazeliği, bu... mmm... özel kıvamı, bu...özel ilginçliği... bu kokuyu, bu alkolü? Ama sevgili bayım (tanıştığımızdan beri ilk kez bana böyle sıradan bir şekilde "sevgili bayım" diyordu), bunu kasten yapıyo olmalısınız? Bizi zor durumda mı bırakmak istiyo'sunuz?

— Ona bir şey söylemeyin! diye sözünü kesti, gülmekten kırılan kontes. Bir şey söylemeyin ona! Nasıl olsa anlamaz.

— Tat, delikanlı, anne sütüyle emilir! diye mırıldandı markiz iyi yüreklilikle; bana kalırsa, bunu söylerken, ruhu şâd olsun, rahmetli annemin Poulet'de doğmuş olduğunu anımsatmak istiyordu.

Ve hepsi birden, öğle yemeğini yanda keserek, dolu midelerini yaldızlı XVI. Louis tarzı makyaj odasına taşıdılar, burada en yumuşak koltuklara yığıldıktan sonra, sanki gerçekten bende herkeste gülme duygusu yaratan bir şey varmış gibi, açıktan açığa arkamdan gülmeye başladılar. Hayır çaylannda ve konserlerinde uzun zamandır aristokrasiyle birlikte oluyorum, ama yemin ederim ki böyle bir davranışı, böyle ani bir değişimi, hiç neden yokken böyle bir dönüşümü daha önce hiç görmemiştim. Oturayım mı yoksa ayakta mı kalayım, ciddi bir hava mı takınayım yoksa aptal bir gülümsemeyle *oynanan kötü oyuna gülüp geçeyim mi* bilemeden, belli belirsiz, Arcadie‘ye, yani Güzellik'e, yani kabak çorbasına dönmeye çalıştım çekingenlikle:

— *Güzelin ne olduğuna yeniden dönersek...*

— Tamam, tamam! diye bağırdı Apfelbaum kulaklarını tıkayarak. Yetti artık! Artık eğlenmek gerek. Bayağılaşmak! Size daha iyi bir şarkı söyleyeceğim! Bir operet ezgisi?

♦

işte işin içinde olmayan bir kişi!

Anlamıyor hiçbir işi, hiçbir işi!

Açıklayacağım biraz ona bu işi:

Güzel olan değildir Güzellik.

Yemeğe değer yiyeceklerin tadı,

İşte tat, gerçek tat, güzel tat,

/jfe fter *yerde Güzelin gerçek işareti!*

— Bravo! diye bağırdı kontes, yaşlı bir gülüşle çenelerini gösteren markiz tarafından onaylanarak. Bravo! Gülünç! Çok hoş!

Hayret içindeki bakışım güzel akşam giysimle uyuşmuyordu. Anlaşılmaz şeyler söyledim:

— Ama bence... bu... bu hiç de...

Markiz bana doğru eğilip iyilikseverlikle dedi ki:

— Biz aristokrasi, küçük bir çevre içinde, davranışlarımızı alabildiğine özgür bırakırız, ve belki de söz edildiğini duymuş olduğunuz gibi, bazen kaba saba deyimler de kullanırız ve uçan oluruz, hatta çoğu zaman kendi tarzımızda bayağı oluruz. Ama korkuya kapılmaya gerek yok! Bize alışmak gerek!

— O kada’ da ko'kunç değilizdir, diye ekledi baron, üstünlük taslayan bir ses tonuyla, bayağılığımızı sindi'mek seçkinliğimizi sindi'mekten daha güç olsa da.

— Yo, o kadar da korkunç değiliz! diye ciyakladı kontes. Kimseyi yemeyiz.

— Kimseyi yemeyiz, bir tek...

— Sadece....

— *Shocking* , ha, ha, ha!

Gülmekten kırıldılar, işlemeli yastıklan havalara fırlattılar ve kontes şarkı söylemeye koyuldu:

Evet, dostlarım, sorun İnce beğenili olma sorunu.

Yemek gerek, ne olursa olsun:

Bir tavşanın iyi olması için, hırpalamak onu,

Bir balığın iyi olması için, haşlamak onu.

Yemek için hiçbir şey bulandırmaz midemizi Ve biri benimle aynı zevke sahip değilse eğer Olamayız hiçbir zaman senli benli.

— Ama kontes..., diye mırıldandım. Bezelyeler..., havuçlar, kereviz, alabaşlar...

— Karnabahar! diye ekledi boğuluyormuş gibi görünen baron.

— A, tabii! dedim tamamen kendimi kaybetmiş gibi. Tabii ki...**1-11**...karnabahar! Karnabahar...perhiz... sebzeler...

— Peki şu karnabahar, hoşunuza gitti mi? Ha? Güzeldi? Diy mi? Umarım sonunda anladınız bu karnabaharın tadını?

Ne ifade ama! Ne koruyucu bir ses tonuydu, aynı zamanda belli belirsiz hissedilen, kibirli ama tehditkâr bir sabırsızlık içeriyordu! Kekelemeye başladım. Ne karşılık vereceğimi bilemiyordum: Nasıl hayır diyebilirdim? Peki nasıl evet diyebilirdim? O zaman, o anda (Ah! bu asil ve insancıl varlığın, bu şair kardeşin bana, büyüklerin itibarının bu kadar değişken olacağını bu kadar iyi hissettireceğine kesinlikle inanmazdım), o anda koltuğuna yayılmış, Prenses Pstryczynski'ninkine benzeyen uzun ve ince bacağını okşayan, açık sözlü baron, hanımlara, benim iflahımı kesen bir sesle şu açıklamayı yaptı:

— Ge’çekten kontes, beğenisi bu kada' ilkel bir düzeyde kalmış insanları davet etmeye ge'ek yok!

Ve bana aldırmadan, ellerinde kadehleriyle birbirlerine şakalar yapmaya başladılar, Öyle ki kehdimi dikkate alınmaya değmez bir niceliğe dönüşmüş hissettim: "Alice"den ve onun fantezilerinden, "Gaby" ve "Th£o"dan,

"Prenses Mary[M]den, "Lions"lardan, "abartıya kaçan" birinden ve "çekilmez" olan bir diğerinden söz ediyorlardı. Küçük hikâyeler anlatıyorlardı ve kısacası dedikodu yapıyorlardı, küçümseyici bir dille, "Ha'ika", "eksiksiz", "inanılmaz", "gülünç" gibi deyişler yardımıyla ve hatta "bok" veya "kah'etsin" gibi kaba sövgüler kullanıyorlardı, öyle ki bu tür bir sohbet insanın tüm olanaklannın zirvesi gibiydi, bu arada ben, Güzelliğimle, insanlığımla ve tüm o düşünen saz konularımla artık ağzımı aça-mıyordum ve bilmem hangi gizemle kendimi hiçliğe indirgenmiş ve işe yaramaz bir eşya gibi bir tarafa atılmış görüyordum.

Aynca az sözcükle, genel bir neşe yaratan anlaşılmaz aristokratik iğnelemeler de yapıyorlardı, ama bunların nedenini bilmeyen ben, çaba göstersem de anca gülümseyebiliyordum. Ulu Tanrım, ne olmuştu? Bu ne ani ve dayanılmaz bir değişme böyle! Kabak çorbası sırasında neden öyleydiler, şimdi neden böyle? Şu kadarcık kısa bir süre önce, kabak çorbası sırasında, yüce bir ahenk içinde İnsanî bilgileri onlarla birlikte mi yaymıştım ben etrafa? Ansızın ve görünürde hiçbir neden yokken bu yıkıcı atmosfer nereden çıkmıştı, onlardaki bu uzaklaşma ve bu soğukluk, bu alaycı mizah,

bu acımasız, hatta suskun alaylara karşı anlaşılmaz eğilim, bu bo-

*

zuşma, herhangi bir hareket yapmamı engelleyen bu dışarıda bırakma? Bu başkalaşmayı açıklayamıyordum kendime ve markizin "küçük çevre" hakkındaki sözleri benim burjuva çevremde dolaşan ve inanmak istemediğim, aristokrasinin ikili yüzü ve patavatsız bakışlara karşı üçlü bir sürgüyle korunan özel yaşamı konusundaki korkunç laflan getirdi yeniden aklıma.

Beni gittikçe daha korkutucu bir uçuruma batıran kendi sessizliğime daha fazla dayanamadığını için, kontese, geçmiş konuşmalara beceriksizce bir gönderme yaparak pat diye dedim ki:

— Rahatsız ettiğim için özür dilerim... *Ruhumun saçma sözleri* adlı şiirlerinizi bana ithaf edeceğinize söz vermiştiniz, kontes.

— Ne? diye sordu, beni duymadan, neşe içinde. Nasıl? Bir şey mi söylüyordunuz?

— Kusura bakmayın kontes, *Ruhumun saçma sözleri* adlı kitabınıza bana ithaf yazısı yazmaya söz vermiştiniz.

— A! doğru, doğru! diye yanıtladı dalgın dalgın, ama her zamanki kibarlığıyla (her zamanki mi? yoksa farklı mı? ya da o kadar yeni ki, elimde olmadan yanaklarım kızarıyor?), bunun üzerine küçük bir masanın üzerinden beyaz ciltli, incecik bir kitap alıp, baştaki boş sayfaya kurulmuş makine gibi birkaç hoş söz çi-ziktirdi ve imzaladı: Kontes Trifouille.

— Ama kontes! diye bağırdım, tarihî Fritouille adının böyle bozulduğunu görmekten büyük üzüntü duyarak.

— Ne dalgınlık! diye bağırdı, genel neşeli havanın ortasında. Ne kadar dalgınım!

Ama benim içimden gülmek gelmiyordu. Yeniden ^{n}tss...tsss!^{n} yapmaya çalıştım. Kontes ise, bol bol ve kurumla gülüyordu, bu arada soylu ayağı, kendi bileğinin inceliğinden hoşlanıyormuş gibi, halının üzerine son derece çekici ve iç gıcıklayıcı bir şekilde, kâh sağa doğru, kâh sola doğru, kâh daire şeklinde girişik süsler, her çeşit desenler çiziyordu. Onun koltuğunun üzerine eğilmiş olan baron, o parlak *güzel sözlerinden* birini hazırlıyormuş gibiydi,

ama Pstryczynski prenslerinin belirleyici özelliği olan küçük kulağı, baron ağzına bir üzüm tanesi atarken, her zamankinden daha da küçük görünüyordu. Markiz, kendine has kibarlığıyla oturuyordu, ama ince uzun, leydi boynu daha da uzamış ve pörsümüş derisinin dikkatini bana doğru yöneltmiş gibiydi. Belli bir değer taşıyan bir ayrıntıyı da eklemek gerek: Dışarıda, rüzgârın getirdiği yağmur çok hafif bir kırbaçla camları dövmeye devam ediyordu.

Belki de sersemletici ve haksız düşüşümü fazla ciddiye almıştım; belki de bu yüzden, yüksek sosyeteye kabul edilmiş daha aşağı tabakadan bir kişinin kapıldığı zulüm hastalığına boyun eğiyordum; ve bazı rastlantısal ilişkiler, yani bazı benzeşmeler duyarlığımı etkilemişti belki, bunu inkâr

etmeyeceğim; ne olursa olsun, onlardan birdenbire olağandışı bir şeyin yayıldığım du-yumsuyordum. Elbette kibarlıkları, incelikleri, soylulukları, zariflikleri hiç kuşkusuz son derece kibar, ince, soylu ve zarif olmaya devam ediyordu, ama neden bilmiyorum, aynı zamanda o kadar *öldürücüydü* ki, bütün bu güzel insanlık niteliklerinin bir sı-ğırsineğinin iğnesi batmış gibi kudurmuş olduğuna inanma eği-limindeydim.

Dahası birdenbire bana öyle göründü ki (hiç kuşku yok ki bunda, ayağın, küçük kulağın ve boynun etkisi vardı), bana bakmadan da, büyük soylular olarak, mahcubiyetimi bilmeden de bunu görüyorlardı ve bunun tadını çıkarmaktan bıkmıyorlardı! Aynı zamanda şu kuşkuya da kapıldım, Trifouille* ... Trifouille aslında basit bir kalem sürçmesi değildi... tek kelimeyle Trifouille, kendimi iyi ifade edebilirsem eğer, basbayağı "arayıp karıştırma", "eşeleme" demekti"...Eşelemek? Kontesi eşelemek? Cilalı is-kaıpinlerinin parlak uçlan bu korkunç kanı hakkında beni doğruladı! Evet, evet, üçü de, karnabaharın lezzetini alamadığımı, benim için kamabahann sadece basit bir sebze olduğunu, karnabahardan gerektiği gibi tat almayarak erdemli bir masumiyet ve acınacak bir küçük burjuva anlayışı ortaya koyduğumu gördükleri için gülmekten katılmamak için kendilerini zor tutuyorlardı: Gülmekten katılmamak için kendilerini tutuyorlardı, ama beni tedirgin eden duygulan bir açığa vursam, o anda patlamaya ha**" Bu özel adın Fransızcadaki anlamı: Karmakarışık hale getirmek; eşelemek, (ç.n.)**

zırlanıyorlardı. Evet, bilmezden geliyorlardı, hiçbir şey görmüyorlardı, ama aynı zamanda, dolaylı bir şekilde, bedenlerinin farklı aristokratik parçalarıyla, ayaklarıyla, küçük kulaklarıyla, boyunlarıyla tahrik etmeye, gizin mührünü kırmaya çalışıyorlardı.

Bu sessiz kışkırtmanın, bu gizli ve sağlıksız flörtün, içimdeki, düşünen sazla ilgili ne varsa her şeyi nasıl alt üst ettiğini söylememe gerek yok. Aristokrasinin "gizi"ni, beğeni "gizi"ni, seçilmiş bir kişi değilse, hatta Schopenhauer'm dediği gibi, üç yüz *görgü* kuralını ezbere bilse bile kimsenin çözemeyeceği bu gizemi ima ettim. Ve bazen, bir gün bu gizi öğrenebilme, o zaman onların çevrelerine kabul edilme ve tıpkı onlar gibi R sesini yu-varlayabilme veya "harika” ve "olağanüstü" diyebilme umuduyla ışıldasam da, her şeye karşın (geri kalanlar bir tarafa) dehşet ve tokatlanma

korkusu, öğrenme konusundaki güçlü arzumu bütünüyle felce uğratıyordu. Aristokrasiye asla güven olmaz; aristokrasiye, evcilleştirilmiş bir leopardan daha sakınımlı yaklaşmak gerekir. Prenses X. bir gün burjuvadan birine, annesinin genç kızlık soyadının ne olduğunu sormuştu. Bu salonda hüküm süren görünüşteki özgürlükten ve önceki iki nüktesinin hoşgörüyle karşılanmasından cesaret bulan ve her şeyi rahatça söyleyebileceğini sanan adam şöyle cevap verdi: "hâşâ huzurdan, Petaud" -ve bayağı bulunan bu "hâşâ huzurdan" nedeniyle hemen kapının önüne kondu.

— Philippe, diye düşünüyordum, sakınarak, ama Philippe buna

yemin etmişti! Bu aşçı bir aşçıdır! Aşçı aşçıdır, karnabahar -karnabahar, kontes —kontes, ve bu son noktayı kimsenin unutmamasını dilerim! Evet, kontes kontestir, baron baron, ve kasırga gibi dönen rüzgârlar ve pencerelerin dışında ortalığı kasıp kavuran kötü hava kasırga ve kötü havadır, karanlıkta aranan çocuksu eller ve sert yağmurun altında babanın kayışla vuruşlarıyla morarmış sırt, çocuksu eller ve morarmış sırttır, o kadar... kontes de, hiç kuşkusuz, bir kontes. Kontes kontestir, yeter ki bunu bana fazla sert bir şekilde hissettirmesin!

Beni tam bir ilgisizlik, yan-felç durumuna gömülmüş olarak görünce, gittikçe daha da yaklaşarak, belli belirsiz bir şekilde çevremde dönmeye, giderek daha açık bir şekilde beni kışkırtmaya ve giderek daha belirgin bir biçimde benimle eğlenme arzularını or-

taya koymaya başladılar...

— A, şu ürkmüş yüz ifadesine bakın hele! diye bağırdı birden kontes, bunun üzerine işi alaya döktüler; benim çevremde hiç kimse böyle "saçmalamadığı", böyle aptallıklar yapmadığı için, orada daha iyi ve kuşkusuz aristokrasidekinden daha az vahşi tavırlar bulunduğu için, müthiş "incinmiş" ve "üzülmüş" olmalıymışım. Benim yargılarımdan korkmuş gibi görünerek, sanki benim fiknm onlar için her şeyden daha önemliymiş gibi, karşılıklı uyarılarda ve kınamalarda bulundular.

— Doğru dürüst davranın! diye bağırdı baron (kontes ve markiz, en uygun biçimde duruyorlardı). *

— Aptalca şeyler söylemeyin! Korkunçsunuz! diye haykırdı kontes (oysa baron hiç de korkunç değildi; zayıf ve kemikli parmaklarıyla, biraz da keyif alarak dokunduğu şu küçük kulak dışında* korkunç hiçbir hali yoktu).

— Zırvalıklar edilmesin, kanapenin üzerine yan gelip uzanılmasın, münasebetsiz gürültüler çıkarılmasın ve ayaklar masanın üzerine konmasın! (Ulu Tanrım, kontesin böyle bir şeye niyeti olamaz.) Şu bedbahtın duygularını zedeliyorsunuz! Burnunuzun ucu, kontes, gerçekten fazla soylu! Biraz merhamet edin canım. (Kontes burnunun ucu yüzünden kime merhamet etmeliydi acaba?)

Suskun markizin gülmekten gözlerinden yaş geliyordu. Beni başını kuma gömen bir devekuşu gibi görmek onları iyice coşturuyordu; artık her türlü ihtiyatı elden bırakmış görünüyorlardı, sanki sonunda kesinlikle anlamamı istiyorlarmış ve kendilerini tutamadıkları için, gitgide daha saydam imalar yapıyorlarmış gibiydiler. İma mı? Neyi? A tabii, hep aynı şeyi, ve giderek gerçek niyetin etrafında daha açıkça dönüyorlardı, giderek daha yakınında dönüyorlardı, giderek daha utanmazca...

— Sigara içebilir miyiz? diye sordu baron yapmacıklı bir ifadeyle, cebinden altın bir tütün kutusu çıkararak. ("Sigara içebilir miyiz?" Sanki dışarıdaki rutubetin, yağmurun ve korkunç, dondurucu bir soğuğun her an insanı soğuktan öldürebileceğini bilmezmiş gibi. "Sigara içebilir miyiz?)

— Yağmurun nasıl kamçıladığını duyuyor musunuz? diye mırıldandı markiz, saf bir edayla. (Kamçılıyor muydu? Evet, kamçılıyordu. Azamî hızla kamçılıyordu.) Ah, düşen damlaların çıkardığı şu şap-şap seslerini dinleyin, şu şap-şap-şap-şap sesini dinleyin, dinleyin rica ederim, dinlesenize damlaların sesini!

— Ah, ne korkunç hava, ne ürkütücü rüzgâr! diye haykırdı kontes. Ah, ah, ah! Ha, ha, ha! Ne ürkütücü fırtına! Görülecek şey değil! Bu manzaraya bakmakla bile gülmek geliyor içimden ve tüylerim ürperiyor!

— Ha, ha, ha! dedi baron karşılık olarak. Bakın, her şey ne kadar da güzel akıyor! Bakın, şu çamur nasıl yayılıyor, nasıl yapışıyor, kaygan kaygan, nasıl bulaşıyor, tam Cumberland sosu gibi, sonra şu küçük yağmur nasıl da çarpıyor, nasıl çarpıyor, nasıl mükemmel bir şekilde çarpıyor, ve şu küçük

rüzgâr nasıl ısırıyor, ısırıyor, nasıl pembeleşiyor, nasıl çimdikliyor, nasıl duygulandırıyor insanı! Vallahi insanın ağzının suyu akıyor!

— Ge'çekten, enfes, çok, çok güzel!

— Müthiş iştah kabartıcı!

— Tam kümes hayvanı pirzolası gibi!

— Ya da k'aliçe usulü et yahnisi gibi!

— Ya da ıstakoz kıza'tması gibi!

Ve sadece doğuştan aristokrasinin söyleyebileceği kadar rahatlıkla sarfedilen bu *güzel sözlerin* ardından, sandalyemin üzerinde bitkin, hareketsiz durumdayken, anlamamayı, ...anlamını anlamamayı tercih edeceğim davranışlar ve hareketler geldi. Yalnızca kulak, boyun, ayak coşku, taşkınlık noktasına varmamıştı, ayrıca bir duman bulutuyla çevrelenmiş olan bankacı havaya mavimtırak, küçük halkalar üflüyordu. Bir ya da iki tane olsa iyi! Hayvansı bir hal alan ağzından birbiri ardına bir yığın halka çıkarıyordu, bu arada kontesle markiz de alkışlıyorlardı! Ve her duman halkası yükselip, ahenkli kıvrımlar halinde yavaşça dağılıyordu! Bu arada kontesin beyaz, uzun, sürüngensi eli koltuğunun desenli sateni üzerine dayanıyordu, kara, sokan bir yılan gibi kötü, sinirli ayağı masanın altında sallanıyordu. Biraz kendimden geçtiğimi hissediyordum. Bütün bunların üstüne -yemin ederim, abartmıyorum!— baron yüzsüzlüğü, üst dudağını yukarıya kaldırıp, cebinden çıkardığı bir kürdanla dişlerini karıştırmaya, evet, zengin ve bozulmuş, sağında solunda koca altın dolguları bulunan dişlerini karıştırmaya kadar vardırdı!

Taş kesmiş, ne yapacağımı, nereye kaçacağımı bilmez halde,

bana hâlâ en büyük iyiliği gösteren ve yemek boyunca, Merhameti ve raşitik çocukları o kadar heyecanlı bir şekilde yüceltmiş olan kontese doğru,

yalvarır bir edayla döndüm ve merhametten söz etmeye, neredeyse merhamet dilemeye koyuldum:

— Siz ki, Madam, zavallı çocuklarınız için onca fedakârlıkta bulundunuz...

Ama bana ne karşılık verdi biliyor musunuz, Ulu Tanrım? Solgun gözleriyle, şaşkın şaşkın bana baktı, aşırı neşesinden ileri gelen gözyaşlarını kuruladı ve sollunda, bir anıyı anımsıyormuş gibi:

— A, küçük raşitiklerimden mi söz ediyorsunuz? Evet, doğru, onların küçük, çarpık ayaklan üzerinde beceriksizce yürüdüklerini görünce, sürünüp dengelerini yitirdiklerini görünce, insan kendini hâlâ dinç hissediyor! Yaşlı, ama dinç! Eskiden, siyah, uzun eteklerim ve parlak çizmelerimle güzel îngiliz atlanna binerdim, şimdi ise -*heyhat! güzel zamanlar geride kaldı*- bunu artık yapamıyorum, çünkü çok yaşlıyım, bu küçük yaratıklann sırtlarına biniyorum neşeyle!

Ve birden elini indirdi: Geriye doğru attım kendimi, çünkü, yemin ederim ki yaşlı, ama hâlâ parlak, sağlıklı, sağlam ba-caklannı göstermek istiyordu bana!

— Tannm! diye bağırdım, biraz ölgün bir sesle. Peki Aşk, Merhamet, Güzellik, mahkûmlar, sakatlar, zavallı emekli ilkokul öğretmenleri...

— A, düşünüyoruz onlan, düşünüyoruz! dedi gülerek kontes, öyle bir tarzı vardı ki ürperdim. Şu sevgili, zavallı ilkokul öğretmenlerini!

— Düşünüyoruz! dedi yaşlı markiz, sakinleşmek için.

— Düşünüyoruz! diye yineledi Apfelbaum baronu. Düşünüyoruz! (Neredeyse dehşetten bayılacaktım.) Şu namuslu, pek bedbaht mahkûmlan!

Bana bakmıyorlardı, sanki yanaklarındaki kaslann şiddetli ka-sılmalannı bastırmanın tek yolu buymuş gibi, başlarını arkaya atarak tavana bakıyorlardı. Ah! artık şüphem kalmamıştı, nerede bulunduğumu artık anlamıştım; ve çenemde önüne geçilmez bir titreme baş gösterdi. Yağmur ise çok ince bir kırbaçla camlan kamçılamayı sürdürüyordu.

— Ama Tanrı, Tann var! diye mırıldandım son bir gayretle, bir şeye tutunmak isteyerek, imandan vazgeçilemez!

Yineledim: "îmandan vazgeçilemez", ama daha alçak bir sesle, çünkü bu "iman" sözcüğü tam o sırada öyle kötü çınladı ki, bir sessizlik oluştu ve yüzlerde, densizlik ettiğimi gösteren ve hayra alamet olmayan işaretler belirdi: Beni kapıya koymalarını bekliyordum.

— Karaciğerden mi?* A, tabii! dedi birazdan Apfelbaum baronu, eşsiz, inceliği beni toz duman etti. Ne karaciğerden vazgeçilebilir, ne de mideden!

Böyle bir cevabı kim bulabilirdi? Derler ya, kim dilini yutmazdı bunun karşısında? Sustum. Markiz piyanoya geçerken baronla kontes de dansa başladılar: Her hareketlerinden öylesine zevk, öylesine seçkinlik, öylesine zariflik yayılıyordu ki, kaçmak istiyordum oradan -ama izin istemeden nasıl gidilir? Hem onlar dans ederken nasıl izin istenir? Köşemden baktım da, gerçekten böylesi bir sıkılmazlığı rüyamda görsem inanmazdım. Olanları betimleyerek kişiliğime ters davranamam, yo, bunu kimse isteyemez benden. Sadece şunu söylemekle yetineceğim, kontes bacağını uzattığında baron bacağını geri çekiyordu, yüz kez, bin kez, ve bunu mükemmel hareketlerle yapıyorlardı, sanki bu dans sadece moda olan bir tangoymuş gibi yüz ifadeleriyle, bütün bunlar olurken markiz piyanosunda pasajlar, arpejler, triyler çalıyordu!

Ama ben artık neyin ne olduğunu biliyordum, bunu bana zorla anlatmışlardı: Bu bir yamyam dansıydı! Zevkle, kibarlık ve zarafetle yapılan bir yamyam dansı! Gürültülü danslarının üzerinde bir yere kurulmuş putlarını, çenesi köşeli, sarkık dudaklı, şişkin yanaklı, yassı burunlu zenci bir yaratık arıyordum sadece. O sırada başımı pencereye doğru çevirince, tam camın arkasında buna benzer bir görüntü fark ettim; yassı burunlu, kıvrık kaşlı, sarkık dudaklı, toparlak bir çocuk suratı, zayıflamış ve ateşli bu surat öyle komik bir zenci tanrı alıklığı, öyle doğaüstü bir hayranlık yansıtıyordu ki, tam bir saat, belki de iki saat boyunca, gözlerim yeleğimin düğmelerine dikilmiş olarak, hipnotize edilmiş gibi kaldım.

Sonunda, pis ve grimtırak şafakta giriş merdiveninin kaygan basamaklarını inerek sabaha karşı kaçtığımda, pencerenin altında, solmuş süsen çiçekli

bahçe yolunda hareketsiz bir beden buldum. Bu bir cesetti, sekiz yaşlarında, san saçlı, toparlak burunlu, çıplak ayaklı bir oğlan cesedi, o kadar cılızdı ki yiyip bitirilmiş gibi görünüyordu: Kirli derinin altında, şurda burda birkaç et parçası anca kalmıştı. Ah! böylece bedbaht Pierrot Choufleur, sular altında kalmış kırlarda, uzaktan görünen pencerelerin ışığına kapılıp buralara kadar gelmişti. Ve koşarak girişten uzaklaşırken, birden beyaz, yuvarlak başlıklı, kızıl saçlı ve sinsi bakışlı aşçı Philippe'in belirdiğini gördüm, gördüm onu, zayıf, seçkin, bir tavuğu boğazlayıp, biraz sonra yahni olarak servis yapan aşçıbaşının o kurumuyla. Sevimlilik yaparak, kuyruğunu sallayarak, eğilerek, kölelere özgü bir ses tonuyla dedi ki:

— Umarım Beyefendi bu zayıf yemekten memnundur.

1928

1

Ay'lı, Ay sakini, (ç.n.)

2

Fransrzcada "düelloya davet etmek” anlamında bir deyim, (ç.n.)

3

***heîman:* "ataman”, (ç.n.)**

1. İki savaş arasında ünlenmiş Polonyah bir kadın şarkıcının takma adı (Fran-sızcaya ç.n.).

4

Cam: Incil'den bir kişi. Havva ile Adem’in büyük oğulları. Erkek kardeşi Habil'i Öldürmüş, böylece insan öldüren ilk kişi olmuştur, (ç.n.)

Bu özel İsim aynı zamanda Fransızcada "karnabahar" anlamına geliyor, (ç.n.)

Filozof sözcüğüne öykünülerek üretilmiş bir sözcük, (ç.n.)

Fransızcada eşsesli sözcüklerden: *La foi:* iman; *fe foie:* karaciğer anlamında, (ç.n.)

Taammüden cinayet

Geçen kış bir miras sorununu halletmek için bir toprak sahibi olan, Ignace K.'yi ziyaret etmem gerekti. Birkaç günlük izin aldıktan sonra işlerimi yardımcıma bıraktım ve bir telgraf çektim: SALI AKŞAMI SAAT ALTIDA GELİYORUM STOP ARABA GÖNDERİN.

Bununla birlikte gardan çıktığımda atların olmadığını görüyorum. Bilgi edinip, telgrafımın normal olarak ulaştırıldığını öğreniyorum: Önceki gün alıcı bizzat elden teslim almış. Böylece *ister istemez* iki tekerlekli kötü bir araba kiralamak zorunda kalıyorum, içine bavulumu ve tuvalet çantamı (bunun içinde küçük bir şişe kolonya, bir şişe VĞgetal, badem kokulu sabun, makas ve bir tırnak törpüsü bulunuyordu) koyuyorum, ve akşamüzeri, buz-

larm çözülme sessizliğinde dört saat boyunca kırlık alanda yol almam gerekiyor. Kent pardösümün içinde ürperiyorum, dişlerim birbirine çarpıyor ve arabacının sırtına bakıp düşünüyorum: İnsanını sırtını böyle öne doğru uzatması, çoğu zaman ıssız yerlerde, arkasında oturan insanların çeşit çeşit değişkenliğine açık olarak, sırtını hep böyle dönmesi!

Sonunda ağaçtan yapılmış bir eve ulaşıyoruz. Bir pencerenin aydınlık olduğu birinci kat dışında her yer karanlık. Kapıyı çalıyorum —kapalı; daha sert çalıyorum -çıt yok, sessizlik. Arabacım da kapıyı açtırmaya çalışıyor.

— Pek konuksever değiller, diyorum kendi kendime.

Sonunda kapı açılıyor ve uzun boylu, ince, otuz yaşlarında,

küçük sarışın bıyıklı, elinde bir lamba tutan bir adam görünüyor.

— Ne var? diye soruyor, uykudan uyanmış bir halde, lambayı yukarıya kaldırarak.

— Telgrafımı almadınız mı? Ben H.

— H. mi? Hangi H.? diyor, yüzüme dikkatle bakarak.

Sonra birdenbire, ne alçak ne de yüksek bir sesle ve sanki özel bir işareti ortaya çıkarmış gibi: "Yolunuz açık olsun!" diyor. Gözlerini kaçırıyor, eli lambaya daha kuvvetlice yapışıyor.

— Yolunuz açık olsun, Bayım! Sağlıcakla! Tann sizi korusun!

Ve aceleyle içeri giriyor. Daha kararlı bir ses tonuyla konuşuyorum:

— Kusura bakmayın: Ben dün size geleceğimi bildiren bir telgraf yolladım. Ben sorgu yargıcı H., ve M.K.*yi görmek istiyorum, daha Önce gelemediysem gara at arabası gönderilmediği için.

Lambayı indiriyor ve bir an düşünceli kaldıktan sonra cevap veriyor, ama sesimin tonu ona hiç etki etmemiş:

— A, evet... Doğru. Telgraf çekmiştiniz... Girin lütfen.

Ne olmuştu? Ev sahibinin oğlu olan bu genç adam bana giriş odasında açıklamada bulundu. Sadece... geleceğim ve geçen sabah alınan telgraf tamamen unutulmuştu. Kibarlık göstererek ve rahatsız ettiğim için özür dileyerek pardösümü çıkarıp bir askıya astım. Delikanlı beni küçük bir salona götürdü, buradaki genç bir kadın bizi görünce hafifçe "Ah!" diyerek, birdenbire bir sedirden kalktı.

— Kız kardeşim!

— Çok memnun oldum.

Evet, gerçekten çok memnundum, çünkü dişilik, özel hiçbir niyet olmasa da, dişilik hiçbir zaman fazlalık değildir. Ama öpmem için bana uzattığı el terden nemlenmişti (bir kadının terden nemlenmiş bir el uzattığı görülmüş şey midir?) ve dişiliği de, küçük yüzün güzelliğine karşın... nasıl demeli? terden nemli, kayıtsız, tepkisiz, hırpaniydi ve saçları dağınıktı.

Eski, kırmızı, küçük koltuklara oturuyoruz ve giriş konuşması başlıyor. Ama o anda benim ilk nezaket cümlelerim anlatılmaz bir dirençle karşılaşıyor: Olması gerektiği gibi kendiliğinden akıp gideceği yerde, sözler tıkanıyor, bastırılıyor. Ben:

— Böyle bir saatte kapınızın çalınmasına şaşırmış olmalısınız?

Onlar:

■

— Kapının çalınması mı? A, evet...

Ben, kibarca:

— Sizi rahatsız ettiğim için üzgünüm, ama aksi takdirde bütün

geceyi Don Quichotte gibi başıboş dolaşmakla geçirmem ge-

♦ •

rekecekti, ha, ha!

Onlar, soğuk ve sakin bir sesle, küçük nüktemi bir onaylama gülücüğüyle onurlandırmayı gerekli görmeyerek:

— Yok canım, rica ederim.

Ne olmuştu? Tuhaftı aslında, âdeta bana karşı öfkeliydiler ya benden çekiniyorlardı, ya da bana acıyorlardı ya da benden utanıyorlardı... Koltuklarına gömülmüş, bakışımdan kaçıyorlardı ve birbirlerine de bakmaktan kaçınıyorlardı; orada bulunuşum onlan son derece rahatsız ediyordu; sanki yalnızca kendi içlerine gömülmüşlerdi ve ağzımdan yaralayıcı bir söz çıkacak diye titriyorlardı hep. Sonunda sinirlendim. Neden çekiniyorlardı, hem bende özel olan neydi? Ne biçim bir ağırlamaydı bu, aristokratik mi, ürkek mi, kendini beğenmiş mi? Ziyaretimin nedeninden, yani M.K.’den söz ettiğimde, sanki ikisi de sözü diğerine bırakmak istiyormuş gibi, erkek kardeş kız kardeşe bir bakış fırlattı, o da erkek

kardeşe. Sonunda erkek kardeş yutkundu ve açık bir şekilde, açık seçik ve görkemli bir tarzla, sanki bunda olanağanüstü bir şeyler varmış gibi, dedi ki:

— Evet, o burada.

Sanki tam olarak şöyle demişti: "Kral babam burada."

Akşam yemeği de biraz garip geçti. Özensiz bir servis yapıldı, yemeğe de, bana da pek değer vermeden. Aç olduğum için dünya nimetlerini iştahla silip süpürüşüm kasıntı uşak Etienne’in sinirine dokunmuş gibiydi; tabağımdan çıkan gürültüleri sessizce dinleyen kız kardeşle erkek kardeş de cabası: Biri sizi dinlerken yemekleri yutmakta ne kadar zorlanılır, bilirsiniz, insan her bir parçayı elinde olmadan korkunç bir gürültüyle yutar.

Erkek kardeşin adı Antoine'dı, kız kardeşinki Cecile.

Bu sırada biri giriyor içeriye. Bakıyorum. Sürgünde bir kraliçe mi? Yok canım, anne bu, Bayan K. Yüce bir edayla ilerliyor, buz gibi bir el uzatıyor bana, büyük bir şaşkınlık belirtisiyle beni inceleyip, tek kelime etmeden oturuyor. Dolgunca, ufak tefek, hatta kalın biri bu, ilkeler konusunda, özellikle de toplumdaki yaşam ilkeleri konusunda katı olan, şu yaşlı taşralı hatunlara benziyor. Sanki alnımda münasebetsiz bir şey yazıyormuş gibi, sonsuz bir şaşkınlıkla, sert bir şekilde bakıyor bana. Cecile bir şey açıklamak veya doğrulamak isteyen bir el işaret yapıyor belli belirsiz, ama bu hareket hemen kayboluyor ve ortamın havası daha da yapay ve gergin bir durum alıyor.

— Bu... bu yolculuğu boşuna yaptığınıza çok canınız sıkılıyor olmalı? diyor birden Bayan K., ama ne tonda! Hakarete uğramış bir ses tonuyla, önünde üçüncü reveransın yapılması ihmal edilmiş bir kraliçenin ifadesiyle, sanki pirzola yemek bir *erimen laesae majestatis* oluşturmuş gibi!

— Evinizdeki domuz pirzolaları bir harika! diye yanıtladım öfkeyle, çünkü elimde olmadan giderek daha bayağı, aptal ve rahatsız oluyordum.

— Pirzolalar... pirzolalar...

— Tony henüz bir şey demedi anne! dedi birden C6cile, çekinerek ve mutsuz bir ifadeyle.

— Nasıl, bir şey demedi mi? Nasıl, bir şey demedin mi? *Henüz* bir şey demedin mi?

— Ne gerek var anne? diye mırıldandı Antoine, sararıp sanki birazdan bir dişçi koltuğuna oturacakmış gibi çenesini sıkarak.

— Tony...

— Ama... ne gerek var? Fark etmez ki... değmez... daha zaman var...

%

Ve sustu.

Tony, nasıl olabilir?... Nasıl yani, değmez? Hadi Tony! Kimse... fark etmez.

Zavallı sevgilim! diye mırıldandı anne, oğlunun saçlarını okşayarak.

Ama oğul onun elini itti.

— Kocam, dedi soğuk bir biçimde, bana doğru dönerek, bu gece öldü.

Ne? Öldü mü? Demek ki buydu! Yemek yemeği bıraktım, bıçağı ve çatalı yerine koydum, ağzımdaki lokmayı aceleyle yuttum. Bu nasıl mümkün olabilirdi? Daha dün gardan telgrafımı almıştı! Üçüne de baktım. Bekliyorlardı, sakin ve ağırbaşlıydılar, ama yine de bekliyorlardı, yüzleri dışa kapalı, ciddi, dudakları sımsıkı kapalı. Onların katı bir biçimde beklediklerini görüyorum. Neyi bekliyorlar? A, evet, başsağlığı dilemek gerekiyor!

Bu, o kadar beklenmedik bir şeydi ki, o an için soğukkanlılığımı yitirdim. Kaygılı bir şekilde sandalyemden kalktım

• ■ __

ve belli belirsiz birkaç söz geveledim: "Üzgünüm... Çok... Pardon. Sustum, ama bu onlar için yeterli değildi, yetmiyordu bu sözler: Gözlerini yere indirmiş, yüzleri donup kalmış, giysileri özensiz, adam tıraşsız, kadınların saçları dağınık, tırnaklar kirli, orada öylece, hiçbir şey söylemeden

duruyorlardı. Uygun söylemi, gerekli ifadeleri umutsuzca arayarak öksürdüm, ama kafam bomboştu işte, nasıl olur bilirsiniz, tam bir boşluk, onlar ise, acılan içinde çökmüş, bekliyorlardı.

Bir şey söylemeden bekliyorlar. Antoine mekanik bir şekilde masanın kenarında parmaklannı hafifçe vuruyor, C6cile rahatsız bir şekilde kirli elbisesinin kenannı sıkıca tutuyor, anne ise hareketsiz, taş kesilmiş gibi, şu katı edayla, şu sert hanımağa ifadesini takınmış...

Kendimi sarsılmış hissediyordum. Bununla birlikte, sorgu yargıcı olarak yaşamım boyunca yüzlerce ölüyü yolcu etmiştim. Ama işte... nasıl diyeyim? Bir örtünün altındaki bir maktülün iğrenç cesedi başka şey, eceliyle ölmüş ve katafalkına konmuş bir müteveffa başka şey; birinci durumda, törensel bir havanın olmayışı başka şey, saygı törenleri ve uygun davranışlar gerektiren, dürüst bir ölüm, yani çok resmî bir ölüm başka şey. Tekrar ediyorum, her

şeyi bana baştan söylemiş olsalardı en ufak bir heyecan hissetmezdim kesinlikle. Ama çok rahatsızdılar. Çok ürkektiler. Bu, benim böyle davetsiz olarak çıkıp gelmemden mi kaynaklanıyordu sadece, yoksa benim görevim yüzünden, böyle bir durumda, uzun icraat yıllarımın bende yarattığı meslekî bir ciddiyet yüzünden bir utanma mı hissediyorlardı, bilemiyorum; ne olursa olsun, onların utanıp sıkılmaları bende korkunç bir utanmaya, kesinlikle ölçüsüz bir utanmaya neden oldu.

Merhuma karşı her zaman duyduğum saygı ve bağlılık üzerine birkaç söz geveledim. Sonra onu okul yıllarından bu yana hiç görmediğimi hatırlayarak, ki bunu biliyor olabilirlerdi, "biz okuldayken" sözlerini ekledim. Hâlâ hiçbir şey söylemediklerinden ve yine de bu işi sonlandırmam, işleri yoluna koymam gerektiğinden ve artık söyleyecek başka bir şey bulamadığım için, dedim ki:

— Cesedi görebilir miyim?

Bu "ceset" sözcüğü bana pek yerinde bir söz gibi gelmedi. İyice belli olan sıkıntım dulu yumuşattı: Hıçkırıklara boğuldu ve bana elini uzattı, saygıyla öptüm.

— Bugün..., dedi akimı toparlamaya çalışarak, bugün... bu gece... Bu sabah kalkıyorum, içeri giriyorum, sesleniyorum, Ig-nace! Ignace! ses yok, kımıltısız. Bayıldım, bayıldım... İşte o andan beri de ellerim durmadan titriyor, bakın!

— Neye yarar, anne?

— Titriyor, durmadan titriyor! diye yineledi omuz silkerek.

Biraz uzakta duran Tony alçak sesle üsteledi:

— Anne...

— Titriyor, titriyor... Durup dururken titriyor ellerim, yaprak gibi,..

— Kimse de... Şey değil... Faydası yok. Ne utanç verici! diye bağırdı Tony aniden ve birden dönüp odadan çıktı,

— Tony! diye bağırdı korkuya kapılan anne. Cecile, ayrılma onun yanından...

Bense orada durmuş, titremeyle sallanan ellere bakıyordum, söylenecek hiçbir şey bulamıyordum ve kendimi kaybolmuş, gittikçe daha sıkıntılı hissediyordum.

Dul kadın o sırada sesini alçaltarak dedi ki:

— Şey ister miydiniz... yani hadi... şu taraftan... Size eşlik ede

Olaya soğukkanlılıkla baktığım şu anda, kesin olarak şunu düşünüyorum ki, o sırada kendimden ve pirzolalarımdan tamamen uzaklaşmıştım, yani şöyle cevap verebilirdim, hatta vermeliydim: "Seve seve, ama önce pirzolalarımı bitireyim, çünkü öğlenden beri bir şey yemedim." Böyle cevap vermiş olsaydım, belki de onca trajik olayın yönünü değiştirebilirdim. Ama bu benim hatam mıydı? Kadın beni öylesine ürkütmüştü ki, pirzolalarım da kendim de kendi gözümde bayağı ve iğrenç gözüküyordu: birdenbire öylesine utandım ki bugün bile bu utançla yüzüm kızarıyor.

Merhumun bulunduğu birinci kata çıkarken, kadın kendi kendine mırıldandı:

— Ne korkunç bir felaket! Bir darbe bu, korkunç bir darbe... Çocuklar hiçbir şey söylemek istemediler. Onlar gururlu, katı, kapalı insanlar, yüreklerini kimseye açmak istemiyorlar, bu olayın onları gizlilik içinde yiyip bitirmesini yeğliyorlar... Bunu benden almışlar, benden... Ah, inşallah Tony aptalca bir şey yapmaz! Katı, çetin biri o, ellerinin titrejnesini engelliyor. Kimsenin cesede dokunmasına izin vermedi, oysa bir şeyler yapmak, hazırlık yapmak gerekiyordu. Ağlamadı, bir an bile ağlamadı... Ah, birazcık ağlayabilmiş olsaydı eğer!

Kadın bir kapıyı açtı ve saygıyla, başımı eğerek diz çökmek zorunda kaldım, o sırada o ayaktaydı, hareketsiz, Şaraplı Ekmek Ayinindeymişçesine ciddiydi.

Merhum, ölüm onu nasıl yakaJadıysa öyle yatıyordu yatakta, sadece sırtüstü çevrilmişti. Morarmış, şişmiş yüzü kalp krizlerinde olduğu gibi, soluksuz kalmaktan öldüğünü gösteriyordu.

— Soluksuz kalıp ölmüş! diye mırıldandım, bunun bir kalp krizi olduğunu anlayınca.

— Kalp bayım, kalp... Bir kriz geçirdi...

— Ah, kalp bazen soluksuz kalabilir, olabilir bu... dedim kaygılı bir şekilde.
*

Hâlâ ayaktaydı ve bekliyordu. Ben de istavroz çıkardım, bir dua okudum, sonra (kadın hâlâ ayaktaydı) alçak sesle dedim ki:

— Ne asil yüz hatları var!

Elleri öylesine titriyordu ki, galiba yine öpmem gerekiyordu bu elleri. En ufak bir tepki vermedi ve bir servi gibi dimdik durmaya, acılı bir ifadeyle gözlerini karşısındaki duvara dikmeye devam etti

-o böyle durdukça, benim en azından birazcık merhamet göstermemem güçleşiyordu. En temel görgü kuralları bunu gerektiriyordu, bunu yapmamak elde değildi.

Yerimden kalkıyorum, elbisemin üzerindeki tozlan silker gibi yapıyorum, hafifçe öksürüyorum, ama o kımıldamadan duruyor. Düşünceleri içinde kaybolup gitmiş gibi duruyor, suskun, Niob6[1] gibi gözleri boşluğa dalmış, anılara gömülmüş, çökmüş, üstü başı dökülüyor, ve işte burnunda küçük bir damla sallanmaya, De-mokles'in kılıcı gibi sallanmaya başlıyor, bu arada mumlar tütüyor.

Dakikalar sonra usulca birkaç sözcük söylemeye çalıştım. Bir yerine iğne batmış gibi sıçradı, birkaç adım attı ve yeniden ha-reketsizleşti. Yeniden diz çöktüm. Ne dayanılmaz durum! Benim gibi, bu kadar duyarlı ve özellikle de bu kadar alıngan bir adam için ne can sıkıcı bir şey! Ona kesin olarak bir kötülük yüklemeyeceğim, ama bütün bunlarda bir kötülük olduğuna da kimse itiraz edemez. Kimse bana bunun tersini ispatlayamaz! Kendisi değilse de, en azından, benim onun ve cesedin karşısında numara yaptığımı görmekten hayasızca zevk alan ondaki şu kötülük.

Dokunmamın imkânsız olduğu ilk ceset olan bu cesetten iki adım ötede diz çökmüş olarak, el bileklerine kadar Özenle çekilmiş örtüye ve örtünün üzerinde sofuca birbirine birleştirilmiş ellere boş gözlerle bakıyordum. Yatağın ayak ucunda saksı çiçekleri vardı ve solgun yüz baş yastığının çukurunda belirgin bir biçimde görünüyordu. Bu çiçekleri, sonra yeniden merhumun yüzünü dikkatle inceledim, ama aklıma, bu sahnenin tiyatrodaki gibi yapay olduğuna dair ısrarcı, tuhaf bir biçimde inatçı düşünceden başka hiçbir şey gelmedi. Her şey maksatlı bir şekilde düzenlenmiş gibi görünüyordu: Şurada kibirli, dokunulmaz, kapalı ve kayıtsız gözleri tavana dikilmiş ceset, onun yanında iki gözü iki çeşme dul ve burada da ben, ağzına tasma takılmış saldırgan bir köpek gibi, diz çökmüş bir sorgu yargıcı. "Kalksam, yaklaşsam, örtüyü açıp in-

celesem, ona sadece, tek bir parmağımla dokunsam ne olurdu

»

acaba?" işte düşündüğüm şey buydu, ama ölümün ciddiyeti beni yerime çakılı tutuyordu, acı ve erdem kutsal bir şeye saygısızlık etmemi yasaklıyordu: Arkaya çekil! Yasak! Dikkat! Diz çök!

— Peki ne oluyor? diye düşündüm yavaşça. Bu işi kim ta-

şarladı? Basit, sıradan bir adam olarak ben böyle komedilere pabuç bırakmam. Hiç önermem... Tanrım! diye düşündüm birden, ne aptallıklar! Ne oldu bana böyle? Abartmadım mı? Bu yapmacıklık, bu poz nereden geliyor bana? Oysa bu hiç de yaradılışıma uygun değil. Beni bozmuş olabilirler mi? Ne oluyor böyle? Buraya geldiğimden beri her şeyim yapay ve iddialı, köfü bir aktörün oyunu gibi. Bu evde kişiliğimi kaybettim işte, fena halde abarttım.

— Hmm! dedim yine, sanki kendi oyunuma kapılmışım da artık doğal havama geri dönemiyormuşum gibi, bir çeşit teatral bir tavırla. Hiç kimseye önermem,.. Hiç kimseye sabrımı taşırmasını önermem, çünkü pekâlâ kendimi kapıp koyverebilirim.

Bu arada dul burnunu silip, kendi kendine konuşarak, öksürerek ve geniş hareketler yaparak kapıya doğru yürüdü.

Sonunda odada yalnız kaldığımda, yakalığımı çıkardım ve masanın üzerine koymak yerine yere fırlattım, sonra da üzerine basıp çiğnedim. Yüzüm buruşup kızarırken, parmaklarım da tamamen alışılmamış bir biçimde sinirle kasılıyordu. Aşın öfkem fazlasıyla belli oluyordu.

— Beni gülünç duruma düşürdüler! diye homurdandım. Pis kadın, ne olacak... Nasıl da her şeyi bir güzel hazırlamışlar! Kendilerine saygı gösterilmesini sağlıyorlar, ellerini öptürüyorlar! Benden duygusallık bekliyorlar! Duygusallık! Naz yapıyorlar! Peki, diyelim ki ben bundan nefret ederim. Titremelerle beni el öpmeye zorlanmasından, dualar mınldanmaya, diz çökmeye, benden korkunç duygusal ve yapmacık sözler kopartılmaya mecbur edilmesinden nefret ederim, bu arada en çok tiksindiğim şey gözyaşları, iç çekmeler ve burundan damlayan damlalardır; düzeni ve temizliği severim.

— Hmmm! dedim bir süre sonra, düşünceli bir şekilde, farklı bir ses tonuyla ve sanki zemin yokluyormuşum gibi. Ellerini mi öpmemi istiyorlar? Ayaklarını öpmem gerekirdi, elbette: Saygıdeğer ölümün ve bu aile acısının karşısında neyim ben? Bayağı biri, kaba bir muhbir polis, hepsi o kadar, gerçek kişiliğim ortaya çıktı,,. Ama... hmm! Bu fazla aceleci bir tutum mu, değil mi bilemiyorum, evet, onlann yerinde olsam ben biraz daha şey

olurdum... tedbirli... birazcık daha... mütevazı. Çünkü biraz da benim kölü huyumu dikkate almak gerekirdi... şey huyumu... Özel ka-

rakterimi olmasa bile, en azından resmî kişiliğimi. Bunu unuttular. Sonuçta bir sorgu yargıcıyım ben ve burada bir cesedimiz var, ve ceset kavramı pek de zararsız olmayan bir şekilde sorgu yargıcı kavramını getirir akla. O zaman örneğin olaylara tam olarak... bir sorgu yargıcı açısından bakacak olursam, nereye varırız acaba?

Düşünelim. Bir konuk gelir ve bu tesadüf eseri bir sorgu yargıcıdır. Ona araba gönderilmez, kapı açılmaz, böylece başına dertler açılır, demek ki onun içeriye alınmamasından birinin çıkarı vardır. Daha sonra isteksizce, pek de gizlenemeyen bir öfkeyle, korkuyla ağırlanır -peki korkan kimdir, bir sorgu yargıcı görünce öfkeye kapılan kimdir? Onun karşısında konuşulmaz, ondan bir şeyler saklanır, ve sonunda ondan saklanan şey ortaya çıkar... bu bir cesetti, yukarıdaki odada nefessiz kalarak veya boğularak ölen bir adamdı. Hoş değil bu! Ve ceset görülünce de her yola başvurularak, merhumun eceliyle öldüğü bahanesiyle konuk diz çökmeye ve el öpmeye zorlanmaya çalışılır!

Eğer biri çıkıp da bu düşünceyi saçma, hatta gülünç bulmaya kalkarsa (evet, samimi konuşmak gerekirse, bu kadar da abartıya kaçılabilir mi?) şunu unutmasın ki, bir dakika önce kızgınlıktan yakalığımı ayaklarımın altında çiğniyordum. Nesnelliğim azalmıştı, başıma gelenler sonucunda bilincim bulanmıştı, demek ki kimsenin beni taşkınlıklarım yüzünden bütünüyle sorumlu tutamayacağı açık.

Gözlerim boşluğa dalmış olarak, ciddi bir ifadeyle dedim ki:

— Burada yolunda gitmeyen bir şey var.

Ve azamî öngörüyle, olaylar zincirini oluşturmaya, kıyaslar yapmaya, sonuçlar çıkarmaya, belirtiler aramaya koyuldum. Ama az sonra, bu uğraşların boşunalığıyla bunalmış olarak uyuştum. -Evet, evet... ölümün görkemi her bakımdan saygıya değer ve ona gerekli saygıyı göstermediğim söylenemez; fakat bütün ölümler aynı şekilde yüce bir nitelik taşımaz... Bu ölümün gerçekleşme koşullan aydınlığa kavuşmadan önce bu konuda

kendimden emin olamam, çünkü olay karanlık, karmaşık ve kuşkulu... hmmm... belirtiler de bunu gösteriyor.

Ertesi sabah, yatakta kahvemi içerken, sobayı dolduran, iri ve uyuşuk bir çocuk olan uşağın bana, hafif bir merak pırıltısının belli belirsiz göründüğü kaçamak bakışlar fırlattığını fark ettim. Kim ol-

duğumu biliyor olmalıydı. Ağzından laf almaya karar verdim:

— Ee, Beyefendi ölmüş?

— Ha, evet, öldü.

— Peki kaç uşak var burada?

— Etienne ve aşçı var, yargıç bey. Bir de ben. Beni de sayarsanız, üç oluyor.

— Beyefendi yukarıdaki odasında mı öldü?

— Tabii ki yukarıdaki odasında, dedi kaygısızca, ocağı üfleyerek ve etli yanaklarını şişirerek.

— Peki siz nerede uyuyorsunuz?

Üflemeyi kesip bana baktı ve bakışı daha bir canlandı.

— Etienne mutfağın yanında aşçıyla uyuyor, ben de kilerde tek

başıma uyuyorum.

— Bu demek ki, Etienne'le aşçının uyuduğu yerden odalara gidebilmek için kilerden başka bir geçiş yok, öyle mi? diye sordum aldırışsızca.

— Hayır, başka bir geçiş yok, diye yanıtladı, bakışları daha da canlandı.

— Peki Hanımefendi nerede yatıyor?

•• _

— Önceden Beyefendi'yle birlikte yatıyordu, şimdi ise Be-yefendi'nin yanındaki başka bir odada yatıyor.

— Beyefendi öldüğünden beri mi?

— Hayır, daha önce taşındı, bir hafta önce.

— Sen Hanımefendinin neden Beyefendi’yle kalmadığını bilmiyor musun?

— A, hayır, bilmiyorum.

Bir soru daha sordum:

— Beyefendinin oğlu nerede yatıyor?

— Aşağıda, yemek odasının yanında.

Kalkıp özenle giyindim. Hmm, hmm... Demek ki, eğer yanılmıyorsam, bir başka belirtiyi daha düşünmek gerekiyordu. Tuhaf ayrıntı. Gerçekten de, acaba neden hanım kocasının ölümünden bir hafta önce ortak odalarından ayrılmıştı? Bir kalp hastalığının bulaşmasından mı korkuyordu? Bu biraz aşırı bir korku olurdu. Yo, erken varılmış sonuçlara, aceleci tutumlara gerek yok... Yemek odasına indîm. Dul hanım pencerenin yanında duruyordu; kollarını kavuşturmuş, boş gözlerle kahve fincanına bakıyordu ve sinirle başını sallayarak, tekdüze bir sesle bir şeyler mırıldanıyordu. Yaklaştığımda bilinçsiz gibi, geniş hareketler yaparak ve mırıldanmayı sürdürerek, birden ters yönde masanın öbür tarafına geçti, ama ben bir gün önce kaybettiğim dengeme kavuşmuştum ve biraz uzağında durarak, sonunda varlığımı fark etmesini sabırla bekledim.

— A, hoşçakalın, hoşçakalın beyefendi! dedi kendiliğinden, ben eğilmiştim o sırada. Çok memnun oldum...

— Affedersiniz, diye mırıldandım. Ben... ben... henüz gitmiyorum, biraz daha kalmak istiyorum... *

— A, siz misiniz! dedi. Naaşın kaldırılmasıyla ilgili birkaç söz geveledi ve hatta bir soruyla beni onurlandırma lütfunda bulundu: Cenaze törenine kalıyor muydum?

— Çok şeref duyarım, diye yanıtladım, saygı dolu bir ifadeyle. Merhuma son görevini kim yerine getirmez ki? Merhumu yeniden görebilir miyim?

Cevap vermeden ve arkasından gelip gelmediğime bakmadan, gıcırdayan merdivene yöneldi.

Kısa bir duadan sonra yerimden kalktım ve sanki yaşam ve ölüm sorunu üzerine derin derin düşünüyormuşum gibi etrafı inceledim.

— Garip! dedim kendi kendime. Tuhaf bir şey! Görünüşe bakılacak olursa, bu adam hiç kuşkusuz eceliyle ölmüş. Sanki biri onu boğmuş gibi yüzü şişmiş, morarmış, ama kesinlikle bir şiddet izi yok, hiçbir yerde, ne bedeninde, ne de odada: Gerçekten de sakin sakin bir krizle öldüğüne inanabilir insan.

Bununla birlikte birden yatağa yaklaşıp parmağımla boynuna

dokundum.

Bu önemsiz hareket dulda şaşırtıcı bir tepkiye yol açtı. Yerinden sıçradı:

— Ne yapıyorsunuz? diye bağırdı. Siz... siz ne yapıyorsunuz?

— Sinirlenmeyin böyle hanımefendiciğim! diye yanıtladım, bunun üzerine teklifsizce, merhumun boynunu, sonra bütün odayı ayrıntılı bir biçimde incelemeye koyuldum. Törenler zamanında yapıldığında iyidir, ama gerekli olduğunda yöntemli bir inceleme yapmamızı engellerse iş nereye varır! Yazık! Hâlâ hiçbir iz yok, ne cesette, ne konsolda, ne dolabın arkasında, ne yatak önü halısının

üzerinde. İlgiye değer tek şey ölmüş kocaman bir karafatmaydı. Bu arada, belli belirsiz bir kızgınlık belirtisi göstererek, öylece durup benim işimi yapmamı izleyen dulun yüzünde zayıf bir ışık belirdi. O zaman azamî bir dikkatle şu soruyu sordum ona:

— Niçin bir haftadan beri kızınızın odasında yatmaya baş

ladınız?

— Ben mi? Niçin mi? Niçin mi oraya gittim? Sizi böyle..?... Oğlum zorladı beni...solunum yüzünden...kocam geceleyin boğulur gibi oluyordu. Ama nasıl sorabilirsiniz?... Size bunu?... Sizi buna?...

— Kusura bakmayın lütfen... Üzgünüm ama....

Ve cümlemi anlamlı bir jestle tamamladım. Anlıyormuş gibi göründü, sanki konuştuğu kişinin resmî kimliğinin birden farkına varmış gibi.

— Ama olur mu... nasıl? Allah Allah... artık şey de yapacak değilsiniz ya... bir şey fark etmiş değilsiniz ya?

Bu soruda açıkça bir korku yatıyordu. Cevap niyetine öksürdüm.

— Her neyse, dedim soğukça, sizden şunu isteyecektim... Sanırım naaşın kaldırılmasından söz ettiniz... Cesedin yarın sabaha kadar olduğu yerde kalmasını istemek zorundayım.

— Ignace! diye haykırdı.

— Evet öyle! dedim.

— Ignace! Nasıl olur? Olacak şey değil, imkânsız bu! dedi, cesede puslu bir bakış fırlatarak. Ignace!

Bunun üzerine, tuhaf şey, birdenbire sustu, kaskatı kesildi, bakışıyla beni ezdi ve derinden hakarete uğramış olarak çıktı. Sorarım size, niçin kendini hakarete uğramış hissetsin? Bir kocanın doğal olmayan ölümü, eğer bu işte parmağı yoksa eşi için bir hakaret oluşturabilir mi? Doğal olmayan bir ölümde hakaret oluşturan bir şey var mıdır? Bu, katil için hakaret olabilir, ama bence merhum için veya yakınları için olamaz! Aslında bu tip söz oyunları içeren sorulardan daha acil sorunlarım vardı benim. Cesetle baş başa kalınca, bir kez daha yöntemli araştırmalara giriştim. Ama yüzüm giderek artan bir şaşkınlığı ele veriyordu:

— Hiçbir şey! diye mırıldandım. Konsolun arkasındaki şu hamamböceği dışında, hiçbir şey. Gerçekten de daha ileri gitmek için

hiçbir neden olmadığı düşünülebilirdi.

Ah, işte püf noktası! Bu ceset uzmanın gözünde, zorla ve açık seçik biçimde, normal olarak, bir kriz sonucu öldüğünü gösteriyordu. Görünüşteki bütün belirtiler, atlar, kötü niyet, dehşet, gizlilik, şüpheli bir şeyleri ele veriyordu, ama tavana dönmüş ceset ise: MBen kalp krizinden öldüm” diye bağırıyordu. Bu fiziksel ve tıbbî olarak kesin bir gerçekti, kesin gerçeklikti: Kimse onu öldürmemişti, bunun basit ve kesin nedeni *kesinlikle öldürülmemiş olduğuydu.* Benim yerimde olsalar, meslektaşlarımdan çoğunun soruşturmayı burada bitireceğini kabul etmek zorundaydım. Ama ben değil! Çok gülünç duruma düşmüştüm, fena halde intikam alma arzusu içindeydim ve artık fazlasıyla da ilerlemiştim. Parmağımı havaya kaldırıp kaşlarımı çattım.

— Bir cinayetin, beyler, önü arkası vardır; bir cinayeti akıllıca hazırlamak, düzenlemek, tasarlamak gerekir! Armut piş, ağzıma düş, olmaz bu işte.

Görünürdeki belirtiler bir cinayetin aksini gösteriyor olsa da, dedim kendi kendime sağduyulu bir şekilde, kurnaz olalım ve kendimizi görünüşe kaptırmayalım. Aksine mantık, sağduyu, kesinlik katilden yana konuşsalar da görünürdeki belirtiler ona karşı, mantığın ve kesinliğin tuzağına düşmeyelim. Peki... ama, görünürdeki belirtiler olsun ya da olmasın, Dostoyevski'nin de dediği gibi, elimizde tavşan yoksa, tavşan ezmesini nasıl elde etmeli? Cesede bakıyordum, ceset tavana bakıyordu ve tertemiz boynuyla masumiyeti ilan ediyordu. İşte engel! İşte işin püf noktası! Ama bir şeyin yerini değiştiremiyorsak, üzerinden atlamak gerek: *hic Rho-dus$_f$ hic salta.* İstesem elime alabileceğim insan hatları taşıyan bu cansız nesne, bu donup kalmış yüz, her duruma uygun bir ifade ta-kmabilen, benim canlı ve hareketli dış görünüşüme etkili bir biçimde karşı koyabilecek miydi? Kadavranın yüzü hep aynıydı, biraz şişmiş olsa da sakin, oysa benimki muzaffer bir kurnazlık, aptalca bir kendini beğenmişlik ve kendine güven ifadesi taşıyordu, sanki tam olarak şöyle demiştim: ”Tereciye tere satılmaz."

— Evet, dedim ciddiyetle... Bir şey açık: Merhum boğularak öl-

l * - • * i ıı

durulmuş.

Savunma, kaçamak yollara başvurarak, belki de bunun kalp krizi olduğunu ispatlamaya çalışacaktır? Hmm, hmm... Bu kurnaz

avukatlar bizimle baş edemez. "Kalp" sözcüğünün çok geniş ve hatta simgesel bir yayılımı vardır. Bir cinayet haberiyle heyecanlanan biri çıkıp da, bunun önemli bir şey olmadığına, sadece kalp olduğuna ilişkin rahatlatıcı bir açıklamayla tatmin olabilir mi hiç? Ne kalbiymiş bu, sorarım size? Kalbin ne kadar karmaşık, çok yüzlü olduğunu gayet iyi biliriz... İçine pek çok şey konabilen bir torbadır bu: bir caninin buz kesmiş kalbi, bir sefihin küllenmiş kalbi, bir kadın sevgilinin sadık kalbi, yanıp tutuşan kalp, nankör kalp, kötü, kıskanç kalp, vs.

Ezilmiş hamamböceği cinayetle doğrudan ilintili görünmüyor. Şimdilik yerli yerine oturan bir tek şey var: Merhum soluksuz kalarak veya boğularak öldürülmüş ve bu soluksuz kalma veya boğulmanın kalple bir bağlantısı var. Dıştan bir hasar olmamasından

yola çıkarak, bunun tamamen içten gelen bir şey olduğu da söy-

•

lenebilir. Evet, hepsi bu işte... Başka hiçbir şey: içsel bir şey, kalp. Erken sonuçlar çıkarmak yok -şimdi de biraz evde dolaşmakta yarar var.

Aşağıya indim yeniden. Yemek odasına girerken, hızla uzaklaşan hafif bir ayak sesi işittim. Genç Cecile mi bu? Ah, kaçmak iyi bir şey değil sevgili küçük hanımcığım: Gerçek sizi her zaman yakalar! Yemek odasını geçtikten sonra (burada sofrayı kuran hizmetçiler kaçamak bakışlarla beni izlediler), yavaş yavaş diğer odalara girdim, bu da bana, bir kapının arkasından, uzaklaşan Tony'nin sırtını görme fırsatını verdi.

— Bir ölüm, kalp nedeniyle içsel zedelenme bakımından ele alınırsa, dedim kendime, düşünerek, bu eski evin bu iş için başka evlerden daha uygun olduğunu itiraf etmek gerek. Hatta belki de hiçbir gerçek belirtinin olmadığını açıkça söyleyebiliriz. Ancak yine de (havayı koklamaya başladım)... yine de havada dehşet kokusu var ve kuşkulu bir koku... özel bir koku, kendi ter kokumuz gibi, bizden geldiğinde tahammül edebildiğimiz şu pis kokulardan, aile sevgisinin kokusu diye adlandıracağım pis bar koku...

Koklamayı sürdürerek, çok önemli olmasa da bana tamamen Önemsiz gelmeyen bazı küçük ayrıntıları not ettim. Örneğin sararmış, rengi atmış perdeler, elde işlenmiş minderler, çok sayıda fotoğraf ve portre, birçok kuşağın kullanıp eskittiği sandalye sırtları... Ayrıca da: çizgili, beyaz kâğıt üzerindeki bitmemiş bir mektup; salonda, pencerenin kenarında, bir bıçağın üzerindeki bir parça tereyağı; konsolun üzerinde bir ilaçla bir bardak; sobanın arkasındaki mavi bir kurdele; bir örümcek ağı; pek çok dolap, eski kokular... Her şey gerçek bir ilgi, bağlılık atmosferi oluşmasına katkıda bulunuyordu: Kalp her an beslenecek bir şey bulabilirdi, evet, kalp unutulmuş tereyağı için, perdeler için, kurdele için, kokular için çarpabilirdi (ve ekmek kokusunun farkına vardım). Ayrıca evin gerçek bir "aile yaşamı'' izlenimi verdiğini de belirtmek gerekirdi, bu "aile yaşamı" olgusu, özellikle pencerelerdeki pamuklu süslemelerle ve içinde geçen yazdan kalıp kurumuş, kâğıttan bir sinekliğin bulunduğu çentikli bir fincan tabağıyla kendini gösteriyordu.

Korü körüne tek bir istikamete yönelmiş olarak, diğer olasılıkları göz ardı ettiğim ileri sürülmesin diye, gerçekten de ek bölümlerden özel dairelere yalnızca kilerden mi geçiliyor diye kontrol etmeye giriştim. Böyle olduğunu saptadım; hatta evden çıkıp, rutubetli karda yürüyerek, geziniyormuş gibi yapıp, evin çevresinde ağır adımlarla bir tur attım. Kapıdan veya sağlam ke-penklerle kaplı pencerelerden, gece birinin içeriye sızabilmiş olması düşünülecek şey değildi. Buradan şu sonuç çıkıyordu ki, eğer geceleyin bu evde herhangi bir fiilde bulunulmuşsa, bu olayda kilerde uyuyan uşak Etienne'in dışında kimse şüpheli görülemezdi.

— Evet, dedim öngörüyle, bu hiç kuşkusuz uşak Etienne.

Bunun üzerine kulak kabarttım, çünkü açık bir vasistastan az

önce duyduğumdan çok farklı bir ses duymuştum, aynca çok hoş, çok umut verici bir ses, acı içindeki bir kraliçenin değil de, kaygıyı, dehşeti yarıp geçen bir ses, yorgun, zayıf düşmüş, kadınsı bir ses, beni yüreklendirir gibi, bana yardım etmek isteyen bir ses...

— CĞcile, Cecile... baksana! Gitti mi? Bak! Görünme, görünme, seni görebilir! Buraya girip, her yeri karıştırabilir... Çamaşırları yerleştirdin mi? Ne arıyor? Dikkatini çeken ne? Ig-nace'ım! Ulu Tanrım, niye şu sobayı

dikkatle inceledi, konsolun içinde ne bulmak istiyordu? Ah, bütün evde, korkunç bir şey bu! Bana zararı dokunmaz, bana canı ne isiyorsa yapsın, ama Tony, *Tony buna dayanamaz.* Onun için büyük saygısızlık bu! Ona şey dediğim zaman beti benzi tamamen attı... *Ah! yeterince güçlü olamamasından korkuyorum*.

— Ama, soruşturmayla kanıtladığım varsayarak, eğer cinayet evin içinden işlendiyse (diye sürdürdüm düşünmeyi), çıkarın çekiciliğiyle sürüklenmiş bir hizmetçinin işleyeceği türden bir cinayet gibi görünmüyordu bu. Diğer bir olasılık, kişi kendini öldürdüğünde ve her şey evin içinde olup bittiğinde, bir intihar vakası, veya baba katilliği; burada ise, her şey hesaba katıldığında, cinayet ailenin dışından gelmiyor. Hamamböceğine gelince, katil onu fiilin coşkusuyla ezmiş olmalıydı.

Bir taraftan bütün bu düşünceleri üretirken, büroda oturup bir sigara yaktım, bunun üzerine Antoine girdi içeriye. Beni fark edince selam verdi, ama ilk defasından biraz daha çekingen bir şekilde; hatta biraz sarsılmış olduğu bile düşünülebilirdi.

— Güzel bir eviniz var, dedim. Burası son derece sakin, sevgi dolu, gerçekten aile sıcaklığı var... Bana çocukluğumu hatırlatıyor, annemi görüyorum, sabahlığı içindeki annemi, kemirilen tırnaklan, mendil bulunamayışını...

— Ev mi? Evet, tabii, ev... Fareler var. Ama bu başka bir şey. Annem bana dedi ki... siz... yani...

— Farelere karşı mükemmel bir ilaç biliyorum, Ratopex.

— Evet, bununla daha ciddi olarak ilgilenmeliyim... daha ciddi olarak... Galiba bu sabah görmeye... babamı görmeye gitmişsiniz, yani, özür dilerim, babamın cesedini...

— Doğru.

— Ee.. Peki?

Peki, ne?

— Galiba siz... bir şey bulmuşsunuz?

— A, evet, buldum... pestili çıkmış bir hamamböceği.

— Evet, pek çok ölü hamamböceği de var... ı-ıı... gerçek hamamböcekleri de... yani ölmemiş hamamböcekleri demek istiyorum.

— Babanızı çok mu seviyordunuz? diye sordum, masanın üzerinden Krakov kenti üzerine resimli bir albümü alırken.

Bu soru onu açıkça şaşırttı. Hayır, bunu beklemiyordu. Başını eğdi, başka yerlere baktı, yutkundu ve sonunda kısık bir sesle, kendini fena halde zorlayarak ve neredeyse tiksintiyle dedi ki:

— Oldukça...

Oldukça mı? Çok değil. Oldukça! Daha fazlası değil mi?

— Ne anlamı var bu sorunun? dedi boğuk bir sesle.

— Niçin doğallıktan bu kadar uzaksınız? dedim karşılık olarak merhametli bir sesle, elimde albümle, ona doğru babacan bir şekilde eğilerek.

— Ben mi? Doğallıktan uzak mı? Siz ne...

— Niçin sarardınız?

— Ben mi? Sarardım mı?

— Oo-oo! Kaçamak bakıyorsunuz... cümlelerinizi bitirmiyorsunuz... fareler, hamamböcekleri konusunda gevezelik ediyorsunuz... Ses ya çok yüksek, dedim ciddiyetle, ya da aksine çok kısık, boğuk veya tiz: kulakları tırmalıyor; ve böylesine sinirli hareketler... Aslında hepiniz böylesiniz: sinirli ve doğallıktan uzak. Niye, delikanlı? Sadece babanız için ağlamak daha iyi olmaz mıydı? Hmm... onu seviyordunuz... "oldukça". Peki neden geçen hafta annenizi, babanızı odasında yalnız bırakmaya zorladınız?

Sözlerimle taş kesmiş gibi kalıp, elini kolunu kımıldatmaya cesaret edemeyerek, anca kem küm edebildi:

— Ben mi? Nasıl yani? Babamı... babamın... hava almaya ihtiyacı vardı...

— Söz konusu gece, giriş katındaki kendi odanızda mı uyudunuz?

— Ben ne?... Tabii ki odamda... zemin kattaki odamda.

Hafifçe öksürdüm ve onu orada, sandalyesinin üzerinde, elleri

dizlerinde, dudakları kasılmış, bacakları kaskatı kesilmiş durumda otururken bırakıp çıktım. Hmm... açıkça görülüyor, çok sinirli bir yaradılışta. Çok sinirli yaradılış, utangaçlık, çok duyarlı bir ruh hali, çok duyarlı bir yürek... Ama hiçbir şeyi, hiç kimseyi rahatsız etmemek için, ihtiyatla ilerlemeye devam ediyordum.

Odamda ellerimi yıkayıp yemek için hazırlanırken, uşak Etienne görünüp bana bir şeye ihtiyacım olup olmadığını sordu. Başka bir adam gibiydi! Bakışları etrafı kolaçan ediyordu, davranışlarında kölelere özgü bir kurnazlık vardı ve şu anda bütün melekeleri uyanıktı! Ona sordum:

— E-ee, yeni bir şey var mı?

Bir çırpıda yanıtladı:

— Ee, geçen gece kilerde uyuyup uyumadığımı sormuştunuz, yargıç bey. Ben size demek istiyordum ki, o gece genç beyefendi

kilerin kapısını akşamdan yemek odası tarafından kilitlemişti.

— Bunu hiç yapmaz mıydı?

— Kesinlikle yapmazdı hiç. Sadece o defa yaptı ve benim uyuduğumu düşünmüş olmalıydı, çünkü vakit geçti, ama ben uyumuyordum ve onun gelip anahtarı çevirdiğini duydum. Tekrar ne zaman açtı, bilmiyorum, çünkü uyumuşum. Anca sabahleyin gelip beni uyandırdı, çünkü efendi vefat etmişti, o zaman da kapı açıktı.

— Demek ki geceleyin, bilinmeyen nedenlerle merhumun oğlu kilerin kapısını kilitliyor. Ne anlama geliyor bu?

— Ama, yargıç bey, bunu benim dediğimi söylemeyin.

Bu ölümü ev içindeki bir olay olarak düşünmekte çok haklıymışım! Kimse giremesin diye kapı kilitjenmişti. Çember giderek daralıyordu; ipin, katilin boynunu sıktığı gittikçe daha iyi görülüyordu. Ama yine de niçin büyük bir zafer sevinci duymak yerine, daha çok budalaca bir gülümseme oluştu yüzümde? Çünkü, heyhat! -bunu itiraf etmek gerekirdi- maktülün boynundaki ip kadar önemli bir şey eksikti. Evet, masum bir beyazlık saçan bu boynu önemsememiştim, ama tutku sizi her zaman haklı göstermez! Neyse, aramızda kalsın, ama kızmış olduğumu kabul ediyorum; şu veya bu nedenle, kin, tiksinti, hınç gözümü kör etmiş ve apaçık bir saçmalığı savunmaya itmişti beni: İnsanca bir şey bu, herkes anlayabilir. Ama yeniden sakinleşmenin zamanı da gelecek

h

elbet; Kutsal Kitabın dediği gibi, Yargı günü olacak bu. işte o zaman... hmm... ben diyeceğim ki: "İşte katil", ama kadavra diyecek ki: "Ben kalp krizinden öldüm". Peki mahkeme ne diyecek?

Farzedelim ki şöyle desin:

— Merhumun öldürüldüğünü ileri sürüyorsunuz. Bunu nasıl ispat edebilirsiniz?

Şöyle karşılık vereceğim:

— Ailesi, sayın başkan, karısı ve çocukları, özellikle de oğlu kuşkulu davranıyorlar, onu öldürmüş gibi davranıyorlar: Buna hiç şüphe yok.

— Peki ama, *o öldürülmediğine* göre, adlî tıp raporu basit bir kalp krizinden öldüğünü kesin olarak gösterdiğine göre, ne şekilde öldürülmüş olabilir?

O zaman avukat, her şeyi karmaşık hale getirmesi için kendisine para ödenen şu adam yerinden kalkacak ve benim vasat dü-

şüncelerimden doğan bir yanlış anlamanın söz konusu olduğunu kanıtlamak için, giysisinin kollarını sallayarak uzun bir konuşma yapacak; benim yasla cinayeti birbirine karıştırdığımı söyleyecek, çünkü suçlu bir vicdana malettiğim belirtiler, bir yabancıyla karşılaşınca telaşa kapılıp gerilen bir acının belirtileriydi. Ve yeniden şu tahammül edilmez, iğrenç nakarat başlayacak: *o öldürülmediğine* göre, merhum hangi mucize eseri öldürülmüştür? Cesedin üzerinde en ufak bir boğulma izine rastlanmadığına göre?

Bu engel bana o kadar sıkıntı veriyordu ki, öğle yemeğinde -kendim için, üzüntümü dağıtmak ve üzerime saldıran kuşkuları yatıştırmak için, başkaca hiçbir niyetim olmadan- bir cinayetin özünün hiç de fiziksel olmadığım, *kesin olarak* psikolojik olduğunu kanıtlamaya giriştim. Sanıyorum benim dışımda kimse konuşmuyordu. Antoine tek söz etmedi: Önceki gün olduğu gibi, beni alçak biri olarak mı görüyordu, yoksa sesinin çok kısık çıkmasından mı çekiniyordu, bümiyorum. Anne ve dul kibirli bir edayla oturuyordu, hâlâ korkunç hakarete uğramış gibi görünüyordu ve elleri önüne geçilmez biçimde titriyordu. Cecile ses çıkarmadan fazlasıyla Sıcak sıvı yemekleri yutarcasına tüketiyordu. Bense, yukarıda belirtilen nedenlerle, ne nezaketsizliğimin ne de gergin ortamın farkına vararak, enine boyuna açıklamalarda bulunuyordum:

— İnanın bana dostlanm, fiilin fiziksel görünümü, cesedin üzerindeki izler, odadaki dağmıklık, her türden sözde belirtiler ikincil konumdaki aynntılardır, açıkçası bu, gerçek bir cinayetin basit bir tamamlayıcısı, bir adlî tıp formalitesi, caninin adalet karşısında gösterdiği bir nezaket, hepsi bu. Gerçek anlamdaki cinayet her zaman ruhlarda işlenir. Dış ayrıntılar mı? Hıh... Size sadece bir tek Örnek vereceğim: Bir yeğen, otuz yıl boyunca kendisine pek çok iyiliği dokunmuş amcasının sırtına birdenbire şu eski uzun şapka iğnelerinden birini batınr. Görüyorsunuz: Böylesine büyük bir psikolojik suç ve böylesine küçük, belli belirsiz bir fiziksel iz, sırttaki ufacık bir iğne deliği. Bu yeğen daha sonra, dalgınlıkla amcasının sırtını kuzininin şapkası zannettiğini söyleyerek açıklamada bulunmaya çalışmıştı. Bunu kim ciddiye alabilir?

Evet, evet, fiziksel açıdan cinayet bir hiçtir; sadece ruhlar açısından Önemli bir şeydir. Organizmanın son derece hassas olması ♦

nedeniyle, insan birini, rastlantı sonucu, bu yeğen gibi dalgınlıkla, herhangi bir şekilde ve bir anda öldürebilir, tak! bir kadavra.

Bir gün dolunayda, eşlerin en namuslusu, tepeden tırnağa kocasına âşık bir kadın, bu adamın ahududu tabağının içinde beyaz ve uzun bir şey fark eder: bir kurt. Kocanın bu iğrenç kurtçuklardan her şeyden çok nefret ettiğini bilmek gerek. Kadın ona haber vermek yerine muzip bir gülümsemeyle bakar, sonra da ona şöyle der: "Bir kurt yedin!” "Yo!” diye bağırır adam dehşetle. "Evet, evet!" diye cevap verir kadın ve ona bu kurdu tarif eder: şöyle de, böyle de, tombul da, bembeyaz da. Gülerler, birbirlerine takılırlar, koca kızmış gibi yapar ve kollarını göğe doğru açıp karısının kötülüğünden yakınır. Olay unutulur. Ama bir iki hafta sonra kadın kocasının zayıfladığını, kuruduğunu, bütün yiyecekleri reddettiğini, kendi elinden, kendi ayağından tiksindiğini ve bütün zamanını (kullandığım sözcüğü mazur görün) kusmakla geçirdiğini büyük şaşkınlıkla izler. Kendinden iğrenir ve gitgide korkunç hastalanır! Ve bir gün, gözyaşları ve inlemeler: Aniden ölmüştü, kendi kendini küsmüştü! Sadece başı ve gırtlağı kalmıştı: Gerisini kovaya boşaltmıştı. Dul kadın umutsuzluk içindeydi. Ancak soruların çapraz ateşinde itiraf etti: Ruhunun en gizli derinliklerinde, ahududu meselesinden kısa bir süre önce, kocasının dayaktan pestilini çıkardığı kocaman bir buldoğa karşı doğal olmayan bir eğilim hissediyordu.

...Ya da aristokrat bir ailede, sadece hiç durmadan, alaycı bir tonla: annesine "Oturun bakalım!" diye yineleyerek onu öldüren şu oğul. Adalet karşısında sonuna kadar masumu oynadı. Ah, cinayet öyle kolay bir şeydir ki, bunca insanın doğal olarak öldüğünü görünce şaşırıyor insan... özellikle de işin içinde kalp varsa: Kalp, insanlar arasındaki şu gizemli bağ, sen ve ben arasındaki şu dolambaçlı gizli geçit, öylesine iyi çeken ve öylesine güzel geri püskürtebilen şu emme basma tulumba! Sonrasında sadece büyük yas, toprağa verme törenleri, acının ağırbaşlılığı, ölümün görkemi, ha-ha! bütün bunlar da acıya "hürmet edilsin" ve olur ya, tesadüfen gidip de, gizliden gizliye öldüren bu kalp incelenmesin diye!

Bir süpürgenin altındaki fare gibi, sözümü kesmeye cesaret

edemeyerek sinmiş duruyorlardı! (Bir gün önceki kibirli halleri ne*m*

reye gitmişti?) işte yüzü ölü gibi solgun, elleri daha da titreyen dul 180

peçetesini fırlatıp, sofradan kalkıyor.

— Affınızı dilerim! diyorum ellerimi kaldırarak. Sizi incitmek istemezdim. Genel olarak kalpten söz ediyorum, şu içorgandan, içine kolaylıkla bir ceset saklanabilen şu torbadan.

— Alçak! deyiveriyor, bu arada göğsü ağır ağır salınıyor.

Oğul, kız bir sıçrayışta kalkıyorlar. Bağırıyorum:

— Ya kapı? Alçak ha? Tamam. Ama söyleyin bakalım bana, o gece niçin kapı kilitlendi!

Bir suskunluk. Aniden Cecile ağlama krizine kapılıyor ve hıçkırıklarla diyor ki:

— Kapı işi annemle ilgili değil. Ben kilitledim onu. Ben!

— Doğru değil kızım, o kapıyı ben kilitlettim. Niye bu adamın önünde alçalıyorsun?

— Annem söyledi, ama ben... ben... ben de bu kapının kilitlenmesini istiyordum ve ben kilitledim.

— Pardon! diyorum. Bir dakika. Nasıl yani? (Kilerin kapısını kilitleyen Antoine'dı.) Hangi kapıdan bahsediyorsunuz siz?

— Kapı... bizim odamızla babamınkinin arasındaki kapı. Ben kilitledim onu!

— Ben kilitledim. Bunu söylemeni yasaklıyorum, duyuyor musun? Bunu ben istedim.

Nasıl? Demek ki onlar da bir kapıyı kilitlemişlerdi? Böylece babanın ölmesi gereken gece, oğlu kilerin kapısını kilitliyor, karısıyla kızı da kendi odalarının kapısını!

— Peki niye kilitlediniz? diye sordum şiddetle. Bu olağandışı durum niye ve niye tam da o gece? Ne amaçla?

Büyük üzüntü. Sessizlik. Kadınlar bilmiyor! Başlarını eğiyorlar! Tiyatroya bakın! O sırada Antoine'ın iğrenç Sesi işitiliyor:

— Kendinizi haklı göstermeye çalışmaktan utanmıyor musunuz? Hem de kimin önünde! Susun! Çıkalım buradan!

— Peki, siz bayım, aynı gece hizmetçilerin odalara geçişini engelleyerek, kilerin kapısını neden kilitlediğinizi söylersiniz bana herhalde?

— Ben mi? Ben mi kilitlemişim?

— Ne? Kilitlemediniz mi yani? Tanıklar var! Bu durum kanıtlanabilir.

Yeni sessizlik! Yeni acı! Kadınların bakışları dehşet içinde. So-

nunda oğul, sanki çok eskilerden bir şeyi hatırlarmış gibi, tımsız

bir sesle açıklıyor:

— Bu doğru.

— Peki niçin? Neden kilitlediniz? Yoksa cereyan olmasın diye mi?

— Bunu açıklayamam! diye yanıtlıyor söze sığmaz bir kibirle

-bunun üzerine odadan çıkıyor.

Günün geri kalanını odamda geçirdim. Mumu yakmadan bir duvardan diğerine, bir boydan bir boya yürüyordum. Dışarıda karanlık gittikçe koyulaşıyordu, kar taneleri çöken gecenin içinde gitgide daha net bir biçimde belirginleşiyordu ve birbirine karışmış

ağaç iskeletleri evin her tarafını sarıyordu.

— Evet, ne ev ama! İçinde, uğursuz bir taammüden cinayetin gizlice ortalığı kasıp kavurduğu bir caniler evi, berbat bir ev, bo-ğazlayıcılar evi! Kalp? Bu iyi semirmiş kalp konusunda neye tutunacağımı ve yağdan ve aile sıcaklığından şişmiş bu kalbin nasıl bir baba katilliğine ulaşacağını baştan beri gayet iyi biliyordum! Biliyordum, ama bunu hemen söylemek

istemiyordum. Onlar da ne kadar gururluydular! Saygı gösterilmesini nasıl da talep ediyorlardı! Duygular mı? Önce bana kapılan neden kilitlediklerini söylesinler de!

Peki neden bütün ipler elimdeyken ve katile parmağımla dokunabileceğim sırada, harekete geçmek yerine zaman kaybediyordum? Şu engel, şu engel... Şu bembeyaz, el değmemiş ve dışarıdaki kar gibi karanlıkta gitgide daha beyazlaşan boyun. Açıkça belli ki ceset bu katil çetesiyle birlik içindeydi. Bir kez daha gücümü topladım ve her şeyin adını koyarak ve suçluyu belirleyerek, duraksamadan doğrudan saldınya geçtim. Bir duvarın karşısında kalmış gibi oldum. Düşgücümü, içgüdümü, mantığımı harekete geçirmem fayda vermiyordu, boyun boyundu, beyazdı ve cansız nesnelerin tipik inatçılığıyla beyaz olarak duruyordu. Bu durumda artık son kartlanmı oynamaktan, kin güden ve saçma bir körlük içinde ayak diremekten başka yapacak hiçbir şeyim kalmıyordu, ve beklemekten... ceset iyi niyet göstermediğine göre, belki de cinayetin sudaki yağ gibi kendiliğinden yüzeye çıkmasını safça umarak beklemekten başka. -Hiçbir şey yapmadan dinleniyor muydum? Gerçekten de öyle, ama adımlarım bütün evde çınJıyordu,

durmadan yürüdüğümü herkes işitiyordu, onlarsa aşağıda kesinlikle dinlenemiyor olmalıydılar.

Akşam yemeği saati geçeli epeyce olmuştu. Saat on bir civarındaydı ve ben hâlâ odamdaydım, zafer edasıyla onlara kalleş ve katil deyip duruyordum, ve sebat ve diretmenin ödüllendirileceğine, durumun sonunda bütün tutkulu girişimlere, yaptığım bütün numaralara boyun eğeceğine, en sonunda artık dayanamayacağına, sınıra dayanınca şu veya bu şekilde çözüleceğine ve bir şeye, artık hayalî değil, gerçek bir şeye varacağına bütün gücümle inanmak istiyordum. Sonsuza dek böyle kalamazdık, ben yukarıda, onlar aşağıda, birinin "tamam" diye bağırması gerekiyordu ve bütün sorun ilk olarak kimin konuşacağıydı. Havada ağır bir sessizlik hâkimdi. Koridora bir göz attım, ama aşağıdan hiçbir ses gelmiyordu. Ne yapıyor olabilirlerdi? Ben, burada kilitlenen şu kapılar nedeniyle zafer sevinci yaşıyorsam da, acaba onlar, aşağıda tartışarak, ayak seslerime kulak kabartarak, yeterince korku hissediyorlar mıydı? Zihinleri bu içsel çalışmadan bıkıp usanmayacak mıydı? Geceyansı yaklaşırken, sonunda koridorda birinin yürüdüğünü ve kapımı çaldığını işittiğimde rahat bir nefes aldım.

— Girin! diye bağırdım.

— Özür dilerim! dedi Antoine. kendisine eösterdieim sandal

' w w

yeye otururken (yüz ifadesi iyi değildi: Teni solgun, donuktu ve belâgatla parlayacağa da benzemiyordu). Tutumunuz...ve nihayet...şu sözler... Kısacası, ne anlama geliyor bunlar? Ya gidin, hem de hemen, ya da konuşun! Şantaj bu! diye patladı.

— Sonunda soruyu sordunuz işte! dedim. Epeyce gecikmiş olarak! Ve de çok genel bir şekilde. Tam olarak ne dememi istiyorsunuz? Ama pekâlâ, mademki istiyorsunuz: Babanız...

— Ne? Ne olmuş ona?

— Boğularak öldürüldü.

— Boğuldu. Güzel. Boğuldu! dedi tiksinme ve garip bir tatmin karışımıyla.

— Hoşunuza mı gitti?

— Hoşuma gitti.

Bir an bekleyip sordum:

— Başka sorulacak sorularınız var mıydı acaba?

Patladı:

— İyi ama kimse çığlık duymadı, gürültü duymadı!

— İlk olarak, yakınlarda, gece için kapılarını sıkı sıkı kapatmış olan annenizle kız kardeşinizden başka kimse yoktu. İkinci olarak,

katil kurbanını bir anda boğmayı başardı, ve...

— Tamam, tamam! diye mırıldandı. Tamam. Bekleyin. Bir şey daha. Bir de şu: Sizce kim... Kimin üzerinde yoğunlaşıyor şeyleriniz...

— Kuşkularım, değil mi? Kimden mi kuşkulanıyorum? Siz ne

düşünüyorsunuz? Sizce, bu kadar iyi kapatılmış, bir hizmetçi ve uyanık köpeklerle korunan bir eve, geceleyin dışarıdan biri sızabilir mi? Belki de köpeklerin de bekçinin de uyumuş olduğunu ve dikkatsizlik sonucu giriş kapısının da açık bırakıldığını söylersiniz bana? Ha? Bütün özel koşulların yazgısal bir biçimde bir araya gelmesi?

— Dışarıdan kimse giremedi! dedi kibirli bir tonla. Kaskatı oturmuştu ve hareketsizliği içinde, benden tiksindiği, bütün varlığıyla benden tiksindiği hissediliyordu.

— Kimse! diye doğruladım hemen, ki biri karşısında peşin peşin sevinerek. Kesinlikle hiç kimse! Demek ki sadece siz üçünüz ve üç hizmetçi kalıyor geriye. Ama hizmetçiler de giremezdi, siz şey yaptığınıza göre... neden bilinmez... kiierin kapısını kilitlediğinize göre. Yoksa şimdi de kapıyı kilitlemediğinizi mi ileri süreceksiniz?

— Kilitlemiştim.

— Peki neden? Ne amaçla?

Sıçrayıp yerinden kalktı.

— Abartmayın! dedim ve bu kısa uyarı onu tekrar yerine oturttu. Felce uğramış öfkesi tükeniyordu, tiz ses tonları halinde dağılıp parçalanıyordu:

— Kilitledim... Bilmiyorum!... düşünmeden yaptım! dedi güçlükle, sonra da iki kez yineleyerek mırıldandı:

— Boğulmuş. Boğulmuş.

Çok sinirli bir yapı! Evet, hepsinin çok, çok sinirli bir yapısı vardı.

— Peki mademki anneniz ve kız kardeşiniz de....düşünmeden... odalarının kapılarını kapattılar (hem zaten onların şey...olmasını varsaymak oldukça

güç...değil mi?) o halde geriye...kim olduğunu biliyorsunuz. O gece sadece siz babanızın odasına rahatça girebilecek durumdaydınız.

Kızgınlıktan taştı:

— Yani bu öldürenin ben olduğum anlamına mı geliyor., ben miyim yani... Ha, ha, ha!

— Yani bu gülüş siz olmadığınız anlamına mı geliyor? dedim.

Gülüşü soldu ve gayretlerine karşın yok oldu. Daha uysalca devam ettim:

I

— Siz değil misiniz? Peki bu durumda, delikanlı, neden tek bir gözyaşı dökmediğinizi bana açıklayın lütfen.

— Gözyaşı mı?

— Tek bir gözyaşı bile. En başında, dün merdivenlerde anneniz fısıldadı bunu kulağıma. Annelerin işbirliği yapıp çocuklarını ele vermeleri sık karşılaşılan bir şeydir. Ve sadece bir dakika önce de, güldünüz. Babanızın ölümünün hoşunuza gittiğini açıkladınız!

Bunu öylesine utkusal bir aptallıkla, kendi ağzıyla yakalanmış gibi yaparak söylemiştim ki, gücünü yitirip beni, sanki kör bir işkence aletiymişim gibi dikkatle süzdü. Ama için ciddileştiğini hissedince, bütün gücünü toplayarak açıklamalar yapmaya, bir çeşit "okuyucuya uyan" yapmaya, gırtlağından güçlükle çıkan, ayraç içinde değerlendirmeler yapmaya razı oldu.

— Bu şeydi...bu ironiydi... Anlıyor musunuz? Tersiydi... kasten.

Babanızın ölümü konusunda ironi mi?

Sustu, o zaman ben neredeyse kulağına kadar eğilerek, gizlice şöyle mmldandım:

— Bu utanma neden? Bir babanın ölümünün, nereden baksanız, utanç verici bir yanı yoktur.

Bu ânı hatırladığım zaman, o hiç tepki göstermemiş olsa da, bu işin içinden nasıl çıktığıma sevinirim.

— Belki de onu sevdiğiniz için utanıyorsunuz? Belki de onu gerçekten seviyordunuz?

Tiksintiyle, umutsuzlukla kekeledi:

— Tamam. Mademki kesinlikle istiyorsunuz... mademki... mademki böyle...peki tamam, onu seviyordum.

Ve masanın üzerine bir şey fırlatarak bağırdı:

Gerçekten de bir tutam saçtı bu.

— Tamam, dedim, alın şunu.

— İstemiyorum. Sizde kalabilir. Size bırakıyorum.

— Bu patırtıya ne gerek var? Peki, onu seviyordunuz, tamam. Ama bir soru daha (çünkü gördüğünüz gibi, ben sizin hikâyelerinizden hiçbir şey anlamıyorum). Bu saç tutamının beni neredeyse ikna ettiğini itiraf ediyorum, ama görüyorsunuz işte, anlamadığım bir şey var.

Burada yeniden ses tonumu alçalttım ve kulağına dedim ki:

— Onu seviyordunuz, tamam, ama bu sevgide niçin bu kadar

utanç, bu kadar hor görme var?

Sarardı ve cevap vermedi. Devam ettim:

— Bu kadar acımasızlık, bu kadar tiksinti? Neden cinayetinin failiymiş gibi saklanıyorsunuz bundan? Cevap vermiyor musunuz? Bilmiyor musunuz? Belki sizin yerinize ben bilebilirim. Onu seviyordunuz, tamam, ama hastalanınca...annenize onun havaya ihtiyacı olduğunu söylüyorsunuz. Anneniz, ki o da babanızı seviyor, sizi dinliyor, başını sallıyor. Doğru, doğru, temiz bir hava ona fena gelmez, o zaman anneniz kızının yandaki

odasına taşmıyor, burada yine de hasta onu çağırdığında yakınında olacaktır. Belki de böyle oldu. Yanılıyor muyum, söyleyin bana?

— Evet, böyle oldu.

— A, çok güzel! Biliyor musunuz, ben yaşlı bir tilkiyim. Bir hafta geçer. Bir akşam anneniz ve kız kardeşiniz iki odanın arasındaki kapıyı kilitler. Niçin? Allah bilir. Acaba kaç kez çevirdiler anahtarı? Trik, trak, kilitlediler, otomatik olarak, ve yatağa. Evet, aynı zamanda siz de aşağıdaki kilerin kapısını kilitlediniz. Niçin? Bu türden her bir küçük olguyu doğrulamak gerekiyor mu? Sanki o anda sizin ayakta değil, oturuyor olduğunuz doğrulanmak isteniyor gibi.

Dimdik ayağa kalktı, sonra yeniden oturdu ve dedi ki:

— Evet, böyle oldu! Dediğiniz gibi oldu!

— Sonra da babanızın... belki de bir şeye ihtiyacı olduğunu düşünürsünüz. Belki de, annemle kız kardeşim uyudular, diye düşünürsünüz, babamın da bir şeye ihtiyacı vardır. O zaman usulca, uyuyan insanları uyandırmanın ne gereği var? Usulca, çatırdayan

merdivenden babanızın odasına çıkarsınız. Onun odasına geldiğinizde de... gerisini yorumlamaya gerek yok...otomatik olarak...doğruca oraya gidersiniz!

Kulaklarına inanamıyormuş gibi dinliyordu, ama birdenbire yeniden kendini toparlamış göründü ve ancak dehşetin esinleyebileceği şu umutsuz samimiyet vurgusuyla inledi:

— Ama ben yukarıya hiç çıkmadığıma göre! Hep aşağıdaki odamda kaldım! Kilerin kapısını kilitlemekle kalmadım, kendimi de kilitledim! Kendi kendimi kilitledim! Bu bir hata...

Haykırdım:

— Ne? Siz de mi kendinizi kilitlediniz? O zaman herkes kilitliydi? Peki o zaman, bu koşullarda kim?...

— Bilmiyorum, bilmiyorum... dedi kendini kaybetmiş halde, alnını kaşıyarak. Anca şimdi anlamaya başlıyorum ki... belki de bir şey düşünüyorduk... belki de bir şey bekliyorduk... belki de şeyi öngörüyorduk...ve...korkudan, utançtan...(birden bağırıverdi:) herkes kendini kilitledi...çünkü babamın...babamın...iş biterken tek başına olmasını istiyorduk!

— A! böylece, ölümün yaklaştığını sezinleyince, ilerleyen bu ölüm karşısında kendinizi kilitlediniz? Demek ki bu cinayeti bekliyordunuz yine de?

— Biz, biz mi bekliyorduk?

— Evet. Ama bu durumda, onu kim öldürdü öyleyse? Çünkü o öldürüldü, sizse beklemekle yetiniyordunuz, ve hiçbir yabancı içeri giremezdi.

Sustu, sonra çürütülemez bir mantığın ağırlığı altında kat kat olarak mırıldandı:

— Ama ben gerçekten de odamda, kapanmış olduğuma göre! Bu bir hata.

— Ama bu durumda, kim öldürdü onu? dedim kararlılıkla. Kim öldürdü öyleyse onu?

Korkunç bir vicdan muhasebesi yapıyormuş gibi, düşünceye daldı; solgun, hareketsizdi, neredeyse kapanmış gözkapaklarının altındaki bakışları uzaklaşmıştı. Orada, içindeki uçurumlarda bir şey gördü mü? Ne gördü? Belki de yatağından kalkıp, elleri harekete geçmeye hazır, tehlikeli merdivenleri ihtiyatla çıktığını gördü yeniden? Veya belki de, sonuçta böyle bir şeyin tam olarak da gerçek dışı olmadığı düşüncesiyle bir an için kararsızlık mı geçirdi. Belki de, bu biricik saniyede, kin ona sevginin bir tamamlayıcısı gibi mi göründü? Bu biricik an boyunca (bu sadece benim varsayımım), sevgi ve nefretin iki yüzünü oluşturduğu bütün büyük duygulardaki korkunç ikiliğin farkına varmamış olduğunu kim bilebilir? Ve geçici olsa da kör edici olan bu önemli açıklama birdenbire içindeki her şeyi yakıp yıkmış olmalıydı (en azından benim yorumum böyle), ve acınacak durumuyla kendi kendine tahammül edilmez gelmişti. Bu bir an için sürmüş olsa bile yeteriiydi. Kuşkulanma karşı mücadele etmek zorunda kaldığı on

iki saat geçmişti, kendini mantıksız ve ısrarlı bir kovuşturmanın nesnesi hissettiği on iki saat, ve bu saçma düşünceleri binlerce kez dönüp dönüp söylemek zorunda kalmıştı... Mahvolmuş bir adam gibi başını eğdi, sonra yeniden kaldırdı, olağanüstü bir kinle yakından bana baktı ve gözlerini gözlerime dikip açık seçik olarak

dedi ki:

Benim. Gittim oraya.

Nasıl yani "gittim oraya”?

Gittim oraya, dediğiniz gibi, otomatik olarak. Doğruca gittim oraya.

— Ne? Doğru mu bu? itiraf mı ediyorsunuz? Siz miydiniz? Gerçekten siz mi?

— Bendim. Doğruca gittim oraya.

— A! Mükemmel. Ve her şey bir dakikadan fazla sürmedi.

— Fazla değil. En çok bir dakika. Bir dakika derken fazlasını söyleyip söylemediğimizi bile bilmiyorum. Daha sonra odama indim, yatağa girdim ve -çok iyi anımsıyorum- ertesi gün, ah! erkenden kalkmam gerektiğini düşündüm!

Düşünceye daldım: Her şeyi nasıl da rahatça itiraf etmişti...Yo, tam olarak rahatça değil, çünkü sesi boğuluyordu, ama daha ziyade büyük bir canlılıkla, tuhaf bir neşe içinde. Ne olursa olsun, artık şüphe edilemezdi! Artık kimse buna karşı çıkamazdı! Evet... ama boyun? Yatak odasında aptalca direten şu boynu ne yapmalı? Aklım çılgınca çalışıyordu, ama düşünce bir kadavranın aptallığına karşı ne yapabilir?

Bunalmış durumda katile baktım, bekliyor gibiydi. Bunu açıklamakta zorlanacağım belki, ama o anda anladım ki, açıkça itiraf etmekten başka yapacak şeyim kalmamıştı. Başımı bir duvara, daha doğrusu bir boyna vurmayı sürdürmek yararsızdı: Ayak diretme ve manevralar artık hiçbir işe yarayamazdı. Bunu anlar anlamaz bu genç adam için büyük bir güven duydum içimde. Biraz fazla hızlı, biraz fazla ileri gitmiş olduğumu anladım:

Soluğum tıkanmış, bitkin düşmüş, bunca çaba ve numaradan nefessiz kalmış durumda, birden bir çocuk oldum yeniden, hatasını ve aptallığını bir ağabeye itiraf etmek isteyen güçsüz, küçük bir oğlan oldum. Beni anlayabilir... yardımını benden esirgemeyecektir!

... Evet, diye düşündüm, içtenlikle itiraf etmekten başka yapacak hiçbir şeyim yok... Beni anlayacaktır, bana yardım edecektir! Bir çaresini bulacaktır!

Ne olursa olsun, yerimden kalkıp belli etmeden kapıya yak- (laştım.

— Biliyor musunuz, dedim, dudaklarım biraz titriyordu, bir güçlük var...bir engel...öyle de olsa bu sadece biçimsel bir şey, önemli bir şey yok. Sorun şu ki (kapının koluna ulaşıyordum işte), aslında cesette boğulma izi yok. Fiziksel olarak konuşacak olursak, kesinlikle boğulmamış, sadece bir kalp krizinden ölmüş. Boyun, biliyorsunuz, boyun! Boyuna el değmemiş!

Bu sözler üzerine aralık olan kapıdan süzüldüm ve son sürat koridora kaçtım. Cesedin yattığı odaya koşarak, içeri girip bir gömme dolabın içine saklandım, burada biraz da korku dolu bir güvenle beklemeye koyuldum.

Burası karanlık, dar, boğucuydu ve merhumun pantolonları yanağıma değiyordu. Uzun zaman bekledim. Kuşkulanmaya, hiçbir şey olmayacağını ve benimle alçakça dalga geçtiklerini, beni aldattıklarını düşünmeye başlıyordum! Ama, bunun üzerine kapı usulca açıldı ve biri ihtiyatla odaya girdi; uğursuz bir ses duydum, yatak sessizlikte dehşetle gıcırdadı: Bütün formaliteler *ex post*[2] tamamlanıyordu! Sonra ayak sesleri geldiği gibi uzaklaştı. Uzun bir saatin sonunda, titreyerek ve ter içinde dolaptan çıktığımda, bozulmuş yatak takımında şiddet ve kaba güç izleri vardı, ceset buruş buruş yastığın üzerine yanlamasına fırlatılmıştı ve merhumun boynu tamı tamına on parmağın görünür izlerini taşıyordu. Tıp uzmanlan bir şeylerin tam anlamıyla normal olmadığım söyleyerek bu izler karşısında yüzlerini buruşturdular; ama katilin celsede yaptığı açık itiraflara eklenen bu parmak izleri mahkemenin suça inanması için yeterli oldu.

1928

s

Stefan Czarniecki'nirı anıları

ı

Çok saygın bir evde doğup büyüdüm. Düşüncelerimde sana heyecanla yöneliyorum, ey çocukluğum! Babamı görüyorum yeniden, uzun boylu, yakışıklı bir adam, yüzünün bütün ayrıntıları, bakışı, hatlan, kırlaşmış saçları iyi ve asil bir soyun göstergesi. Seni de görüyorum anne, tek mücevher olarak taktığın geniş, eski küpelerle, ağırbaşlı siyah giysiler içinde. Sonunda kendimi görüyorum, ciddî ve düşünceli küçük oğlan, ve yıkılmış umutlanma ağlamak geliyor içimden.

Belki de aile yaşamımızdaki tek kara nokta, babamın annemden nefret etmesiydi. Nefret ediyor demek pek de doğru değil: Daha ziyade ona tahammül edemiyordu. Niçin? Bunu hiçbir zaman an-

layamadım ve karanlıklarının olgun yaşımda beni bir iç felakete sürüklediği gizem işte burada başlıyor. Gerçekten de ne oldum ben? Bir serseri, daha da doğrusu ahlakî bir harabe. Örneğin bir hanımın elini öperken tükürüğümle ıslatıyorum, sonra da hemen cep mendilimi çıkarıp:" Ah, özür dilerim" diyor ve kuruluyorum.

Babamın anneme dokunmaktan ateşten kaçar gibi kaçındığının erkenden farkına vardım. Daha da beteri, onu görmekten kaçmıyordu ve onunla konuşurken, genellikle etrafa bakıyor veya tırnaklarını inceliyordu. Israrla eğilen bu bakıştan daha hüzünlü bir şey olamaz. Bununla birlikte bazen sınırsız bir tiksinme belirtileriyle, ona yandan bakıyordu. Bu benim için anlaşılmaz bir şeydi, çünkü ben ondan hiç iğrenmiyordum; tam aksine fena halde şişmanlamış olmasına ve her tarafından etler taşmasına rağmen, başım dizlerinde, ona yaslanıp büzüşmekten hoşlanıyordum. Peki bu durumda varlığımı nasıl açıklamalı? Nasıl dünyaya gelmiştim? Beni bir çeşit korku içinde, dişlerini sıkmış, içgüdülerini zorlayarak yapmış olduklarını düşünüyorum —başka bir deyişle, evlilik görevi adına (erkeklik onurunu her şeyin üstünde tutardı) duyduğu tiksintiyle bir süre için mücadele ettiğini tahmin ediyorum, böylece de bir bebek, ben, bu kahramanlığın meyvesi olmuş.

Bu insanüstü ve gerçekten de eşsiz çabadan sonra, iğrenme duygusu bir patlama gücüyle kendisini göstermiş. Bir gün parmaklarını kıtlatarak anneme bağırdığı sırada, şu sözlerine kulak misafiri oldum: "Saçların dökülüyor! Yakında bir çakıl taşı gibi kel olacaksın! Kel bir kadın, bunun benim için ne demek olduğunu anlıyor musun, kel bir kadın? Kadının dazlaklığı, bir peruk...yo, buna dayanamam!”

Sonra daha sakin bir ifadeyle, acı dolu, alçak bir sesle ekledi:

— Ah! ne korkunçsun! Ne kadar korkunç olduğunu anlayamazsın. Zaten saçlarının dökülmesi bir aynntı; burnun da; şu veya bu aynntı korkunç olabilir, Ari ırkında da olabilir bu. Ama sende korkunç olan bütün. Tepeden tırnağa kadar iğrençsin, iğrençliğin ta kendisisin... Sende iğrenç olmayan tek bir yer olsaydı, en azından bir destek noktam olurdu, bir dayanağım, işte o zaman kilisede senin için ant içtiğim bütün duygularımı bunun üzerinde toplayabilirdim. Aman Tanrım!

Bu da benim için anlaşılmazdı: Annemin dazlaklığı babamın-kinden niye daha kötüydü? Hatta annemin dişleri bile daha iyi durumdaydı, altm kaplamalı bir blokla tek bir beyaz köpekdişi görünüyordu. Hem sonra neden annem babamdan tiksinmek şöyle dursun, onun üzerine titriyordu? (Konukları olduğu zaman, çünkü babamın ürpermediği tek durum buydu.) Annemin çok soylu tavırları vardı. Onu büyük bir öğle yemeğinde veya bir hayır satışında baş köşede, ya da akşamları bütün hizmetlilerle özel şapelinde gösterişli bir şekilde dualarını okurken görebiliyorum hâlâ.

Dindarlık duygusu eşsizdi; coşkunun da ötesinde çılgınlıktı bu -oruç, dua ve yardımseverlik çılgınlığı. Ben, özel uşak, aşçı, oda hizmetçisi ve kapıcı, hepimiz söylenen saatte, krep kumaşla kaplı şapelin karanlığında hazır bulunurduk. Duaların okunmasının ardından vaazlar başlardı. "Günah! Utanç!" diye yinelerdi annem ateşli ateşli, bu şurada iki boğum olmuş çenesi bir yumurta sarısı gibi sallanıp titrerdi. Belki de değerli ruhlara borçlu olduğum saygı çerçevesinde konuşmuyorum? Bu dili, bu gizem dilini bana öğreten yaşamın kendisi...neyse aceleci davranmayalım.

Bazen annem bizi, aşçıyı, özel uşağı, kapıcıyı ve oda hizmetçisini olağanın dışında bir saatte çağırırdı: "Şu baban denen canavarın ruhu için dua et yavrucuğum, sizler de kendini şeytana teslim etmiş olan beyefendinin ruhu

için dua edin!” Birçok kez onun yönetiminde sabahın dördüne, beşine dek, kapı açılana kadar uzun dualar okuduğumuz olmuştur: O zaman babam resmî kıyafetli veya smokinli olarak görünür ve yüzünde müthiş bir tiksinme okunurdu.

Annem güçlü bir şekilde ve parmağını İsa'nın resmine doğru yönelterek, üzerine yürüyüp:

— Diz çök! diye haykırırdı.

— Hadi, dışan, yatağınıza! derdi babam hizmetçilere, büyük efendilere özgü bir ses tonuyla.

*

— Onlar benim hizmetçilerim! diye karşılık verirdi annem, babam da, sunağın önünde okumaya başladığımız yakarıcı sızlanma duaları eşliğinde, aceleyle uzaklaşırdı oradan.

Bütün bunlann anlamı neydi ve neden annem onun "aşağılık v leri"nden söz ederdi? Babam ondan tiksinirken, o neden babamın yaptığı işlerden tiksinirdi? Çocuk aklımın masumiyeti bu gizler içinde kayboluyordu.

— Sefih! diyordu annem. Her şey bağışlanamaz, hatırlayın. Günahı gördüğünde tiksintiyle bağırmayan biri, boynuna bir değirmen taşı bağlasın. Tiksinti, aşağılama ve kin asla yeterli gelmez! Ant içmişti, şimdi de usanmış. Usanmayacağına ant içmişti! Cehennem ateşi! Onu tiksindiriyorum, ama o da beni tiksindiriyor! Karar gününü bekleyelim! Öbür dünyada hangimizin daha iyi olduğu anlaşılacak. Burnum mu?.,. Ruh! Ruhun burnu yoktur, saçları da dökülmez ve güçlü bir iman cennet nimetlerinin kapılarını açar. Bir gün gelecek, baban acılar içinde kıvranarak bana yalvaracak, Ye-hova'nm sağında oturan bana, yani Tanrı nın sağında demek istiyorum; yalasın diye parmağımı ıslatmam için yakaracak bana.

Göreceğiz bakalım hâlâ tiksiniyor muymuş!

Aslında babam dindardı ve düzenli olarak kiliseye giderdi, ama hiç bizim özel şapelimize gelmezdi. Bazen ukalaca, gözünü aristokratik bir şekilde kırparak derdi ki:

— tnan bana hayatım, densizlik bu : Burnunla ve kulaklarınla, dudaklarınla seni sunağın önünde gördüğümde, eminim ki Isa'nın bile rahatı kaçıyordur. Elbette dindar olmaya hakkın olmadığını söylemiyorum; aksine, dinsel açıdan, dine dönmüş biri çok güzel bir şey; ama bu emekler boşuna. Doğa acımasızdır: Şu Fransız atasözünü hatırlasana: "Tanrı bağışlar, insanlar unutur, ama burun aynı kalır."

Ve ben büyüyordum. Babam bazen beni dizlerinin üzerine oturtup, kaygıyla uzun uzun yüzüme bakardı. Mırıldandığını duyardım:

— Allaha şükür ki burun şu ana kadar benimki gibi! Ama şurada, gözlerde ve kulaklarda... zavallı çocuk! (Ve o anda soylu yüz hatları acıyla kasılırdı.) Bunun bilincine vardığında fena halde acı çekecek, o zaman bir çeşit içsel yok oluşa uğrarsa şaşmam.

Hangi bilinçlenmeden söz etmek istiyordu, hangi yok oluştan? Hem her şeyden önce, siyah bir erkek ve beyaz bir dişiden doğmuş bir sıçanın rengi ne olmalıdır? Beyaz mı, siyah mı, benekli mi? Yeter ki zıt renkler eşit güçte olmasın ve bu birleşmeden bütünüyle renksiz bir sıçan yavrusu doğmasın... Ama görüyorum ki, sabırsızca konu dışına atlamalarımla olayların sırasını bozuyorum.

Okulda düzenli ve örnek bir çocuktum, ama herkes sempati duymuyordu bana. İlk kez müdürün karşısına çıkışımı hatırlıyorum, coşku dolu, istekli ve kararlı, yaradılışımın belirgin özelliği olan o büyük gayretkeşlikle; müdür kibarca çeneme dokundu. Ne kadar uygun davranırsam, öğretmenlerimin ve arkadaşlarımın ilgisini o kadar hak edeceğimi düşünüyordum. Bununla birlikte bütün iyi niyetim anlaşılmaz bir giz duvarına çarpıyordu. Hangi giz? Bunu bilmiyordum, şimdi bile tam olarak bilmiyorum, ancak her yanımın düşmanca, ama yine de çekici, bana yabancı, Önlenemez bir gizemle çevrili olduğunu hissediyordum. Arkadaşlarımın okul avlusundaki oyunlarımız

sırasında söylediği şu tekerleme çekici ve gizemli değil miydi: "Bir-ki-üç, Yahudiler kaz, PolonyalIlar altın, oyundan sen çıktın”? Bunun çekici olduğunu hissediyordum ve büyük bir keyifle bağırarak söylüyordum, ama sahi neden çekiciydi tam olarak? Bunu kavrayamıyordum ve hatta varlığım fazlalıkmış da kenarda kalıp seyretmekle yetinsem daha iyi olacakmış gibi geliyordu bana. Ağırbaşlılık ve nezaketle açığımı kapatmaya çalışıyordum, ama bunlar öğrencilerin, daha da garibi ve adaletsiz olanı, öğretmenlerin de antipatisiyle karşılaşıyordu.

Şunu da anımsıyorum:

p

Nesin sen? Küçük bir Polonyalı.

İşaretin nedir? Beyaz kartal[3]

Nihayet sesini hiç yükseltmeyen, sakin, daha ziyade savunmasız küçük bir ihtiyar olan, merhum tarih ve ulusal edebiyat hocamı anımsıyorum; ipekten kocaman bir mendilin içine öksürerek veya dikkatle kulaklarım karıştırarak "Beyler!" derdi, “Başka hangi halk, halkların mesihi olmuştur? Hıristiyanlığın kalesi? Başka hangi halkın Joseph Poniatowski gibi bir hükümdarı olmuştur? Dehalarımızı, özellikle de öncülerimizi sayacak olursak, sayılan bütün Avrupa'ya eşittir."

Sıralamaya başlıyordu:

— Dante?

— Ben biliyorum, hocam! diye bağırırdım hemen, Krasinski!

— Molidre?

— Fredo!

— Newton?

— Copernic!

— Beethoven?

— Chopin!

— Bach?

— Moniuszko!

— Siz de görüyorsunuz işte... diye sözlerini bağlıyordu. Dilimiz, aslında en yetkin dil olarak geçen Fransız dilinden yüz kere daha zengin. Ne diyor Fransızca? "Küçük”, "minnacık", "çok küçük", hepsi hepsi bu. Oysa bizdeki zenginliğe bakın: "maly", "malutki", "maiuchny", "malusi", "malenki", "malenieczki", "ma-

lusienki", böyle gidiyor.

En çabuk ve en iyi cevap veren bendim, buna karşın beni sevmiyordu. Neden? Bilmiyordum, ama bir gün hafifçe öksürerek, Özel, gizli ve kasıntılı bir ses tonuyla dedi ki:

— PolonyalIlar, beyler, hep tembel olmuşlardır, çünkü tembellik çok yetenekli insanların kaçınılmaz özelliğidir. PolonyalIlar yetenekli ve tembel yiğitlerdir. PolonyalIlar şaşırtıcı derecede sempatik bir halktır.

O gün bugün çalışmaya olan tutkum söndü, ama tembel yaramazlara beslediği sempatiye karşın, bu da bana eğitmenimin sevgisini kazandıramadı.

Arada bir göz kırpardı, hemen bütün sınıf kulak kesilirdi.

— Ha? İlkbahar geldi, değil mi? Kanı kaynıyor insanın, canı koruları, çayırlan çekiyor. Polonyalı her zaman müthiş bir haylaz olmuştur, derler ya, tam bir yaman adam. O her yere gitmiştir, ha, ha!, işte bu yüzden İsveçli, DanimarkalI, Fransız ve Alman kadınlar bize çıldırırlar, ama biz Polonyalı kadınlan yeğleriz, çünkü onlann güzelliği bütün dünyada ünlüdür.

Bu tür çağnlar benim üzerimde öyle bir etki yarattı ki, benimle birlikte Lazienki parkının bir bankında ders çalışan genç bir kıza âşık oldum. Uzun zaman nereden başlayacağımı bilemeden bek-

ledim ve sonunda "İzin verir misiniz, Matmazel?" diye sorduğumda cevap bile vermedi. Ama ertesi gün, arkadaşlarımdan öğüt alıp, kararsızlıklarımı yendim ve onu çimdikledim: Gözlerini kırpıştırdı ve kikirdemeye başladı...

Bu işe yaramıştı! Muzaffer, neşeli ve kendimden emin olarak geri döndüm, ama aynı zamanda bu gülüşten ve bu göz kırpmadan garip bir şekilde kaygılanmış durumdaydım. "Biliyor musunuz, dedim avluda, ben de yaman adamım, bir haylazım, küçük bir PolonyalIyım! Dün beni parkta görmemiş olmanız çok yazık, daha da beterini görebilirdiniz!"

Ve onlara her şeyi anlattım.

— Aptal! dediler, ama ilk kez beni dikkatle dinliyorlardı. Bunun üzerine içlerinden biri bağırdı: "Bir kurbağa! -Hani, nerde? Kurbağa mı? Öldürelim!"

Hepsi atıldı, ben de onlarla birlikte. Hayvan çatlayıp ölene dek küçük sopalarla vurmaya koyulduk. Coşmuş, onların en Özel eğlencelerine kabul edilmiş olmaktan gururlu ve burada varlığımın yeni bir döneminin başlangıcını görerek haykırdım:

— Biliyor musunuz? Bir de leylek var. Sınıfa girdi, şimdi de pencerelere çarpıyor.

Leyleği getirdim, uçup gitmesin diye de bir kanadını kırdım, sonra sopamla bir tane indirdim! Bu sırada hepsi gelip çevremi sardı. "Zavallı küçük! dediler. Zavallı küçük kuş! Ona ekmek ve süt vermek lazım."

Değneğimi kullanmak istediğimi fark ettikleri zaman, arkadaşım Pawelski elmacık kemiklerini daha da şişirecek kadar gözlerini kırpıp, suratıma indirdi ve canımı fena yaktı.

— Suratına indirdi! diye bağırdı diğerleri. Şerefsizsin sen, Czamiecki. Buna izin verme, sen de patlat onun suratına.

— Ama nasıl yaparım, diye yanıtladım, ben ondan zayıfım! Ben vurmaya kalkarsam, ikinci bir yumruk yerim ve iki kez şerefsiz olurum.

O zaman hepsi üzerime atılıp, bir yandan alaylarını ve kötü şakalarını da esirgemeden dövdüler beni.

Aşk! ne tatlı, ne anlaşılmaz saçmalık! Çimdiklemek, enselemek ve hatta kollarına almak, bu ne çok şeyi içeriyor! Hah, artık neye tutunacağımı biliyorum, bunun savaşla gizli bağını görüyorum: Sa~ vaşta da sıkıştırmak ve enselemek veya kollarının arasına almak söz konusu, ama o sıralar henüz ahlakî bir yıkıntı değildim, aksine iyi niyetlerle doluydum. Sevmek? Aşka can attığımı söyleyebilirim, çünkü böylece gizemin duvarını delmeye çalışıyordum... ve coşku ve inançla, bir gün bunun tam olarak ne olduğunu anlama umudu içinde, duyguların en tuhafının tüm tuhaflıklarına tahammül ediyordum. "Seni arzuluyorum!" diyordum sevgiliye, O beylik sözler yardımıyla işin içinden sıyrılıyordu: "Ne kadar boşsunuz!" diyordu, yüzüme bakarken, esrarlı bir havayla. "Muhallebi

çocuğu! Annesinin kuzusu!"

"Annesinin mi?" Ürperdim. Ne demek istiyordu bununla? Acaba tesadüfen şeyi anlamış mıydı...? Çünkü ben bunu kısmen keşfetmiştim. Sonunda anlamıştım ki, babam tepeden tırnağa soyluyken, annem de öyleydi ama onun soyu Yahudiydi. Niçin fakır düşmüş aristokrat olan babam, zengin bir bankacının kızı olan annemle evlenmişti öyleyse? Artık nasıl bir kaygıyla yüzümü incelediğini anlıyordum ve annemle sürdürdüğü korkunç bir ortak yaşamın içinde bunalarak, türün üstün yasalarının baskısı altında, soyunu daha saygın başka kanatlara iletmeye çalışan bu adamın geceleri dışarıda geçirmesini anlıyordum. Anlıyor muydum? Yo, doğrusunu söylemek gerekirse anlamıyordum ve büyüleyici gizem duvarı işte burada kalınlaşıyordu:. Temel nedenleri kavrıyordum, ama kişisel olarak ne anneme, ne de babama karşı bir tiksinme duyuyordum; sevgi dolu bir oğuldum. Bugün bile tam olarak bilemiyorum. Kuramı tanımıyorum ve siyah bir erkek ile beyaz bir dişiden doğan sıçanın ne renk olduğunu bilmiyorum. Sadece benimle birlikte sıradışı bir vaka, eşi benzeri olmayan bir durum oluştuğunu tahmin ediyorum: Güç bakımından kesinlikle eşit olan ebeveynin zıt soyları o kadar eşsiz bir biçimde yansızlaşmış ki ben tüyleri renksiz bir sıçanım! Nötr bir sıçan! İşte benim yazgım, işte benim sımm, işte

bu nedenle ben hiçbir zaman hiçbir şeyi başaramadım ve bu yüzden her şeye katılmaya çalışıp, hiçbir şeye katılamadım.

Ve bu yüzden "anasının kuzusu" sözlerini duyduğumda içimi kaygı kapladı; bu söz daha önceleri de yaşamımda beni birçok kereler inciten gözlerin hafifçe yere inmesiyle birlikte geldiği için duyulan büyük kaygı.

— Bir erkek, diyordu güzel gözlerini hafifçe kapatarak, bir erkek gözüpek olmalı!

— Elbette, diye karşılık veriyordum. Ben gözüpek olabilirim.

Kaprisliydi. Beni hendeklerden atlatıp, sırtıma yükler yük-

lüyordu. "Gidip şu çiçekli bahçede yürüyün, ama şimdi değil; bekçi geldiği zaman. Gidip çalıları kırın. Şu beyin şapkasını suya atın." Avludaki olayı anımsayarak tartışmaktan kaçınıyordum, hem zaten ona gerekçelerini, nedenlerini sorduğumda da, bunu kendisinin de hiç bilmediğini, bunun bir muamma, temel bir güç olduğunu söylüyordu. "Ben bir sfenksim, diyordu, bir sır..." Girişimlerimde başarısızlığa uğradığımda üzülüyordu, başarı durumunda da bir çocuk gibi seviniyordu ve ödül olarak küçük kulağını öpmeme izin veriyordu. Ama benim "seni arzuluyorum"umu karşılamayı da hiçbir zaman istemiyordu.

— Sizde bir şey var..., diyordu utanarak. Ne olduğunu bilmiyorum... belli belirsiz bir koku...

Bunun ne anlama geldiğini gayet iyi biliyordum.

Bunu söylemeliyim, bütün bunlar garip bir şekilde çekiciydi, güzeldi, evet güzel, doğru, ama aynı zamanda garip bir şekilde inandırıcılıktan uzaktı. Neyse ben cesaretimi yitirmiyordum. Çok okuyordum, özellikle şiir, ve elimden geldiğince gizem dilini kavramaya çalışıyordum. "Polonyalı ve diğer halklar" konusundaki bir kompozisyonu hatırlıyorum.

"Elbette ki, diye yazdım, PolonyalIların iğrenç bir derileri olan Zencilere ve Asyalılara olan üstünlüğünü belirtmeye bile gerek yok. Ama üstünlükleri diğer AvrupalIlarla karşılaştırıldığında da yadsınamaz. Almanlar hantaldır, hoyrattır, kaba sabadır, Fransızlar ufak tefek, önemsiz ve ahlâksızdır, Ruslar

-çok kıllı, Italyanlar -*bel canto* [4] İnsanın kendini Polonyalı hissetmesi nasıl içini rahatlatır: Herkesin bize özenmesinde ve Yeryüzünden silmek istemesinde şaşılacak bir şey yok. Yalnızca Polonyalı bizde tiksinme uyandırmaz." Bunları inanmadan yazdım, ama gizem dilinin böyle olduğunu hissediyordum ve savlarımın saflığı içimi mutlulukla dolduruyordu.

Siyasî ufuk kararıyordu ve sevgilim tuhaf bir heyecan belirtisi gösteriyordu. Ah, o olağanüstü, önemli eylül günleri! Bir kitapta okuduğum gibi, funda ve nane kokuyordu, hava gibi hafif, acı, ateşli ve gerçekdışı geçti bu günler. Sokaklarda, geçit yapan birliklerin ahenkle ilerleyen ayakları altında kalabalık, ezgiler ve alaylar, dehşet, çılgınlık ve taşkınlık. Burada bir gaziyle birlikte, gözyaşları ve hayır duaları. Şurada seferberlikten sonra, genç eşlerin vedaları. Başka bir yerde sancaklar, söylevler, coşku patlamaları, ulusal marş. Antlar, büyük özveri, gözyaşları, afişler, öfke, kin ve soyluluk. Sanatçıların dediğine bakılırsa, kadınlar hiç bu kadar güzel olmamıştı. Sevgilim benimle ilgilenmeyi bıraktı; bakışları daha derinleşti ve koyulaştı, daha anlamlı oldu, ama artık sadece askerlere yöneliyordu. Ne yapmam gerektiğini düşünüyordum. Muamma evreni birden olağanüstü bir güç kazanmıştı ve ben iki misli uyanık olmalıydım.

Diğerleriyle birlikte yaşa, bravo diye bağırıyor ve yurtseverliğimi gösteriyordum, hatta birçok kez casusların yargısız infazına katıldım. Fakat bunlann sadece geçici çözümler olduğunu hissediyordum. Sevgili Hedwige'imin öyle bir bakışı vardı ki vakit geçirmeden gönüllü asker yazıldım ve uhlanlara[5] gönderildim. Orada, doğru yolu seçmiş olduğumu hemen anladım, çünkü altı memurun ve ayağımı kaldırtıp topuğumu inceleyen iki hekimin karşısında, elimde belgelerimle çınlçıplak durduğum muayene kurulunda, Hedwige'in dikkatli, ciddi, düşünceli, soğuk bir şekilde değerlendirici bakışıyla aynı bakışı buldum; yalnızca, eskiden parkta benim eksikliklerim olduğundan yakındığı zaman topuğumu incelememiş olmasına şaşırdım.

Böylece asker, uhlan oldum, diğerleriyle birlikte şarkı söyledim: "Uhlanlar, uhlanlar, güzel çocuklar, birçok kız neşeyle size doğru koşacaklar." Aslında tek tek ele alındığında içimizden hiçbiri çocuk filan olmasa da, mızraklanmızla ve siperli kasketlerimizle atlanmızm sırtında kamburlaşmış olarak, du-daklanmızda bu şarkıyla kentte grup halinde geçit yaptığımız zaman, kadınların dudaklarını harika bir ifade kaplıyordu ve bu

kez yüreklerin benim için de çarptığını hissediyordum.,. Niçin? Bilmiyorum, ben hâlâ bir Czarniecki[6]'nin ve Goldvvasser olarak doğmuş bir annenin oğlu, aynı kont Stefan olduğuma göre, ama bir tek şu farkla, artık uzun konçlu çizmelerim ve ahududu renkli dik yakam vardı. Annem olan bitene izin vermemem için yalvarıp yakararak, içlerinde en heyecanlısının oda hizmetçisi olduğu bütün hizmetlilerin huzurunda, çatışmaların çıkacağını düşünerek kutsal bir nesneyle beni kutsadı.

— Vur, yak, öldür! diye haykırdı, coşkuyla. Kimsenin gözünün yaşına bakma! Yehova'nın, yani Tann'nın demek istiyorum, öfkesinin aracısın sen. Bir öfke, dehşet, tiksinme, kin aracısın. Tann'nın huzurunda sefahate düşmeyeceğine dair ant içtikleri halde sefih olan bütün iğrenç insanları ez!

Ateşli bir yurtsever olan babam, bir kenarda ağlıyordu.

— Oğlum, dedi bana, soyunun lekesini kanla temizleyebilirsin. Savaştan önce hep beni düşün, anneni düşünmekten de ateşten kaçar gibi kaçın, bu seni yok edebilir. Beni düşün ve acımasız ol! Acımasız ol! Bütün diğer ırklar yok olup gitsin, bir tek benimki ayakta kalsm diye bu itleri soyu tükeninceye dek ez!

Sevgilime gelince, ilk kez dudaklarını verdi bana; bir parktaydı, bir kahve orkestrasının müziğiyle, funda ve nane kokan bir akşamdı -ve durup dururken, ne bir giriş ne bir açıklama, dudaklarını verdi bana. Ne zevk! İnsanı ağlatacak cinsten! Bugün anlıyorum ki, yeni cesetler yaratmaktı söz konusu olan ve biz erkekler kıyıma gittiğimize göre, kadınlar da kendilerince işe koyuluyorlardı; ama o dönemde ben henüz ahlakî bir harabe değildim ve bu düşünce aklıma gelmiş olsa da, benim için sadece boş bir felsefeydi ve gözlerimden akan yaşları engelleyemiyordu.

Savaş, sevgili savaş, nasıl bir metressin sen? Yine o içimi kemiren gizeme döndüğüm için affedin beni. Cephedeki asker insan eti ve çamur içinde debelenir, hastalık, kir pas ve sivilceler içinde can çekişir, bir havan topu mermisi kamını deşse bağırsakları dışarı fışkırır çoğu zaman... E, peki? Neden bir asker bir kurbağa değildir de leylektir? Bu meslek neden güzeldir ve herkes buna imrenir? Yo, iyi anlatamıyorum, güzel değil, son derece görkemli.

İşte, bir asker ruhunun en iğrenç düşmanı olan korkuyla mücadele etmek için gereken gücü bana veren şey de bu görkemin bilincinde olmaktı. Sanki içinden geçilmez duvan sonunda aşmış gibi mutluydum neredeyse. Ne zaman silahımla hedefi vurabilsem, kendimi kadınların anlaşılmaz gülümsemesine ve asker şarkısının ritmine bağlanmış hissediyordum; uzun gayretler sonunda, o zamana dek bana yalnızca ısırık ve çifteleri layık görmüş, "her uhlanm gururu" olan atımın sevgisini bile kazandım.

1

Mitolojide Thâbes kralı.(ç.n,)

2

Sonradan yapılmış olup, öncekileri de kapsayan, (ç.n.)

3

İki dönya savaşı arasındaki dönemde çocukların söylediği, yurt sevgisini anlatan dizeler. (Fransızcaya ç.n.)

4

Müzikte, derin, zengin bir tonla belirginleşen şan türü, (ç.n.)

5

Polonya ordusunda paralı asker, (ç.n.)

6

Yazar, hüzünlü kahramanına, XV!L yy/da yaşamış Polonyalı ünlü bir *het-mari*n (ataman) adı ve soyadını vermiş. (Fransızcaya ç.n.)

IV

Fakat beni bir ahlaksızlık uçurumuna yuvarlayan ve bugüne kadar da içinden çıkamadığım bir olay oldu. Her şey gayet güzel gidiyordu. Savaş bütün dünyayı kasıp kavuruyordu, ve onunla birlikle Gizem de; insanlar süngüleriyle birbirlerinin kamını deşiyordu, kin besliyorlardı, tiksinti ve horgörü, aşk ve hayranlık hissediyorlardı; eskiden dürüst çiftçinin buğday dövdüğü yerlerde artık her şey yıkıntıya dönüşmüştü. Ben de diğerleriyle birlikte gidiyordum! Harekete geçmek ve seçim yapmakta tereddüt etmiyordum, ordunun katı disiplini beni Gizeme doğru yönlendiriyordu. Baskınlara atılıyordum ya da boğucu gazların ortasında, siperde yatıyordum. Alıkların anası olan umut bana şimdiden, bu yıkıcı, nötrleşmiş sıçan karakterimden kesinkes kurtulmuş olarak eve döneceğim mutlu gelecek görüntüleri sunuyordu... Heyhat, hiç de öyle olmadı! Uzaklarda toplar gürlüyordu. Önümüzde, mermilerle sürülmüş tarlaların üzerine gece çöküyordu; gökyüzünde parçalanmış bulutlar hızla geçip gidiyordu, soğuk rüzgârlar insanın yüzüne çarpıyordu ve her zamankinden daha görkemli olan bizler, üzerinde sakat bir ağacın bulunduğu bir tepeyi üç gündür canla

başla savunuyorduk. Zaten teğmen de ölene dek direnmemizi emretmişti.

■

işte o sırada bir top mermisi geliyor, gürlüyor, patlıyor, uhlan Kacperski'nin iki bacağını koparıyor, karnını deşiyor; bu adam önce aklını yitiriyor, olan biteni anlamıyor ve hemen ardından o da

patlıyor, ama kahkahadan, patlıyor, ama gülmekten! Karnını tutuyor, kanı bir kaynak gibi fışkırıyor ve bağırıp çağırmaya başlıyor, dakikalarca bağırıp çağırmaya: Nükteli, histerik, gülünç, uluyan tiz bir ses! Ne kadar bulaşıcı bir gülüş! Bunun, bu kadar beklenmedik bir sesin, bir savaş alanında nasıl bir şey olduğunu

hayal edemezsiniz. Savaşın sonuna dek buna dayanmakta zorlandım.

Geri döndüğümde ise, kulaklarım hep bu gülme sesiyle dolu olarak, o zamana dek uğruna yaşamış olduğum her şeyin paramparça olduğunu, Hedwige'in yanında yeni ve mutlu bir yaşam hayallerimin yıkılmış olduğunu ve önümde açılmış olan boşlukta, bana komünist olmaktan başka yapacak hiçbir şeyin kalmamış olduğunu gördüm. Neden komünist? Öncelikle bu sözcükten ne anladığımı söyleyelim. Bu ad benim gözümde, belirli hiçbir ideolojik içerik, hiçbir program, plan içermiyordu; tam aksine, ben bu sözcüğü garip, düşmanca ve belirsiz bir şey ve en ciddi insanlarda zorunlu olarak ya omuz silkme ya da dehşet ve ürküyle atılan vahşi çığlıklar gibi tepkilere neden olan bir şey anlamında kullanıyordum.

Ama illa ki bir program gerekiyorsa, işte program: Her şeyin -babalar ve anneler, ırk ve inanç, erdem ve nişanlılar- her şeyin ulusallaştırılıp, karne karşılığında eşit ve yeterli miktarlar halinde dağıtılmasını istiyor ve buyuruyorum. Annemin küçük parçalara ayrılmasını ve her bir parçanın dualarında içten olamayanlara verilmesini istiyorum ve bu isteği bütün dünyanın önünde savunacağım; aynı şeyin babama da yapılmasını ve soyu olmayanlara dağıtılmasını istiyorum. Ayrıca bütün gülüşlerin, bütün iyiliklerin, bütün güzelliklerin yalnızca kesin istek üzerine verilmesini de ısrarla istiyorum, bu arada her türlü haksız tiksinme belirtisi, failini ıslahevine gönderecektir. İşte program. Yöntemlere gelince, her şeyden önce tiz bir sesle gülmekten ve göz kırpmaktan ibarettir. Savaşın içimdeki her türlü İnsanî duyguyu yok ettiğini, ilke olarak ortaya koymakta ısrar ediyorum; daha sonra da kendi payıma, kimseyle barış imzalamadığımı ve benim için düşmanlıkların kesintiye uğramamış olduğunu kesinliyorum. "Ah!" diye haykıracaksınız, "bu program gerçekdışı, yöntemlerse budalaca ve anlaşılmaz". İyi de, *sizin* programınız daha mı gerçekçi,

sizin yöntemleriniz daha mı anlaşılır? Hem ben ne yöntemler konusunda, ne de program konusunda ısrarcı değilim, "komünizm" adını seçtiysem bunun nedeni, bu "komünizm"in, benim için sizin gülücükleriniz ve küçük öfkeleriniz neyse, aykırı kişiler için de öyle anlaşılmaz bir sır olmasıdır.

Böylece, hepiniz gülümsüyorsunuz, göz kırpıyorsunuz; leylekleri okşuyorsunuz ve kurbağalara işkence yapıyorsunuz, birbirinizin ağzını burnunu dağıtıyorsunuz; hep birinden nefret etmektesiniz, biri hep tiksindiriyor sizi, sonra açıklanamaz bir aşk ve hayranlık durumuna

düşüyorsunuz -ve bütün bunlar bir Gizem yüzünden. Peki ama, ya ben de kendi gizemimi oluşturup, aşkın ve savaşın bana öğrettiği yurtseverlikle, kahramanlıkla, büyük özveriyle bunu sizin evreninize dayatsam, o zaman ne olur? Ben de gülümsesem (biraz farklı bir gülümsemeyle) ve eski bir savaşçının keyfî tutumuyla göz kırpsam ne olur? Belki de en akıllıca, sevgilim Hedwige'm leyken davrandım.

— Kadın bir muamma mıdır? diye sordum kendime (Döndüğümde beni olağanüstü sevgi gösterileriyle karşılamıştı, ma* dalyama bakmıştı ve hemen parka gitmiştik.)

— A, evet! Ben muammalı değil miyim? dedi gözkapaklarım indirerek. Kadın bir temel güçtür ve bir sfenks.

— Ben de bir muammayım! dedim. Benim de kendi gizemli dilim var ve bunu kullanmanı istiyorum. Şu kurbağayı görüyor musun? Askerlik şerefim üzerine yemin ederim ki, hemen şu anda, çok ciddi olarak ve gözlerimin içine bakarak şu sözleri söylemezsen bu kurbağayı bluzundan içeri atarım: Çam-bam-biu, mnio-mniu, ba-bi, ba-be-no-zar.

Kesinlikle istemedi. Bunun aptalca ve mantıksız olduğunu, "yapamayacağı" nı açıklayarak elinden geldiğince savundu kendini, kıpkırmızı kesildi, şakaya vurmaya çalıştı, sonunda ağlamaya başladı.

— Yapamam, yapamam! diye yineliyordu hıçkırarak. Utanıyorum! Nasıl... böylesine saçma sözcükler!

O zaman kocaman, tombul bir karakurbağasını yakalayıp sözümü tuttum. O anda aklım yitirmiş gibiydi. Kudurmuş gibi yerlerde yuvarlanıyordu ve attığı tiz çığlık olsa olsa, bir havan mermisinin iki bacağını ve karnının bir kısmını kopardığı adamın

• ■

alaylı bağırışlarıyla karşılaştırılabilirdi. Bu karşılaştırma ve kurbağayla yapılan kaba şaka belki de çok sevimsizdi, ama lütfen anımsayın, ben de, renksiz sıçan, nötr sıçan, ne beyaz ne siyah sıçan, ben de çoğu insana göre sevimsizim. Herkes için aynı şeyler sevimli ve güzel midir? Kişisel olarak,

benim için, bu serüvende bana en güzel, en gizem dolu görünen ve funda ve nane kokan şey, sonunda bu kadının bluzunun altında çırpınıp duran kurbağadan kurtulamayıp çıldırmasıdır.

Belki komünist de değilim, belki de sadece barışçı bir militanım. Şurada burada serserice sürtüyorum, anlaşılmaz bir kişisel tepki uçurumunun üzerinde dolaşıp duruyorum ve nerede gizemli bir duygu fark etsem, erdem veya aile, inanç veya vatan, hep bir pislik yapmam gerekiyor. İşte varlığın büyük muammasına kendimce dayattığım gizemim. Ne zaman mutlu nişanlıların, çocuğuyla bir annenin veya saygıdeğer bir yaşlının yanından geçsem, kesinlikle rahat duramıyorum. Ama bazen de sizi özlüyorum, sevgili Babam ve sevgili Annem, ve seni, ey aziz çocukluğum!

1926

Avukat Kraykowski'nin dansçısı

-i

Prenses Czardasz operetinin gösterimini otuz dördüncü kez izleyecektim ve zaman daraldığından, uzun kuyruktan ayrılıp doğruca kasiyere gittim: "Hanımefendiciğim, bana hemen, her zamanki gibi bir balkon bileti verin,[1]' -bunun üzerine arkamdaki biri beni yakamdan tutup, soğukça, evet, soğukça gişeden uzaklaştırıp gitmem gereken yere, yani kuyruğun sonuna doğru itti. Kalbim çarpmaya başladı, soluğum kesildi: İnsanların içinde birdenbire yakasından tutulmuş olmak korkunç bir şey değil mi? Ama arkamı dönünce, uzun boylu, tertemiz, kokular sürünmüş, özenle kesilmiş küçük bir bıyığı olan bir adam gördüm. İki zarif hanımla ve bir başka beyle sohbet ederken, az önce edindiği biletleri inceliyordu.

Hepsi bana baktı. Bir şey söylemem gerekiyordu. 4

— Size mi ödeyeceğim? ... diye sordum alaycı, hatta belki de tehditkâr bir ifadeyle, ama ani bir güçsüzlük nedeniyle çok alçak bir sesle sordum.

—Hı? dedi adam bana doğru eğilerek.

— Size mi ödeyeceğim?... diye sordum yeniden, ama daha da alçak bir sesle.

— Evet ya, bana ödeyeceksiniz. Oraya, kuyruğa! Düzen! Avrupa!

Ve hanımlara dönüp dedi ki:

— Eğitmek gerek, bıkıp usanmadan eğitmek gerek, yoksa bir Zulu halkı olmaktan asla kurtulamayız.

Kırk kadar bakışın ve yüzün karşısında yüreğim hop hop hop-luyordu; sesim yok oldu, çıkışa doğru yöneldim, ama son anda (kutsuyorum bu ânı) içimde bir şey kıpırdadı ve geri döndüm. Kuyruğa girdim, bir bilet aldım ve müziğin ilk Ölçülerine yetişebildim, ama bu kez gösteride her zaman olduğu gibi ruhum sarsılmadı. Prenses Czardasz kastanyetlerini sallayarak, bedenini eğip soluk soluğa kalmış şarkı söylerken ve silindir şapkalı ve kalkık yakalı, kibar gençler prensesin gerilmiş kolunun altından sırayla geçerken, ben salonun ön kısmındaki koltukların ilk sıralarında ara sıra görünen briyantinli san saçlı bir kafaya bakıyor ve kendi kendime yineliyordum: "Ya! Demek öyle."

İlk perdeden sonra indim, ön salonun korkuluğuna hafifça yaslanıp biraz bekledim. Sonra -selam verdim. Karşılık vermedi. Bir selam daha, ardından locaları inceledim ve zamanı gelince yine selam verdim. En üst balkona yeniden çıktığımda bitkin düşmüş, titriyordum.

Tiyatrodan çıkınca kaldırımda durdum. Birazdan göründü; hanımlardan birine ve onun kocasına veda ediyordu: "Hoşçakalın, sevgili dostlarım, yarın kesin, a, rica ederim! yarın akşam onda "Polonia’da. Saygılar."

İkinci hanımı bir taksiye bindirdi, kendisi de binecekti ki ben yaklaştım:

— Kendimi zorla kabul ettirdiğim için bağışlayın, ama acaba yolun bir kısmında beni de alır mıydınız? Rahat yolculuk etmeyi çok severim.

— Rahat bırakın beni! diye bağırdı adam.

Sakin sakin şoföre döndüm. Olağanüstü bir rahatlık vardı üzerimde.

— Belki siz desteklersiniz beni? Ben, çok severim....

Ama araba hareket ediyordu. Çok az, anca gereken kadar param olmasına karşın, ikinci bir taksiye atlayıp öndekinin peşine düştüm.

— Özür dilerim, dedim sonra, dört katlı aşıboyalı bir evin ka

m

pıcısına. Az önce içeri giren mühendis Bay Dziubinski miydi acaba?

— Yo, Beyefendi, hayır, o avukat, avukat Krayköwski ve ka

rısı.

Evime döndüm. O gece uyuyamadım: Tiyatrodaki olayı, selamlarımı ve avukatın gidişini yüz kez geçirdim aklımdan. Uykuyu engelleyen, ama bunun yanında, insan durmadan dört döndüğünden bir çeşit uyanık uyku olan şu dikkat ve hareketlilik durumunda yatağımda dönüp duruyordum. Hemen ertesi sabah avukat Kraykowski'nin evine harika bir gül buketi yolladım. Evinin karşısında, önünde de masalar olan küçük bir sütlü tatlıcı vardı. Bütün sabahı orada geçirdim ve sonunda onun saat üçe doğru, üzerinde şık bir gri elbise ve elinde bir bastonla evden çıktığını gördüm. Ah, hafifçe ıslık çalarak nasıl da yürüyordu ve bastonunu, küçük bastonunu nasıl da sallıyordu! Hemen hesabı ödedim ve ardına düştüm. Omuzlarını hafifçe sallayışına hayranlıkla bakarken, hiçbir şeyden kuşkulanmadığını, bunun beni, bir tek beni ilgilendirdiğini düşünüp seviniyordum. Arkasında hoş bir banyo sabunu kokusu bırakıyordu, her yandan tazelik taşıyordu: Onunla herhangi bir irtibat kurmak olanaksız görünüyordu. Ama buna da bir çare buldum! Karar verdim: "Sola dönerse, uzun zamandır hayalini kurduğun Jack London’un şu *Maceralar* kitabını satın alacaksın, eğer sağa dönerse buna hiçbir zaman sahip olmayacaksın, sana hediye bile etseler, tek sayfasını okumayacaksın, o kadar." Ah! boynunun o, saçının bittiği ve beyaz ensesinin başladığı yere gözlerini dikip saatlerce öyle kalabilirdim. Sola döndü. Başka zaman olsa, doğruca bir kitapçıya koşardım, ama artık söze sığmaz bir minnettarlıkla dolu olarak onu izlemeyi sürdürdüm.

Bir çiçekçi görünce aklıma yeni bir fikir geldi: Evet, hemen, o anda yapabilirdim, onu yüceltecek, ona doğrudan saygı gös-

terisinde bulunabilecek durumdaydım. Belki de fark etmeyecekti, ama ne önemi var? Hatta onu sessizce onurlandırmak çok daha güzeldi. Bunun üzerine bir buket aldım, avukatın önüne geçtim (görüş alanına girer girmez, düzgün ve kayıtsız bir şekilde yürümem neredeyse olanaksızlaştı) ve ayaklarının Önüne kibarca birkaç ürkek menekşe attım. Birden kendimi son derece tuhaf bir durumda buldum: Yürüyordum, arkamdan geliyor muydu, yoksa yolunu mu değiştirdi, ya da bir binaya mı girdi, bilmeden yürüyordum hâlâ. Arkama dönecek gücüm yoktu: Bunu hayatta hiç... hiç kimse için yapmazdım. Sonunda büyük bir gayret gösterip, şapkamı kaybetmiş gibi yaparak döndüğümde, o yok olmuştu.

Akşama kadar sadece "Polonia[M]nm düşüncesiyle yaşadım.

Gösterişli lokale onların arkasından girip, yanlarındaki bir masaya oturdum. Bunun bana pahalıya mal olacağını kestirebili-yordum; ama sonuç olarak, diye düşünüyordum, pek fark etmez, belki bir yıldan fazla yaşamayacağım ve tasarruf yapmaya ihtiyacım yok. Beni hemen fark ettiler. Hatta hanımlar fısıldaşacak kadar densizlik ettiler; o ise aksine beklentimi boş çıkarmadı. Bir nebze bile ilgi gösterme zahmetine girmedi. Çapkın davranışlar sergiliyor, hanım arkadaşlarına doğru eğiliyor veya bazen de doğrulup diğer kadınlan gözlüyordu. Bir yandan mönüyü incelerken sakin sakin, kibarca konuşuyordu:

— Ordövr... havyar...mayonez, besi pilici... Yemek sonrası: ananas... siyah kahve, kırmızı Burgonya şarabı, beyaz Chablis şarabı, konyak ve likörler.

Hemen sipariş verdim:

— Havyar... mayonez... piliç... Tatlı olarak: ananas... siyah kahve, kırmızı Burgonya şarabı, beyaz Chablis şarabı, konyak ve likörler.

Çok uzun zaman aldı. Avukat çok yedi, özellikle piliçten, ben de kendimi zorladım. Gerçekten sonuna kadar gidebilecek miydim acaba, başka bir şey alacak mı diye bakıyordum endişeyle. Hep bir şey daha getirtiyor ve iştahla, büyük lokmalarla yiyordu, acımasızca yiyor, bir kadeh, bir kadeh daha

içiyordu, öyle ki bu sonunda benim için gerçek bir işkenceye dönüştü. Sanırım bir daha hiç piliç yiyemeyeceğim, mayonez de, ama... ama bu restorana onunla gelirsem, o başka, bu tamamen farklı bir durum, o zaman

FMÖN/DiikiikuT her şeyi yiyebileceğimi biliyorum. Epeyce de şarap içti ve başım

209

%

dönmeye başladı.

Bir aynaya görüntüsü yansıyordu. Nasıl da gösterişli biçimde eğiliyordu! Nasıl da beceriyle, sanatla kendisine bir kokteyl hazırlamayı biliyordu! Elinde kürdanıyla, nasıl da zarifçe nükteler yapıyordu! Başının tepesinde belli belirsiz bir dazlaklık vardı, bakımlı elleri ve parmağında bir şövalye yüzüğü, derin, tatlı ve okşayıcı bir bariton sesi vardı. Karısının dikkat çekici hiçbir Özelliği yoktu; denebilir ki, ona layık değildi; ama doktorun karısı! Ona hitap ettiğinde sesinin daha yumuşak ve daha dudaksıl ton değişiklikleri gösterdiğini hemen fark etmiştim. Tabii canım, bu açıktı! Doktorun karısı sanki onun için yaratılmıştı: zayıf, incecik, zarif, tembel, harika kadınsı kaprislerle tamamen kedi gibi bir kadındı. Adam "Pençeler" sözcüğünü sesletirken sesler mükemmel çınlıyordu, sevdiği, bildiği hissediliyordu. "Küçük pençeler”, "küçük kadın", "küçük bomba", "eğlence düşkünü adam", "zevk düşkünü", "sıkı içkici", "ah! ah! sıkı bir içkicisiniz, sevgili dostum!". Ve sanki bu birkaç sözcük bütün zaferleri özetliyormuş gibi, öylesine akıcı ve çürütülemez, öylesine kibarca, ama tartışma götürmez biçimde söylenen şu "ah! rica ederim" sözleri. Adamın pembe tırnakları vardı bir de, özellikle de biri, küçük parmağının tırnağı.

Anca gecenin ikisinde evime dönebildim ve üzerimdekilerle kendimi yatağa attım. Tıka basa doymuş, sarhoş, tükenmiş durumdaydım. Hıçkırık tutmuştu, kulaklarım vınlıyordu ve o kibar yemekler midemi harap ediyordu. Sefahat! sefahat ve eğlence, âlem! Restoranda bir gece, diye mırıldanıyordum, bir gece âlemi! tik kez bir gece âlemi! Onunla ve onun için!

Bundan böyle günlerimi avukatı beklemek ve göründüğünde onu izlemek üzere tatlıcının önündeki masalarda geçirdim. Benden başkası günde altı-yedi saatini böyle bir bekleyiş için harcamazdı. Ama benim ne yapacağımı bilmediğim zamanım vardı. Hastalık (sara) günlük işlerin dışında yegâne ve en büyük uğraşımdı. Bunun dışında hiçbir zorunluluğum yoktu, vaktimi istediğim gibi geçirebilirdim. Başkaları gibi aileleriyle veya tanıdıklarıyla, dostlarıyla, kadınlarla ve danslarla uğraşmak zorunda değildim; Saint-Guy dışında hiçbir dans ve hiçbir kadın tanımazdım. Çok mütevazı bir gelir ihtiyaçlarıma yetiyordu, zaten zayıf düşmüş organizmamın fazla dayanmayacağı söylenebilirdi. O zaman niye tasarruf yapacaktım ki? Sabahtan akşama, bütün günüm sınırsız bir zamanla sonsuz bir şenlik gibi boş, işsizdi, ben bir sultandım, saatlerim ise hurilerim. (Gel öyleyse ölüm!)

Avukat boğazına düşkündü ve bunun ne kadar güzel olduğunu anlatmakta zorlanıyorum. Mahkemeden dönüşte her zaman bir pastaneye giriyor ve iki tane elmalı pasta yiyordu. Vitrinin öbür tarafından onu dikkatle izliyordum, tezgâhın önünde, ayakta, krema bulaşmasın diye pastaları ağzına dikkatle götürüşünü, sonra parmaklarını kibarca yalayışını veya bir kâğıt peçeteyle silişini izliyordum. Bu konuda çok düşündüm ve sonunda bir gün dükkâna girdim.

— Avukat Kraykowski'yi tanıyor musunuz? Her gün iki tane elmalı pasta yiyor burada. Öyle mi? Tamam, size bir aylık yiyeceğini peşin ödüyorum. O gelince para kabul etmeyin; gülümseyip, sadece: "Hesap tamam," deyin. Önemli bir şey değil bayan, kaybettiğim bir bahis yalnızca.

Ertesi gün geldi, her zamanki gibi yedi ve hesabı ödemek istedi; parası reddedildi; kızdı ve bir yardım kutusuna attı parayı. Benim için ne önemi vardı? Gereksiz bir formalite. Küçük öksüzler için istediği kadar bağış yapabilirdi, bu onun *benim* iki elmalı pastamı yemiş olmasını engellemezdi. Tamamını anlatmayacağım; zaten her şey anlatılabilir mi? Bu bir okyanustu, sabahtan akşama, hatta bazen geceleri. Acımasızca bir şeydi bu, bir keresinde bir tramvayda, karşı karşıya oturup, göz göze geldiğimizde olduğu gibi; ona herhangi bir hizmette bulunduğum zamanlarda ise tatlı bir şey; bazen de gülünecek bir şey. Gülünç, tatlı ve acımasız mı? Evet, hiçbir şey insanoğlu kadar zor ve hassas, hatta kutsal değildir, giderek birbirini korkunç zincirlerle bağlamak üzere, herhangi bir yücelik ya da neden

olmaksızın yabancı kişiler arasında doğan bu gizemli bağların açgözlü gücüne denk hiçbir şey olamaz. Erkekler tuvaletinden çıkıp, on beş grosz arayan ve... hesabın ödendiğini öğrenen avukatı düşünün bir kez! Ne hissedebilir böyle bir anda? Her adımında hayranlıkla, itaat ve saygı belirtileriyle, bağlılık ve değişmez bir hürmetle, çılgınca bir bağlılıkla karşılaştığını düşünün.

Ama doktorun karısı! Onun tutumu bana işkence ediyordu. Avukatın kurlan kalbine hitap etmiyor muydu yani, "Polonia"daki kürdan ve kokteyl hiç etkilememiş miydi onu? Açıkça reddediyordu. Bir gün onu kadının evinden kravatı kaymış, hiddetli bir şekilde çıkarken gördüm. Ne kadın ama! Ne yapmalı, iyice kavraması, benim gibi derinden anlaması, hissetmesi için onu nasıl itmeli. nasıl ikna etmeli? Uzun kararsızlıklardan sonra en iyisinin
/ -

imzasız bir mektup yazmak olacağına karar verdim.

Hanımefendi,

Nasıl yapabilirsiniz? Davranışınız anlaşılmaz. Yo, kimse sizin gibi davranamaz! Bu tutumlara, bu jestlere, bu çeşitlemelere, bu paıfüme duyarsız olabilir misiniz? Bu yetkinlikten etkilenmiyor musunuz? Biraz dişi olamaz mısınız? Ben sizin yerinizde olsam, o benim vasat, zavallı ve beceriksiz kadın bedenime doğru küçük parmağını bile kaldırma zahmetine katlansa ne yapmam gerektiğini bilirdim.

Birkaç gün sonra avukat Kraykowski durdu (akşamın geç saatinde, ıssız, küçük bir sokaktaydı), döndü ve bastonu elinde bekledi. Geri gitmek olanaksızdı. Bu yüzden, her yanımdan yayılan bir güçsüzlüğe karşın yürümeye devam ettim ve sonunda beni kolumdan yakalayıp, bastonunu yere vurarak beni tartakladı.

— Bu aptalca şakalar ne anlama geliyor, diye bağırdı. Ne istiyorsunuz benden? Niçin arkamdan gelip duruyorsunuz? Ne var? Bastonumla vurup pestilinizi çıkaracağım! Kemiklerinizi kıracağım!

Konuşamıyordum. Mutluydum. Bunu kutsal ekmek ve şarap gibi sindirdim ve gözlerimi kapadım. Sessiz kalmayı sürdürerek eğilip sırtımı uzatmakla

yetindim. Bekledim -ve böylece mükemmel birkaç an yaşadım, sadece önünde yaşanacak fazla günü olmayan birinin yaşayabileceği türden. Doğrulduğumda, o bastonunu kaldırım taşlarına vurarak hızla uzaklaşıyordu. Minnet, lütuf duygularıyla, yüreğim kabarmış olarak ıssız sokaklardan evime döndüm. "Bu çok az," diye düşündüm, "çok az! çok yetersiz! Biraz daha gerek, daha fazlası!"

Ama pişmanlık minnete karışıyordu. Açıktı, kadın mektubumu aptalca bir şaka, gülünç bir açıklama olarak kabul etmiş ve avukata göstermişti. Yararlı olacağım yerde zarar vermiştim ve bütün bunlann nedeni çok miskin oluşum, çok keyfî davranışım, ciddiyetten

ve sorumluluk duygusundan uzak oluşum ve derdimi nasıl anlatacağımı bilmememdi.

Hanımefendi,

Size vicdanınızı anımsatmak, vicdanınıza seslenmek amacıyla, bu iş gerçekleşmediği sürece bugünden başlayarak kendime çeşitli nefsimi köreltme usulleri (oruç, vs.) uygulayacağımı bildiririm. Küstahsınız! Bunun bir görev, bir gereklilik olduğunu, bunu yerine getirmek gerektiğini size anlatabilmek için hangi sözcükleri kullanmam gerek? Bu böyle daha uzun zaman sürecek mi? Bu inat-çılığın anlamı ne? Bu kibir nereden kaynaklanıyor?

Ve ertesi gün, Önemli bir ayrıntıyı anımsayarak şunu da yazdım:

Parfümler: yalnızca ^{n}menekşe^{n}. O bundan hoşlanır.

Bunun üzerine avukat doktorun karısıyla görüşmeyi kesti. Kendimi yiyip bitiriyordum, uykusuz geceler geçiriyordum. Ben saf biri değilim ve hiç kuşku duyulmasın ki pek çok şeyi önceden tahmin ederim. Örneğin, bu kadın gibi sosyetede ve yüksek çevrelerde yaşayan birinin üzerinde böyle bir mektubun bırakabileceği etkiyi biliyorum. Hatta büyük heyecan anlannda bıyık altından bile gülebilirim, ama ne önemi var? Bundan duyduğum sıkıntı daha mı hafifti ve kendime çektirdiğim ıstıraplar daha mı az acı veriyordu? Hoşnutsuzluğum daha mı az gerçekti? Avukata duyduğum saygı daha mı az gerçekti? Yo, hayır! Esas olan nedir? Sağlık mı, yaşam

mı? Öyleyse, yemin ederim ki o aynı bıyık altından gülüşle, o kadının...ondan isteneni yapması için sağlığımı ve hayatımı verirdim. Ama belki de bu kadının ahlakî tedirginlikleri vardı? Avukat Kray-kowski'nin karşısında aptalca bir ahlakın ne anlamı var! Ne olursa olsun onu bu konuda yatıştırmaya karar verdim:

Ama onun durumunda söz konusu olan şey ahlak değildi; sadece kibir veya saçma sapan kadınsı kaprislerdi ve kutsal temel yasaları anlamaktan aciz olmasıydı. Pencerelerinin altından geçip duruyordum. Çekilmiş perdenin arkasında ne oluyordu (sabahlan geç kalkıyordu), hangi aşamada bulunuyordu? Kadınlar gerçekten çok yüzeyseller. Büyü etkisini denedim: "Yapacaksın, yapacaksın, diye yineledim defalarca, gözlerimi pencereye dikerek, bugün, bu akşam, eğer kocan evde yoksa."

O zaman birden, avukatın bana dayak atmak istediğini anımsadım; geçen gün sokakta bunu yapmadıysa, belki de vakti olmadığı içindi? O anda her şeyden vazgeçip aceleyle, birkaç dakika sonra çıkacağını bildiğim mahkemeye koşuyorum. Gerçekten de birkaç dakika sonra yanında iki beyle birlikte görünüyor. Yaklaşıyorum ve sessizce sırtımı uzatıyorum ona.

İki beyin şaşkınlığının üzerimde dolaştığını hissediyorum, ama benim için fark etmez, dünya umurumda değil. Gözlerimi kapıyorum, kollanmı içeri çekiyorum ve güvenle bekliyorum -ama inen bir şey yok. Sonunda kaldınmın döşeme taşlanna doğru gidip geveliyorum:

— Belki şimdi ha?...

Sesi üzerime yayılıyor:

— Aptalın teki. Ah, ne kadar dalgınım! Bir konferansım olduğunu unuttum. Başka zaman konuşuruz, hoşçakalın beyler, al ahbap şu birkaç groszu. Sizinle tekrar görüşürüz.

Ve bir taksiye girip yok oluyor. Ah şu taksiler! O sırada beylerden biri cebini karıştırmaya başlıyordu. Onu bir hareketle durduruyorum.

— Ben dilenci de değilim, aptal da! diyorum ona. Haysiyetim var benim, yalnızca avukat Kraykovvski’den sadaka kabul ederim.

Bir hipnoz planına girişiyorum, bilince kadar nüfuz etmeksizin bir bilinçaltı gerekirciliği yaratabilecek olan binlerce küçük olgu, simgesel belirti aracılığıyla sürekli ve düzenli bir baskı planına. Örneğin, kadının yaşadığı evin duvarı üzerine K başharfiyle küçük bir ok çizdim tebeşirle. Az çok usta işi bütün entrikalarımı burada açıklamayacağım, ama kadın garip olaylar ağıyla kuşatıldı. Bir mo-

daevinde yardımcı çocuk ona yanlışlıkla "Avukat hanım!" diyordu. Merdivende karşılaştığı kapıcı yargıç Krajevvski beyin şemsiyesinin geri gönderilip gönderilmediğini sorduğunu söylüyordu: Krajewski-Kraykowzki, yargıç-avukat, sakmımlı olmak gerek, su damlaları sonunda kayayı oyar. Bu kadının nasıl bir mucize eseri olarak, kentten dönüşte elbisesinin üzerinde avukatın parfümünün, menekşeli sabununun ve kolonyasının canlı kokusunun kaldığını hiç kimse bilemez. Ya da şöyle bir olay: Gece geç vakit telefonun sesini duyuyor, koşuyor ve "Hemen şimdi!" demekle yetinen tanımadık, buyurucu bir ses işitiyor. Veya kilit deliğine sıkıştırılmış ve üzerinde tek bir satır yazılı bulunan bir kâğıt parçası: "Znasz-li ten *kray*> gdzie cytryna dojrzevva?"[1]

Ancak yavaş yavaş umudumu yitirdim. Avukat artık onu ziyarete gelmiyordu ve çabalarım hiç sonuç vermemiş görünüyordu. Sonundaki teslimiyeti sezinliyor ve korkuyordum; buna dayanamayacağımı hissediyordum. Bu alanda avukatı hakarete uğramış görmek, o bundan heyecan duymasa da, benim için dayanılmaz olacaktı. Bu benim için kesin bir aşağılanma, bir adaletsizlik ve bir utanç olacaktı. Evet, kesin diyorum. Buna ina-namadan, yine de yaklaşan, kaçınılmaz sonun karşısında titriyordum...

Ah! yine de bu dünyada bağışlatıcı şeyler var! Ah! nasıl da ustaca davranmışlardı! Bu arada şunu da belirtmeden geçmeyelim, avukata biraz kızıyorum: Niçin saklamıştı bunu? Bunun bana acı verdiğini bilmiyor muydu?

Rastlantı mı? Hayır, bu rastlantı değildi; daha ziyade kalp! Bir akşam Allees'den geçip evime dönüyordum ki, bir şey beni parka girmeye itti. Aslında gidip erkenden yatmalıydım, çünkü ertesi gün şafakta avukatın kapısına, üzerinde AVUKAT KRAYKOWSKI yazılı yaldızlı bir plaka çakmak istiyordum, ama içimden bir ses: Parka gir, dedi bana. Girdim ve en

uçta, küçük gölün arkasında fark ettim... ah! kadının geniş şapkasını ve diğerinin mölon şapkasını fark ettim. Ah, küçük serseriler, haylazlar, yaramazlar! Böylece ben kendimi parçalarken, onlar burada benden habersiz bu-

luşuyorlardı, hem de ne ustaca! Taksi de kullanmış olmalıydılar.

Küçük yan bir yola saptılar ve bir banka oturdular. Onları gözetlemek için çalıların arasına gizlendim.. Hiçbir şey beklemiyordum, hiçbir şey düşünmüyordum, hiçbir şey bilmek istemiyordum, sadece çalılığımın altına çömelmiştim ve sanki orada değilmişim gibi kendiliğimden, hızlı hızlı yapraklarını sayıyordum çalının.

Birden avukat onu kucakladı, ona sarıldı ve fısıldadı:

— Burada... doğa. Duyuyor musunuz? Bülbül. Şimdi, hemen, o öterken... Aynı zamanda bülbülün ritmine uyarak! Ah, rica ederim!

Sonra da... Ah, bu evrensel bir şey oldu, artık kendimi tutamıyordum: Sanki evrenin bütün güçleri kutsal bir çılgınlık kısa devresiyle üzerimde toplanmış gibiydi, sanki bir sütun çarpmıştı bana (tabut sütunu veya omurga?)[2] ya da sanki elektriğe çarpılmıştım şiddetle. Doğruldum ve bütün parkta olanca gücümle bağırmaya başladım:

— Avukat Kraykowski kadını...! Avukat Kraykowski onu...! Avukat Kraykowski onu...!

Genel alarm. Biri koşuyor, diğeri kaçıyordu, her taraftan o anda

insanlar çıktı, benimse yine hastalığım tuttu, derken ikinci kez,

sonra üçüncü kez, içim boşalmış gibi hissediyordum kendimi ve

ağzımda köpükler, ürperme ve çırpınmalarla dans ediyordum, bir

baküs dansı... Daha sonra olanları anımsamıyorum. Gözlerimi hastanede açtım.

Giderek kötüleşiyorum. Son olaylar tüketti beni. Avukat Kray-kowski yarın Karpatların doğusundaki küçük bir beldeye gidiyor, benden gizlenerek (ama ben, bunu biliyorum). Onu unutacağım umuduyla, birkaç hafta dağlarda inzivaya çekilmek istiyor. Onu izlemek gerek! Evet, izlemek! Yıldızım olan bu adamı her gittiği yerde izlemek! Ama bu yolculuktan geri dönebilecek miyim acaba: Bu heyecanlar fazla geliyor. Birden sokakta, bir duvarın dibinde ölebilirim. Eğer bu olursa (yazılı bir şey bırakmalıyım) cesedimin avukat Kraykowski'ye gönderilmesini istiyorum.

1926

1

Çevrilmesi olanaksız bir sözcük oyunu. Bunu Türkçeye uyarlarsak, sözgelimi yazar avukata Önder adını verseydi, anlatıcı kâğıda ***Önde***/}ik bir erdemdir diye yazardı, (ç.n.)

2

Fransızca'da ***"cotonne vertâbrale***'in sözcüğü sözcüğüne karşılığı: "omur sütunundur. (ç.n.)